

КОНСТАНТИН КІРИЦЕ

ЗАМОК
ДІВЧИНИ
В БІЛОМУ

КОНСТАНТІН КІРІЦЕ

ЗАМОК ДІВЧИНИ В БІЛОМУ

ROMAN

Для середнього шкільного віку

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1980

В романе известного современного румынского писателя читатели прочитают о приключениях юных героев, их дружбе, взаимовыручке, любви к истории родной страны.

Переклад з румунської
МИКОЛИ ЧИЩЕВОГО

Передмова
АНДРІЯ М'ЯСТКІВСЬКОГО

Малюнки
ОЛЬГИ СОСНОВСЬКОЇ

Перекладено за виданням:
Constantin Chirițe
Cireșarii

Castelul fetei in alb
București
Editura Albatros 1972

РОМАН ПРО ВІДВАЖНИХ І КМІТЛИВИХ

Як сім днів у тижні, як сім небес у казці, так у цьому романі — семеро дружних школярів, а пригод, несподіванок, що на грані казки і дійсності, — сім по сім та й ще по сім.

Персонажі роману називають себе черешняками, бо найбільше їм до вподоби та пора, коли червоніють черешні, — місяць червень. Вони люблять рідне містечко, як і свою батьківщину — соціалістичну Румунію. Люблять добрих людей і життя з його вдачами і невдачами. І не можуть жити черешняки без пригод, без мандрівок та пошуків, без боротьби за щось хороше, корисне. Зневажуючи небезпеки, навіть ризикуючи життям, вони рятують людей, що потрапили в біду, знаходять скарби, розгадують старовинні грамоти...

Коли читаєш цей роман, виразно уявляється кожен із черешняків: Віктор — достойний ватажок дружного гурту, розумний хлопець, здібний математик; Урсу — соромливий, але безстрашний, добродушний силач; Лучія — вродлива, горда, вимоглива до себе та до інших дівчина; Дан — з першого погляду нерішучий, та, коли потрібно, мужній, безстрашний; Йонел — доброзичливий, щирий; Марія — дотепна, розсудлива, завжди готова комусь допомогти; малий Тік любить людей і тварин, а друзі люблять його за сміливість і кмітливість.

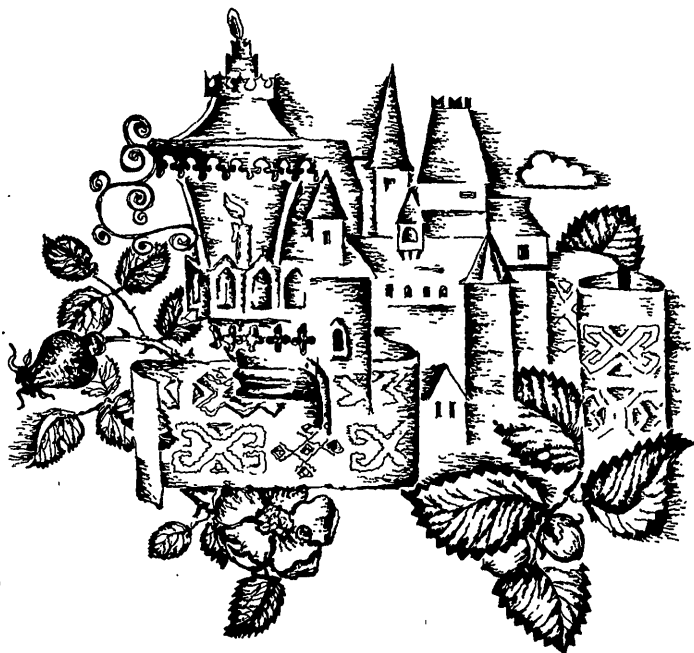
Такі вони — черешняки з цього роману. Деякі їхні пригоди здаються казковими; читаючи роман, перебуваєш у постійному чеканні — що ж буде далі; і хоч закінчується кожна пригода життєво правдивою несподіванкою, відчуття казковості не зникає. Пригоди в романі відбуваються не заради пригод, а в ім'я правди, вони розкривають вдачу юних героїв.

Кажуть, румунські школярі, прочитавши про черешняків, згуртовуються в команди сміливих та кмітливих, як наші тимурівці, — допомагають дорослим, піклуються про малечу, вирушають у цікаві походи, щоб пізнати світ, щоб зробити щось добре. Вони, як і герої Константіна Кіріце, називають себе черешняками, їхній девіз — дружба, взаєморучка, чесність і сміливість.

Румунський письменник Константін Кіріце народився 1925 року, він добре знає роки фашистського розгулу, роки визвольної боротьби та становлення нової, соціалістичної Румунії. Він написав кілька романів про життя робітників, а 1956 року взявся писати про школярів (цикл романів, об'єднаних спільною назвою «Черешняки»: «Лицарі черешневого цвіту», «Колесо щастя», «Снігові крила», «Щасливої дороги, черешняки!»). «Замок дівчини в білому» — один із тих романів.

Я певен, що наші піонери-тимурівці, слідопити охоче прочитають книжку про своїх румунських ровесників і ще з більшим захопленням візьмуться за свою цікаву та корисну справу.

АНДРІЙ М'ЯСТКІВСЬКИЙ

Розділ I

1

У містечку панувала літня тиша. Підлітки ще зранку біжать купатися, а без них двори, вулиці й передмістя якісь пустельні, розморені й мовчазні. Надвечір десь щось загомонить, але ось на містечко спадає ніч, і вулиці слухняно стеляться під ноги замріяним парам. Було літо вповні, були канікули, було маленьке містечко, і одноманітність, і лінькуватість, і розмореність, тобто все, що не годиться для молоді. Бо молодь найбільше страждала в містечку. Стояла теплінь, була млявість, і нічого особливого не передбачалося.

Деякий час усі друзі, та й не тільки вони, аж язички потюпали, розповідаючи й переповідаючи про діла черешняків. Та слава хоч і швидко приходить, але ще швидше зникає. Особливо в такому маленькому містечку, де в центрі розіб'ється вікно, а дзенькіт чути по

околицях. Про черешняків говорили зумисне й мимоволі, але ж відомо, що всяка пісня, коли її часто заводити, врешті-решт набридає. Єдиний, хто не дуже переймався балачками про велич людської слави, був, звісно, Тік. Для нього слава — що кола на воді від кинутого каменя. Він щовечора ішов до перукарні «Гігієна», сподіваючись знайти собі шанувальників, а що відвідувачів там було небагато, то Тік дуже страждав. Ображений до глибини душі, патлатий і кирпатий шибайголова чув завжди, перш ніж піти, одну й ту саму безжальну фразу, яку любив повторювати Данів батько:

— У людей нашого міста дві великі вади: вони не голяться й не люблять дітей.

І Тік, трохи підбадьорений, простував додому.

Черешняки дуже нудилися від спеки, від безділля, а надто від несподіваної розлуки. Віктор поїхав на кілька тижнів десь за кордон у юнацький табір, Йонел теж далеко — частину канікулів пробуде разом з батьками, Урсу-боксер весь у спортивних клопотах, бо ретельно готується до товариської зустрічі з чемпіоном країни серед юніорів, а решта — Марія, Дан, Лучія — або писали, або читали, або спали.

І ніхто нічого особливого не сподівався.

І коли б Тік не пішов того дня до школи побачити діда Тимофте, то цілком можливо, що друзі-черешняки марно проस्कніли б іще кілька днів. А може — хто зна? — цей випадок для Тіка означав набагато більше, ніж жадаба розворушити, розпалити любителів бити байдики та нудьгувати.

Тік спершу не побачив на шкільному подвір'ї нікого. Тільки якийсь незнайомий чоловік розмовляв з дуже веселим дідом Тимофте. У цьому, звісно, не було нічого дивного, хоч хлопець ніколи не бачив раніше цієї людини в місті. Але трішечки пізніше Тік запримітив щось інше. Воно, оте «щось», поглинуло всі його думки, почуття й увагу. Усі, хто виріс у маленькому провінційному містечку, добре зрозуміють, що діялося на душі в малюка.

Біля криниці на шкільному подвір'ї... стояла дівчина! Чорнява дівчина з коротким хвилястим волоссям, одягнута в білу ошатну сукню. Тік не в тому віці, коли, побачивши красуню, підносять руку до вуст, а

вуста шепочуть: «Господи, яка вродлива!» Кирпатий пустун — досконале втілення всього конкретного й практичного — задумався над іншою проблемою: «Хто вона?»

Щоб не бути викритим та щоб не довелося червоніти, черешняк розміркував, що йому треба прокрастися на шкільне подвір'я й вибрати добрий спостережний пункт. А що ніхто в світі краще за нього не знав усіх ходів і виходів у шкільному лабіринті, то десь за хвилину він перестрибнув через паркан, ящіркою прошмигнув поміж кущів та клумб і зачався під великими кам'яними сходами в трикутній ніші. Звідти, з темряви, він пильнував, напруживши зір і слух, за кожним порухом білого дива.

А дівчина з чорним хвилястим волоссям так і стояла нерухомо біля криниці, втупившись поглядом у голубе небо. І малий подумав: «Вона схожа на мою сестру. Я певен, що вона якраз саме складає вірші». Але коли дівчина тріснула головою й рубонула рукою повітря, Тік зробив уже не такий ласкавий висновок: «Вона ніби трохи навіжена... або до неї вчепилася оса». А коли дівчина в білому, проходячи повз кам'яні східці, сказала дуже голосно і в'їдливо: «Які дурні розвідники в цьому місті!», Тік похолов і так й завмер із напіввідкритими вустами, неспроможний вимовити бодай слово. Він отямився за кілька хвилин і, щоб віддячити дівчині, показав їй услід язика, а потім додав погрозово: «Ну стривай, розумако!»

Хтозна, яка думка майнула тоді в Тіковій голові. Але ж малий мав такі новини — ними й мертвого можна підняти з могили. А це, врешті-решт, означало перемогу.

Ось як випадок допоміг кирпатову хлопцеві з золотавим волоссям першим повідомити всіх про той незвичайний факт, що в місті з'явилася дівчина — чорнява, мрійлива, хитра, одягнута в дуже білу сукню.

2

Тікові потрібен спільник, і вже наступної миті він міркував, кому можна довіритися. Дан. Це вибір вимушений, бо Тік сьогодні вранці посварився із сестрою через квіти; тобто він без дозволу Марії зірвав у садку

найкращі квіти, щоб поповнити свій небачений гербарій. З Урсу він не сварився, але не знав, де його шукати, бо той щоранку потай тренувався десь далеко на березі річки.

Дан зранку читав у затінку старого горіха за хатою. Тік знайшов його, засунув руки в кишені і, статечно кахикнувши, кілька разів пройшовся перед ним туди-сюди. Але Дан настільки захопився читанням, що лише з гречності глянув на гостя. Малий вирішив удатися до іншого способу. І сказав голосно, ніби сам до себе:

— А він справді-таки був дуже гарний, жаль його.

Даремно. Дан спокійно перегорнув сторінку.

— А може, ще й не відріжуть йому всієї ноги. Може, відріжуть тільки до коліна. Усе-таки щось та залишиться.

Читач байдуже перевернувся на другий бік.

— А він же найкращий перукар у місті...

Нарешті Дан підскаочив, як ужалений.

— Хто? Що трапилося? — і відкинув книжку геть.

— А, це ти тут? А я тебе й не помітив... Знаєш...

Кажи, що з ногою? Який перукар? Що сталося?

Яка нога? Який перукар? — задерикувато пере-

питав Тік.

— А хіба ти не казав, що відріжуть ногу найкращому перукареві в місті? Ти кепкуєш з мене, кирпатий?

— Я? Я таке сказав? Може, тобі приснилося, некирпатий? Я ж думав про Іфрімового песика. Поламав, бідолаха, ногу, а ти ж знаєш, який він гарненький, той песик.

— А що з перукарем? Хіба ти не казав, що перукар?.. Я тобі зараз як дам копняка...

— По-перше,— перепинив його Тік,— ще не народився на світ той шалапут, що міг би дати мені копняка. А по-друге, коли я побачив, що тобі зовсім не шкода песика, то подумав: як це несправедливо, щоб такий безсердечний хлопець та був сином найкращого в місті перукаря?.. Ти щось, певне, маєш проти мене, бо все наговорюєш на мене позаочі і навіть гримаєш... І я просив би тебе не обзивати мене більше кирпатим. Я на твоєму місці, якби захотів обізвати когось кирпатим, то придумав би щось розумніше. Наприклад... осел!

— А хіба осли кирпаті?

— А ти хіба кирпатий?

Дан потрапив у сильце, розставлене Тіком. Малий відірвав його від читання, непомітно й мастерно перевів мову з ноги найкращого в місті перукаря на кирпатий ніс та ще й, врешті, отак образив. Не варто було сваритися далі. Тому Дан заговорив про інше:

— Ти не просто так прийшов сюди, кирпатий. Щось у тебе є на думці.

Цього разу Тік сприйняв прізвисько як визнання приязні, бо так воно, зрештою, й було, і вирішив завершити помсту. Випадала нагода розпочати справжню атаку:

— Як буде жіночий рід від «Білого арапа»?

Дан спантеличено зирнув на нього. Видно, гість продовжує кешкувати з нього.

— Якщо ти прийшов тільки ради цього,— сердито відповів він,— то мушу тебе попередити, що я не дочитав книжки.

— Слово честі, я не жартую. Мені справді треба знати, як буде жіночий рід від «Білого арапа».

Тіків голос, тон, весь вигляд хлопця були настільки щирими, що Дан повірив.

— А ти що, не знаєш?

— Не знаю. То як сказати: арапка чи арапиха?

— Мабуть, краще арапиха...

— Ні, це не годиться! Погано звучить. Правда ж?

— Тоді арапка!

— Думаю, що й це не годиться. Звучить ніби пестливо. А ще чогось нема?

— Та чого ти присікався до мене із цим жіночим родом? — втратив терпець Дан. — Іншого нічого я не можу придумати.

— «Арапиха» не годиться, бо вона не погана. «Арапка» теж не годиться, бо слово не симпатичне... А може, на неї казати «Біла арапина»?

Кажі, як хочеш. Можеш казати арапка, арапиха, арапина, чого ти причепився до мене? Але... стривай, стривай, про кого ти говориш? Яка арапка?

Ага! Ти проснувся нарешті. Я зустрів її коло школи. Тобто не зустрів. Ну, як тобі сказати?... Ми взаємно стежили потай один за одним. Але я гадав, що то тільки я за нею стежу.

— Про кого це ти?

— Аби ж то я знав...— і Тік розповів про несподівану зустріч на шкільному подвір'ї.

Дан, витріщивши очі, слухав його й не перебивав, хоча цікавість його була безмежна.

— Ти певен, що вона нетутешня? Певен, певен?

— Це така сама правда, як і те, що моя сестра тутешня і що вона противна... Як і всі дівчата. Втім, вони й схожі,— вів далі Тік, пригадавши історію з квітами,— вони обидві арапки, обидві проти мене. Найкраще сказати про неї «Біла арапиха»...

— Чому ти кажеш «біла»?

— Аби ти бачив, яка на ній сукня... Наче сніг...

— То тобі здалося так, мабуть, бо дівчина чорнява.

— Ну й що! Я все одно казатиму на неї «Біла арапиха».

— Вона давно в місті?

— Точно не знаю, але думаю, що днів кілька...

— З чого ти взяв?

— З того, як вона впевнено ходить по шкільному подвір'ю та по вулиці, одразу видно, що вона тут не вперше.

— Ага! Отже, вона вже кілька днів тут і навіть не подумала познайомитися з нами,— одразу визначив Дан.— Отже, вона собі ціну знає.

— Ще б пак! Вона навіть кепкувала з нас — сказала, ніби в нашому місті дурнуваті розвідники.

— Отже, вона стежила за тобою, чула про нас і справді кепкувала з тебе, помітивши, як незграбно ти її вистежуєш. І сказала не просто так. Це означає, що вона не дурна.

— Ні, вона дурна! І я їй ще покажу! — розлютився Тік.

— Що ти їй покажеш? Нам треба поводитися дипломатично...

— Вона не знає, через яку губу плюнути, я вже бачив,— знов вибухнув малюк, але одразу ж і вгамувався.— А як би нам трохи покепкувати з неї?

— А напишімо їй листа,— запропонував Дан.— Тільки хто їй того листа передасть? Де знайти такого листоношу?

— А хто ж? Я! Я зможу переодягнутися лахмітником, коли хочеш.

— Ти знаєш, де вона живе?

— Я дізнаюся швидше, ніж ти допишеш листа.

Дан без вередування погодився скласти листа, а Тік негайно заходився виконувати обов'язки детектива.

3

Надвечір якийсь дивний хлопчик у лахмітті, з перев'язаним білою ганчіркою оком, у береті і з товстим ціпком у руці шкандибав по вулицях, зазираючи здоровим оком у кожен двір, на кожен ганок, у кожен садок. Нарешті калічка присів стомлено край тротуару й заходився лускати насіння, стежачи вже обома очима (звичайно, він додумався зняти пов'язку) за ганком будинку, що стояв перед ним.

А там чорнява дівчина в дуже білій сукні щось казала високій сухорлявій бабусі. Калічка второпав досить швидко, особливо з жестів дівчини, що розмова недружня. Але ж хлопчик не чув жодного слова, і так йому кортіло почути все, що він знову натягнув на око пов'язку, перейшов, жахливо кульгаючи, вулицю й тихесенько присів на протилежному тротуарі. Потім знову взявся до насіння, нашорошивши вуха, і запам'ятав усе, от ніби записав на магнітофонну плівку.

— Я тобі вже сказала, Лауро! — у жорсткому голосі старої бриніла погроза. — Нічого тобі водитися з тутешніми волоцюгами... Запам'ятай це раз і назавжди! «Яка противна карга», — подумки відзначив калічка.

— Бабусенько, але я вас дуже, дуже прошу... — задзвенів голосок, ніби дзвіночок.

— Ти можеш бувати, де хочеш, — вела далі стара тим самим тоном, і калічка зразу визнав її голос за поганий та скрипучий. — Але я не дозволю тобі заводити з ними знайомства. Батько залишив тебе на мене... Я так вирішила, Лауро. Тож не дозволю і не раджу тобі цього робити.

Але ж таточко казав...

— Дай батькові спокій. Я й сама добре знаю, як виховувати дітей. І його в люди вивела... І не сором йому... Не віддав мені тебе, коли ти була отакусінькою...

Калічка не побачив, яка Лауро була «отакусінька»,

тільки почув голос дівчини в білому, той самий дзвіночок:

— Але ж, бабусенько, подумайте самі... Це ж справжня мука! Краще б я пішла з батьком...

— А я стільки часу одна-однісінька й не стогну. І не кажи, ніби краще було б тобі піти з батьком, не сердь мене... Ти добре знаєш, де він.

— Вибачте, будь ласка, бабусю, я не хотіла вас образити, слово честі... Я так вам сказала тільки тому, що тато вчив мене бути чесною..

«Хіба ж це бабуся? — знову подумав калічка.— Це ж бабище, або ще краще — суща відьма...»

Нещасний хлопчик якийсь час нічого не чув. Але ж він не повертав голови, то й не помітив на собі пильного погляду дівчини в білому. «Може, там щось трапилось?» — спитав він сам себе, але не встиг відповісти, бо якесь люте щеня вискочило з подвір'я, спинилося навпроти нього й заходилося гавкати, та ще й вкусити намагалось, аніскілечки не співчуваючи бідоласі. Калічка люто лаявся подумки; бо, із зрозумілих причин, не міг потягнути це щеня костуром по спині.

Голос дівчини в білому звільнив його від думок про помсту

— Бабусю, чи у вас нема шматка хліба, бо он перед хатою сидить жебрачення? Слепе, криве і, здається, ще й несповна розуму...

Калічка й справді почувався нещасним. Щеня дзвякотіло без угаву, дівчина в білому викрила його... І він вчинив так, як будь-хто розумний вчинив би на його місці. Він поволі підвівся, ступив, дуже шкутильгаючи, пару кроків, потім різко обернувся й копнув ногою те прокляте щеня. Воно жалібно заскавчало, а калічка так ударився в ноги, що його не наздогнав би ніякий собака.

Відтепер він уже не сперечатиметься з Даном про гарненького песика, якому, може, по коліно відріжуть ногу.

4

Хлопчик так швидко опинився перед Дановою до мівкою, що навіть не встиг, чи, може, забув зняти з ока пов'язку, яка робила його невідомим.

— Чого ти никаєш тут, бродяго? — спинила його на порозі Данова мати. — Хочеш, щоб я на тебе собак нацькувала?..

— Облиште, мамо, це не... — трохи запіздно втрутився Дан, не зразу впізнавши бродягу, що безтурботно заходив у ворота.

— Що облишити? Ти вже злигався з волоцюгами? Геть звідси, голодранцю! Гривей! Азор! Візьміть його!

Тікові не лишалося нічого іншого, як шаснути назад, хоч він добре знав, що ніяких собак нема. За кілька хвилин він знов опинився на тому самому подвір'ї, тільки зайшов десь із-за будинку. Був він уже без пов'язки, але з великою діркою в штанях, бо не помітив кілка, стрибаючи через паркан. Дан вислухав про його халепу з бабою та щеням, утішив хлопця, як міг, а тоді натхненно прочитав йому, дарма що вже смеркло, листа, якого писав від обіду до вечора:

— «Шановна незнайомко! Аби я був поетом, то весь цей лист написав би віршами. Даруй, що природа не дала мені цього хисту. Натомість я дарую тобі все, що тільки може подарувати юнак. Образ твій не полишає мене ні на мить...»

— Ой, який же ти брехун! — перепинив його Тік. — Ти ж навіть не бачив її ніколи...

— Не розумієш — це ж лист! Слухай далі... «Ти в снах являєшся мені білою мавкою...»

— Чи я не казав тобі, що вона чорнява!

— Тс-с... «...літаючи в примарному світі й збираючи довкола себе безстрашних лицарів, з якими я б'юся до знемоги, аби тільки мені одному мати щастя тебе бачити, щастя гладити сліди твоїх ніг, цілувати квіти, що торкалися до твоїх щік і золотих кіс...»

— Які золоті коси? Я ж казав тобі, що в неї волосся, мов смола...

— Так, слушно, це треба переробити, — погодився Дан. — Однак смоляні коси не годяться. Не поетично. Треба знайти щось інше.

— Чорні, чорні, чорні, — забубонів Тік. — Як воронове крило!.. Ні! Це зневажливо... Що ще є чорне?.. Хвіст Цомбі!.. Чорнило!.. Батькова туш! Чорні, мов туш... Як ти скажеш?

— Ні, не звучить, — відповів Дан. — Мов головешка..

— Мені не подобається!.. Та невже ми не знайдемо чогось чорного?

— Знаєш що? Давай зробимо так, як роблять поети. Коли не знаходимо потрібного слова, ставимо таке, що звучить, як образ, як поетичний образ. Приміром, чудове або фантастичне. «Твоє фантастичне волосся». «Фантастичне» підходить! Далі... «Але світанок, що всіх радує, веде мене у світ суму, тобто в реальний світ, а він приховує твій образ, сковує мою відвагу й навіває тугу».

— Спинись трішки. Тобі не здається, що «навіває тугу» звучить трохи пишно?.. Слово честі, Дане, не сердься...

— Цить! «Я вірю, що ти людина благородна, шляхетна, а душа твоя повна високих гарних почуттів, ладна полегшити тяжкі страждання... То хоч кинь свій чарівливий погляд загадковому юнакові, що здригається, зачувши твою ходу...» Це надихнув мене Емінеску¹, відчуваєш?

— Ні! — Тік сприйняв запитання всерйоз. — Щодо загадкового..

— Помовч!.. «...поверни йому веселість, що досі не полишала його ні на мить; вдихни надію, що він злетить колись до гніздечка твого серця. Коли ж бажання його занадто зухвалі, дозволь йому хоч раз торкнутися до твоєї руки, дозволь послухати твоє ім'я, що бринить, мов дзвіночок твого голосу...»

— Звідки ти знаєш, що в неї голос, мов дзвіночок? А це таки правда..

— Душа поета, що ж ти хочеш...

— Та-ак,— засумнівався Тік.— Коли йшлося про коси, то душі поета в тебе не було...

— Облиш критику, а краще послухай... «...і розлучитися з твоїм образом, що навіки збережеться в його великому й доброму серці. А тоді, коли ти захочеш, через рік, через десять літ чи й пізніше ти знову з'явишся переді мною...»

— Боюся, що тоді вона буде схожа на свою бабуся,— в тон йому відповів Тік.

— «...і знайдеш мене в цьому вічному чеканні, на

¹ Міхаїл Емінеску (1850—1889 рр.) — видатний румунський поет

яке спроможне тільки одне почуття. Чарівна незнайко, прийми, будь ласка, пропозицію зустрітись. висловлену з таким страхом і сподіванням. Прийди завтра о 6-й годині по обіді в парк на лаву біля пам'ятника тому, хто найкраще оспівав кохання,— великому Емінеску». Ну, то що скажеш, Тіку?

— Я знаю одну дівчину, котра до цього листа поставилась би холодно й байдуже...

— Дівчина? — здивувався Дан.— Ти вважаєш, що є дівчина, яка може встояти проти такого листа?

— Лучія. Вона б тобі довела, що в серці нема гнізда, що дзвіночків не буває в роті, а тільки на базарах, що цілувати всі квіти не можна, бо деякі з них гіркі, не кажучи вже про кропиву тощо. Я її добре знаю.

— Твоя арапка неодмінно прийде, Тіку. Подумай сам, вона тут самотня і раптом одержує листа, та ще й якого листа!.. Неодмінно прийде! Як нам його переслати?

— Це вже мій клопіт. Коли ти його мені даси?

— Як почекаєш, то навіть зараз. А ні — то завтра вранці. Та гляди, щоб вона не дізналася, від кого лист. Треба передати його у великій таємниці.

— А коли вона прийде, то як ми виплутаємося? Ти ж розумієш...

— Коли прийде? Знаєш, що ми зробимо? Ми сховаємося на тому крислатому дубові за пам'ятником. І приготуємо записку. Ми змусимо її почекати з півгодини, а потім просто в пелену кинемо записку.

— І що ти думаєш написати?

— Десь таке: «Потворна й чванькувата незнайко! Ми вирішили покепжувати з тебе, щоб ти не дуже гнула кирпу та провітрила трохи голову. Але якщо хочеш, ми приймемо тебе до нашого гурту. Два черешняки». Згоден?

— Чудово!.. Я тобі таке скажу, Дане. Яюсь мені стукнуло в голову, що ти, — сам знаєш, як каже вчитель хімії про цих... ну, тупоголових... що ти ніби безпорадний, але я оце переконався: ти насправді — хлопець хоч куди. Завтра зранку я в тебе.

Дан тільки рота роззявив. Чи не хотів, часом, цей пуцьвірінок покепжувати з нього? Але ж Тік говорив так простодушно...

Тік спершу скинув з себе лахміття і тільки тоді зайшов до будинку,— щоб батьки, бува, не почали розпитувати. Він якось двозначно відповів на запитання матері, де його носило, а коли батько сказав, що в Марії гості, малий із душевним трепетом попростував до голубої кімнати з великими вікнами й піаніно. Але дівчини в білій сукні там не було,— це ж таке йому саянуло в голові,— і він похмуро буркнув «Добрий вечір», бридливо скрививши носа. Це зовсім не подіяло на Марію та Лучію, проте занепокоїло Урсу.

— Що з тобою, Тіку? — спитав його крем'язень. — Ви програли матч?

Тік миттю отямився й прибрав войовничого вигляду.

— Що? Ще б чого? Це вони програли! Я забив три голи за п'ять хвилин. Сім — два, але матч довелося припинити, бо вже смеркло.

— Цілком можливо, що ти одним ударом забив два голи! — шпигонула його Лучія.

— Ні, бо я пожалів тебе. У воротях стояв той бідолаха, твій двоюрідний брат, ти знаєш, про кого я кажу: той, що з подвійним підборіддям.

— Той бідолаха, мій двоюрідний брат, учора поїхав до моря. Ти переплутав його, мабуть, із своїм двоюрідним братом, що пішов у гори.

— Кажі правду, Тіку, де ти був? — швидко спитала його Марія.

— Ходив за рослинами для гербарію... Чина, папороть, гриби, болотяна кропива...

— А де ж рослини? Лише кропива та одна папоротина...

— Де? — у Тіка на кінчику язика вертілося ім'я одного свого товариша, але він вчасно схаменувся, згадавши двоюрідного Лучііного брата, і тому відповів інакше: — Зустрів дорогою ягнятко, бідненьке було голодне, і я віддав йому все. Таке малесеньке.. Щойно народилося..

— То якась незвичайна овечка, що привела ягня в липні,— втрутилася Лучія.— Ти не знаєш, що вівці очочуються тільки навесні.

— Врешті-решт, чого це я маю звітувати перед ва-

ми? Я з'їв ті рослини сам, і вони були дуже смачні, особливо кропива, тому в мене нічого нема, так що тобі вам розпитувати.

Вони й справді облишили його, але зрозуміли — малий щось від них приховує. Кирпань із блискучими лукавими очима зрозумів, що припустився помилки десь на початку і намагався перемінити розмову.

— А ви чого зібралися тут усі? Прийшли привітати Цомбі?

— Ми одержали листа од Віктора з Зальцбурга, — відповів Урсу. — Тобто Марія одержала. Він тобі теж передає вітання й пише, що купив для тебе чудового ліхтарика.

Тік вихопив листа з рук Марії й блискавично прочитав його, а коли дійшов до ліхтарика, то аж застрибав від радості:

— Гарзд! Ви ще побачите! З ліхтариком я тобі ще покажу, де раки зимують, — погрозив він Марії й одразу згадав іншу дівчину — чорняву, одягнуту в біле. — Я навіть... — але вчасно прикусив язика.

Ні, Тік справді поведився дивно. Урсу поспішив йому на допомогу.

— Ти прийдеш завтра о шостій на останнє тренування? Післязавтра, Тіку, в мене матч. Думаю, ти не забудь...

— А навіщо тобі ще тренуватися? — прийняв Тік допомогу. — Хіба вже є з ким битися?

І справді, отак у майці, з голими плечима, засмаглий, Урсу здавався втіленням сили й гнучкості. Щонайменший порух — і м'язи так і покотилися клубками під шкірою.

— Не можна бути самовпевненим, — відповів Урсу. — Мій супротивник і вищий, і важчий за мене. Він уже два роки чемпіон серед юніорів.

— Ти бачив його?

— Торік. У другому раунді він послав противника в нокаут. Важка в нього рука. Б'є, наче довбнею, а що вже верткий!

— І ти мусиш його перемогти? — поцікавилась Луція. — Я чула, ніби існують якісь вагові категорії...

— Ти не бійся, — втішив її Тік. — Урсу одним махом покінчить з ним. Крюк правою! Мабуть, нема в світі людини, котра б вистояла. Я бачив тебе біля мішка

з піском. Бр-р! Знаєш, Урсу... Ти нібито б'єш лівою, відступаєш крок ліворуч, обертаєшся всім корпусом і б'єш правою. Точнісінько так, як тебе вчив тренер. Б'юсь об заклад...

— Його тренер вірить, що він — майбутній чемпіон країни у важкій вазі...— трохи невпевнено відказав Урсу.

— Коли той тренер побачить тебе, то скаже, що його учень уже колишній майбутній чемпіон. Ти тільки дістань його правою, і він втратить бажання займатися боксом та ще й кілька зубів.

— Ну, гаразд, приходь завтра!

Тік повагався трохи, а потім йому здалося, ніби він уперше в житті збрехав:

— Прийду!

Малий вийшов з Маріїної кімнати разом з Лучією та Урсу, але провести гостей у нього не вистачило терпцю. Тож він залишив їх на сестру, а сам пішов до своєї кімнати, упав на ліжку й почав обмірковувати всі неподобства та обмани, які тільки вчинив за день. Коли мати покликала вечеряти, він квапливо відповів,—мовляв, лише годину тому їв тістечка в Дана, за що дістав кілька докорів медичного характеру: негаразд їсти солодощі перед вечерею, адже перебивається апетит, це погано впливає на шлунок і...

— Мамусю, ти і вдома говориш, як лікар, але ж ти знаєш, що діти...

Вона лише усміхнулася на таку відповідь і поблажливо похитала головою. Цей жест дуже задовольнив малюка, він приніс йому заспокоєння, а коли сказати правду, то неспокій думок, а потім дуже химерний сон із боксерами, пристрастями глядачів, якимись потворними бабами й дівчиною в білому...

РОЗДІЛ II

1

Урсу, за звичкою, прокинувся ще до схід сонця, кілька разів глибоко вдихнув. Спав він надворі, як завжди влітку. Зробив собі там ліжку з товстих дощок, простеливши зверху кілька ковдр. Ліжка вийшло міц-

не, добротне, на ньому гарно спалося-відпочивалося. Неподалік, за будинком, Урсу зробив своєрідний душ. Дві товсті жердини тримали, ніби в обценьках, бочку, до отвору якої приладнано бляшану засувку з сотнею дірок. Урсу заливав трое відер води в бочку, потім смикав за мотузку, перевертав її отвором донизу, і кілька хвилин тут бушувала справжня штучна злива. Щодня перед сном і зразу після підйому Урсу приймав душ.

Кринична вода приємно холодила шкіру, проганяючи рештки сну. Урсу витанцьовував під душем, а коли бочка спорожніла, стрепенувся, струшуючи краплини води, кілька разів оббіг кругом будинку й зупинився під турніком. Кілька підтягувань, кілька гімнастичних фігур, потім знову бігом кругом хати — і вже Урсу готовий до обов'язків та непередбачених випадковостей дня. Одягнувся швидко: шорти, майка, теніска, схопив з припічка вузлик з харчами (ще вчора наготувала мати) і сягнутою впевненою походою пішов по ще безлюдних вулицях містечка. Уже кілька тижнів Урсу день при дні ходить цією дорогою. Тренуватися в полі йому найкраще. Там ніхто не заважає, не підглядає.

Коли він прийшов на поле, сонце вже на кілька долонь піднялося над обрієм. Урсу почепив вузлик із харчами на гілку дерева, туди ж повісив шорти й майку і почав бігати. Будь-хто, побачивши, як Урсу несамовито гасає полем, сказав би, що він навіжений. Але хлопець відчував, а далі й зрозумів, що така біганина, іноді по дві-три години, — це найкраще тренування для атлета і для боксера. Особливо для боксера. Затятий, тривалий і безладний біг полем, усіяним ямами та горбками, вимагав від тіла сили й моці, несподіваних рухів, спонукав до раптових зусиль. Дихання теж пристосовувалося до цього раптового зусилля, і Урсу думав, що для боксера нема нічого важливішого від уміння правильно дихати в цьому хаосі шалених і несамовитих рухів, з яких складається боксерський матч.

Урсу знав свого супротивника, знав його якості: сила, витривалість, швидкість, і знав, що не зможе його перемогти, покладаючись лише на свій могутній удар, бо для перемоги треба протиставити супротивникові ті самі якості, але на вищому рівні.

Після двох годин бігу Урсу присів у затінку, розв'язав вузлик із харчами і, ковтнувши гарячого чаю з термоса, почав швидко їсти. Образ супротивника не полишав його ні на мить... Щоб його перемогти, міркував Урсу, треба постійно атакувати, не давати йому найменшої змоги переходити в контратаку, змусити весь час захищатися, а в другому чи третьому раунді спробувати свій секретний удар, про який нагадав Тік: лівою вдавати атаки з поворотами й бічними випадками, що неодмінно ведуть до крюка, до цього, за словами тренера, наймогутнішого удару, який він бачив у своєму житті!

А якщо й супротивник застосує таку саму тактику? Якщо й він безперервно атакуватиме? Тоді все вирішить лише витривалість. Тому Урсу підвівся, пограв м'язами і знову побіг.

2

Тік прийшов до Дана рано-вранці, перечитав листа, написав відповідь, точнісінько таку, яку вчора ввечері «підказав» Дан, і вони обоє пішли на розвідку в міський парк. Метрів за двадцять від пам'ятника Емінеску ріс великий крислатий дуб, який при потребі міг стати ідеальним спостережним пунктом. Данові не дуже подобалося лізти на дерево без драбини, лише за допомогою рук та ніг. Він пильно стежив за спритними рухами Тіка і після деяких вагань зважився піти на приступ. Тік перетворився на старшого, а Дан задовольнився тим, що виконував його вказівки: хапався спершу за гілку, намацував ногою дупло, далі чіплявся за іншу гілку, упирався коліном у якийсь сук і нарешті дістався в гущавину крони. Правда, трохи подряпався, захекався, але все одно почував себе переможцем.

— Знаєш, я можу стати акробатом. А як чудово видно!

І справді, із сховку в розлогій кроні майже весь парк був мов на долоні. А лава біля пам'ятника, що теж відігравала роль співучасника, здавалася звідти, з висоти, такою близькою, ніби за два кроки від них.

Чудово! — зрадів Тік. — Почекаємо з півгодини,

а потім пошлемо їй на парашуті записку. Коли хочеш, вона впаде просто їй у пелену. Слово честі, Дане, у стрільбі з рогатки зі мною ніхто не зрівняється.

Дан весело погодився. Обидва стратеги, уточнивши деякі подробиці, спустилися з дуба і розійшлися кожен своєю дорогою. Тобто Дан пішов читати, а Тік мусив потурбуватися, щоб лист будь-якою ціною прибув до адресата...

Малий подався спершу до магазину, маючи на думці дізнатися, що нового в кварталі, тобто, може, хтось щось скаже про дівчину в білому. Хитрувато блискаючи очима, він витягнув надвір свого найкращого продавця, чи, точніше, продавця, в якого він був найкращим покупцем, а, оскільки покупців зранку не завісно, то мав час неквапом поточити з ним лясю. Звичайно, після кількох обхідних маневрів малий перейшов у наступ: спершу поцікавився, які нові товари надходять, натякнув на невдячність та грубість декого з покупців, особливо старих бабів, далі на зухвальство деяких дівчат, «що мають нахабство одягатися в біле», але схаменувся, тут-таки виправив промах і мимохідь нагадав про завтрашню урочисту зустріч з боксу. Подумав, що згодом ще повернеться до особи в білому. Але, почувши про бокс, шістнадцятирічний продавець ураз перетворився на якийсь млинок прогнозів, оцінок, технічних характеристик і тактичних передбачень, так ніби мав виступати не Урсу, а він сам. Тік охолодив запал спортивного фахівця, запропонувавши заклад: одна шоколадка проти п'яти пляшок лимонаду, що Урсу виграє нокаутом уже в першому раунді. Продавець стояв на тому, що Урсу в найкращому разі виграє по очках, а взагалі він програє, тут і сумніву бути не може. Для більшої певності Тік запропонував інший заклад: дві шоколадки проти десяти пляшок лимонаду, що переможе Урсу. Його співрозмовник з радістю пристав на ці умови, гадаючи, що розорить Тіка, але він і не здогадувався, що такі самі шанси і в малого.

— Отже, дві шоколадки проти десяти пляшок лимонаду. Я виграю, щоб я так жив! — сказав продавець.

— Правду кажучи, — зауважив Тік, — я й не знаю, що робитиму з тим шоколадом. Аби знайти якусь худющу та довгу, мов тичка, стару бабу, то віддав би їй

адже баби люблять солодке. Зате дівчатам, одягнутим у біле, шоколад ніби не смакує... Що ти на це скажеш?

— Стривай, стривай,— зацікавився продавець. Є тут на нашій вулиці одна худюща стара баба, в неї вже кілька днів живе якась дівчина в білій сукні. Щоб мені повилазили...

— Слово?

— Слово! У баби є сини, вони вже великі. Вони з тих, що займаються книжками та іконами. Чортяка б її вхопив, ту бабу. Я сам чув, як вона говорила дівчині, щоб та не заводила собі друзів тут, у нашому містечку. Дівчина з Бухареста, звати її Лаурою, їй залишилося ще два чи три роки до закінчення ліцею¹. Стара ось-ось має прийти за покупками. Щоб мені очі повилазили. Ти їй хочеш дати шоколад?

— Який шоколад?

— Але ж ти казав, що...

— А ти, коли казав, «щоб мені очі повилазили», то справді думав, щоб повилазили?

Продавець не встиг відповісти, бо його покликали в магазин. І саме цієї миті малий помітив, що до магазину підходить висока сухорлява бабуся з плетеним кошиком у руці. Він пропустив стареньку, і поки вона вибирала товар, а це тривало довго, бо все її не задовольняло, Тік обдумував, як же бути з таємною поштою. Послати когось із листом? Тік не дуже вірив незнайомим, а шибеникам із його кола не можна довіряти жодної таємниці. «Вони допитливіші од дівчат, і не відчепишся від них нізащо в світі». Покласти листа в бабин кошик було б непростимою необачністю, бо стара, поки дійде додому, не раз перевірить, що в кошику, й неодмінно знайде листа, а це вже була б справжня катастрофа. Що ж робити? І тут він аж скрикнув з радості. Ніби крила вирости в хлопця зі скуйовдженим білявим волоссям. Він кулею влетів у магазин, прослизнув повз інших покупців і попросив булавок на цілий лей.

Звісно, його зухвальство й нечемність одразу викликали цікавість, подив та гнів у всіх — і в продавців, і в покупців.

— Що це, ми переселилися в джунглі чи знову по-

¹ Ліцеї — загальноосвітня школа в Румунії

вернулися до лісу? — почувся скрипучий старечий голос. — Ви бачили таке? Є і в мене діти, хвалити бога, вони живі-здорові, уже дорослі, але...

Тік спробував піддобритися й чемно промовив:

— Ніби ви не знаєте, які діти... Але ж ви знаєте, що всі вони виростають у дорослих людей...

— Ну, це вже занадто! Нечувано! Ви бачили таке нахабство?!

— Геть звідси! Це не твого батька лавка! Геть, волюцюго!

— Аби це була лавка мого батька, то ви так зі мною не розмовляли б. Я знаю...

— Нема в нас булавок! Вони в магазині «Металеві вироби», що біля кінотеатру, в центрі.

— А навіщо тобі стільки булавок?

— Я назаганяв колючок у ногу, й нема чим витягти. Дуже болить...

— Бідолашний хлопець... А ми його так шпетимо...

— Бідолашний! Дайте йому булавку. Або хоч шпильку.

— На, хлопче, голку... Це ще краще, ніж булавка.

— Спасибі вам, тітонько, — подякував Тік. — Хай будуть здорові ваші внуки... і дорослі діти теж...

— Хай твої слова йдуть до бога! А в яку ногу ти загнав колючки?

Але Тік уже метнувся в двері. І люди тільки тепер помітили, що він взутий.

— Обманув нас, негідник... Ви бачили таке?!

— Я вже зустрічалася з такими волюцюгами і знаю, що їм треба...

— Лишенько! — дехто почав мацати свої кишені.

— Ой, а де ж мій гаманець із грішми? Пробі, рятуйте, обікрав мене злодій! Щоб його грім побив!

— Кличте сержанта!

— А то чий гаманець? Он там, на прилавку?

— Ой, дякувати богові, мій. І даремно я кляла того бідолаху. Тьху-тьху-тьху... Щоб не збулося...

— А може, й справді в нього скалки в носі? Якось син мій, йому вже зараз тридцять років...

— А чому ж не може бути скалок? Взувся він потім, а воно йому болить зараз...

— Бідолашний хлопець, хіба ви не бачили, який він чемний...

Але Тік не чув цих мінливих балачок. Він причаївся за поворотом дороги, неподалік від будинку, де жили баба й дівчина в білому. Зі своєї схованки він помітив, що стара вже надходить. Почекав, поки вона пройшла трохи вперед, а коли зупинилася біля воріт перепочити, прожогом метнувся до неї, штовхнув ніби ненароком, попросив вибачення, але все це сталося на ходу, він навіть не стишив бігу.

— Проклятущий! — лайнулася баба. — Нема тобі іншого місця, де бігати, тільки на тротуарі? Стривайте-но! Та це ж ніби той самий шибеник! Уже, мабуть, щось украв!

Проте вона хутенько переконалася, що нічого не пропало. Але їй і на думку не спало, що вона могла мати щось на додачу. Хто зна? Може, тоді вона помітила б на своїй спідниці записку з написом: «Полонянці в білому». Але папірець не довго тримався на спідниці, бо тонка ніжна рука непомітно зняла його й притисла до грудей. Полонянка в білому одержала послання.

3

Урсу прийшов до тренувального залу точно о п'ятій, бо знав, що його тренер дуже любить пунктуальність. Він зустрів свого найкращого учня, як завжди, усмішкою. То був чоловік років за п'ятдесят, із показною фігурою, широкоплечий, з дужою шиєю. Хоч тренер і похвалявся тривалою кар'єрою на рингу, проте поставою на боксера не дуже скидався. З виду це була звичайна людина, такий собі інтелігент, що знічев'я зайнявся спортом, а не колишній боксер у важкій вазі. Але він дуже відрізнявся власним поглядом на бокс від інших майстрів шкіряної рукавички, особливо від тих, хто стверджує, що бокс за своїми ознаками і винятковістю — це спорт сили й витривалості. Тренер Урсу не заперечував значення фізичних якостей, але невтомно прищеплював своїм учням думку, що в кулачній боротьбі немало важать розум та психологія. Противника слід оцінити, підкреслював він, пильно вивчити його стиль, його специфічні удари, і вже залежно від наслідків вивчення боксер повинен організувати бій. Він пропагував не якусь одну-єдину такти-

ку бою, відшліфовану до досконалості кимось із боксерів, а безліч тактик, кожна стосовно до конкретного супротивника й до власного боксування.

Тренер знову повторив Урсу свої звичайні настанови, супроводжуючи розповідь численними прикладами із власної практики та з практики інших боксерів, що сажили собі слави у спорті.

— Що ми знаємо про твого супротивника? — спитав тренер Урсу. — Він дужий, дужчий від тебе, за спритністю — такий самий, як і ти, досвід у нього набагато більший. Отже, два плюси і знак рівності в нього, два мінуси і знак рівності в тебе. Він раціоналіст і психолог, а це веде до єдиного висновку: самовпевненість. Супротивник певен своєї перемоги. Він не сумнівається ні на мить, що переможе. Отже, гадаю, саме тут і треба шукати щось, саме тут ми й повинні діяти. Тобто у зв'язку з його вірою в себе, з його певністю перемоги нам слід перемінити всю тактику бою. Розумієш, Урсу?

Урсу розумів, хоч йому здавалося, ніби думка тренера не дуже в'яжеться з тим, що він сам думає про завтрашній матч. Тож він лише кивнув головою, хоча цей жест виражав швидше подив, ніж згоду.

— Противник вірить у себе. Укріпи його в цій вірі. Подаруй йому кілька легких успіхів. Зроби так, щоб він заспокоївся, щоб він зневажав тебе, як супротивника, вимусь його на атаку, захищайся невпевнено, а в другому раунді, коли він, звичайно, спробує закінчити бій, візьми його кроком із правої. Запевняю, ти пошлеш його в нокаут! І без розмов!

Урсу спантеличено глянув на свого вчителя. Тактика, на якій той зараз наполягав, суперечила його власним поглядам. Логіка майстра здавалася до неможливості хибною. Але тренер не лишав часу для роздумів, пора було братися за заняття. Сумніви й вагання Урсу не тільки не зникли, але навіть не пригасли. Він почував потребу порадитися з кимось. Тому й кликав Тіка до спортзалу. Хотів розповісти все малому, як близькому другові, щоб полегшало на душі, бо на іншу підмогу він не розраховував. А тепер йому було невтямки, що сталося з Тіком, чому той так запізнюється?

Правда, була ще одна людина, якій Урсу міг би повідати свої сумніви, — Лучія, але він не смів навіть

думати про це. Після пригод у Чорній Печері дружба між ними пригасла. Коли там, у горах, серед небезпек, їхні різні натури чудово пасували одна одній, коли у вирі хвилювань і страху вони посилали одне одному такі потрібні, іноді майже непомітні хвилі тепла й ніжності, то, повернувшись у спокій та одноманітність містечка, обоє відчули якийсь острах, а згодом ніби крижані хвилі вкрили те, що було колись теплом і злагодою. Урсу з трепетом, що пронизував усе тіло, пригадав, як він ніс її, непритомну, на руках, як торкався її волосся, обличчя, вуст. Відчуття, ніби він вчинив блюзнірство, не полишало його ні на мить. Сором'язливість перед Лучією збільшилася, перемішалася з полохливістю та ніяковістю. Тому й поведився він іноді з нею просто по-хлоп'ячому. Така відмінна від тієї, в горах, поведінка хлопця знову зробила Лучію надзвичайно розважливою — вона не розуміла Урсу чи, може, примушувала себе не намагатися його зрозуміти.

Урсу ніби громом ударило, коли він побачив, що до спортзалу входить Лучія. Йому й на думку не спало, що її несподівана поява тут викликана якимось шостим жіночим чуттям, котре змусило Лучію збагнути, зрозуміти: Урсу потрібен хтось близький напередодні матчу. Дівчина відчула, що своєю присутністю заспокоїть хлопця, додасть йому віри у власні сили. Невже справді відчула? Ні, вона зважила все і просто дійшла такого висновку, — невинно пояснила дівчина сама собі.

Поява Лучії викликала в душі Урсу справжню бурю думок, запитань і хвилювань... Гори, печера, прірва... І він уже нічого не бачив перед собою, крім цього обличчя, ледь-ледь розкосих очей, тонких вуст, щік, яких торкнулася легенька блідість. Він кинувся до неї, схопив за плечі руками в потворних боксерських рукавицях і притис до себе. Лучія пополотніла. Перелякано глянула йому в очі... Урсу опустив руки. Спохмурнів. Лучія, теж налякана, відступила крок назад.

Щось їй здавило горло, і дівчина метнулася геть.

Саме в цей час два інших черешняки затаїлися на дубові за пам'ятником Емінеску й переживали тривожні хвилини, бо починали відчувати гіркий смак поразки. Вилізли вони сюди, коли було чверть на шосту. Тихесенько чекали вже з півгодини, а кожна мить сповнена хвилювання. Один спитав із острахом трохи пізніше:

— Уже шоста?

— Рівно. Вона не прийде. Був би я на її місці, то прийшов би перед шостою. Бісова арапка.

— Тс-с! Хтось іде праворуч.

У кроні дерева знову запанувала тиша. З правобічної алеї вийшла парочка закоханих. Вони йшли пританцювуючи, але раптом зупинилися й сіли на лавку перед пам'ятником, воркочучи собі й далі.

— Чого це їм заманулося сісти саме тут? — розлючено прошепотів Дан.

— Бо ти винен, — відповів Тік. — Треба було прикріпити записку: «Зайнято». Ти чому про це не подумав?

— А ти вважаєш, що ми в театрі?

— Я їх зараз прожену, — розізлився раптом пустун.

— Як? Крикнеш і викриєш нашу схованку?

— Та... рогаткою. Почекай хвилинку!

Тік дістав рогатку, заклав жолудя і прицілився на лаву. Але набою одразу не випустив. Чекав. На лаві молодик із довгим, немов жіночим, волоссям саме припалював цигарку й відкинув руку з цигаркою на спинку лави. Проте за мить скочив, ніби вжалений. Цигарка просто вилетіла в нього з рук.

— Що сталося, голубе? — перелякано спитала чорноброва дівчина з палахкотливо-червоними вустами.

— Нічого, нічого, — заспокоїв її хлопець. — Я здивився на великих метеликів.

Тік знову наготував свою стрільбу. «Голуб» приривався зручніше. Він заклав ногу на ногу і так відкинувся на спинку, що нога аж стирчала догори. Пильному черешнякові така поза видалася досить непристойною, і тому другий удар прийшовся якраз по підшві. Пролунав дзвінкий ляск. «Голуб» так спритно скочив з лави і так мужньо рвонув з місця, що його подруга мусила наздоганяти його.

Через кілька хвилин після втечі «голубів» з'явилася, цього разу зліва, ще одна пара: огрядна низенька бабуся і млявий хлопчина в окулярах.

Тік знову наготував рогатку:

— Якщо вони сядуть на лаву, то я зроблю цього чотириногого тюхтія чемпіоном із бігу з перешкодами. Стривай лиш!

І справді, млявко зупинився якраз навпроти лави й готувався сісти. Уже навіть тримався за лаву!

— Ти чого зупинився? Сталося щось? — почувся голос старої.

— Господи, хай він сяде! — благав Тік, тримаючи напоготові рогатку. — Я ж перетворю його на хом'яка.

Білявий черешняк лютував. Йому вкрай треба було на комусь вилити свій гнів. Але оскільки бабуся пішла й потягла за собою хлопця, довелося терпіти. Алеєю пройшли двоє дорослих людей, потім якийсь офіцер, потім дві селянки, піп, довготелесий парубійко з руками до колін і з носом Буратіно, висока, мов тичка, дівчина вела за руки двох дівчаток, а ті верещали за своєю мамою, знову той самий офіцер, двоє Тікових однокласників (одного з них він таки привітав жолудем у найдошкульніше місце), якась бабуся з білим, мов сніг, волоссям, нагнувшись до дитячої коляски, смаглява жінка з банкою в руці, знов офіцер...

— Уже половина сьомої, — обізвався Дан. — Що будемо робити? Мабуть, не дійшов лист до адресатки. Або стара наклала на нього лапу.

— А може, лист так розхвилював її, що вона прочитала його лише до половини?

— Такого бути не може. Вона не читала нічого подібного в своєму житті. ||

— Твоя, мабуть, правда... — з притиском відповів Тік.

— Що ти хочеш цим сказати? Написано не так, як у вищому світі?

— Ще будемо ждати? — сердито перебив його пильний черешняк.

— Я більше не буду. Коли хочеш...

— Я теж! З мене досить. Досить! Залишайся, якщо...

Тік швидко сковзнув униз, але Дан випередив його, бо ... втратив рівновагу. Обидва мали вигляд переможених. Більше години марно простирчали на дубові.

— Твоя арапка — нечувана боягузка, — спробував зробити підсумок Дан. — У неї нема ані крапельки романтики. Коли вона не йде на ризик і несподіванку невідомої зустрічі...

— Тут винна тільки стара відьма. Я знаю. Вона, мабуть, закувала її в ланцюги. По руках і ногах.

Обидва переможені підійшли до лави. Данові закортіло посидіти. Але не встиг він сісти, як його підкинуло вгору, ніби він сів на вістря цвяха.

— Глянь, Тіку! Що це таке? Хто її приніс? Коли?

Тік глипнув туди, куди показувала Данова рука. На спинці лави, якраз посередині, білів аркуш паперу. Хлопець схопив його й почав уголос читати:

«Шановні хлопчачки! Я одержала ваше послання, яке викликало в мене справжнє почуття... жалю до вас. Я зробила вам честь, кинувши зачарований погляд на вас, коли ви так спритно дерлися на дерево. Але все-таки мені жаль, що ви не зможете гладити слідів моїх ніг, і побоююсь, що ви можете подумати, ніби я мавка, бо у вашому віці все можливе. Моя вам порада: знайти заняття, ближче до вашого віку й до ваших можливостей. Що б ви сказали про участь у змаганнях на самокатах чи на триколісних велосипедах? Коли ви не переможете, моя великодушна присутність зменшить ваші незмірні страждання. Це відповідає вам «Полонянка в білому».

Р. С. Б'юсь об заклад, що ви просидите на дереві щонайменше до пів на сьому і що вас перекривить, коли ви прочитаєте ці рядки...»

У своїх останніх передбаченнях дівчина в білому не помилилася ні на краплину. Вигляд у хлопців був гідний жалю. Ніколи ще жоден черешняк не ковтав гіркішої пілюлі. Вони витріщили очі один на одного й не знали, що робити. Дан лютував, що його ідея з листом зазнала краху, а його самого виставило на посміх якесь дівчисько, якого він знати не знав і яке, за словами Тіка, не старше Марії й Лучії. Тіка доконували набагато конкретніші питання: «Хто й коли причепив цього папірця на лаву?» Йому хотілося плакати з досади, що його ошукали, наче маленького. А вже про самокати й триколісні велосипеди то й казати годі.

— Це тільки відьма винна! — скреготнув зубами

малий.— Аби я міг, то пустив би їй мишу на спину. .
Ну, стривай, я тобі покажу!

Данові було невтямки, при чому тут бабуся. Правду кажучи, Тік теж не знав, яку роль відіграла бабуся в драмі, де їх осміяно, а говорив тільки так, аби зірвати на комусь гнів. Хитрість дівчини хоч і роздратувала його, одначе й викликала почуття пошани та захоплення, що їх він, звісно, приховував, як лише міг. Саме цим і можна пояснити, чому громовідводом його блискавиць стала старенька.

— І все-таки як же записка опинилася тут? — чу-дувався Тік.— Хто й коли приніс її? Неймовірно!

— Принаймні не раніше, ніж ми прийшли в парк, бо тоді б ми побачили її, Тіку! Я певен, що записка написана після п'ятої тридцять. Тобто не ми стежили за дівчиною, а вона за нами. І отак насміялася з мого листа. Ну, я їй цього не прощу ніколи в житті!

— Давай краще пригадаємо, хто сюдою ходив і хто сидів на лаві,— знову повернув на конкретне Тік.

— «Голуби»? Неможливо!

— Баба з тим тюхтієм в окулярах ще неможливіше!

— А ніхто більше й не підходив до лави.

— То хто ж тоді в біса причепив цього папірця? З рогатки ж його не закинули!

Аби Тік міг зазирнути в будинок, де мешкала дівчина в білому, то швидко розгадав би загадку. Висока сухорлява бабуся якраз марно шукала на ганку свої окуляри, що десь поділися, а в далекій кімнаті стомлена чорнявка одягала перед дзеркалом білу сукню. Поруч на стільці лежали кинуті шорти, хлоп'ячий светр, кумедний кольоровий берет. Переодягнута в цю одягу, замаскувавшись окулярами, що їх саме шукала бабуся, вона стала з виду дурнуватою безпомічним хлопчиком, настільки безпорадним, що він зумів навіть переконати якусь бабуся, і та не тільки показала вихід із парку, а й провела його аж до воріт. Але нічого цього Тік не знав, тому його й далі мучило нез'ясоване питання та пекло відчуття щонайганебнішої поразки.

Зате два черешняки відкрили щось набагато важливіше: перед ними був сильний супротивник. Поразка привела їх до тями, і вони вирішили поговорити про

дівчину в білому з усіма товаришами. Сьогодні ж увечері. Тому й пішли обоє розшукувати друзів: Тік — Урсу, щоб разом і вибачитися за запізнення, а Дан — Лучію з Марією. Добрий шмат дороги вони пройшли разом, та коли дісталися на вулицю, де мешкала дівчина в білому, обидва аж стрепенулися. Біля житла ворога, якраз там, де Тік прикріпив до бабусиної спідниці послання для полонянки, стояла вона, та сама особа, котру цієї миті обидва черешняки менш за все воліли бачити.

Тікова арапка, розводячи руками, наче балерина, весело говорила з якимось набундюченим молодиком, дуже високим і статечним. І Дана, і Тіка охопило хвилювання, але його одразу ж змінив подив, бо в співрозмовникові дівчини вони впізнали іншого грізного ворога: супротивника Урсу, який уже два роки підряд утримував звання чемпіона серед юніорів.

— Гм-м, але ж і вродлива! — не втримався Дан.

Тік і вухом не повів на приятелів слова. Його обсіли, як завжди, конкретні питання: «Звідки цей здоровило знає дівчину в білому? Чому дівчина в білому, коли вона хоче мати друзів, замість шукати черешняків, дружить із цим типом,— він же навіть не з нашого міста? І чому баба-яга дозволяє їй зустрічатися з ним вечорами?»

— Побий мене грім, Дане, коли я що-небудь розумію! — скис Тік.

— Я теж. Крім одного: у неї грізна особиста гвардія.

Обидва зупинилися серед вулиці. Намагаючись не показати цього один перед одним, вони одночасно спробували виконати однаковий маневр: звернули з дороги, щоб поглядом не зустрітися з ворогами. Але це їм ще й не спало на думку, як дівчина в білому мимохіть повернула голову й помітила їх. Тік, на щастя, здогадався почати зав'язувати шнурок, який притьмом розв'язався. А то, подумав він, дівчина могла б підняти їх на сміх! Але Дан не зрозумів одразу і спитав:

— Що таке? Ти вдарився?

— Хочеш, щоб вона подумала, ніби ми страшки? — спитав у свою чергу Тік.— Упусти щось і намагайся підняти.

Дан упустив хустину, яку поспіхом дістав з кишені, і зразу ж відчув себе кумедним.

— Ти щось надумав?.. Ми ж себе виставили на посміх!

— Вона нас побачила! Я певен, що зараз почне кепкувати.

— Ясно, як день! — буркнув Дан. — Коли битимемо поклони серед вулиці, наче два блазні.

— Ходімо просто на них! — запропонував раптом шибеник.

Обидва прибрали спокійного та байдужого вигляду і попростували на двох своїх лютих ворогів. Дан утупився поглядом у дівчину в білому й запримітив, що вона ледь кирпата і що в неї дуже великі зеленкуваті очі, а Тік метав блискавиці на здорованя. Дівчина заливчасто сміялася. Вона розповідала щось веселе своєму товаришеві. Незважаючи на всі зусилля, Тік уловив лише шматок фрази: «...якісь дітлахи! Їм подобається гратися в розвідників, шпигунів, прикидатися дурниками...» Але це його так страшенно розлютило, особливо коли той здоровило вибухнув сміхом і кинув: «Ну й дурні!»; що він майже крикнув Данові:

— Ох, коли б Урсу пересадив йому носа бодай на кілька сантиметрів вище...

— Гей, базіко! — почув Тік позад себе басовитий і злий голос.

На превеликий подив Дана, Тік крутнувся й пішов прямісінько на здорованя. А коли опинився перед ним, зажав руки в кишені і зміряв поглядом від голови до ніг:

— Що ви хотіли, перепрошую?

І запитання, і сам вигляд Тіка спантеличили здорованя. Розгубилася навіть дівчина в білому. Черешняк скористався їхньою розгубленістю і кинувся в атаку:

— Передайте, будь ласка, своїй кралі, що коли ми захочемо гратися в ослів, то звернемося до вас...

Він повернувся, спокійно пройшов кілька метрів, а потім рвонув, мов навіжений. Розрахунок був точний. Бо саме тієї миті, коли Тік ударився в ноги, здоровань зрозумів, що з нього посміялись, і хотів кинутися за малим, але дівчина засміялася, і він зупинився. Парубійко стиснув кулаки й гаркнув:

— Хуліган!

Шибайголова зупинився серед вулиці, теж погрозив кулаком і гукнув щосили:

— А мене звати Тік! Радий познайомитися!

Цього разу дівчина в білому аж зайшлася сміхом. А Тік тим часом намагався переконати Дана, ніби він задалегідь наготував відповідь, бо знав, що скаже його ворог.

— А якби він продовжував: «Хуліган, хуліган!»? спитав Дан.

— Тоді я втягнув би його в конфлікт із будь-яким перехожим. Наприклад, із цим дідусем. Я сказав би: «Дідусю, ви чуєте, отой йолоп обзиває вас хуліганом...» Були б йому непереливки..

Його хитрощі були спрямовані на інше. Він не думав, що парубійко спокійно проковтне й другу пілюю, але й гадки не мав, що дівчина в білому, яка так широко сміялася, не встигне заспокоїти свого приятеля. Тож малий не озирався й не помітив, що здоровило кинувся за ним. А коли повернув голову, то було вже пізно — уздрів його за два метри від себе. Ривкові Тіка міг би позаздрити чемпіон світу з бігу на сто метрів. І тільки цей блискавичний старт порятував його від суворої прочуханки. Але здоровань усе-таки тришечки дістав його носак.

Десь за сто метрів марного бігу, бо задоволений парубійко давно повернувся до дівчини, Тік зупинився, почекав Дана і спитав розгублено:

— Ти бачив, як він мене підчепив?

Дан, хоч як співчував другові, не міг стримати усмішки:

— Ти начебто казав, що ще не народився той, що зможе копнути тебе носак.

Тік презирливо глянув на Дана:

— По-перше, аби ти знав, він мене дістав тільки трішечки. По-друге, клянусь тобі, що пошлю його в нокаут, навіть коли доведеться тренуватись десять років підряд на мішку з піском і все своє життя присвятити боксерству.

Малий говорив так тихо і так упевнено, що Дан тільки рота роззявив, але найголовніше те, що й потреби не було тренуватись десять років на мішку з піском та обирати кар'єру боксера, щоб здійснити страшну помсту.

Урсу, ніби в воду опущений, стояв самотою в спортзалі. Розпатланий пустун, усе ще під враженням майбутньої відплати, дуже здивувався, заставши друга в такому стані. Звідки він міг знати, що з годину тому тут була Лучія і що тут відбулася сцена, яка могла б закінчитися інакше, якби він не спізнився. Пригнічений Урсу майже годину сидів отак нерухомо в кутку, зігнутий тягарем думок та гнітючих почуттів.

— Що з тобою, Ведмедику¹? — спитав Тік. — Невже тобі страшно? Чи, може, тобі хтось дав носакон?

Але той навіть не глянув на Тіка. Малий раптом спалахнув:

— Урсу, ти повинен його побити! Щоб ти знав... так я... Аби ти тільки знав, що він зі мною зробив!

І почав розказувати все, що сталося на вулиці, де мешкає дівчина в білому Урсу, однак, нічого не чув і нічого не розумів. Усі його помисли були про те, що сталося між ним і Лучією, сила-силенна думок стикалася одна з одною, аж іскри летіли, а по спині наче мурашки бігали. Що й казати, нещасна людина! Тік закінчив свою розповідь погрозами, потім згадав, що він спізнився, і попросив вибачення в Урсу. І лиш тоді почув перші слова друга:

— Ох, Тіку, Тіку, навіщо ти спізнився? Ой-ой-ой! Чому ти спізнився?

— Вибач, будь ласка, дуже прошу, вибач... Вибач мені, будь ласка, і ще за одне... Я приховав від тебе одне діло...

— Тіку, любий... я... я дуже образив Лучію, — раптом випалив свою таємницю Урсу.

— І тому ти такий сумний? Я не думаю...

— Так... і нічого не вдієш... Нічим ти мені тут не зарадиш! Краще помовч...

Але Тік раптом зайшовся нестримним реготом:

— Ха-ха-ха! Лучія ображена! Дурний! Ти її не знаєш. Лучію цілий день можна шмагати лозиною по спині, й вона не образиться, а прикинеться божевільною.

— Ні, Тіку, ти не розумієш... Тут інше...

¹ Урс — ведмідь (румунськ.).

Але цієї миті в дверях з'явився тренер:

— Ну, як справи? Зважай, Урсу! Наша тактика правильна. Переконай супротивника, що він у безпеці. Дай йому кілька легеньких очок. Хай він поставиться до тебе зверхньо, хай він заспокоїться, виманюй його нападати, весь час захищайся, хай він думає, ніби ти злякався, а в другому таймі, коли він намагатиметься завдати остаточного удару, кидай його крюком. І нічого хнюпитись. Коли ти не пошлеш його в нокаут, то я даю тобі слово честі, покину бокс. Бо це означатиме, що я нічогісінько не тямлю в ньому. Ну, вперед, не падай духом! Ще ніколи в житті я не був настільки впевнений у перемозі. У тебе є все потрібне для перемоги, і передусім — тактика!

— Так, так, — підтвердив Урсу, але в голосі його не було ніякої певності.

— Одягайся швиденько, бо треба звільнити залу для твого супротивника.

Урсу послухав поради тренера, одягнувся і вийшов разом з Тіком. Та через кілька кроків зупинився засоромлено.

— Тіку, ти не сердься, але...

— А-а! — здогадався малюк. — Хочеш упевнитися? Я саме думав, як це зробити, щоб ти не сердився.. Ти знаєш, я залишусь подивитися на твого супротивника. Ну, бувай! О, ледь не забув. Ми вирішили зустрітись о восьмій у мене й поговорити трохи про... дуже важливу справу. Усі черешняки...

Урсу кивнув на знак згоди головою, а Тік скрадливо подався назад до зали. Обережно проник усередину, сховався біля дверей за лавами й причаївся там.

Коли здоровань переступив поріг, Тік відчув холодок у потилиці. У спортивному костюмі той був ще грізніший. Високий, широкоплечий, з довгими м'язистими руками, з дужою шиєю, зі специфічною статурою боксера, — здавалося, ніби він усе життя провів на рингу. Його тренер показував йому знаки, настановляв, ніби дитину.

— Отже, так: ліва рука, стиснута в кулак, угору — значить ти повинен бити по корпусу. Права рука, стиснута в кулак, угору — ти відступаєш. Розкрита долоня — означає протилежне. Обидві руки вгору зі стиснутими кулаками — ти мусиш ухилитися. Обидві руки

вгору з розкритими долонями — ти завдаєш остаточних ударів. Ану, спробуємо.

Отже, Тікові випала нагода спостерігати найдовреніше диригування боєм, яке він будь-коли бачив у своєму житті. Учень майже блискавично виконував настанови свого вчителя. Іноді, в межах лише однієї секунди, давалися дві різні команди: ближній бій — далекий або атака — відступ. Любо було дивитися, як простий знак рукою викликав десятки ударів по уявному корпусові або інший знак перетворював праву руку здоровила в якийсь гігантський поршень.

— Чудово! — зробив підсумок тренер. — Я певніший твоєї перемоги, ніж того, що я існую. Тут помиляються, любий мій, багато тренерів. Вони вважають, що під час бою боксер може зберігати холодну голову й розсудливість. Вони забувають, що найкраще оцінює хід бою той, хто поза рингом. Саме тренер бачить те, чого не бачать боксери, і відчуває те, чого не відчувають вони. А все полягає в тому, щоб уміти керувати боєм! Ну, а тепер до мішка з піском. Противник твій дужий. Йому слід завдати такого удару, щоб він упав.

Тренер вийшов із зали, розплившись у посмішці, а його учень заходився гамселити мішок з піском. У Тіка кров захолола в жилах, коли він побачив, з якою силою той б'є. «Один такий удар звалить будь-кого», — подумав хлопець. Після кожного удару мішок з піском вигинався дугою градусів на дев'яносто. Здавалося, що мішок наповнений не піском, а пухом, бо він ходором ходив, наче знавіснений маятник. «Боже мій, як мені страшно за Урсу!» — подумав Тік. А здоровань гамселив по мішку дедалі дужіше, дедалі затятіше. У Тіковій голові раптом блискавкою сяйнув зухвалий намір. Ледве втримавшись від зловтішного вигуку, хлопець тихенько підвівся з-за лави, нечутно підійшов до дверей, зачекав трішечки...

Здоровань завдав смертельного удару по мішку з піском. Тієї ж миті Тік пронизливо вигукнув: «А-а-а!» Заскочений зненацька, боксер повернув голову на крик. Але нічого не встиг побачити, бо мішок з розгону вдарив його по щелепі, і здоровань сам мішком звалився долі — в перший за своє життя нокаут. Отже, черешняк дотримав-таки свого слова.

У голубій кімнаті з великими вікнами Марія випитувала в Дана:

— Ти нестерпний, ну скажи хоч слово! Невже не розумієш, що мені дуже цікаво?

— Лише тоді, коли прийдуть Тік та Урсу. Май же хоч трохи терпіння...

— Аби ти тільки знав, які вони противні, ці хлопці, що вдають, ніби стали серйозними. Думають, наче вони схожі на дорослих. Я тобі ось що скажу, Дана, з дівчатами не можна бути таким серйозним. З хлопцями — то так-сяк...

— А чому не можна бути серйозним з дівчатами?

— Бо все одно не вистоїш проти їхньої наполегливості, а тільки перетворишся на кумедного юнака... і тому... тому, що дівчата й так майже точно знають, що криється за «великою серйозністю».

— А я певен, наприклад, що нікому й на думку не спаде, про що тут ідеться!

— Хочеш спробувати? Я тебе питатиму, а ти відповідай лише «так» чи «ні». Отже, тільки так або ні. Більш нічого.

Дан повагався мить, але гра видалася йому навіть цікавою.

— Ну, давай! Побачимо, що з того вийде.

— Гаразд, почали... Мова йде про дівчину...

— Ну, це вже занадто! Звідки ти знаєш? Ага-а! Усе ясно: тобі Тік сказав?

Та це був лише пробний камінь. Аби Дан відповів їй просто, як вони й домовилися, так або ні, Марія могла б опинитися в великій скруті. Але Данова відповідь-запитання додала їй певності. Віктор, якби він був на місці Марії, мислив би так: «Це не Лучія, це хтось інший. Отже, я з нею не зустрічалася. А то Дан не дивувався б. І не зустрічалася тому, що ми з нею не знайомі... Отже, можна зробити ще один випад».

— Тік? Ні, він мені не казав нічого. Але давай продовжимо.

І Марія повела далі тоном, у якому вчувалася і впевненість, і віра, і навіть глузування:

— Правда ж, я її не знаю?

У Дана очі полізли на лоба.

— Ти мені не бреши! Тобі все вибовкав Тік. Ну, я йому покажу!

Марія, прикрившись усмішкою, аналізувала подумки: «І не подруга, і не однокласниця, однак вона десь мого віку, а то б ми не говорили про неї. І я її не знаю!.. Але кого з дівчат у місті я не знаю? Може, вона не з нашого міста? Точно!»

— Я тобі вже сказала, що Тік мені не говорив нічого...— відповіла Марія таким тоном, щоб Дан подумав, ніби вона дізналася про все від когось іншого:— Вона не з нашого міста, еге ж?

— Ти кепкуєш із мене, Маріє! Хто тобі сказав? Вона?

«Отже, дівчина таки не з нашого міста,— думала далі Марія, не зважаючи на Данове збентеження.— А чому ж я нічого не знаю про неї? Та тому, що вона недавно тут. Ясно!»

— Вона всього кілька днів тому приїхала сюди?

Дан відповів цього разу сухо:

— Так!

Маскою всезнаючої усмішки Марія приховала своє невдоволення скупкою відповіддю. «Якщо вона справді прибула до нашого міста всього кілька днів тому, а я про неї не знаю, то це означає: 1) вона оселилася на протилежній околиці міста; 2) родина, де вона мешкає, невелика, коли міські дівчата не знають про приїзд незнайомої дівчини». Вона пильно глянула на Дана і впевнено сказала:

— Відповідай мені лише «так» або «ні», як ми й домовлялись. Але швидко, без обдумування. Вона живе на протилежній околиці?

— Так.

— Сидить цілими днями вдома?

— Так! — відповів, дедалі більше торопючись, Дан.

— І в неї нема жодного товариша в місті, еге ж?

— Нема!

— Бо її тримають у покорі вдома, так?

— Так.

Тепер Марія вирішила поставити найнебезпечніше запитання — запитання, підставу якому давав весь успіх її «гри».

— Ти вважаєш, що варто продовжувати? — і додала багатозначно: — Перемогла я...

— Але звідки ти все це знаєш? — загарячував Дан.— Хто тобі міг розповісти про дівчину в білому? Хто, крім Тіка?

— Ти!

— Я? Ти глузуєш з мене? Я вві сні не розмовляю, а коли і говорив, то не дуже розумію, як ти могла передбачити сон.

— Ти мені сам сказав!

— Коли?

— Щойно!

— Ну, знаєш, Маріє...— але, охоплений підозрою, затнувся.— Твердиш, ніби це я тобі сказав? І щойно? Отже...

— Так! І я ж тебе застерігала, що ти не можеш тримати таємниці. Не вдавалася, як інші дівчата, до лестощів, обіцянок, до ласки чи погрози. Я грала чесно. А ти сам спіймався на гачок! Не розумієш?

— Поясни чіткіше. Адже ти знаєш, що мені від народження бракує клепки.

Марія пояснила Данові хід своїх думок. Таке самовикриття спершу його дуже розлютило, але потім він навіть галантно подякував Марії за захоптиву красу гри.

Ясна річ, у свій спосіб:

— Ти справжня відьма, і, як сказав би Тік, у мене таке враження, ніби я тебе досі недооцінював. Аби ти знала... у тебе багато шансів, щоб я закохався в тебе. Та, на жаль...

Хай там що, але коли набурмосений Тік зайшов до кімнати, Марія до найменших подробиць знала таємницю дівчини в білому. Малий трохи просвітлів, розповівши історію з нокаутом, і повідомив обох черешняків, що Урсу на нараду не прийде, бо не в настрої, «мабуть, через матч, хоч і прикидається, ніби причина в іншому».

— Я ходив до нього додому, після того, як послав його супротивника в нокаут, але він нізащо не хоче йти — не без жалю закінчив Тік.

— Лучія теж не захотіла прийти,— повідомив Дан.— А ви ж знаєте, коли вона вже щось скаже...

— І Лучія теж? — здивувався Тік.— Чи вони показалися обоє? Отакої! Через них біла арапка може залишитися непокараною. Але я цього так не залишу!

— Може, ви й мені скажете, за що ви її хочете покарати? — спитала Марія.

— Бридка! Погана! Шпигунка! Хіба ти не знаєш, що вона вчинила з нами? — мов ошпарений, зірвався пустун. — Вона ж виставила нас на посміх...

— І тому ви хочете її покарати? — допитувалась Марія. — Бо вам не вдалося поглузувати з неї? Чи, може, вам і на думку не спадало поглузувати з неї?

— І ти її захищаєш? — здивувався Дан. — Маріє! Мені здається, що ти таки знайома з нею...

— Зовсім я з нею не знайома. Знаю тільки з ваших слів, але хай там що, а вам не вдасться зробити з білого чорне. Знаєте, на кого ви схожі? На одного мого однокласника. Той говорить про Йона або про Віктора десь таке: «Ви тільки гляньте, який він дурень: на географії знає всі річки так, ніби вони в нього на горді течуть. А на історії, аби ви бачили, знає, зубряка, всі дати і всіх князів. Навіть на ботаніці, — ви тільки послухайте, який бовдур, — де всі лише повторюють за вчителем, він учить, аж очі вилазять. Ну скажіть, хіба не дурень?» Ну, а тепер ви скажіть, хто з вас дурень?

— Тобто ти хочеш сказати, що ми дурні? — кинувся в наступ братик із розпатланими кучериками.

— Не зовсім так категорично. Але трохи дурненькі... Були, я хотіла сказати... Якись безпорадні...

Тік блимнув на сестру, потім на Дана. Не було ніякого сенсу щось приховувати. Він теж відчув, що це найкращий момент припинити гру:

— Може, Дан і був просто дурненьким. А я виявився величезним дурнем. Допустити, щоб мене провело отак за ніс якесь дівчисько!.. Та все одно я віддячу тій бабусенці! Я перестріну її на вулиці, зупиню й скажу: «Цілую ручку. Ви не сердьтеся, будь ласка, але я думаю, що ви глухі...» Або знайду для неї гарненьку мишку, яка вміє бігати по спині...

І Дан, і Марія аж за боки бралися зо сміху, дивлячись на серйозного Тіка. А малюк, трохи здивований, перечекав, поки вони насміються, а потім спокійно спитав:

— А як же бути з дівчиною в білому? Невже ми так і не покараємо її ніяк?

— А я кажу, що ми повинні прийняти її в своє

товариство...— запропонувала Марія.— Думаю, що й Урсу погодиться. І Лучія...

— Лучія?! — зітхнув Тік.— Але ж вона поки все не рознюхає, поки не дізнається про всі оцінки з усіх предметів за всі минулі шкільні роки, то й чути не захоче про неї. Лучія стане точнісінько такою самою бабусенцією, коли доживе до її літ.

На Тіка знов напала звичка перебільшувати. Він сердився на Лучію, бо відчував, що це через неї сумує Урсу якраз напередодні матчу. Не тому, що він поставив на заклад «якихось кілька леїв», але поразка Урсу могла б знищити весь його авторитет у галузі спорту й спортивного прогнозування. Адже Тік був справжнім королем спортивних передбачень у місті. А саме цієї слави він і не хотів утрачати. До того ж сама поразка Урсу завдала б йому такого болю, від якого він ніколи не знайшов би ліків.

— Отже,— спробувала Марія прояснити становище,— навіть коли Лучія буде проти, все одно нас більшість. У найгіршому випадку три голоси «за» і два «проти», хоч я й не думаю, що Урсу заперечуватиме.

— А як же ти думаєш залучити її до нас? — поцікавився Дан.

— Дуже просто,— відповіла Марія.— Поговорити з нею.

— Хто говоритиме? — злякався Тік.

— Принаймні не ви. Ви самі себе скомпрометували в її очах. Я спробую це зробити!

— Як?

— Завтра вранці піду її провідати...

РОЗДІЛ III

1

Наступного дня вранці Марія справді пішла до будинку дівчини в білому. Був прохолодний ранок чудового літнього дня. Марія постукала кілька разів у ворота, заспокоїла лагідним словом собача, що не впізнало в ній сестри того, хто вчора копнув його ногою, і почала, хвилюючись, чекати, поки вийде незнайома дівчина. Але за кілька хвилин на ганок вийш-

ла висока сухорлява бабуся. Небажана поява трохи спантеличила Марію.

— Кого вам треба? — спитала бабуся сердито, бо дівчина не привіталася з нею.

Марія швидко зрозуміла свою помилку й чимдуж заходилася її виправляти:

— Добридень, бабусю, ви не сердьтєся, будь ласка, що я вас потурбувала... Я хотіла б позичити у вас книжку...

Стара пересунула окуляри на кінчик носа, пильно зміряла дівчину поглядом і сухо відповіла:

— Навряд щоб мої книжки могли задовольнити тебе. Ти хіба знаєш кирилицю?

Несподівана відповідь і особливо запитання знову збентежили Марію. В душі вона вже погодилася з Тіком, чи, точніше, почала розуміти, чому він такий сердитий на стару. Враз Марія помітила, як на одному з вікон гоїднулася завіска, а миттю пізніше побачила обличчя чорнявої дівчини й великі здивовані очі, що дивилися на неї. Ніби підбадьорена цим, вона без вагань відповіла бабусі:

— То, може, в Лаури є для мене цікаві книжки?..

— Звідки ти знаєш Лауру?

Але двері будинку вже відчинилися й на притіненому ганку аж посвітліло, коли на нього ступила дівчина в білосніжній сукні. Ця біла з'ява невідривно дивилася на Марію, але, крім цікавості й легкого подиву обличчя не виражало нічого.

— Ми познайомилися в Бухаресті... здається, на одному конкурсі... — збрехала, червоніючи, Марія.

Стара допитливо глянула на Лауру. Дівчина знову здивовано подивилася на Марію.

— На якому саме конкурсі ми зустрічалися?

Останнім зусиллям волі Марія вгамувала хвилювання, що підступило до горла, і сказала перше, що спало їй на думку:

— На літературному... торік.

Дівчина в білому здригнулась і знову пильно глянула на Марію. Обличчя її спершу зашарілося, потім зблідло. Вона ніби пригадала щось... Великий стіл, покритий червоним сукном... У залі — учні, і острах, і хвилювання, і надії... Вона навіть почула бабовитий голос: «Першу премію за твір!..» І навіть побачила,

як м'яко ступає по залі чорнява дівчина, котрій ніби вся кров прилила в обличчя...

— Ви Марія Флореску? — спитала по-справжньому схвильована дівчина в білому.

— Так, — відповіла, теж хвилюючись, Марія.

Дівчину в білому знов обступили спогади. Тоді вона щойно вийшла з лікарні: менінгіт тримав її в ліжку майже два місяці... Вона була квола.. боліла іноді голова... Але таки пішла на конкурс... вона ж бо чекала його цілий рік... Велика зала... За партами повно хлопців і дівчат... За однією з парт сиділа й вона... писала... писала... Про ліси і замки... про великі темні зали... про дівчину в білому, що велично ступає по мармурових плитах... Почувся дзвінок... І шелест зошитів... Старенька, сива, як голуб, учителька зупинилася біля її парти... А вона писала собі... Учителька попросила зошита... Дівчина тремтячою рукою подала... Потім знову та ж сама зала... Басовитий голос: «Друга премія за винятково цікавий, на жаль, незакінчений твір...» Але в залі не підвівся ніхто... Знову той самий басовитий голос назвав прізвище автора... Але й цього разу ніхто не відповів... Авторка плакала, забившись у куток, плакала гірко, беззвучно... Це була перша поразка в її житті...

— Ви Марія Флореску? Але ж ми з вами ніколи не були знайомі...

Марія злякано звела руки. Стара, що досі мовчала й чекала, нарешті дала собі волю:

— Що тобі тут треба?.. І як не сором так нахабно брехати?.. Геть звідси!

Образливі слова старої стосувалися ніби не до Марії. Всі її думки, всі ображені фочуття націлилися тільки на білу з'яву — збентежену, злякану, поблідлу. Марія глянула їй просто в очі й різко сказала:

— Ти бридка! Боягузка!

Марія не оглядалася. Пішла швидко, майже бігцем, ледве стримуючись, щоб не заплакати.

2

Дівчина в білому таки прийшла на матч. Вибрала вільне місце неподалік від рингу і почала нишпорити поглядом, ніби шукала когось. Побачила Марію і

вступилася в неї поглядом. Але в очах Марії — лише презирство. Навіть не глянула на неї.

Тік і Дан знали, що сталося вранці біля хати старої карги, але так потерпали за Урсу, що лише безсило здвигнули плечима й вирішили відкласти розмову про дівчину в білому на наступний день.

Особливо непокоївся Тік, бо й тренер Урсу, як відчув малий, був якраз не в гуморі. Він чув на власні вуха, як той повчав свого учня: «Не бійся, Урсу! Не забувай, що я тобі казав. Перемога у твоїй руці, у твоїй тактиці, у твоєму крюкові».

Але Урсу лише буркав щось у відповідь і хитав головою.

Усе це могло означати що завгодно, тільки не впевненість у перемозі.

Тікові було ясно, як день, що з Урсу скоїлося щось неймовірне. Адже він добре знав, з яким нетерпінням чекав той зустрічі, як ретельно готувався до неї, і ось — маєш! — за якусь годину перед матчем у нього замогильний настрій, а не хвилювання й рішучість людини, котра готується ступити на найвищу сходинку в своєму житті.

На якусь мить Тікові закортіло розказати Урсу про сигнали, якими тренер керуватиме боєм свого учня. Урсу тоді щомиті знав би наміри свого супротивника, бо малий запам'ятав чисто все, навіть краще, ніж той бридкий здоровило. Але ця страхітлива думка блиснула лише на мить. Тік — прихильник справжнього спортивного духу. Він не може вдаватися до підступності, бо це дало б одному з бійців додаткову, підлу зброю в руки. Адже яка різниця між тим, що Урсу знав би бойові сигнали свого супротивника, і тим, що приховав би в рукавиці шматок свинцю?.. Але й це ще не все. Урсу не тільки не послухав би його, але й зневажав би потім усе життя.

Тік знов подався в роздягальню. Тренер масажував свого учня, не дивлячись йому в обличчя, зате Тік добре бачив це обличчя, на якому вимальовувалась та сама печаль, навіть ще більша. Малий спробував підбадьорити друга й сказав, кліпаючи очима: мовляв, той здоровань похваляється скрізь і всюди, що пошле його в нокаут уже на самому початку матчу, але в Урсу навіть кутики вуст не здригнулися, не проглянуло на-

віть презирство. Лише тоді, коли тренер пішов залагодити якісь технічні справи, Урсу нарешті спромігся на слово:

— Лучія прийшла?

Тік, звичайно, відповів жартом, бо вирішив, що це саме та мить, коли можна розвеселити друга:

— Хто? Вона? Вона прийде?! Я можу битися об заклад, що Лучія зараз розраховує швидкість процесів у кістках обличчя боксера, в котрого двадцять зустрічей на рік і чотири поразки через відмову виступати... Ніби ти її не знаєш!..

— То вона навіть не прийшла?

— Чого ти так хвилюєшся за неї? — загарячкував малий.— Коли вона вчинила тобі якусь капость, то, клянусь, їй доведеться вивчати бокс або самбо, щоб урятуватися від моєї помсти...

— Ні, Тіку... Це набагато серйозніше...

— Ну, Урсу, це ти геть несерйозний, коли вважаєш, ніби може бути щось серйозніше, ніж...

— Тіку, тобі цього не зрозуміти... Я образив її...

— Подумаєш! Пошли її к бісу! Я сам би її...

На жаль, Тік не встиг заспокоїти свого друга, бо в роздягальню зайшов тренер — нагадати, що матч починається за кілька хвилин.

— Отже, домовилися, Урсу! Укріпи його віру в легку перемогу. Хай він забуде про всяку обачність... Дай йому заробити кілька легких очок... А коли він відкриється, підчепи його крюком...

Але малий далі не слухав, бо поспішив залишити тісне приміщення й зайняти своє місце за дівчиною в білому. Він задалегідь прикріпив там папірець, де великими літерами виведено коротке ім'я: «Тік». Перш ніж сісти, Тік спробував знаками підбадьорити Урсу. Черешняк на рингу ніби трохи пробудився. Він слухав тренера і намагався збагнути сказане. А той твердив про здоровий глузд, про логіку, тактику, про психологію... Урсу в якусь мить напруження відповів: «Ця дуже логічна тактика веде тільки до поразки. Але я підкорюся...» З такими похмурими думками Урсу й вишов на ринг.

Поява обох боксерів викликала неймовірний шал у залі, напхом напханій молоддю, переважно учнями й студентами. Лише довкола Тіка зібралось десятків

три пучків, що утворили грізну громадку, яку очолив, звісно, кирпатий розкуйовджений черешняк.

— Ур-су!.. Ур-су!.. Ур-су! — дзвеніли дитячі голоси.

Голосніше від усіх кричав, звісно, Тік і кілька разів, наче ненароком, нахилився аж до самісінького вуха дівчини в білому. Але Лаура — ніби кам'яна. Не видала себе жодним жестом, жодним порухом. Тримала в руці коробку цукерок, до яких навіть не доторкнулася. Її спокій почав дратувати малого шибеника. Він так осмілів, що легенько торкнув дівчину за плече, а коли та обернулася, промовив задержуватим і погрозливым водночас тоном:

— Ви виграли заклад... Знаєте, отой із дубом... Це все через одного мого трохи нерозважливого друга... Чи не були б ви такі ласкаві дати мені змогу на реванш хоч би й зараз...

— Тільки змагання на самокатах,— швидко відповіла вона.

— Жаль, що ви не б'єтеся об заклад на конкурсах краси,— не залишився в накладі Тік,— Я певен, що ваш приятель буде дуже гарно розмальований після матчу...

Однак дівчина в білому вдала, ніби не почула сказаних у неї над вухом слів. А Тік відплатив за себе новим вибухом галасу, від якого Лаурі заклало в вухах:

— Ур-су!.. Ур-су!.. Ур-су!..

Урсу з рингу помахав рукою розпаленій гальорці, на його обличчі з'явилася навіть усмішка. Щасливі, що їх помітили, малюки ледь не луснули з пихи і тут-таки зчепилися між собою, з'ясовуючи кожен по-своєму жест і усмішку майбутнього переможця.

Урсу однак скоро забув про них. Він нишпорив очима по всій залі, відчайдушно шукаючи когось. Але не знаходив. Бо в його погляді, що на мить затримався на Тікові, застигли смуток і безнадія. Пустун відчув, як його огортає тривога, і та тривога принесла тишу у всю залу. Малюки з емблемою Урсу на вилогах — ведмідь у боксерських рукавицях — мали суворий наказ: сидіти тихо, поки не буде сигналу від диригента з розкуйовдженим чубом. А саме вони й задавали тон усій залі.

У залі панувала тиша... І враз голос, посилений гуч-

номовцями, почав називати прізвища боксерів, вагову категорію, тривалість матчу, прізвища тренерів, позиції на рингу.

Знову тиша... І — гонг!

Здоровило блискавично кинувся в атаку. Урсу відступив, майстерно відхиляючись від перших ударів, — так він учив і Тіка. Гальорка шаленіла. Верховода найгаласливішого гурту глянув на тренера здоровила й побачив, що той підняв угору ліву руку зі стиснутим кулаком. «Корпус до корпусу», — прошепотів він. Така несподівана переміна тактики захопила Урсу зненацька. Кулаки його противника далеко не завжди влучали в повітря. Урсу намагався виплутатися зі скрутного становища замаскованим відходом, який наступав слідом за блискавичною атакою. Але тренер здорованя ніби читав його думки. Піднята вгору права рука зі стиснутим кулаком: його учень негайно відступав, зводячи нанівець увесь запал атаки Урсу. Потім піднята вгору права рука з розкритою долонею Здоровило, ніби автомат, завдав удару лівою рукою і влучив Урсу в підборіддя.

Тік заплющив очі й скреготнув зубами — ніби той жахливий удар дістався йому. Коли розплющив очі, то побачив ліву руку з розчепіреними пальцями: шалена атака!

— Стережись, Урсу! — закричав він щосили.

Але хто б його міг почути у цій несусвітній веремії, що зчинилася в залі? Та й не встиг він докінчити фразу, як здоровило почав виконувати команду. Урсу безперервно відступав, ухилявся, блокував, творив справжні чудеса, щоб уникнути потужних ударів, але супротивник переслідував його, мов машина, що ніколи не знає втоми.

Відступаючи, у ролі бійця, котрий лише захищається, Урсу дедалі більше впевнювався, що обрана тренером тактика неодмінно веде до поразки. Але ніщо в ньому не опиралося лихим передчуттям. Він блокував удари, відбивав їх, ухилявся, відчайдушно захищався... Кілька разів намагався зробити вдаваний удар лівою чи правою, але щоразу його супротивник був готовий до протидії.

Тікові здавалося: от-от' скоїться неминуче лихо. Раптом він побачив сигнал тренера, і йому від страху

відібрало мову: вгору звелися дві руки з розчепіреними пальцями. Тієї ж миті здоровило блискавично вдарив Урсу в підборіддя. Це був жахливий удар. Зала завмерла. Урсу здригнувся, похитнувся, впав на коліна... Рефері почав рахувати. Тренер здоровила і далі тримав підняті догори обидві руки з розчепіреними пальцями. Його учень стояв у кутку, напруживши, ніби вона була сталева, праву руку. Він читав лише сигнали свого вчителя: удар за ударом, кожен на повну силу. На «вісім» Урсу підвівся. Здоровило стрілою метнувся на нього й викинув уперед праву руку. Урсу, ще очманілий, все-таки знайшов у собі сили ухилитися від удару.

Урсу спробував рятівний випад — корпус до корпусу. Тренер-диригент знову прочитав його думку й підняв угору праву руку зі стиснутим кулаком, тобто наказував своєму учневі негайно відступати. Під час відступу він прийняв ще одне рішення: ліва рука розкрита, і майже цієї ж миті розкрилася й права: завершальна атака з остаточним ударом.

Аперкот лівою кинув Урсу на корд. Тренер здорованя полегшено зітхнув і підняв руки в торжествуючому жесті: кінець! Ще не було людини, котра могла б витримати такий удар. Але водночас пролунав і гонг. А Урсу вже вдруге опускався на коліна. Проте після гонга він ще знайшов у собі сили підвестися й пішов нетвердою ходою до свого кутка. Там упав на стілець і заплющив очі.

Поруч нього став тренер, він масажував його, підбадьорював чи намагався підбадьорити, але якось ніби непевно. Він теж занепокоївся. Відчував, що десь припустився промаху, але не міг збагнути, де саме.

Від крижаної води Урсу стрепенувся. Він глибоко зітхнув, кліпнув кілька разів очима, потім знишпорив ними по залі. Але не знайшов нікого, крім сумних облич. Побачив Тіка й ледь підморгнув йому... Ще раз пробіг поглядом по залі, і знову його очі пойнялися болем.

Тік зиркнув на годинника. До початку раунду ще залишалось тридцять секунд. Погляд, яким Урсу вдруге оббіг залу, пояснив Тікові все. Він дістав записника, олівця, черкнув кілька слів на поспіхом вирваному аркушику і насилу згорнув його. Залишалось ще

двадцять секунд. Зовсім мало часу, щоб дістатися до кутка Урсу. Для цього треба було б подолати чимало перешкод та ще обігти ринг. Малий дістав з кишені рогатку. Ще п'ятнадцять секунд. Але ж чим вистрелити? Поперед нього дівчина в білому, тримаючи непочату коробку цукерок, байдуже дивилася на ринг. Тік стрепенувся. Він нагнувся до Лаури й швидко простяг руку до коробки:

— Ви не сердьтеся, будь ласка... Мені треба цукерку...

— Охоче! — швидко відповіла Лаура.— Вони з мо-
локом...

Тік залишив випад без відповіді. Зовсім не було часу. Він швиденько загорнув цукерку в папірець із таємничими словами, наготував рогатку й розтягнув гуму. Залишалось ще сім секунд. Багато, багато надзвичайних мішеней брав на приціл малий упродовж своєї кар'єри чемпіона рогатки, починаючи з горобців і кінчаючи цигарками в зубах тих хлопців, що корчили із себе дорослих. Він розтягнув гуму. Залишалось ще шість секунд. Тік прицілився, затамувавши подих, і випустив незвичайний набій.

Кулька влучила Урсу просто в груди. Урсу здригнувся, ніби вжалений. Клубочок упав йому до ніг. Він спантеличено роззирнувся по залі й побачив розпачливі жести Тіка, що розмахував рогаткою. Усе зрозумів. Залишалось ще три секунди. Він розгорнув папірець, розгладив його й прочитав: «Ти повинен перемогти! Лучія». До початку раунду лишалася секунда...

Саме цієї миті тренер Урсу кинувся до свого учня, бо хотів підбадьорити його, сказати, що всі його міркування глибоко хибні, що слід усе переміняти, але гонг підхопив його учня зі стільця. Урсу вирішив застосувати іншу тактику — ту, про яку він думав весь час.

І він кинувся в атаку з таким самим запалом, що й його супротивник, який усе ще вважав Урсу за розгубленого.

Почалась неповторно красива боротьба: удари, ухилання, блоки, удавані удари, відступи, танець, сила, гнучкість, вишуканість. Ще якийсь час тренер здорованя мав змогу керувати своїм учнем, але він не

встигав за швидкістю боротьби, за низкою несподіванок, які придумував Урсу, і, стоячи там, за рингом, пітнів дужче, ніж його учень на рингу.

Атака Урсу виявилася цілковитою несподіванкою для чемпіона. Він гадав, що супротивник уже подолав, і ось тобі, маєш... Урсу невтомно танцював навколо нього. І не втрачав жодної нагоди завдати удару по корпусу, ухиляючись щоразу від подібних ударів, аперкотів та фінтів. Це був вишуканий танець у такому ритмі, якого ніхто ще не бачив на боксерських рингах. Зала вирувала. А на гальорку ніби вилили цеберко живої води. Крики й вигуки не вщухали. Ніхто малюків не заводив, бо й сам Тік не міг уторопати, що сталося з Урсу. Його ніби підмінили. Раптом він зрозумів, що Урсу готується вдарити лівою. Побачив, як той повернувся корпусом, крутнувся, нахилився плечем праворуч і вперед, ніби відчув його напружену, мов сталеву, правицю і загрозово підняту ліву. Здоровань підняв обидві рукавиці, щоб захиститися від страхітливого удару в обличчя з правого боку. Але удар призначався не туди. Винятковий обманний випадок Урсу... А коли малий побачив, як права рука коротко смикнулася назад, а потім майнула блискавкою, він заплющив очі. Коли ж розплющив їх, то побачив, що на ногах стоїть тільки один боець. Другий нерухомо лежить долілиць.

Рефері чітко порахував до десяти, потім підняв руку Урсу. Переможець спустився східцями рингу під безперервний шал присутніх. Супротивник почав ворухитись, але хто там на нього вже дивився? Усі погляди, всі слова і всі симпатії були звернені до Урсу. Тренер привітав свого учня якоюсь винуватою посмішкою:

— Урсу, як же ти здогадався?.. Я не мав часу пояснити тобі, що слід перемінити тактику. Навіть коли б хотів...

Урсу, нагнувши голову, відповів йому:

— Ви казали мені про це, казали колись... Ви вчили мене, що психологія для боксера важить дуже багато. З цього я й виходив. У своїх міркуваннях ви базувалися на упевненості супротивника в перемозі. Я теж так думав. Але ви радили подарувати йому кілька легких успіхів, а тоді укріпити його впевненість,

хай, мовляв, заспокоїться. Але коли, замість заспокоїти його, ця тактика викличе в нього бажання якомога швидше закінчити бій? Надто коли він побачить, що все йде досить легко... Чому б не спробувати уникнути від самого початку будь-якої несподіванки, будь-якого неочікуваного удару? Я весь час відчував, що ваш метод призведе не до самозаспокоєння, а саме до такої реакції супротивника.

— А твої міркування? — здивовано спитав тренер.

— Я міркував так: коли атакуватиму від самого початку, то похитну його впевненість, посию страх. А це може призвести до цілковитого порушення рівноваги, і тоді невпевнений супротивник у моїй владі. Так воно й сталося в другому раунді. Я вам дуже вдячний, бо ви навчили мене думати. Але тут був ще один фактор, який сприяв моїй перемозі...

Цей фактор саме заходив до роздягальні Урсу. Був то білявий кирпатий хлопчик, він кинувся на шию переможцеві, ледь не плачучи од радості.

— Ти вибач мені, Урсу, але я навіть не знаю, як ти переміг. Коли я побачив, як готується вдарити твоя права, то заплющив очі. Мені було жаль бачити вдруге такий нокаут.

— Де Лучія? — швидко спитав Урсу.

— Яка Лучія? — щиро здивувався Тік.

— А записка... записка, яку ти мені кинув?..

— А-а!.. Записка! То я написав! Думаєш, я дурний — допустити, щоб ти через неї програв матч? Та що з тобою?

Урсу плюхнувся на канапку. Він був ладен утретє одержати могутній удар від здорованя, тільки б Лучія була тут.

3

Дівчина в білому завмерла в квадраті вікна. На ледь освітленій вулиці перехожих було мало. В будинку давно вже панувала тиша. Думкам привільно. Дівчина почувалася самотньою, дуже самотньою, обурливо самотньою. Коли батько сказав, що вона пробуде всі канікули в бабусі, Лаура застрибала від радості. Малесеньке, загублене на карті містечко притягувало до себе, наче магніт. Спогади веселого дитинства, хоч

здавалися туманними й далекими, обличчя бабусі, будинок з ганком, просторе обійстя з шовковою травною, що так ніжно лоскотала ноги, коли бабуся дозволяла ходити босоніж, чарівність далеких сонячних днів, — усе видзвонювало в вухах світлою голубою мелодією. Але це містечко було жадане ще й тим, що тут жили черешняки. Про них Лаура начулася багато, але найповнішу і найправдивішу розповідь вона почула з вуст одного з них.

...Спершу їй навіть на думку не спадало, що цей кволий і незграбний хлопчисько, якого вона кілька тижнів тому зустріла в кабінеті свого батька, міг бути черешняком. Його ніби щось хвилювало, коли він перебігав поглядом по книжках, які тисячами вишикувалися на полицях бібліотеки, поки батько гаряче доводив щось високому білявому чоловікові, колишньому товаришеві по ліцею. Коли, нарешті, вони познайомилися, юнак почервонів і Лаура зверхньо посміхнулась.

Потім, швидше з чемності та під враженням від книжок на полицях, юнак боязко спитав, чи подобається їй мандрувати. Вона кивнула головою і швидко та байдуже запитала й собі те саме. Він теж відповів кивком голови, а потім знову став таким же мовчуном, яким вона його й застала. Вони були в бібліотеці самі. Дорослі вийшли десь у сад. Несподівано він спитав її:

— Ти боїшся мене?

Жорстоке запитання юного гостя ніби зняло панцир, у якому він волів би перебувати. Він глянув їй в очі, докірливо насупив брови, але раптом сказав відверто:

— Тобі подобається вдавати із себе розв'язну? То знай, що це негарно. Підшукай іншу роль, яка не ґрунтується на зазнайстві та на бажаннях, а на інтелігентності й щирості...

— Тобі теж не личить бути психологом. Хочеш, я скажу, хто ти?.. Ти соромливець, аж вмираєш від страху. Я, будши на твоєму місці, давно вже знала б, із ким розмовляю...

— А-а, певно... Якби на твоєму місці була дівчина, трохи... зрештою...

Не знаходячи потрібного слова чи, може, вдаючи, що не може знайти його, він задовольнився тим, що вишнув губи...

— Я — Лаура...

— А я — Йонел...

— Мені подобається подорожувати, бути королевою, мені подобаються гори, ліси, я люблю пити воду з джерел, бути розумнішою від інших!... І писати... мені подобається писати, писати, писати про все... про ліси, про замки...

— Ти жадлива! — здивувався Йонел, намагаючись витягнути Лауру з її замрії. — А чому тобі не подобаються печери?

— Мені не подобаються печери? Хто тобі сказав? Вони мені дуже подобаються!

— Була б ти приязна, я розповів би тобі про справжній випадок у казковій печері...

— А-а! Про черешняків! Чула! Вже й не пригадую, скільки разів. І від кого тільки не чула! Я все знаю! Віктор, Урсу, Марія, Лучія, Тік, Йонел, Дан... Чому ти червонієш?

— Ні... Я не червонію... Тобто... Ну гаразд! Нічого ти не знаєш! По-перше, ти навіть не знаєш, хто я такий! А я Йонел! Чому ти почервоніла?

— Ти?! Йонел?!.. Ти черешняк? Чому ж ти не сказав цього відразу?.. І не хвалися, що...

Йонел відповів їй усмішкою. Потім заклав праву руку десь за потилицю й сказав:

— Коли хочеш переконатися, поклади руку сюди! Це саме сюди вдарив мене Петреску ручкою пістолета. Ого! Добряче боліло! Якби не Марія...

— Знаєш що?.. Ходімо в сад, і там розкажеш мені все. А забудеш щось, то я нагадаю...

Вони обоє побігли в сад, і там, у затінку айви, Йонел розповів їй до найменших подробиць про надзвичайну експедицію черешняків у Чорну Печеру, змалював портрети кожного, розповів про відвагу й незрівнянну силу Урсу, про енергію та далекоглядність Віктора. Подив і захоплення непомітно заволоділи душею Лаури.

Ввечері вони розлучилися як двоє гарних давніх друзів. Пообіцяли, що писатимуть, що провідуватимуть одне одного, що Йонел познайомить її з друзями. І вона відчула себе такою близькою до черешняків, що зараз же почала благати батька, щоб дозволив їй пробути частину канікулів у бабусі, в містечку. Спер-

шу батько й чути не хотів про це, сказав, що Лаура поїде з ним, як це вже бувало й на інші канікули. Але врешті-решт її прохання й благання взяли гору.

Завмерши в отворі вікна, Лаура поринула в спогади. Приїхала вона сюди з думкою розшукати друзів, про яких мріяла вже стільки часу, але бабуся оберігала її від усіх і кожного, змушувала весь час сидіти в хаті, навіть на прогулянку не пускала саму... І Лаура почувалася самотньою, дуже самотньою...

Чиясь хода на тротуарі пробудила її від думок. На безлюдній вулиці з'явилася висока постать, що ніби прямувала сюди. Коли постать підійшла до ліхтаря, Лаура її впізнала і зраділа. Урсу! Дівчину ніби якийсь вихор підхопив. Десятки думок і почуттів витіснило одне: негайно поговорити з ним, попросити вибачення за зустріч із Марією, яка роз'ятрила болючі спомини, і щиро сказати, що Лаура хоче дружити з черешняками, що вона пропонує здійснити велику, надзвичайну подорож...

Лаура вистрибнула з вікна якраз тоді, коли Урсу опинився біля будинку.

Хлопець остовпів, коли перед ним невідь-звідки виник білий привид. Хлопець не міг второпати, що сталося. Аж відсахнувся.

— Ти Урсу, еге ж? — почувся шепіт. — Мене звати Лаура...

Урсу знову сахнувся, але білий привид підступив ще ближче до нього.

— Ти не злися і не бійся... — забринів тремтячий шепіт. — Я хочу тобі сказати щось дуже важливе...

Але саме цієї миті сліпуче світло залило темне провалля ганку, у замку дзенькнув ключ і на порозі з'явилася грізна постать бабусі. Побачивши хлопця й дівчину, що стояли, майже торкаючись одне одного, стара тільки й спромоглася спертися на одвірок і промовити:

— Ану в хату...

Лаура скорилася, наче загіпнотизована.

Урсу ще почув, як зачинилися двері, як розлючено крутнувся в замку ключ, і, так нічого й не збагнувши, попростував додому.

У бабусі подив уже минувся. Тепер її охопили страх і лють, очі метали блискавиці.

— Як ти тільки зважилася на таке? У твоєму віці? Стрибати через вікно?

Лаура не могла нічогосінько пояснити. Вона кілька разів розкривала рота, але стара зразу ж зупиняла її і знову накидалася:

— Це нечувано! Який сором! Який жах! Від завтрашнього дня ти не вийдеш із хати! Досить!

— А я втечу!..— затялася Лаура й зайшлася гірким плачем, а крізь схлипування тільки чулося: — Втечу!.. втечу!...

— Від завтрашнього дня ти не вийдеш із хати. Я замикатиму тебе на ключ!

— Бабусю! — підскочила Лаура.— Чому ви не хочете мене вислухати? Хоч вислухайте, коли не хочете зрозуміти!

Але стара вийшла з кімнати, навіть не глянувши на внучку. Лаура впала на ліжко і, схлипуючи, виробила відчайдушний план.

РОЗДІЛ IV

1

Нема жодного учня, а може, й дорослого чоловіка на все місто, якому одяг так би міняв зовнішність, як Тікові, коли він одягав святкового костюма. Сніжнобіла сорочка, коричнева краватка з чорними стрілами, старанно наprasовані штани, начищені до блиску черевики, з нагрудної кишені ледь видніє біла хусточка — все це надавало ангельського вигляду найпустотливішому на всю округу хлопцеві. Малий добре знав це і тому беріг святковий одяг лише для надзвичайних випадків. Звичайно, він не часто одягав його навіть на свята.

Але щоразу, коли пустун устругне якусь штуку і йому треба з'явитися на очі суворого судді десь поза рідними стінами, першим його захисником ставав святковий костюм.

Якось на урок географії прийшов новий учитель, що замінив їхнього. Страшенно заїкаючись, він намагався пояснити наступний урок, а тоді почав викликати учнів для закріплення матеріалу. Викликав і Тіка... бо той крутився за партою. Пустун відповідав спершу чемно, та коли його спитали: «Де розташований вулкан

Попокатепельт?», він уже не міг витримати. Він і так терпів аж занадто. Новий учитель переніс гору Аконкагуа в Перу, але в Латинській Америці саме була епоха революцій, і хлопець змовчав. Хто його знає? Може, перемінилися державні кордони. Потім учитель змінив течію Міссісіпі, змусивши її текти через Колорадо. Тік знову не сказав нічого. Може, останнім часом побудували якийсь канал, а Тік про нього не знає. Але коли він почув, що новий учитель переплутав Гурон і Мічіган, то швиденько затулив собі рота рукою. У нового була якась оригінальна система повертати течію річки від гирла до витоків. Коли ж хлопець почув, як перекручено назву одного з найбільших на земній кулі вулканів, то не витерпів:

— Ви хотіли сказати Попокатепельт...

Новий люто глипнув на нього:

— Ну! Відповідай, де розташований Попокатепельт?

— Ви хотіли сказати Попокатепельт...

— Геть з класу, негіднику! — не на жарт розгнівався учитель. Тік підкорився категоричному наказові, але в дверях зупинився і сказав тоном наївним і вибачливим:

— Аби це був який згаслий вулкан, то я мовчав би, мов раulik. Але ви подумайте самі... Один з найбільших вулканів на земній кулі...

— Двійка! — зробив підсумок учитель.

Несправедливість була аж надто очевидною. І Тік утратив самовладання:

— Хочу вам казати, тобто сказати їм, що Аконкагуа знаходиться в Чілі, що Міссісіпі тече не через Колорадо, що Мічіган не винен, що він знаходиться перед Гуроном, що в Америці леви водяться лише в цирках та в зоопарках. А Париж столиця Франції, а не Японії... Оце я й хотів сказати вам...

Остання ремарка була, звісно, вигадкою Тіка. Малого негайно викликали в кабінет директора. Але він запізнився десь на годину — рівно настільки, щоб збігати додому, одягнути святковий костюм і повернутися до школи. Директор, новий учитель, класний керівник і ще декілька вчителів чекали його в кабінеті. Спершу він просунув голову в двері і з першого погляду зрозумів, що тут гаряче. Новий стояв червоний, а керів-

ник і директор були похмури; один ходив, заклавши руки за спину, а другий важко опустив голову на руки. Вони дали йому знак зайти. Набираючись духу, він встиг поправити складку на штанях, а потім зайшов до кабінету.

Його поява в такому ангельському вигляді збентежила суддів. Аби щось сказати, класний керівник сувро глянув на нього згори вниз:

— Чому ти запізнився?

— Я не міг з'явитися перед вами...

— Гаразд, гаразд,— втрутився директор,— зараз мова не про запізнення.

Він подав знак новому, ніби запрошував прокурора розпочати процес. Але прокурор почував себе ніяково:

— Ви дуже добре знаєте...— почав він.— Знаєте, що то негаразд, коли якийсь учень... котрий загалом непоганий учень...

— Ви тільки не сердьтеся...— відповів Тік медовим голосом.— То лише через Попокатепеть... Коли б це не був один з найбільших вулканів на нашій планеті...

— Що таке?— зацікавився директор.

Тік повторив ще раз, і директор усе зрозумів. Він виніс сувору догану шибеникові в образі ангела.

— Але ж коли б це був не Попокатепеть...— захищався той.

— А Париж?— сердито докинув з другого боку класний керівник.

— Тут я винен... але, знаєте... це все через Попокатепеть. Коли б це не був один з найбільших на планеті вулканів...

Директор жестом попросив Тіка залишити приміщення. Але шибеник нашорошив вуха за дверима і почув-таки директоріві слова:

— Ви тільки Попокатепеть скалічили? Не могли знайти на всю Америку якогось іншого, меншого вулкана?..

2

Тік одягнувся по-святковому, а це означало, що трапилося щось аж надто важливе. Звичайно, причиною такої несподіваної переміни була дівчина в білому.

Одразу після перемоги Урсу Марія розміркувала, що вона сама нечемно повелася з Лаурою. Слова, що розізлили її: «Але ж ми з вами ніколи не були знайомі!», означали передусім подив. Вони навіть віддалено не нагадували докору чи втечі... Марія терзалася всю ніч, а вже як зрозуміла свою помилку, то ще вдосвіта розбудила Тіка і все йому розповіла. Тік одразу її зрозумів, і, хоч не забув, як з нього насміялися, без вагання згодився піти до дівчини в білому, витягнути її з хати під будь-яким приводом, передати Маріїні вибачення й домовитися про зустріч. Аби не припуститися помилки й цього разу, братик одягнувся по-святковому.

Але, перш ніж вирушати до будинку дівчини в білому, Тік зробив чималий гак по місту. Він зайшов до парку привітати свою гальорку, зупинився потім перед «Продуктами», щоб одержати і швидко ліквідувати свій заклад, потім подався до діда Тимофте, але йому сказали, що старий пішов десь на село. Отже, так вишло, що до помешкання дівчини в білому він прибув перед обідом.

Вигляд у Тіка був такий, що навіть собача не впізнало в ньому вчорашнього зловмисника. Але й Тік не розгубився, побачивши на ганку бабусю. Він заговорив своїм чарівливим голосом, що так пасував до його вбрання:

— Доброго дня, бабусю... Я хотів би сказати вам...

У малого слова застрягли в горлі. Бабуся плакала. Він хотів був тікати, але його поява, певне, справила враження, бо він почув слабенький, майже благальний голос:

— Заходь, заходь! Кого ти шукаєш?

Тік ступив на ганок, чемно поцілував бабусі руку і тільки після цього відповів:

— Дівчину в бі... тобто Лауру...

Почувши ім'я «Лаура», бабуся знов приклала хусточку до очей. Плакала вона щиро.

— Я втратила її... Вона пішла... втекла... Я знов залишилась сама... Я не зрозуміла її, а вона не зрозуміла мене.

У Тіка обірвалося серце. Але він не міг повірити в те, що чув на власні вуха.

— Моя сестра хотіла б...— спробував він.

— Вона пішла,— зітхнула бабуся.— Втекла... Залишила мені тільки записку...

Острах нитками прошив пустунове серце. А що, коли все, що він почув, правда?

— Наша родина ніби проклята... Ніхто й знати не хоче ніякого пристановища й відпочинку, всім давай тільки гори, та руїни, та диких звірів. Господи-боже мій!.. Вона ж іще дитина, а пішла сама... А я ж так хотіла, щоб і при мені була якась жива душа... Тому й тримала її весь час у хаті, біля себе...

Бабуся була занадто нещасною, щоб зрозуміти, кому вона виливає свою журбу. Ангельський вигляд малюка розчулив її. Вона розгорнула аркуш паперу й почала читати, тихо шепочучь, ніби сама до себе:

«Пробачте мені, бабусю... вірте мені... я не хотіла, щоб ми мучилися обоє... я йду до своїх гір, у свої замки... між свої високі колони... Все те мене кличе, бабусю, кличе... А я йду тому, що люблю вас...»

Ридання знову струснули стареньким висклим тілом, а Тік тихесенько, без звуку пішов.

3

Вузьким здичавілим міжгір'ям дерся вгору маленький поїзд-лісовоз. На непокритих платформах примостилися натомлені люди. Сиділи тут старі, спираючись на повні бесаги, молодіці з дітьми на руках, чоловіки з сокирами, веселі юнаки, підлітки з допитливими поглядами, а серед них і чорнява кирпатенька дівчина, одягнута в сукню, що напередодні була, очевидно, дуже біла. З багажу в дівчини тільки рюкзак, теж почорнілий від вагонної кіптяви. Дівчина мовчала... Ніхто не заважав їй дивитися на небо, де не було ані хмарини. Дівчина в білому шукала фортеці й замки, а їх могло подарувати тільки безхмарне й безмежне небо.

Горяни навколо неї були настільки звичні до тушньої краси, що не звертали на неї найменшої уваги. Говорили всі — хто охоче, а хто з нехиттю.

— Ти в Смереки їдеш?

— Еге.

— До лісу тільки чи далі, до заводу?

— Буде видно. Де платять краще та де краще ставляться до людей. А більше мені й не треба.

— А ви чули? Ніби знов знайшли золото... Це вже місяців три-чотири тому, ще тільки крига скресла, то ніби один чоловік витяг неводом золоті монети.

— Таке! Дитячі байки... Ось я чув...

— А я тобі скажу, що тут золота багато, хлопче, багато широкого золота... Десь тут є скарб.. Про це і в старовинних книжках пишеться...

— А скільки вам років, дідусю?

— А скільки б ви мені дали? Ну-ну, цікаво!

— Сімдесят, я сказав би, але боюся вас образити.

— Та облиште! Я ж не баба.

— Ну ще п'ять.

— Більше.

— Невже вісімдесят?

— І ще чотири.

— А з вигляду ви — ніби парубок. Мабуть, ще й дівчата задивляються на вас.

— А в нашому селі є один дідок, Костаке Дзига його прозивають, то бачили б ви, як він бігає за курми! А йому ж уже вісім після сотні.

— А ви з якого села?

— Я? З Тартаків. А Дзига може вам розказати, скільки він вистраждав через те золото. Бо він усеньке життя прожив тут, у цих краях. Лісникував. І ночі не було, щоб хтось не навідувався туди, вгору, до Фортечки. Цілісіньку ніч ліс гув од їхнього стукоту. А що він міг зробити? Вони б його порубали на шматки.

— І знайшли що-небудь?

— Дзига каже, що таємницю скарбу ніхто не може знати. Тільки коли бог захоче, то кине щось у весняні води. А люди... вони тоді щось знайдуть. Люди зруйнували стіни, потрошили прикраси... Дехто й награпляв на щось. Оце вже років п'ять-шість тому поніс один чоловік до міста, аж до Бухареста, кілька витребеньок, здав у музей. Не знаю вже, скільки тисяч леїв дали йому за них... І відтоді знову сюди плавом попливли злодії.

— Дивіться пильно, може, й зараз їх побачите.

— Та їх і справді тут, наче зайців восени. Торік піймали цілу банду розбійників, душ четверо, — вони никали по селах і навіть людей перестривали. Їх суво-

ро покарали. А я кажу, що таких треба вішати при всьому народі. І так треба чинити з усіма злодіями. Ти думаєш, коли тебе перестрінуть, то помилують?

— А мені, дідусю, здається, що в цих балачках чимало небилиць наплетено...

— Не віриш старому? Ну, нехай би жінки теревенили... Та ти спитай навіть дитину...

Кожен вів про своє. А дівчина ні на мить не розлучалася зі своїми фортецями, замками, мріями та голубим небом. Вона й слова не чула із тих страшних розмов, які точилися довкола неї, певна, що все незабаром переміниться.

4

На землю спадала вечірня прохолода. За Дановою хатою, під тим самим гіллястим горіхом, хоч нікому й не потрібен був його затінок, мовчки сиділи трое черешняків: Тік, Дан, Марія. Після стількох непередбачених подій усі трое були неспроможні придумати щось путне. Урсу, не сказавши нікому й слова, узяв намет на плечі й подався десь у поле; Лучія не хотіла виходити з дому і навіть гадки не мала комусь щось пояснювати, а дівчина в білому зникла невідомо куди.

Найдужче сумував Тік. І хвилювався не знати як. Та й було чого — адже спочатку він так погано подумав про високу бабусю в окулярах, а оце щойно залишив її в сльозах на ганку. І ще одне: пішов Урсу, не сказавши йому ні слова, а це вже було щось зовсім неймовірне й дуже болюче. Тік відчував, що він — свідок якихось незвичайних подій, які проясняться не так-то й швидко. Одначе йому не подобалося стояти пеньочком, бо спокое не давала настирлива думка: «Треба шукати дівчину в білому». Але хто його сприйме всерйоз? Марія? Марія тільки жалкувала, що не подружилася з розумною дівчиною, гідною товариства черешняків. Вона не знала, хто така ця дівчина, і в глибині душі не дуже вірила листові, якого Тік запам'ятав дослівно... Дан? Дан одразу визначив, що це ще одна витівка дівчини в білому.

— Я впевнений, що тут пастка! — сказав він. — Вона вирішила, що ми знову прийдемо до неї, та й склала листа.

— Гаразд,— а бабуся? — не погодився Тік.

— Бабуся? Ха! Така лисиця, як Лаура, будь-яку бабу змусить грати роль кози чи діда, а не те що плакати. Не забувай, як вона нас обвела навколо пальця!

— Ти збожеволів? — розпалився Тік.— Я не подивую, коли ти скажеш, що й Урсу перемиг здоровила тільки завдяки їй.

— А ти думаєш, це неможливо?

Тік розлютився не на жарт. Він ладен був зчепитися з Даном, але знав, що не дістане відсічі, та й не настав ще час для великої бійки.

— У мене таке враження, ніби в тебе не всі вдома,— знайшов Тік інший спосіб помститися.

— Відколи спізнався з тобою,— відрізав той.

— Так, бо раніше ти був просто ідіотом... може, навіть биком!

— Тіку! — прикрикнула Марія.— Ти не маєш права так говорити.

— А ти не маєш права мною командувати! Чому не підтримуєш мене?

— Бо ти нестерпний. Коли вже викинеш дурниці з голови?

— Коли зірву останні три квітки в садку...

Настала Данова черга втручатися й мирити їх:

— Та вгамуйтеся! Що вас укусило обох?

— А ти не бачиш? Через неї дівчина втекла з міста, а вона ще сміє...

— А-а! Ось що тебе пече! — здогадалася Марія.— Не інакше, парубче...

Тік зрозумів, куди його хоче загнати Марія, і випередив її:

— Ви обидві схожі, мов дві краплі води. Однаково погані й бридкі. І навіщо мені сушити голову через вас? Аби ще й ти пішла в який-небудь замок... Чому не йдеш?

— Бо якраз цього хочеться тобі, і не кажи, що я не вгадала. Знаєш, Тіку...

— Можеш називати мене осликом!

— Чсму? — здивовано спитала Марія.

— Бо ти моя старша сестра.

— Негіднику! Я тобі вуха пообриваю!

— Ти вже колись хотіла... та твої погані вуха якраз підходять для моїх рук...

— Гей! — прикрикнув Дан. — Можете собі чубитися, де хочете, тільки не тут! Вгамуйтеся! Рахую до трьох. Раз... два...

Замість «три» почувся Тіків голос:

— Ти дурень! Навіть гірше, ніж дурень! Ти... — він хотів сказати «боягуз», але побоявся видати самого себе. Натомість лише махнув рукою, а це мало означати щось дуже зневажливе. А тоді пішов, набурмосений і ще сумніший.

Черешняки опинилися ніби в зачарованому колі. Нічого їм не вдавалося. Усе виходило навпаки. Вже почалися чвари. А їм і до голови не приходило, що десь там, далеко в горах, відбуваються події, які повернуть їхнє життя.

5

Люди називали ці гори Гелята¹ і ніскілечки не помилилися, охрестивши їх так. Кругле гірське пасмо з урвистими стінами вигнулося на десятки кілометрів, замкнувши в собі величезну долину. Посеред долини гордо здіймалося кілька бескидів, але нікому ще не щастило добратися до них. Єдина дорога до Геляти звалася Фортечкою. Скеляста грива зважилася нахилитися до Геляти, утворивши в такий спосіб людям дорогу. Там, де грива торкалася гір, лежали руїни якоїсь дуже давньої фортеці. Історики спершу доводили, що там було римське укріплення часів третього століття нашої ери. Згодом під римськими руїнами знайшли руїни ще давніші, які беззастережно свідчили, що в першому столітті тут була фортеця даків. Стіни без цементного розчину, вироби з металу й кераміки підтвердили здогади археологів.

Край цей дикий, важкодоступний, на кожному кроці чигає небезпека. Тут водяться найрідкісніші екземпляри всякого гаддя. Трапляються навіть рогаті змії, від укусу яких доросла людина вмирає за дві години. Місцеві люди, особливо пастухи, хто хоч раз ризикнув піднятися на Фортечку, говорили й про інші небезпеки. Ведмеді, мовляв, не соромляться тут нападати на людину, у хащах підстерігають вовки, на все живе на-

¹ Г е л я т а — відро (румунськ.).

кидаються рисі. І ще твердили пастухи, що легенди про скарби, заховані в руїнах, приваблювали багатьох людей та численні зграї розбійників. Найближче село, Стримба, кілометрів за дванадцять звідси, лежить на північному краю скелястої гриви. Друге село, Шоймени,— в протилежному кінці гірського масиву Гелята.

Здавалося, ніби тут ніколи не ступала нога людини. Проте неподалік від Фортечки, куди від жалюгідних залишок руїн можна каменем докинути, про щось говорили кілька чоловіків. Місце, яке вони вибрали для своєї ради, давало змогу далеко бачити єдину дорогу, що вела до Фортечки. Було їх четверо. Троє ніби міські, одягнені всі майже однаково,— у цупкому бавовняному одязі, на ногах чоботи, на головах парусинові кашкети. У кожного за поясом лискучий гострий топірець із дуже довгою ручкою. Один, уже в літах, високий, ледь згорблений, плечистий, з дужими руками, був нібито за ватажка. Від усієї його, ніби виточеної, постави віяло похмурістю. Важко було навіть визначити, чи коли-небудь з'являлося на його обличчі щось схоже на усмішку. Глибокий шрам тягся від лівого ока майже до кутика вуст, роблячи вираз обличчя ще жорстокішим. Ліворуч від чоловіка зі шрамом стояв, зіпершись на стовбур дерева, низенький сухорлявий чоловічок з поголеною головою, такий блідий на виду, що кожен перелякався б, зустрівши його вночі десь у полі. Довгі, майже до колін руки, видавали надзвичайну силу. Третій із одягнутих по-міському, швидше, просто гладкий, ніж дужий, молодий, з глибоко посадженими очима борсука, з товстими м'ясистими губами, що видавалися далеко вперед, мав вигляд людини обжерливої та хижої.

Очевидно, цих трьох городян привів на Фортечку четвертий — чабан у розповні сил, що стояв поперед них, спершись на велику гирлигу. Поставою він скидався на чоловіка із шрамом. Його вроду псував трохи задовгий гострий ніс. Чабан був начебто з тих людей, у яких вистачає й сили, й відваги стати на герць із ведмедем. Він був із тих небагатьох тутешніх людей, хто щороку по кілька разів ходить на Фортечку. І знав він, мабуть, як ніхто інший, усі таємниці Геляти, а, отже, міг обминути й передбачити небезпеки, що іншим було не до снаги.

Чоловік із шрамом показав чабанові на скелястий лисий гребінь Геляти й спитав глибоким басовитим голосом:

— Ви там були?

— Куди мені! Дістатися туди можуть тільки гірські кози. Якось хлопці спробували вилізти, бо чутки ходили, нібито там закопані скарби, але й до половини дороги не дійшли, як одного вкусила змія, він і дух віддав, а другий звалився в прірву, то його ледве витягли звідти з потрощеними ногами.

Чоловік із шрамом похитав головою і розпитував далі.

Він здавався людиною, певною себе, звик запитувати коротко й відповідати швидко:

— А влітку тут нікого не було?

— Пройшло кілька людей. Гуртом. А десь через місяць ходили солдати... Теж по двоє та по четверо, бо одному тут ніяк не пройти.

Чоловік із очима борсука теж запитав писклявим голосом:

— Коли востаннє були солдати?

— Та днів десять тому. А точніше — два тижні й два дні.

— Гаразд...— сказав сам до себе довгорокий. Він дістав із кишені штанів пачку сигарет «Карпаць» і, взявши собі одну, простягнув чабанові:

— Беріть, будь ласка... А чого тут ходили солдати? — спитав, ніби знічев'я.

— Бо, певне, мали такий наказ. Мабуть, їм велено охороняти тутешні місця від розбійників... Стільки злодюг нишпорить тут, скарби шукають... Тож недаремно люди кажуть, що кращого гнізда для пройди-світів, ніж тутешні гори, не знайти по всій країні.

Чоловік із очима борсука підійшов до чабана. Ступав він тихо, спираючись на топірець. Глянув тому прямо в очі:

— Скажіть, ви зараз спускаєтеся в село чи піднімаєтеся звідти?

— А чому ви про це питаєте?

— Нам треба принести дещо із села,— втрутився чоловік із шрамом.

— Дуже шкода, що не можу стати вам у пригоді, бо йду звідти...

— А повертатиметеся сюдою?

— Іншої дороги навіть звірі не знають... Та хай звірі десь і пройдуть, а людина не зможе...

— Коли ви йтимете назад? — перепинив його сухорлявий.

— Десь на третій вечір... Але даруйте, я забалакався з вами. Тут, коли й знаєш дорогу, то негоже, щоб застала ніч...

Чабан випростався, закинув гирлигу на плече. Чоловік із шрамом простежив за його рухом, підійшов ближче і сказав із похвалою в голосі:

— Добряча гирлига. З такою і ніч не страшна в дорозі.

— Уже вісім вовків я забив нею, ведмедицю й ведмедя... А гаддя — то й не пам'ятаю, скільки. Гляньте, яка вона...

Чабан простягнув гирлигу чоловікові, котрого вважав за старшого. І дуже здивувався, побачивши, як той легко підняв її над головою й махнув кілька разів.

— А я й не думав, що ви такий дужий, — шанобливо обізвався чабан. — Бо ця гирлига далеко не кожному по силі. Ви колись теж були чабаном... Можу побитися об заклад.

Чоловік із шрамом віддав вівчареві гирлигу, пустивши повз вуха пропозицію про заклад:

— Не забудьте, чоловіче, зайти до нас, коли будете повертатися... А то, може, ми вас підстеремо на дорозі... Ну, щасливо!..

Чемно попрощавшись, чабан сягнистими кроками попрямував плаєм, який ніби обперізував гори.

— Невже він не піде до села? — спитав чоловік із очима борсука.

— Не думаю! — владно пробасив чоловік із шрамом. — Начиння приготували?

Після ствердної відповіді чоловіка із очима борсука він глянув на другого товарища:

— Перевірте батареї. Щоб не залишитися без світла...

— Нема чого турбуватися, — відповів той. — Усе на місці.

Чоловік із шрамом глянув у долину. Здригнувся.

— Дайте бінокля!

Той, що з очима борсука, метнувся десь за скелю і приніс бінокль. Ватажок узяв його й приклав до очей. Інші двоє стежили за ним з якимось острахом. Відчували: шеф щось помітив. І справді, крізь скельця бінокля видніло щось живе... Ось його можна й розглядіти... Кам'янистим плаєм простувала дівчина в білій сукні, з рюкзаком за плечима. Обличчя чоловіка із шрамом стало ще похмурішим. Він звелів своїм товаришам:

— Готуйтеся ночувати! Маємо нежданого й небажаного гостя.

Вони відійшли в ліс, але не плаєм, а паралельно до нього, через гущавину, поміж смереками, намагаючись якомога менше зчиняти шуму.

6

Ставши на могилі, прихованій чагарником, чабан зіркими очима пильно глянув на дорогу. Він побачив чоловіка із шрамом, що йшов лісом уздовж стежки, а потім помітив ніби якесь дівча, одягнуте в білу сукню, що простувало до руїн. Чабан зрозумів, що ці двоє людей неминуче повинні зустрітися. На його превеликий подив, чоловік із шрамом зробив чималий гак, уникаючи зустрічі. За якийсь час біла постать зникла в гущавині. Хвилиною пізніше дівчина знову з'явилася на видноті, натомість зник чоловік із шрамом, ніби крізь землю провалився. Вигулькнув він трохи пізніше, але позаду дівчини в білому, і пішов на неї з тилу, намагаючись бути непоміченим.

Чабан стежив, як той ступає вслід за дівчиною, ніби вовк за здобиччу. Коли біла постать вийшла на галявину, чоловік із шрамом прискорив кроки, наздогнав її, схопив за плечі й крутнув до себе. Вівчар почув крик, побачив, як дівчина хитнулася, а потім учепилася руками в свого переслідувача. Швидким рухом чоловік із шрамом перекинув її собі на плечі й подався з цією живою ношею до руїн. Через кілька хвилин він зник за скелями.

Спершись на гирлигу, вівчар обмірковував побачене. І, ніби зважившись на щось супроти волі серця, пішов неквапом своєю дорогою. На осонні перед Фор-

течкою з'явився чоловік із очима борсука... Пастух спокійно простував до пустельних далеких верховин. Потім непомітно звернув праворуч. А там швидко, наче за ним хтось гнався, метнувся через ліс тільки йому знаною стежкою, бо вона хоч і небезпечніша, але набагато швидше виводила до села.

7

Чоловік із шрамом освітлював потужним ліхтарем темні руїни. За два кроки перед ним ішла дівчина в білому. Голос у нього владний, він не терпить заперечень:

— Жодного кроку з променя ліхтаря!

Дівчина в білому спробувала щось сказати.

— Мовчати! — гаркнув чоловік.

Дорога вела до кільця гір. Там закінчувалися руїни старої фортеці. Після кількох урвистих і крутих поворотів між скелями дорога закінчилася. Але саме там завиднів у горі отвір, ніби зроблений людськими руками, — судячи з усього, відкрили його зовсім недавно. Дівчина в білому злякано озирнулася на людину позад себе.

— Пригнися і заходь усередину! — пролунав наказ.

Дівчина скорилася і опинилася у довгому коридорі, облицьованому білим мармуром. Від подиву ледь скрикнула поблідлими вустами. При світлі ліхтаря мармур дивно світився. Басовитий голос звелів знову:

— Прямо вперед!

Дівчина в білому, отямилася. Вона йшла не між руїнами якоїсь давньої фортеці, а через зали замку, де хтозна-скільки часу не було жодної живої душі. Несподіване відкриття схвилювало її дужче, ніж усе інше. Всюди товстеленні гранітні, одягнуті в мармур, старовинні колони підпирали лискучу стелю.

— Праворуч!

Вони прийшли на перехрестя, на справжнє перехрестя; тут збігалося трое мармурових відгалужень. Дівчина пішла у вказаному напрямку. Праворуч і ліворуч по коридору стояли навпроти одні одних по двос великих металевих дверей. Дівчина в білому карбувала в пам'яті кожен деталь дороги, кожен колону, ко-

жен східець, по якому піднімалася чи опускалася, кожні двері, повз які проходила.

— Прийшли!

Вони зупинилися навпроти іржавих металевих дверей. Чоловік із шрамом напружився, вперся плечем. Двері відчинилися. Дівчина в білому запримітила на металевих дверях просте пристосування, яким їх можна зачиняти знадвору. Таке саме пристосування було і всередині. Приміщення здавалося величезним. Останні хвилі сутінок накочувалися десь згори, покриваючи стіни кімнати кольоровим серпанком. Нишком звела погляд. Склепіння стелі десь далеко вгору. Дівчина опинилася ніби в гігантському соборі. Склепіння підпирали масивні лискучі колони. Кімната була порожня. Мармурова підлога точнісінько така, як її зробили колись. У гладеньких холодних стінах чорніло кілька ніш. В одній з них стояв ліхтар. В іншій — глечик і ніж. Чоловік із шрамом простежив за поглядом дівчини в білому... А вона роздивлялася приміщення. В кутку стояло ліжко. Просте похідне ліжко. Воно й було єдиними меблями в цій мармуровій кімнаті. Дівчина знову глянула на нішу, де був ніж, але не побачила вже його там.

Чоловік із шрамом повернувся йти. Пробудившись, наче від сну, дівчина кинулася за ним до дверей, але владний голос прикував її на місці:

— Я не люблю крику й вереску! Тихо! Побудеш тут поки що...

Двері зачинилися. Дівчина в білому почула гуркіт металевої штаби, яка перетворила мармурову кімнату на в'язницю. У розпачі метнулася до дверей, загрюкала слабенькими кулачками в холодний метал. Отямилася від болю. Вона, полонянка в незнайомому замку! Машинально посунула металеву штабу впоперек дверей. Вийти не можна... Але ніхто не зможе й зайти сюди. Стомлена, розхвильована, дівчина в білому лягла на ліжко. Раптом у неї за спиною щось заворушилося... Жах спаралізував її, коли вона побачила щось темне. Вона не самотня в цій мармуровій в'язниці!.. Маленька темна істота притулилася до неї, потерлася вухом об плече. Кіт! Дівчина почала гладити kota, ніби забутого тут сотні літ тому, а тоді заговорила до нього, назвавши першим-ліпшим ім'ям:

— Філіппе! Любий мій, ми полонені, ти розумієш? Але не бійся! Не все втрачено, Філіппе. Адже ми розумники з тобою, ми трохи почекаємо і помалу підготуємо план втечі...

Поява цього лагідного кота подарувала дівчині надію. А Філіппе, ніби розуміючи її, почав тихо муркотіти свою предковичну пісню, яка швидко приспала дівчину.

РОЗДІЛ V

1

З усіх черешняків Дан був найменш дратівливий і в нього найшвидше минала злість. Більш того, за словами Йонела, при ньому завжди була люлька миру. Ледве десь виникало якесь непорозуміння, як він був уже тут, ладний усіх примирити, причому іноді сам, як відкрила з невинним подивом Лучія, ставав громовідводом. Однак він ніколи не проклинав цієї ролі. Навіть навпаки, вона йому дуже подобалася, а згодом Дан навіть забув, що ця роль йому тільки подобається, так він звикся з нею. Віктор сказав якось, що без нього група черешняків була б неповною. Але не будемо брати всерйоз Вікторову репліку, її можна розцінювати просто як добре слово. Бо без Дана черешняки — то такі колектив. Але без Віктора, без Лучії, без Урсу, не кажучи вже про Тіка, годі навіть уявити товариство черешняків. Дан казав це дуже щиро. Він був переконаний, що не приніс у колектив ні великої кмітливості, ні хтозна-якої енергії, не додав відваги. У певні моменти він уявляв себе невеличким баластом, необхідним для збереження рівноваги. Оце і все його покликання в колективі черешняків: підтримувати рівновагу.

І тому, коли вчувалися перші грізні подихи бурі: сварка, розбрат, нелад, — Дан розумів, що настає пора відновлювати рівновагу. Йому потрібен був лише спільник. А потрібний спільник завжди в його розпорядженні: Тік. Тоді з місією доброї волі вони йшли на інших черешняків. Бо обидва думали тільки про єдність і товариство.

Отже, Тік негайно пішов з цією місією до сестри. Тільки йому відомими засобами добув десь якоїсь

незвичайної розсади, прокинувся рано-вранці, коли ще півні не співали, покликав Цомбі й коротко звелів йому розбудити Марію. Собака радо прийняв наказ, а пустун, втупившись очима в шибку, чекав появи чорнявки, в якій очі будуть запухлі від сну, а коса розпущена; вони разом почнуть садити квіти, і серце в дівчини полагідніє.

Цомбі дуже обережно підійшов до вікна Маріїної кімнати, вискочив на стілець, але він так любив цю ніжну дівчину, що забув виконати наказ. Тік, гадаючи, що Марія стежить за ним з-за фіранок, бо сліпо вірив у свого друга й підлеглого, завзято взявся до роботи. Певен, що вона пильнує за кожним його жестом, малий перетворив невеличке садівничче заняття у справжній таємничий ритуал. Коли скінчилася розсада, він озирнувся навсібіч і, переконавшись, що ніхто його не бачить, попростував у протилежний кінець саду... але косуючи оком на вікно.

Лише трохи згодом, коли Марія ворухнула рукою вві сні, Цомбі згадав про своє завдання. Під страхом найчорніших передчуттів собака видав щось схоже на гавкіт, однак Марія не тільки не встала, але й послала вслід за ним капця та кілька слів, серед яких «поганюща шавка» найдужче образили Цомбі.

Проте, підозрюючи, хто це міг так брутально і так рано розбудити її, Марія швидко одяглася й сердито пішла шукати Тіка. Братик стрів її з найяснішим і найневищнішим личеньком, чого вона не бачила вже кілька тижнів підряд, а це ще дужче розлютило Марію.

— Як тобі не соромно! Коли я впіймаю ту шавку, то відрубав хвоста й почеплю тобі на спину.

Маріїне зухвальство було занадто велике, щоб Тік дотримав обіцянки помиритися з сестрою.

Тому хлопець обізвався до Цомбі тепліше, ніж будь-коли:

— Була колись сестра у мене... Та дуже швидко вхопив її чортяка!.. Ходімо, Цомбі!

— Боягуз!

— Сорока!

— Стереотип!

— Бурбалабанда!

— Що-що ти сказав?

— А ти що хотіла? Ти ж назвала мене стереоти-

пом! Я теж маю право сказати тобі все, що мені збрєде в голову. Ходімо, Цомбі!

Так сталося, що, лише повернувшись до кімнати, Марія згадала про прикопану розсаду. А знадвору долинув розлючений братиків голос:

— Хоч би згадала про розсаду! Я так намучився...

Цомбі аж нетямився з радості, що йому не перепало. Але він так розвеселився, що Тік мусив дати йому прочуханки.

2

«Операція Урсу», за яку взявся Дан, теж виявилася не з легких. Передусім Урсу не було вдома. І тоді Дан вирушив у поля шукати того, хто захворів на відлюдькуватість. Буває, іноді засунеш папірець, навіть записку в якусь книжку і забудеш, де саме поклав її. А коли треба, починаєш шукати. Береш з полиці книжку за книжкою, перегортаєш сторінку за сторінкою і врешті таки знаходиш її в першому томі, коли почав шукати з останнього, і в останньому, коли почав шукати від першого. Або знайдеш її в кишені. Щось подібне сталося й з Даном. Він шукав Урсу в усіх балках, яких тьма-тьмуца довкола міста, пройшов по болотах, надокучив людям своїми розпитами, а коли, зрештою, повернувся додому, стомлений, брудний, вкрай виснажений, то побачив Урсу в своєму садку, під тим самим крилатим горіхом. У Дана камінь скотився з душі.

— Ти давно мене чекаєш? — спитав він через силу.

— Зранку. Щопівгодини думав: «Через півгодини він неодмінно буде». І ти таки прийшов. Але скільки тих півгодин минуло, я вже й лік утратив. А де ж ти був?

— Тебе шукав.

— Де ти мене шукав?

— Краще спитай, де я тебе не шукав! Тільки тут і не шукав. І по всьому місту, і за містом, скрізь...

— І задля чого ти так трудився? — з острахом спитав Урсу.

— А ти мене навіщо чекав стільки часу?

Обидва замовкли... Урсу зрозумів, що мовчанка стає вже нестерпною:

— Віктор писав? Коли він повертається?

— А ти бачив Лучію?

Здоровань відчув, що червоніє до кінчиків вух:

— А чому ти мене про це питаєш?

— Бо вона тебе шукає! — збрехав Дан.

Урсу ніби прокинувся від важкого сну. Схопив Дана за плече і стиснув з такою силою, що бідолашний брехунець відчув себе приреченим на вічну пекельну муку.

— Вона мене шукала? Так? Це правда?

— Не шукала вона тебе! — отямився нарешті Дан. — Але що це сталося між вами? Ви збожеволіли обоє! Ніби з мене мало сварок між Тіком та його сестрою! Сьогодні вони, замість помиритися, ще дужче погризлися. Але лихо не без добра — вони хоч сваряться, як люди... Не так, як ви... А ви ж кинулися в різні боки і не дивитесь ні вправо, ні вліво... Коли ти зараз же не підеш до Лучії...

Але саме цієї миті з-за рогу з'явилася Марія з... Лучією. Несподівана поява Лучії приголомшила Дана. Здоровань одійшов од Дана і щодуху припустив до паркану. Дан приклав долоню до рота, ніби щоб стримати несамовитий крик. Урсу перестрибнув через паркан, ні до чого не торкнувшись. Дан подався за ним і спробував усе залагодити миром:

— Досить, Урсу! Ти виграв заклад. Перестрибнув через паркан і не зачепився.

Паркан був заввишки з Дана. Але за Урсу тільки смуга лягла.

Лучія теж відреагувала належним чином: уздрівши Урсу, вона й собі подолала, тільки, звісно, не з такою спритністю, першу ж перешкоду й за ворітьми зіткнулася віч-на-віч із Урсу, що саме вибігав з-за паркану. Обоє зупинилися, ніби вкопані. Лучія нарешті погамувала хвилювання і з відчаєм приреченої сказала:

— І врешті-решт, що сталося? Будь ласка!

І вона там-таки поцілувала Урсу.

На щастя, цю сцену бачив лише один глядач — Тік. Але пустун сором'язливо відвернувся й задивився кудись угору. Він саме йшов до Дана й мимоволі став свідком першого поцілунку Лучії. Серце його стислося, а думки зграєю полетіли до чорнявої дівчини з кирпатим носиком, одягненої в білу-білу сукню.

Крізь високе склепіння, у якому були десятки глибоких слухових віконечок, дедалі впевненіше проникав ранок. Швидко-швидко все приміщення виповнилося переможним світлом. Дівчина в білому розплющила очі, і її ще сонний погляд втупився у склепіння з порушеною симетрією. Може, це сон? Але згадки збиралися, обступали й висвітлювали дійсність. Вона полонянка!.. Ув'язнена в одному з таких замків, яких навіть уві сні не бачила. Виразно пригадала все, що з нею сталося, пригадала кожну деталь. Дівчина стрепенулася й пошукала поглядом кота.

— Філіппе! Філіппе! — тихенько покликала його.

Із ніші вистрибнув чорний кіт із білими плямами й почав тертися об її ноги. У ніші, де щойно був кіт, стояла велика картонна коробка. Увечері — дівчина ладна була записягтися, — там було порожньо. Дівчина в білому здригнулася. Металева штаба впоперек дверей на місці. Ніхто не міг проникнути в кімнату через двері.

Зацікавлена полонянка почала пильно обстежувати приміщення. Це була величезна кубічна кімната з довжиною грані десять метрів. Отже, дівчина опинилася всередині куба, стеля якого склеписта й пересипана слуховими віконцями. Масивна колона посередині нагадувала столітнього дуба й підпирала центр склепіння. Колона із склепінням утворювали разом велетенський гриб. І стіни, й колона зверху донизу вкриті великими плитами білого мармуру. Але ніде не видно ніяких дверей. І все-таки хтось та заходив сюди, коли вона спала. Картонна коробка не тільки доказ тому, а й ніби виклик.

У коробці холодна їжа: хліб, бринза, яйця. Полонянка поділила все з Філіппе й зголоділо накинулася на свою частку. Запила все кількома ковтками води з глечика і лише тепер помітила, що й він не на місці. Рюкзак її теж відкритий... Хтось порпався в ньому... Не взято нічого?.. Ні! Але таки взято! Вирвано кілька аркушів із зошита. Загадкові відвідини цілком поглинули її увагу. Вона вирішила ретельно обстежити кім-

нату, метр за метром, не пропускаючи нічого. Почала з підлоги. Підлога покрита мармуровими плитами: квадрат з метровою довжиною ребра. Загалом плит сто штук. Дівчина обстукувала ногою кожен плиту, але жодна не видала того характерного звуку, за яким можна впізнати, що внизу порожнеча. Вона скинула туфлю й заходилася вистукувати нею колону, поки могла дістати, але й там чувся тільки важкий глибокий звук. Полонянка подумала, що таємні двері можуть бути приховані в ніші, але й там нічого не помітила. Настав час детально обстежити всі чотири стіни. Кожна схожа на підлогу: зроблена з того самого матеріалу, покрита такою ж кількістю мармурових плит. Це приміщення — справжня в'язниця, звідси годі втекти.

У стіні праворуч від дверей ніяких порожнин не було. Дівчина обмацувала, обстукувала мармурову поверхню. Та сама безнадійна відповідь. Тепер стіна навпроти дверей. Перша, друга, третя плита... Ніякого потаємного ходу. І раптом полонянка здригнулася. Плита відповіла інакше. Якийсь глибокий звук. Остання плита з другого ряду. Полонянка мить роздумувала. Потім зважилася, обмацала пальцями ребра мармурової плити. Але не могла дістати вгору. Швиденько притягла в рятівний куток ліжко, вилізла на нього. Просунула пальці у шов між плитами. Філіппе з темного кутка зацікавлено дивився на неї своїми розширеними зіницями. Вгорі, на з'єднанні з третім рядом плит, пальці дівчини наткнулися на маленьку шпарку, зовсім непомітну знизу. Вона засунула пальці, схопила за край плити й потягнула. Плита піддалася, відійшла від стіни й прочинилася, мов звичайні двері. Крізь голубий отвір дівчина побачила небо. Воля!

Філіппе стрибнув поперед неї надвір. Вона обережно подалася за ним. Тихенько зачинила потаємні двері, потім, усе ще стоячи навшпинець, окинула поглядом світ, у який тікала. Радість швидко змінилася розпачем. Світ, куди вона втекла, — теж в'язниця!

Полонянка стояла посеред величезного двору з високими, зарослими мохом стінами. За стіни правили просто скелі, так турботливо й мастерно відполіровані та укріплені, що навіть через віки вони здавалися холодними й неприступними. Дівчина помітила в правобічній стіні великі металеві двері. Вона їх ніби десь ба-

чила... Так, безперечно, — бачила напередодні. Але то було в коридорі, тоді, коли вона йшла попереду свого конвоїра. Дівчина кинулася до дверей і з першого погляду зрозуміла, що вони замкнені. Але коли б двері й були не замкнені, то чи подужала б вона відчинити їх, такі вони важкі й іржаві? Іншої ради не було. Треба було змиритися з в'язницею просто неба. Але все одно її слід обстежити.

Дівчина неквапом обійшла двір, оточений скелями. Пустельність і холод стомлювали її, лякали й ніби заганяли всередину — до тієї в'язниці, що без неба. Але треба роздивитися все... Хто зна... На гребені стіни, що просто перед нею, видно кілька отворів, схожих на бійниці. Та як дістатися туди, на десятиметрову висоту? На стіні ліворуч помітила кілька заглибин, ніби підпички, там-таки, під стіною, джерело, наче опоряджене людською рукою. Кришталева холодна вода підбадьорила її, розвіяла сум і прогнала страх. Полонянка знову глянула на стіну з бійницями. Раптом їй сяйнув здогад. Якщо ті отвори на гребені справді бійниці, то мусить бути й шлях до них!

Гнана хвилюванням і нетерпінням, вона подалася до стіни й почала оглядати її сантиметр за сантиметром.

І справді знайшла під стіною ледь помітну заглибину. Але дуже вузька заглибінка геть заросла мохом. Дівчина встромила руку якомога глибше в зелений оксамит, аж поки наткнулася на якусь перешкоду. Витягла мох, і заглибина перетворилася на круглий отвір, куди легко можна просунути руку чи ногу. Вона гарячково продовжувала пошуки. Стіна всяна зеленим мохом, одні кущики більші, інші менші, ці ніби влипли в стіну, ті скидаються на нарости. А може, всі вони ростуть у заглибинах, зроблених рукою людини? Полонянка пильно придивилася до тих кущиків, упорядкувала згідно з планом, що виник у голові, і раптом усе набуло іншого значення. Плетиво моху — то не що інше, як приступки, видовбані в камінні, подвійні приступки — для рук і ніг. Не вагаючись, вона почала підніматися по стіні. Бажання якомога швидше дістатися на гребінь, до бійниць перемогло страх і додало сміливості. Що вище дівчина піднімалася, то ширші ставали приступки для ніг, а для рук з'явилися металеві

кільця. Підніматися, тримаючись за кільця руками,— це ж заіграшки. Ще східець... ще один... останній!

Полонянка щасливо вийшла якраз у великий отвір посеред гребеня. Це й справді бійниця. З неї видно далеко навкруг Фортечки. Від одного погляду вниз дівчині стало млосно, аж у голові запаморочилося. Там чигала огидна, жахлива прірва. Неймовірно, щоб якась жива душа зважилася піднятися чи спуститися цим боком. Дівчина пододала запаморочення і довго-довго вдивлялася в дикий краєвид Фортечки. Постояла часину із заплющеними очима, помріяла, а тоді обережно почала спускатися. Коли опинилася внизу, взяла kota на руки й, погладжуючи його, обізвалася:

— Нема більше ніякої ради, любий Філіппе! Мусимо залишатися розумними невірниками. А як було б чудово, коли б нам пощастило звільнитися!

Філіппе так сумно глянув на неї, що в дівчини серце закам'яніло. Мовила заспокійливо:

— Не впадай у відчай, дурненький, бо втекти ми все одно втечемо. Радій, що з нами не скоїлося чогось гіршого. Ось побачиш, ми скоро будемо на волі...

І замовкла. Тільки пальці занурювалися в м'якеньке хутро. Вихор думок охопив дівчину, але швидко вгамувався. Їй стало дуже сумно. Принесла зошита, олівця, присіла на камінь і спробувала накреслити план замку. Її ще з першого погляду вразила довершена симетрія мармурової кімнати. Творець замку був, мабуть, одержимий законами симетрії. Кожна стіна квадратна і водночас являє собою суму певних квадратів, двері й колона розташовані в кімнаті теж симетрично. Дівчина в білому обчислила, що довжина сторони основного квадрата буде приблизно один метр. І використала цю умовність у своєму плані, хоч добре знала, що тоді, коли будовано палац, метричної системи ще не існувало. Архітектор у своєму задумі виходив з основного квадрата і переходив до квадратів більших, а ті утворювали куби, один із них — її кімната. Цілком можливо, що весь замок має форму велетенського куба з чотирьох приміщень, розділених двома коридорами у формі хреста. І вона намалювала на папері план палацу, надавши деталей своєї кімнати іншим трьом приміщенням. На малюнку план замку видався їй надивовижу простим. Чотири кімнати, хрещатий коридор.

— Філіппе! — закричала вона несамовито. — Філіппе! Ти знаєш, де ми? Дурненький ти! Аби ти знав!.. Це мій замок! Мій замок, Філіппе! Я давно вже мрію про нього... Я була всього один лиш раз у ньому... але то був сон... А потім ще раз... коли писала про нього на літературному конкурсі...

Дівчину в білому ніби охопив якийсь шал. Очі її виблискували.

— Це мій замок, Філіппе! — шепотіла вона. — Замок моїх снів. Я одягла найкращу свою сукню, щоб прийняти його запрошення...

Дівчина раптом замовкла й розкрила зошита. У своєму захваті, та ще розмовляючи з котом, вона не помітила чоловіка із шрамом. Чоловік дивився на неї крізь отвір у металевих дверях, і на його обличчі був якийсь дивний вираз. Коли полонянка почала писати, він тихо причинив двері.

Дівчина в білому писала, писала... У ногах її монотонно муркотів кіт.

2

У сусідній кімнаті замку, котра, мов дві краплі води, була схожа на кімнату дівчини в білому, чоловік із шрамом допомагав сухорлявому довгорукому чоловікові виконувати якусь дуже дивну роботу. Обидва стояли на високих дерев'яних козлах і ретельно обстукували мармурові плити обмотаним у ганчір'я молотком. Після певної кількості ударів вони зупинялися, щоб перекинутися кількома словами.

— Нема нічого... Ніякої порожнини...

— І в мене нічого...

— Це місце з червоним хрестиком.

— Все одно. Треба обстукати кожну плиту.

І вони знову починали стукотіти. Обидва обстежували одну стіну. Але все марно. Стомлені й злі, вони спустилися по блаженьких сходах.

— Не може бути, щоб ми не знайшли! — сказав чоловік із шрамом. — Треба ще раз перевірити ніші.

Він зупинився перед нішею, засунув пальці в заглибину й, легенько натиснувши, відчинив потайні дверцята. У вузькому отворі, обличкованому мармуром, стояла невеличка глиняна ваза. Він висипав уміст вази

на білу плиту ніші. Звук, що розкотився по кімнаті,— пронизливий, металевий, гострий,— видався обом їм приємнішим за все на світі. По мармуру розсипалися жовті монети.

— Золото, золото, щире золото! Маєток... багатство,— зашепотів сухорлявий.

Чоловік із шрамом перепинив його:

— Монети все одно поки що залишимо тут. Це найкраща схованка. Обстежимо й другу нішу... хоч уже раз шукали... Де ж воно може бути заховане?

Його вічно похмуре обличчя проясніло.

— Почекай! А може...

Спільник обернувся й здивовано глянув на нього. Чоловік із шрамом зупинився біля залишеної ніші, знову відчинив потайні дверцята, витяг вазу з монетами. Пильно обдивився голі стіни. Потім повільно дістав з кишені молоток і почав обстукувати стінки. Почувся глибокий звук, бічні стіни відповіли тим самим, униз теж.

— Тут, тут! — сказав він.

І несміливо стукнув, а може, й не стукав, бо молоточок тремтів у руках. Сухорлявий (очі ледь не вискочать з орбіт) кинувся до нього:

— Порожнина? Невже?..

Пальці ватажка шукали край. Верхня плита відчинилася, наче люк. Він засунув руку по лікоть і тремтливими пальцями витяг глиняну вазу. Знову поліз рукою і дістав ще одну вазу. Втретє не знайшов нічого. Перекинули вази на мармурові плити ніби лише для того, щоб почути дзвін монет.

— Теж двадцять?

— Так.

— Отже, разом шістдесят.

Обидва нахилилися над знайденим скарбом, брали в руки по кілька монет; чоловік із шрамом роздивлявся кожну по черзі, приплющивши очі, сухорлявий пробував на зуб.

— Вони? Їй-богу, вони!

— А може...— але сухорлявий не встиг докінчити фразу. У глибині кімнати відчинилися потайні двері, і зайшов чоловік із очима борсука.

— То ви вже знайшли щось?.. Я бачив чабана, він піднімається сюди.

Чоловік із шрамом раптово обернувся:

— Він іде з села?

— Так! Хоч учора сказав, що йде в протилежний бік...

— Залишайся тут! — звелів чоловік із шрамом прибулому. — Ми знайшли ще дві вази з монетами...

Тоді покликав із собою худорлявого, й вони разом вийшли з мармурового приміщення.

Ледве за тими двома зачинилися двері, як чоловік з очима борсука кинувся до ніші. Монети валялися по всій ніші. Він уголос перерахував їх. «Шістдесят». Розділив на три купки по двадцять штук і задоволено потер рукою підборіддя. Довго дивився на глиняні вази, обмацав їх, потрусив, потім відніс в один куток кімнати. Повернувся до ніші з золотом. Йому ніби не сподобалося, як розділені монети. Узяв кілька штук, неквапом обмацав їх, погладив. Його очі горіли приском. Потім поклав на місце... Але не всі. В руках у нього залишилася одна монета. Він поклав її до кишені, вдоволено кашлянув. Потім вийшов із приміщення через металеві двері. Упевнено пройшов коридором, не присвічуючи собі ліхтариком. Перш ніж вийти через замаскований отвір у руїнах, сторожко виткнув голову. Пильно подивився навсібіч. І лише переконавшись, що його не бачить ніяке чуже око, вийшов із замку. Певний час ішов у лабіринті скель та поворотів, які й вивели його на галявину. Його друзі сиділи з чабаном на могилці і розмовляли.

Вівчар збирався йти. Він уже закинув гирлигу на плече, а бесаги за спину. Чоловік із шрамом сказав:

— Дивіться, будете повертатися, неодмінно зайдіть сюди. Гаразд? У всякому разі...

— Буде видно, бо я повертатимусь не раніше, ніж днів через десять... Щасливо залишатися!

— Щасливої дороги!

Одночасно з вівчарем пішли й ті троє. Але вони не квапилися. Той, що з очима борсука, спитав:

— Що він казав?

— У нього ніби не всі вдома... — охарактеризував чабана чоловік із шрамом. — Але я думаю, ми з ним дійдемо згоди.

— Мені він здається хитрим, — втрутився сухорлявий. — Навряд чи він здатен утнути якусь дурницю...

— Ще монети є? — перебив розмову той, що із очима борсука. — Перейдемо до іншої кімнати, чи?...

— Не треба квапитися, — порадив ватажок. — Поки не перешукаємо десять разів на кожному місці, нікуди не підемо.

Інші мовчки погодилися. Ватажок, здається, користувався серед них повагою. Вони йому ніколи не перечили. Чоловік із очима борсука зрозумів даний йому мовчки сигнал, повернувся й пішов до могили. По якимсь часі сухорлявий спитав:

— А що робити з дівчиною?

— Поки що вона в безпеці. Борош опікується нею.

— Я теж так казав, — погодився сухорлявий. — З Борошем їй нічого не загрожує.

— Пастуха ще видно? — спитав ватаг, коли повернувся той, що з очима борсука.

Розвідник ще раз кинув поглядом у долину і впевнено сказав:

— Принаймні він нас не бачить.

— Тоді заходьмо! — звелів чоловік із шрамом.

І всі троє безшумно зникли всередині гори.

3

Дівчина в білому збуджено перечитала вголос сторінки, які заповнила своїм красивим округлим почерком. Біля її ніг лежав, задержувато повернувши до неї голову, Філіппе, ніби слухав листа, що зобов'язував його в цей гіркий час бути розумним і несвідомо мурчати в своєму кутку. Котяра не зрозумів нічого гісінько з того, що почув, але його вдавана зацікавленість була авторці приємна.

«Любі черешняки! — починався лист. — Я тепер така щаслива, що хотіла б, аби й ви забули всі наші обопільні непорозуміння та прикрощі. Воліла б я про них не думати. Не згадуйте й ви. Я так прагнула познайомитися з вами першого ж дня, але, вибачте мені, сьогодні я не можу сказати нічого поганого ні про кого, не хочу нікого ображати.

Сьогодні, за кілька хвилин перед тим, як почати писати листа, я відкрила замок. Він снівся мені, я його шукала ось уже десять років, — той замок, що збага-

тив мене, зачарував моє дитинство. «Замок двох хрестів...» Я хотіла розказати вам про нього, покликати вас до себе, щоб ми відкрили його разом, пройшли по його залах, одягнених у білий мармур, щоб ми обійшли його разом і разом відкрили всі його таємниці та багатства, щоб ми стали на деякий час його господарями — гордимися й веселими.

Клянусь вам, я ніколи напевно не знала, що він існує. Навіть тепер, коли ступаю по його мармурових плитах, коли торкаюся власними руками його холодних і сліпучих стін, коли знаю потаємні входи й милуюся його суворою симетричною красою, мене знов охоплює страх — чи це не сон знову? Замок безлюдний і мовчазний, ніби віками чекає ваших голосів і ваших кроків.

Ви ніколи не чули про нього? Це — Замок двох хрестів у Фортеці Орлів... Це саме про нього, не називаючи його, згадують багато документів! Згадайте старовинні грамоти, у них пишеться про місця, куди тікали князівські родини в часи борні з ворогами, про місця, де князі ховали свої багатства в часи поневірянь. Проте ніде в документах не згадуються назви старовинних фортець. І тільки один-єдиний раз давній літописець назвав Фортецю Орлів та Замок двох хрестів, але той документ загубився, і залишилася тільки згадка про нього в інших літописців. Люди перетворили ті згадки на легенду, а сама легенда пережила віки.

Чула і я ту легенду, іноді сумнівалася в її правдивості, але мрія про замок ніколи не покидала мене. Може, саме ця впертість, ця віра й привела мене сюди, принесла в ці дикі й сумні місця, де приховується вхід до замку. І хоч я полонянка тут, хоч я замкнена в одному крилі й не маю надії на порятунок, хоч нема поруч зі мною нікого, крім однієї живої істоти, мовчазної і дуже спокійної істоти — kota Філіппе, усе-таки я щаслива, що прибула у володіння моїх мрій. Єдине завдає мені великого смутку — те, що нема тут вас.

Я запрошую вас усіх до свого замку, щоб могли ми разом тішитися його красою та багатствами, щоб ви мене визволили з мого суму, а надто із самотності, від якої блякнуть усі мої радощі.

Я зроблю все, щоб цей лист дійшов до вашого міста, потрапив вам до рук. Живу з надією, з вірою, з упев-

неністю, що ви прийдете. Тому й кажу вам нетерпляче: «До побачення».

Тепер уже справді «Полонянка в білому».

Закінчивши читати листа, дівчина в білому почала гладити kota й лагідно нашіптувати йому:

— Не сумуй, Філіппе! Незабаром придуть гості... І ми будемо вільні... І ми ще заспіваємо, Філіппе-дурнику... Чуєш? А тепер у нас інші турботи... Цього листа треба допровадити далеко звідси, до наших друзів...

Кіт раптом ворухнувся, і дівчина в білому отямилася. Згадала, що треба щось робити. Звела погляд до бійниць на стіні. Там уся її надія! Вона вирвала два аркуші з зошита, підняла з долівки шматок білого мармуру, який пролежав тут хтозна-скільки часу, одірвавшись від котроїсь із плит її замку, обмотала написаним камінь, і вийшов важкенький пакетик, якого вона обгорнула двома чистими аркушами, вирваними із зошита. Зверху великими літерами написала назву міста призначення, внизу меншими: «Перукарня «Гігієна» — черешнякам». Усе міцно перев'язала тоненькою шворкою. Заховала його на грудях. Тоді почала підніматися по кам'яній стіні до середньої бійниці.

Полонянка дісталася туди якраз на ту хвилину, коли стежиною по той бік прірви ішов, ступаючи впевнено і швидко, вівчар з величезною гирлигою на плечі. На щастя, він був недалеко.

— Гей! — крикнула дівчина, склавши руки рупором. — Гей!

Чабан здивовано зупинився й почав нишпорити поглядом, шукаючи, хто його гукав. Дівчина в білому замахала руками. Тільки тоді чабан побачив угорі, на гребені стрімкої стіни, білу примару, яка однак не була йому зовсім незнайомою. Він дружньо помахав рукою. Підбадьорена сигналом чабана, дівчина в білому вирішила зробити те, що вже давно надумала. Вона приклала руку до губів — знак мовчати. Боялася, щоб не помітили ті, хто полонив її. Дістала з-за пазухи цінний пакет, зміряла відстань і відчула страх — боялася, що забракне сили перекинути послання на той бік прірви. Аби ще хоч вітер та кинути щосили...

Вівчар спершу не зрозумів, чого хоче дівчина. Але він пильно стежив за кожним її рухом і нарешті вгадав, що вона щось кине. Дівчині в білому поталанило

Побоюючись, що річ, яку дівчина кине, може розбитися, чабан приготувався спіймати її.

Він поклав долі горлигу і наставив човником свої широкі долоні.

Дівчина в білому набрала повітря, щосили кинула й зупинилася в поруху на краєчку прірви. В неї кров похолола в жилах, але не від страху перед бездонною ямою: дівчина побачила, відчула, зрозуміла, що пакет не долетить на той бік, до чабана!

Але й чабан помітив цю небезпеку. Одним стрибком він опинився край прірви, витягнув уперед праву руку... Усе відбулося за якусь мить... Послання, яке полонянка в білому адресувала черешнякам,— у руках чабана! Широким жестом обох рук вівчар запевнив дівчину, що вона може не турбуватися. Водночас це був і знак прощання.

Спритно і весело дівчина спустилася по східцях, видовбаних у скелі, підійшла пританцьовуючи до здивованого kota й повідала йому таємницю, ніби пісню проспівала:

— Ми врятовані, Філіппе! Але ти про це нікому знати-ні... Тепер будемо чекати черешняків...

Кіт дивився на неї, наче розумів кожне її слово. Але його котячий розум не второпав нічого, і як же здивувався Філіппе, коли господиня поблідла, кинулася до кам'яних східців і так швидко видряпалася по них, що й він міг би позаздрити їй.

Та коли полонянка опинилася нагорі, за чабаном слід замело.

Вона тихо спустилася вниз і розгублено сіла біля Філіппе.

— Як же я могла забути? — почала бідкатися вона.— Єдине, про що я не мала права забувати, Філіппе.

З очей дівчини в білому котилися великі гарячі сльози. У посланні черешнякам описано геть усе. Не було тільки однієї дрібнички: не вказано місцезнаходження замку — Замку двох хрестів. І помилка ця була таки непоправна, бо вночі дівчину в білому перевели до іншої кімнати, точнісінько такої самої, з таким самим внутрішнім двором, де були такі самі холодні міцні стіни, але виходили вони не в білий світ, а на внутрішню частину гори. На цих стінах не було бійниць, не було сходів до гребеня.

Ті троє обстежували кімнату за кімнатою, вистукували стіни день при дні і ніч при ночі.

Дівчина в білому зі смутком і розпачем у душі все-таки ще сподівалася на диво.

РОЗДІЛ VII

1

Послання дівчини в білому стало ніби естафетою. Чабан, зустрівши лісоруба з Кривої, вручив йому те послання, попросивши передати комусь, хто їхатиме до містечка.

Лісоруб у свою чергу передав пакет якомусь діду-севі з розсіченою верхньою губою — той ішов провідати сестру в Шойменах. Старий зустрів якраз на околиці села вчителя, той ішов до сусіднього села, і передав йому пакет. Учитель, а він, коли казати правду, запізнавався на весілля, забув про доручення. На щастя, зустрів свого приятеля, з яким не бачився років десять, а дізнавшись, що той іде до містечка, згадав про послання.

— Давай, та я й піду! Бо коли вип'ю пару склянок вина, то залишуся тут ще днів на три.

Але не випивши жодної склянки, згадав дорогою, що до містечка йому, власне, треба тільки в понеділок. Він спитав якогось селянина, що серед літа був у смушевій шапці, який сьогодні день — субота чи неділя. А почувши, що субота, трохи отямився і вирішив повернутися назад на весілля.

Тільки, перш ніж повернутися, він згадав щось і спитав селянина:

— А ти, часом, не до міста йдеш?

— Ні! — сухо відповів селянин у високій, мов гора, шапці.

— Але ти все одно кудись ідеш, то, може, дорогою зустрінеш якогось подорожнього, а той занесе цього пакета до міста. Бо я таки вернуся, а як вип'ю ще склянку, то неодмінно залишуся ще на тиждень.

Селянин узяв, а через кілька кілометрів передав повитусі, що квапилася на родини. Потім пакет проїхав трохи в бричці, опинився в перекупки, що йшла до сусіднього села дізнатися, чи не збавили люди ціну

на курей. Потім потрапив до рук попа, що спускався в долину з інспекційною місією, далі перекочував до поштаря, який, очевидно, не дуже знався на поштових законах, бо від нього потрапив до сільського парубка, котрий недавно купив велосипеда й щодня ганяв на ньому до іншого села на заздрість одному своєму знайомому; далі в кабіну до шофера, який був би вже і довів його, коли б за кілька кілометрів від міста не поламався двигун.

Розлючений такою халепою, шофер передав послання високому дідові, єдиній людині, що стрілася о цій порі, і сказав:

— Понесіть ще й ви, діду, цього пакета... помазок його радіаторові...

Дідусь тільки рота роззявив:

— А кому ж його віддати, чоловіче?

— Віддайте, кому хочете...

— Але ж я йду в Вултурешти. І хто його знає, коли повернуся до міста... То я віддам у примарію¹...

Але шофер тим часом помітив ще й інші неполадки в двигуні, бо так глянув на старого, ніби той звалився з неба, і знову почав лаятися...

Отже, пакет, замість одразу прибути в місто, до якого лишалося всього кілька кілометрів, опинився в примарії у Вултурештах, кілометрів за двадцять від міста. Звідти він без особливих пригод дістався над обід до перукарні «Гігієна». Увесь цей звивистий шлях тривав аж... два дні.

Годиною пізніше пакет потрапив до Дана. Батько так і не спромігся пояснити щось до ладу, сказав лише, що пакета передав якийсь селянин із Вултурештів.

— І той селянин нічого не сказав?

— Сказав. Сказав, що він нічого не знає.

Відповідь ще дужче спантеличила Дана. Пакет адресувався черешнякам, на ньому не вказувалося чиєсь конкретне прізвище, а прибув він таким дивним і загадковим способом, що Дан вирішив зібрати усіх друзів.

¹ Примарія — сільська або міська управа в Румунії.

Черешняки й цього разу сиділи під горіхом за Даною хатою. Не було тільки Віктора та Йонела. Навіть Цомбі зайняв своє скромне місце на зборах. (Аби спокутувати свою провину перед господарем, песик і так і сяк тепер підлещувався до нього.) Історія з пакетом захопила всіх. І хоч друзі згоряли від нетерплячки й цікавості, та вирішили трохи відкласти розкриття таємниці.

— Що б там могло бути? — спитав Урсу, який усе ще тримався віддалеки від Лучії та остерігався зустрітися з нею поглядом.

— Аби тут був Віктор, — обізвався Дан, — ми б уже знали, і що в пакеті, і хто його нам прислав, і навіщо, і якого дня, і як він прибув до нас...

— ... і який розмір туфлів носить дідусь відправника, — так само іронічно показала за нього Лучія.

Та був серед черешняків один, хто точно знав відправника дивного пакета, але в його душі вирував такий вихор хвилювання, що хлопець не міг і слова сказати.

Дан дуже повільно почав розв'язувати пакет, усі збилися довкола нього.

— Шматок білого мармуру! — прошепотів Тік.

— І лист! — додав Дан. — Я його прочитаю.

Не глянувши на підпис відправника, щоб черешнякам було цікавіше, Дан почав читати послання дівчини в білому... Поки він читав, ніхто не обізвався й словом, зате одразу після підпису «Тепер уже справді «Полонянка в білому» зірвався справжній шквал коментарів.

— Це брехня! — вигукнула Лучія.

— А мене дуже дивує таке багатство подробиць, і особливо тон листа, — замріяно обізвалася Марія.

— Мені теж здається, що тут щось негаразд! — сказав Дан. — Ти, Урсу, як гадаєш?

— А я знати не знаю, що вона за дівчина. Бачив її всього дві секунди вночі та почув два слова. Нічого не можу сказати.

— А мармур? — наважився Тік.

— Якийсь вапняк! — уточнила Лучія. — Він справді красивий, але до завтра я теж могла знайти такий...

— А коли все-таки це правда? — вибухнула Марія.— Ось подумайте!

— А тобі не здається, що вона хоче покепувати з нас? — стояла на своєму Лучія.— Мій замок... Мої колони...

— Саме це й наштовхує мене на деякі думки,— перепинив її Дан.— Але на протилежні від твоїх припущень. Аби вона хотіла покепкувати з нас, то могла б придумати щось серйозніше, загадковіше, бо дівчина, треба сказати, здатна на це...

— А ти таки правду кажеш! — підтримала його Марія.

Але Лучія не здавалася:

— Ви ніби маленькі діти! Розсудіть серйозніше! Замок двох хрестів... Фортеця Орлів... Добре придумано. Це ті назви, які повинні зачепити нас. Є ще й легенда... Дівчина зовсім не дурна...

Марія щось болісно пригадувала... Раптом вона приклала руки до обличчя і здушеним голосом вигукнула:

— А-а! Лучіє! Хлопці! Я знаю її!.. Як я могла бути такою дурною й такою злющою! Я все пригадала, все! Але клянуся, я ніколи не бачила її... Замок двох хрестів... Це вона! Вона! Лаура! Якою ж дурною була я!

Усі витріщили очі на Марію, бо нічого не зрозуміли з її слів.

— Я собі цього ніколи не прощу. І як я не здогадалася одразу, коли вона мені сказала?.. Бідолаха! Звісно, вона перелякалася й була захоплена зненацька. Знаєте, що вона сказала? «Але ж ми ніколи не були знайомі...» Саме це і я кажу тепер. Бо ми й справді ніколи не були знайомі.

— Та кажи вже до ладу! Хто вона? Що вона? — крикнула Лучія.

Марія нарешті отямилася. Вона глибоко вдихнула кілька разів і тільки тоді заговорила.

— Ми зустрілися, тобто не зустрілися, а були на одному літературному конкурсі в Бухаресті. Я дуже хвилювалася. Особливо тоді, коли оголошували результати і видавали премії. Нічого не бачила й не чула. І якби не та надзвичайна подія, то й сьогодні б нічого не знала про Лауру... Коли назвали ім'я дівчини, якій присуджено другу премію, ніхто не вийшов до журі. Це схвилювало всю залу, а мене отямило й заін-

тригувало. Ту фразу без початку, мабуть, повторювали кілька разів, бо її запам'ятала слово в слово: «...Лаура, за винятково цікавий літературний твір «Замок двох хрестів», який за оригінальність теми і стиль викладу безсумнівно заслуговує на першу премію, але, на жаль, робота подана незакінченою...» Тепер я пригадала все. Ніхто не вийшов до журі. Чийсь голос, мабуть, її подруги, пролунав у пришиклій залі: «Вона хворіла менінгітом. Всього лише кілька днів тому вийшла з лікарні, мабуть, їй стало погано...» І як я могла забути все? Адже я — саме та, хто несправедливо забрав у неї премію. Це вона... Лаура... Замок двох хрестів...

Марііна розповідь вразила всіх.

Навіть Лучія вгамувала свою пристрась заперечувати:

— І ти віриш, що все оце, написане нею, — правда? — спитала вона ласкаво. — Не знаю чому, але в мене таке враження, ніби лист скидається на літературний твір. Може, тому, що вона торік писала твір...

— Ти помиляєшся, Лучіє! — втрутився Дан. — У листі нема нічого перейнятого чи списаного з художніх творів. Лист схожий на сповідь, на виверження...

— Їй-право, Лучіє, — вихопився Тік, запримітивши велику небезпеку, — а якби ти опинилася на її місці, то хіба тобі не боліло б, знаючи, що твої друзі влаштували суперечку, замість іти на допомогу?

— Я? — здивувалася Лучія. — Якби я опинилася на її місці? Навіщо? Мені не подобається бігати десь по полях... Що я там знайду?

Урсу теж хотів докинути слово, але побоюювався розсердити Лучію, Тіка чи Марію, бо в душі підтримував Тіка, а розум його визнавав докази Лучії.

— А я пропоную не квапитися з необдуманими висновками, — сказав Дан і відчув на собі благальний погляд Тіка. — Давайте все обмізкуємо...

— Гарзд, але ж вона ув'язнена там, — засмутився пустун.

— А я в це, Тіку, не вірю. Може, вона й забрела в якісь руїни, хто зна, може, навіть знайшла якийсь замок, але вся оця баєчка з полоном і з Філіппе звучить трохи... як би тобі сказати?.. по-літературному...

— Ось бачиш, ти навіть не можеш заперечити! —

накинувся Тік.— Чому це не може бути правдою? Хіба ми не потрапляли в різні історії?.. Ти ніби забула...

— І все-таки не поспішаймо з висновками... Може бути, що...

Та не встиг Дан закінчити свою багатообіцяючу фразу, як Лучія, вже наполовину переконана в правдивості написаного, раптом рішуче вигукнула:

— Це неможливо! Усе вигадка! Фортеця Орлів!.. Замок двох хрестів!.. Коли вона там, коли вона справді ув'язнена і хоче, щоб ми її визволили, то хай би хоч сказала, де нам її шукати!

Відкриття Лучії було громом з ясного неба. Єдиний, хто не відчував ніяких сумнівів і страху, був Тік. Але інші почали відступати — ніхто не міг вистояти проти сумнівів.

— Коли повертається Віктор? — спитав малий, хапаючись за останню рятівну соломинку.

— Під кінець тижня,— відповіла Лучія.

— Чому?.. Тобто я хотів сказати...— геть заплутався малий.— А може, дівчина забула?

— Може, й так, Тіку, але, бачиш, Лучія теж слушно каже... Уяви собі, ти одержуєш телеграму: «Тіку, визволяй мене. Помпіліка». Що б ти робив, не знаючи, звідки вона надійшла?

— Спершу подумав би — їй загрожує така небезпека, що вона забула написати адресу... А втім, то ж дуже просто — глянути, звідки відправлена телеграма! — швидко відповів Тік.

Відповідь найменшого черешняка справила таке враження, як і відкриття Лучії. На превеликий подив усіх, Лучія похвалила його:

— Досить логічно, Тіку! Ми всі певною мірою вплутані в це, і правда з нами. Звідки надійшло послання?

— Його хтось приніс із Вултурештів,— відповів Дан.— Але батько від нього нічогосінько не дізнався.

— Треба знайти поштаря! — запропонувала Лучія.— Якщо навіть послання перейшло через кілька рук, не так уже й важко дізнатися про першого. І тоді вся загадка швидко з'ясується. Тік заслуговує, друзі мої, на найбільшу похвалу. Хто піде на пошуки? Один чи двоє...

Один чи двоє? Вони всі згодні, але найкращими виз-

нані Тік і Дан... та Урсу, який не схотів залишати друзів.

— Та не забувайте найсуттєвішого! — напучувала Лучія.— Нам потрібен перший, найголовніший.

Тік зверхньо усміхнувся до неї:

— Коли послання перейшло навіть через трое чи четверо рук, то протягом дня, щонайбільше двох днів ми знайдемо того, хто його взяв перший.

Але хто з них міг бодай здогадатися, що так багато людей несло послання? Вівчар передав його лісорубові, від лісоруба воно перейшло до старого селянина з роздвоєною губою, від нього до вчителя, що поспішав на весілля, від учителя до чоловіка, який переплутав суботу й неділю, від цього пияка до селянина в високій шапці, далі до повитухи, до перекупки, до попа, до поштаря; а ще побувало воно в руках парубка з велосипедом, у лайливого шофера, в древнього діда, в секретаря примарії в Вултурештах і нарешті опинилося в руках у селянина, котрий приніс його до перукарні! Хто з черешняків міг знати це все?

В дорогу вирішили рушати наступного дня вранці. Усі трое хлопців домовилися зустрітися по обіді в Урсу, щоб підготуватися та уточнити план пошуків.

3

Тік прийшов до Урсу раніше від Дана. Крем'язень лежав на траві й читав винятково цікавий пригодницький роман. Він саме дійшов до того місця, коли головний герой — людина надзвичайної сили — озброєний самим ножом, бився з ведмедем-грізлі. Малий пригнічено опустився на траву біля читача. Урсу, хоч йому й не хотілося відриватися від захопливого читання, побачивши жалібне обличчя пустуна, закрив книжку й спитав:

— Що з тобою, Тіку?

— Ти вважаєш, Урсу, що ми легко знайдемо людину, котра перша взяла листа?

— Боїшся, що не подолаєш дороги?

— Не про це мова. А коли його знайшов хтось випадково?

— Але ж десь той хтось мусив знайти! Тоді ми

вже подумаємо, як лист потрапив туди. Може, його кинули звідкись, а це означатиме, що замок недалеко. Якщо він є, той замок... Бо, правду кажучи, Тіку, вся історія з замком мені здається вигаданою... Але це між нами.

— Бачиш, Урсу, ви занадто ускладнюєте все. Така й моя мати. Коли кажу їй, що я накрутив вуха одному шалапутові, бо той бив сестру, щоб вона не кричала, а дівчинка ж кричить, бо він їй дав ляпаса, мама дивиться на мене з-під брів і всім своїм виглядом показує, що не вірить мені. Та коли скажу, що відлупцював того шалапуту, бо він пожбунив у мене камінцем, то вона вірить. Їй це здається цілком природним, хоч насправді я другий раз збрехав. А ти можеш собі уявити того шибеника, котрий осмілився б кинути в мене камінцем!

— Що ти хочеш цим сказати? — спитав Дан, який нечутно підійшов до них. — Не дуже сходиться в...

— Наче треба, щоб неодмінно все сходилося!.. Чому ви вважаєте, що вона хоче вас обманути, приславши саме такого листа? Якби дівчина хотіла покепкувати з нас, то поклікала б у якесь певне місце, а там би й сміялася так, що і ми б її почули!

— Але саме так думає й Лучія, дурнику, — пустив шпильку Дан. — Я заходив до неї, вона дуже стривожена. Дійшла висновку, ніби відсутність адреси свідчить наполовину якраз за те, що розповідь у листі — правда. Вона виробила теорію рівноваги...

— То чому ж ти мене обзиваєш дурником?

— Коли я тебе обзивав?.. Я навіть не помітив. Може, то я ласкаво...

Тікові кров бухнула в обличчя:

— Що ще сказала Лучія? Я вже давно зрозумів, що в неї гарячий розум, як каже наша французенка.

— Сказала, що їй невтямки, чому саме ти так переїмаєшся тим листом. Вона вивела теорію, що ти якийсь чином теж причетний до написаного в листі...

— Але я ніяк не можу збагнути, — вів далі малий, ніби й не чув Данових слів, — навіщо бути такою нестерпною... і чому...

— Стривай, стривай, не лютуй так на неї, то я тебе просто перевіряв. Нічого вона про тебе не говорила, сказала тільки, що ти розумний хлопець...

— А про тебе вона нічого не сказала?

— Тобто? — здивувався Дан.

— Не сказала, що ти нікчема? Ну, стривай, я тобі ще покажу...

Тікова погроза була сказана так собі, про всяк випадок. Навіть Дан не сприйняв її всерйоз. Урсу скористався цією суперечкою й дочитав захопливий епізод.

У ньому пробудилася жага до пригод.

— Чудово! — ніби уві сні, буркнув він. — Я теж не відступив би. Блискавичним рухом...

Ті двоє спантеличено глянули на нього.

— Що сталося? — перелякався Дан, зв'язавши в одне слова Урсу й Тікову погрозу. — Що за блискавичний рух? Не забувай, що ти вдвічі важчий за мене... Чи ти навчив Тіка битися?

— Зв'язуватися з тобою — для Урсу ганьба, — все-таки відплатив Тік. — Аби він тобі лише пригрозив, то все місто принаймні з тиждень дивилося б на тебе з такою пошаною та повагою, якої ти не знав ніколи в житті...

Тікові слова найбільше розвеселили Дана.

— Клянусь, що від сьогоднішнього дня не заводитимуся з тобою. Завжди ти хапаєш за ногу, що спіткнулася!

— А через тиждень?

— Тоді я натреную обидві свої ноги. Почну вже завтра. До Вултурештів двадцять кілометрів. Коли здуваю...

— Я вважаю, що краще їхати поїздом. — сказав Урсу. — Від Бринченів нам залишиться кілометрів сім. А до Вултурештів звідти тільки ліс. Що ви на те скажете?

І Дан, і Тік пристали, не вагаючись, на пропозицію Урсу.

— Я не думаю, що нам треба буде готуватися до тривалої мандрівки. За день-два ниточка виведе до клубочка. Ми йтимемо, посвистуючи, заклавши руки в кишені...

Така пропозиція теж припала їм до душі. Без рюкзаків, без черевиків, без іншого вантажу в дорозі легше. Але, на жаль, обставини змусили їх швидко відмовитися від цієї прекрасної думки. У воротах з'явила-

ся захекана Лучія. А Лучія ж не з тих, хто буде даремно метушитися, а надто мчати щодоуху, коли на те немає серйозних підстав. Коли Тік побачив її, в нього ноги підігнулися.

— Що з тобою? — перепинив дівчину Дан.

— З вас хто-небудь був у Вултурештах?

— Я колись був,— відповів Урсу.— Тобто пройшов біля села, не заходив навіть. Але дорогу знаю добре, тобто дорогу від Бринченів до Вултурештів.

— А ти бачив там руїни?

Хлопці витріщили очі на Лучію.

— Які руїни?

— Я сама лише щойно дізналася про них,— призналася Лучія.— Оце повертаюся з музею. Я почала згадувати легенду про Замок двох хрестів та про Фортецю Орлів. Тому подалася до музею...

— Вултурешти! — вигукнув Тік.— А ніхто з нас про це й не подумав!

— Почекай, Тіку, не поспішай! Я знайшла чимало такого, що може нас усіх зацікавити.

Лучія розповіла хлопцям, що в музеї є збірник текстів, де викладається історія Вултурештів. Сотні років тому на північній околиці села стояла якась фортеця, від неї залишились тільки поруйновані стіни. Дехто з істориків намагався ототожнювати руїни в Вултурештах із таємничою Фортецею Орлів або із Заком двох хрестів, що, як свідчить легенда, могли бути місцем, де переховувалися князівські родичі, а також державна скарбниця. Однак учені хоч скільки досліджували, а нічого тут не знайшли. Більше того, руїни, їхня будова і склад свідчили, що фортеця в Вултурештах — то швидше майстерно зроблене укріплення щось на зразок казарми воїнів ворника², що правив цим краєм. І не значилася вона ніде — ні в старовинних літописах, ні в інших документах, як фортеця. Мабуть, саме тому її занедбали, і вона згодом перетворилася на руїни.

— Але ці руїни,— закінчила Лучія,— наштовхують мене на деякі роздуми. Вони не здаються вам загадовими? Не може бути так, що фортецю зумисне «за-

¹ В у л т у р — по-румунському — орел.

² В о р н и к — високий придворний чин у Молдавському князівстві.

були», і вона ось так «занедбана» і в документах, аби ніхто нічого не запідозрив? Що скажете?

— Здається, історія стає захопливою! — відповів Дан.

— Але й ще більшою стає можливість, що лист — тільки витівка, — нагадала Лучія.

Тіка почала злити Лучію на непостійність. Міняє свої думки щохвилини! Тому й спитав її прямо:

— І чому ж ти дійшла такого висновку?

— Бо з'явилася можливість пояснити певною мірою, чому не написана адреса. Дівчина вирішила, що, одержавши її листа, ми одразу подумаємо про Вултурешти. До того ж людина, що принесла нам пакета, — з Вултурештів. Ось ті два дороговкази, що можуть нас вивести туди, де вона хоче покепкувати з нас.

— А не може бути, що Замок двох хрестів саме біля Вултурештів? — спитав Дан. — Десь, може, в горах.

— Там нема гір, — стримав його Урсу. — Тільки горби. Та ліс, скільки оку видно.

— А може, замок у лісі? — задержувато спитав Тік. — Що, хіба він не може бути в лісі?

— Усе можливо, — відповіла Лучія. — Але я дуже сумніваюся. Я дивилася в документах. Там про це жодного слова. Хіба можуть помилятися всі історики підряд?.. І потім — замок у лісі? Не вірю, щоб його не розкрили за стільки сотень літ. Під землею? Але ж то вже не замок, а... землянка. А князівські родичі ховалися не в землянках. Ви теж такої думки. Однак руїни, про всяк випадок, треба оглянути. •

— Ти теж підеш з нами? — поклавився Тік скористатися нагодою, яка йому здавалася дуже слушною.

— Нема ніякого сенсу іти всім. Вас трьох досить. Тільки не гайте даремно часу. Побачите, що там нема нічого... не дозволяйте «полонянці в білому» довго глумитися над вами. Повертайтеся. Коли знайдете щось, то у вас є засоби зв'язку.

Хоч Тікові був не дуже до вподоби владний тон Лучії, він притримав свою ущипливість, побоюючись, щоб дівчині не прийшла до голови ще якась теорія. Тому вдовольнився лише простим запитанням:

— А як же бути з поштарем?

— Гадаю, ви його швидко знайдете. Я майже певна,

що вам його не доведеться шукати, в найгіршому випадку він там-таки в селі. Я готова битися об заклад

— Хоч ти й наполягаєш на...

Дан затнувся, перехопивши вбивчий погляд Тіка.

Наш обов'язок переконатися, де правда,— наголосила Лучія.

— Дуже добре! — обізвався Урсу, якому вдалося мовчати аж до кінця розмови.— Вирушаємо завтра на світанку. Як тільки щось дізнаємося, то повідомимо вам...

Тік полегшено зітхнув. Лише тепер він був певний. До відходу залишалось мало часу. Він лише вагався — брати з собою Цомбі чи ні...

— Ми не можемо йти з голими руками! — заявив раптом малий.

— Чому? — спитав Дан.

А чим ми будемо розкопувати руїни? Пальцями?

— Нам небагато треба,— заспокоїв його Урсу.— Дві маленькі лопати. Одну кирку з коротким державком. Сокиру. Мотузки. Кілки... Хоча кілки знайдемо там, на місці. А оскільки можемо трохи й залишитися там, біля руїн, то треба взяти й намет. І трохи харчів

— І санітарну сумку! — нагадала їм Лучія.

— І туристське спорядження! — додав Урсу. Не знаю тільки, чи неодмінно слід брати черевики але мати при собі лише кеди — не годиться.

— І ліхтарі! — весело вигукнув малий, що почав передчувати гомін і несподіванки майбутніх подій

РОЗДІЛ VIII

1

На полустанку Бринчени вранці вийшло четверо пасажирів. Троє черешняків і дівчина років вісімнадцяти, з чорною, мов воронове крило, і довгою, ледь не до п'ят, косою. Від полустанка вели дві дороги — одна в село, друга обминала село й губилася в густому лісі який покривав усі довколишні пагорби. Дівчина, окинувши черешняків довгим і допитливим поглядом швидко пішла дорогою до села. Черешняки вибрали інший шлях. При вході до лісу вони, на свій подив

знов зустріли ту дівчину — вона зупинилася, ніби чекаючи їх.

— Чому ж ви не сказали, що йдете через ліс? Підемо разом.

— Теж у Вулгурешти? — в свою чергу спитав Дан.

— Авжеж. Бачу, і ви туди. Але я вас там не бачила. Ви ніби новенькі в нас...

Вони йшли разом широкою дорогою; що навпіл розтинала ліс.

— А ми там ніколи й не були! — відповів Урсу, здивований балакучістю дівчини.

— То й добре. А що ви шукаєте в нас з такою поклажею? Не інакше, як ідете до руїн. Уже років три там нікого не було.

— А чому б нам не піти туди? — здивувався Дан.— Хіба не можна?

— Чому ж не можна? Тільки не знаю, що вам удасться там побачити. Бо все, чого не порозтягали люди, дотрощили оті вчені. Хто їх знає, чого вони там шукають, бо не казали й слова. Люди подекували, ніби шукали якісь кістки, але хіба можна тому вірити?

— І знайшли там якісь кістки?

— Так люди кажуть. Але то було давно. Ще тоді, коли брали звідти цеглу й каміння на хати.

— Як? — здивувався Тік.— Люди розібрали руїни?

— Усеньке село побудоване з тамтешнього каміння. А коли по правді казати, то на що воно могло ще придатися, те каміння? У нас люди хазайновиті й хитрі. Мені дивно, що ви не чули про наше село. Злі язички навіть прислів'я про нас придумали: «Коли тобі в Вулгурештах хтось дасть сливу, то стоятиме, поки не виплюнеш кісточку, щоб забрати назад!» Але то обмова. Колись, ще як у цих краях никали розбійники, а в наше село не потикалися, бо їм було страшно, то наші люди вдалися до хитрощів: вони залишили ніби без нагляду кілька худобин на покинутому обійсті, де навіть собака не тримався. Десь лише третього дня клюнули злодії. Люди їх схопили, розкрили їхню криївку й поділили між собою всі скарби, які знайшли в злодійському гнізді. Але то було давно, коли моя мати ще дівкою була...

— Видно, у вас є чим похвалитися...— спробував Дан узяти її на кпини.

— Та хіба тільки це? — вела далі дівчина. — Теж десь у ті часи, кажуть люди, селом пішла чутка, що приїхали до нас люди з міста шукати старовинні речі. Горщики, різьблену черепицю, ятагани та інші різні речі... Аби тільки все було старовинне. Сказали, що дадуть добрі гроші. Люди заходилися нишпорити по хатах і так позатирали речі, так подряпали їх, що всі горшки в хаті, казала мати, здавалися ніби від часів Ноя, а прадід так виточив свою шаблю, ніби вона була зроблена ще при Децебалові. А дехто ще й не таке витворяв. Люди стягали шматки черепиці з дахів, обсмалювали їх у приску й вимальовували на них візерунки, які тільки спадали їм на думку. Діло посувалося швидко... Скільки там було продано!.. Прибулі скупили тоді тисячі предметів, особливо багато купила висока й слабка з виду пані. Але один наш чоловік захотів переплюнути самого себе й виписав на трьох шматках постареної черепиці імена: Децебал, Траян і Мерару. Спершу пани аж запищали од радості. Але потім почали говорити між собою, казала мати, бо й вона була там: «А хто такий Мерару?» Їх покорбило це ім'я. А той телепень, що продав їм черепичини, не зміг утриматися, дурило. Він сказав, що це ім'я прадіда Мерару, попа з'верхнього скиту. І тоді покупці ледь не знепритомніли. Вони почали обзивати наших людей розбійниками... Але ж наші люди не в тім'я биті. Коли ви вже купили — то все! Хіба ж то ми казали, що все це зроблено за Ноя? Ви прийшли до нас до хати і ледь не з рук виривали. І нічого обзивати нас, буцімто ми розбійники, бо ми можемо й келепи в руки взяти... Так і пішли ті пани без оглядки.

Тік, хоч як хвилювала його дорога до руїн, зайшовся нестримним сміхом, вислухавши кумедну розповідь дівчини.

— Господи! Ну й хитруни! Прадід попа Мерару!

— О, тут ще й не таке було! — захопилася дівчина з косою. — Теж тоді, коли мати дівчиною була. Прийшов нібито сюди якимсь штукар, ну, ото з тих, що по ярмарках ходять із картами: «Дивись, є король — нема короля». Обшахрував він перед тим сіл із вісім. Прийшло разом з ним ще четверо чи п'ятеро пройди-світів і кожен зі своєю штукаю. Люди подейкували, що всі вони злодюжки. А вони безперервно припрошували

ли людей до ігрищ. Нене¹, кажуть, спробуй, нене, це ж тобі нічого не варто. А той бачить, куди воно гнеться. Ну, дідусю, це ж безплатно. Дідусь дивиться, але не зважається. А один умовив-таки зіграти з ними в «Є король — нема короля». Трьома картами. І опорожнив йому весь пояс. Але гаспидники не заспокоїлися. Береш два поли² за пояс? А чоловікові що робити? Віддав його за два поли. І почав вигравати. Повернув свої гроші. Шахрай каже: «Спробуй ще, нене». «Але на всі гроші», — відповідає дід. «На всі». І виграв. Шахраї розлютились. Вони примушували його грати ще. І він весь час вигравав. Бачите, вони, шахраї не втрачали надії до останнього. «Ну! — під'юджували його. — Ну, давай, адже ти стільки виграв!..» А чоловікові що робити? Грає. Виграє. Розбійники аж нетямляться од злості. Але нічого не можуть вдіяти, бо все село зібралось біля них. А ті знай підбивають його грати. «Дивись: є король — нема короля, де і який є король». Я теж таке бачила на ярмарках, але я не дурна сунути носа це в своє просо. Шахраї ж не вгавають: «Давай грати, куди ти так квапишся?» А потім почали просити людей: «Продаю новий одяг за два поли!» Люди, звісно, чому б не купити, купили й одягу, потім і взуття, і ще не знаю, що там. Потім попросили шахраї того чоловіка дати їм одного пола, аби було за що бодай вина випити. Чоловік дав їм, але вони і його програли. І пішли шахраї із села тільки в спідньому, та їхні собаки потяглися за ними. Отак той чоловік, спершу програвши пояс, потім розбагатів. А згодом люди дізналися, що з виграного йому належала тільки половина. Бо він змовився з одним із шахраїв, і той намітив карту. Чоловік поділився з ним, але все одно і йому залишилося ще багато грошей. Я вже й не можу сказати, скільки він купив волів та коней...

— Я побоююсь, аби й нам не довелося повертатися, як тим шахраям, — злякався Дан.

— Потім тут ще й не таке творилося, — дедалі більше розпалювалася дівчина. — І все це ще тоді, коли мати дівчиною була. Прибув якось у село новий жандарм, страшний, як чорт. Доти він переіменив вісім міст і

¹ Нене — ввічливе звертання до старшого (румунськ.).

² Пол — румунська монета вартістю 20 леїв.

скрізь підряд ставив хату своїм дочкам і внукам. Справжній тобі невдаха-жандарм, той старший сержант... Коли він прийшов до нашого села, то сказав, що в нього ще дві дочки... А як видасть їх заміж, то тоді піде вже на пенсію. Дав, мовляв, натяк... Тобто люди, якщо хочуть позбутися його... Але люди наші не в тім'я биті. Вони не сміятимуться, коли їм пальця покажеш. І почав жандарм переслідувати людей. Побори, штрафи. Тоді легко було робити, що тобі заманеться. Ходили наші до його начальників, але ті сказали, що вже вісім разів переводили його з одного місця на інше, тепер уже нема куди далі. А що ж залишається робити людям? Терпіли. Але ж це була справжня біда на їхні голови. Одне слово, бо вже он видно село, якось прибіг до нього в контору поштар і приніс вісім телеграм. Вісім телеграм!.. Жандарм за мить посивів, побачивши їх. А коли прочитав, то ледь не знавів. Усі дочки і внуки сповіщали телеграмами, що приїжджають до нього. Жандарм спершу подумав, може, вони переплутали, коли в нього день народження, а потім і сам почав думати, що в нього день народження. Дочки та внуки прибули всі разом, ніби змовилися. Батько — трьома підводами на станцію. Вони вискакують із поїзда і кидаються, обливаючись слізьми, до нього: «Ми приїхали, татусю, приїхали!» Жандарм ледве не знепритомнів. «Чого ви приїхали?» «А хіба ти не кликав нас?» — заlementували вони. А що ж сталося? Дочки одержали телеграми, буцімто від його імені, хай негайно продають хати і все майно та якомога швидше приїжджають до нього, бо йому дуже кепсько. Дочки, знаючи, як нажити ті хати, продали їх майже за безцінь. Їм стало страшно, знаєте, коли приходить така телеграма, і вони приїхали. Жандарм ніби збожеволів. Він подався через горби, добіг до села і почав горлати: «Ви мене з торбами пустили, розбійники! Я вас уб'ю, я вас постріляю!» Але його прогнали собаками. Ніхто й по сьогоднішній день не знає, хто дав телеграми, але то була мудра людина. Ніхто не міг дізнатися. Телеграми дані в базарний день, а тоді всеньке село було в місті. Вночі жандарм знову почав метатися по селу й кричати, що вултуренці пустили його попідтинню. «На! Візьми!» — репетував жандарм, зривав із себе лахміття і

жбурляв на людські обійстя. А люди, звісно, підбирали, навіщо ж відкидати ногами нежданий набуток? Потім пішов жандарм у свою управу, уже був такий, як мати народила, і заходився телефонувати в усі міста, де він раніше служив, до своїх колишніх начальників, аж до самого Бухареста дійшов, і, так люди кажуть, говорив у телефон: «Здорові були, пане полковнику, я, старший сержант Йон Зглімба, доповідаю вам, що вже дійшов до краю...» Тільки закінчував розмову, просив інше місто, і так весь час. Аж поки приїхали по нього... Отакі-то люди в нашому селі! З ними по-злому обходитися не можна.

Дівчина попрощалася з трьома черешняками, показавши їм найкоротшу дорогу до руїн.

2

Руїни й справді були в жалюгідному стані. Колишня фортеця лежала біля підніжжя урвистого пагорба. В далеку давнину її задня стіна складала разом з горбом єдине ціле. Але та стіна майже вся зникла. Лише то тут, то там стриміли якісь залишки, поїдені часом і потрошені рукою людини. Більші залишки бокових стін вросли у землю поміж ям та ровів. Від передньої стіни не залишилося нічогосінько. Люди розібрали її до основи, перевезли каміння в село й поробили з нього підмурівки для власних хат. Місце, де колись була основа твердині, перетворилося на глибочний рів, який місцями ховався під землею, утворюючи щось подібне до льоху. Ті підземні діри — мокрі, смердючі, темні.

Оце і все, що зосталося від могутньої колись Фортеці Орлів.

Троє черешняків поставили намет над допоміжною стіною, чи, точніше, там, де колись була задня стіна фортеці. Це місце найвище, звідси можна бачити всю територію колишнього укріплення: спереду добре видно всі підступи, а ззаду нависає урвистий кам'яний горб.

Після першого обстеження черешняки відчули тільки жаль і розчарування. Дан хотів спершу замалювати в зошит план колишньої фортеці, але, розміркував-

ши, відмовився від свого заміру. «Неможливо,— вирішив він подумки,— щоб у цих жалюгідних руїнах, обнищпорених уздовж і впоперек, могло ще щось викликати бодай найменший інтерес». Знищений замок з білого мармуру призначався лише для переховування біженців князівської крові. Черешняки пильно все обстежували, хоч і без надії. Найуважнішим дослідником виявився Тік. Але й його охопив розпач. «Невже вултуренці,— думав він,— оті бісові люди, як змалювала їх дівчина з косою, довели б до такого жалюгідного стану ці руїни, коли б не були певні, що вони годяться хіба на будівництво власних жител? Мабуть, місцеві жителі обнищпорили заступом, лопатою, а то й просто голіруч скрізь, навіть під стінами. Проте хто його знає... Тут були ще закидані рови, цілі стіни, підвали, ями, які, може...»

— Дане! — гукнув Урсу.— Я все-таки вважаю, що було б непогано намалювати план фортеці. Принаймні побачимо, який вона мала вигляд років триста-чотиреста тому. Тобі це не важко?

— Чому важко? Мені здається, що вона мала форму трапеції, за основу якої правив горб. А ти як вважаєш, Урсу?

— Трапеції, кажеш? А в мене така думка, що це був швидше трикутник, і спирався він на горб.

— Трикутник? — здивувався Дан.— А велика передня стіна?

— Вона могла не належати до власне самої фортеці. Це — щось на зразок віяла, яке півколом оточувало фортецю, це винесений наперед вал, щоб захищати її.

— Ти гадаєш, вона впиралася в горб? Тоді виходить, що це місце, яке ми називаємо фортецею, тобто місце, де ми зараз стоїмо, не що інше, як вежа. Але хто бачив вежу у формі трикутника?

— Так чи так, а я певен, що мур не сполучається з руїнами, де ми стоїмо,— відповів Урсу.— І цілком можливо, що ці руїни — залишки не фортеці, а самого замку.

— А чому ти так думаєш? — поцікавився Тік.

— Бо дуже велика відмінність між передньою стіною і стінами, де ми стоїмо. Я звернув увагу на кілька каменів і цеглин від передньої стіни, та ви їх теж бачили...

— Справді,— пригадав Дан,— але я все одно не розумію...

— Вони з іншого матеріалу. На мою думку, цим пояснюється, чому саме цю стіну використали, наче справжню каменярню, і не залишили від неї нічого. Вона зроблена з добротнішого, міцнішого матеріалу.

— І які ж висновки з цього? — спитав Дан.

— Аби ж то я знав! Я не фахівець із будівельних матеріалів, тільки й того, що два роки тому влітку був за підручного в муляра. І дещо від нього перейняв... Може, передня стіна просто старша...

— А я думав якраз навпаки! — здивувався Тік.

— Може, й так, хоча, коли гарненько подумати...

— А я вважаю, що твоя правда! — втрутився Дан.— Коли передня стіна — висунутий наперед оборонний мур, що мав відбивати всі напади, то й зроблений він мав бути з міцнішого матеріалу, ніж той, з якого побудовані приміщення й вежі всередині.

— Про це думав і я,— відповів Урсу.— Саме тому, Тіку, мені й здавалося, що перед ними руїни замку-фортеці.

— Це не так! — гаряче запротестував Тік.— Як-то ця трухлявина може бути замком?! Та ще й яким замком! Я не вірю!

— Почекай, Тіку, не гарячкуй! — спинив його Дан.— Чому ти думаєш, що тут неодмінно мав би бути Замок двох хрестів?.. Правда, багато дечого співпадає... І назва, і, може, навіть архітектура...

— А чому історики не знайшли нічого? — спитав Урсу.— Вони ж напевне дійшли якогось висновку. Але якого саме?

— Про це всі знають,— відповів Дан.— Оскільки Фортецю Орлів і Замок двох хрестів досі не відкрили, це означає, що й тут їх не знайдено.

— А все-таки було б непогано спробувати обстежити підземелля,— запропонував Урсу.— Ми не можемо залишити необстеженими ці місця. Ти як думаєш, Тіку?

Тік був згоден. Дан теж. Обидва, ніби мимохіть, спустилися слідом за Урсу в отвір, який видавався і більшим, і цікавішим. І справді, ледве встигли вони пройти кілька метрів по м'якій замуленій землі, як відчули під ногами тверде, ніби камінь. Усі троє до-

слідників засвітили ліхтарики. Перед ними був облицьований камінням підземний хід. Це відкриття здалося їм важливим. Вони обережно почали просуватися вперед, присвічуючи ліхтариками. Ліворуч і праворуч підземного коридора побачили два темні отвори. При світлі ліхтариків вони мали вигляд полишених приміщень.

Хлопці обстежили по черзі всі стіни, підлогу, стелю, але не знайшли ніякого ходу сполучення — ні відкритого, ні потайного. Вони хотіли вже повертатися назад, коли Дан раптом сказав з притиском:

— Але ж ми не обстежили стелі!..

У правобічному приміщенні в кутку стелі вони відкрили квадратний отвір. Черешняки здивовано переглянулися. Це було вже цікаво. Тікові навіть привидівся білий мармур загадкового приміщення, а всередині, там, у довгій білій-білій сукні... Він попросив дозволу в Урсу першим залізи в той горішній квадратний люк...

3

Дівчину в білому перевели назад у те приміщення, де вона вперше познайомилася з замком. Тиша і вічний полиск мармуру знову запанували в приміщенні після напружених днів пошуку, стукоту й гармидеру. Троє шукачів не знайшли нічого в кімнаті полонянки і пішли шукати далі.

Полонянка тікала разом із Філіппе у великий внутрішній двір. Нові почуття заволоділи її душею. Вранці вона знайшла поблизу потайних дверцят шматок паперу, в який хтось загорнув велику золоту монету. Дівчина ще раз оглянула монету при денному світлі. Це була старовинна римська монета. Вона так добре збереглася, що, здавалося, ніби її випустили зовсім недавно. Скільки кілограмів золота варта вона сьогодні? З обох боків монети викарбувано профіль якогось римського імператора. Дівчина здригнулася, прочитавши ім'я... Калігула... Деспот, жорстокий імператор... він надав звання консула своєму коневі! Отже, цій монеті щонайменше двадцять століть...

Дівчина в білому розгорнула папір, у який була загорнута монета, і з подивом прочитала: «Не бійся!

Ти не самотня! Прийми цю монету на знак дружби. Не загуби. Твій друг». Хто ж то такий? Що він хотів сказати цим «Ти не самотня»? Чому дав таку цінну монету «на знак дружби»?

На жаль, в одному вона цілком певна. Черешняки, якби навіть одержали її послання, ще не встигли б дістатися до фортеці. Та чи й зможуть вони взагалі прибути сюди коли-небудь? Вона написала їм нове послання, намалювала навіть схему дороги до Фортечки, яка привела б черешняків аж до входу в замок. Вона точно запам'ятала всі орієнтири в цьому лабіринті могіл, ровів і каменів. Вона могла б пройти там із зав'язаними очима. І нове послання, і плани готові, але чи потраплять вони коли-небудь до черешняків? Як? Через кого?

— Філіппе, дурнику ти мій! Ти знаєш, які ми самотні? А я не хочу самотності, Філіппе! Хочу волі! Хочу вільного світу! Хочу друзів, Філіппе!

Полонянка ще раз вибралася на стіну з бійницями і, зівмерши там край прірви, з надією й тривогою задивилася на стежину, якою пішов чабан з її першим посланням. І знову, як і стільки разів раніше, на стежці — ні душі. Дівчина спустилася вниз, у серці в неї була пуста та щось пекло в кутиках очей.

— Як ти вважаєш, Філіппе, довіримо тому, хто назвався нашим другом, нове послання до черешняків?

Дівчина в білому повторила своє болюче запитання тій істоті, яка не знала, що відповісти. Невже той, хто подарував монету, справді друг?

— Як ти вважаєш, Філіппе? — розсердилася вона. — Є у нас друг у цій в'язниці?

Але Філіппе не слухав її. Він вигнувся дугою, стрибнув угору й причаївся за каменем. Дівчина пошукала поглядом причину його тривоги. На кам'яній лаві ворушилося щось чорне... Жах паралізував дівчину. Блискуча сиза змія з рогоподібним виростом на верхній щелепі здавалася чорним луком, готовим ось-ось випростатися! І бризнула в повітрі чорна блискавка...

Тої ж миті ліворуч майнула друга жива істота — ще швидша за ту блискавку. Обое тіл зіткнулися в повітрі. Падаючи, змія хвостом зачепила сукню дівчини.

Змія не встигла захиститися. Філіппе вмить відку-

сив їй голову. Після цього кіт знову ліниво зайняв своє місце біля ніг дівчини й почав лащитися до неї. Лаура поволі отямилася. Спробувала зібратися з думками. Треба подолати хвилювання, треба щось робити.

Дівчина палицею скинула зміюку, яка все ще звивалася в конвульсіях, у яму. Так само зробила й з маленькою огидною головою і лише тоді цілком усвідомила небезпеку, що загрожувала їй. По спині в Лаури побігли мурашки. Філіппе дивився на неї лагідними сонними очима. Дівчина в білому нагнулася й почала гладити його. Кіт заплющив очі й почав муркотіти.

— Ой Філіппе, любий мій Філіппе,— тепло і вдячно шепотіла дівчина.

Над замком западали сутінки. Полонянка попрямувала до своєї камери. На очі їй накопилися великі важкі сльози:

— Яка жорстокість, Філіппе! Яка жорстокість!
Вона думала про людину із шрамом.

4

У кімнаті, вибраній для нарад, схилилися над похідним ліжком дві постаті. В сутінках не розгледіти було їхніх облич.

— Шеф сьогодні сердитий,— почувся голос сухорлявого.

— Це я теж відчув. Мабуть, не виходить щось із розрахунками...

— Думаєш, це все через чабана?

— Може, й через нього. А може, й щось інше..

— Мені здавалося, що вони таки домовилися...

— Наче... Але хіба можна бути певним? А може, просочилося щось, може, сказав комусь?

— Телепень! Не міг він поговорити з нами трохи раніше...

— Зараз він клянеться, що ніде більше й словом не прохопився.

— Не знаєш, коли йому вірити! Нам слід остерігатися...

— Гадаєш, ми знайдемо що-небудь?

— Я впевнений! Шеф каже, що це ще не все. Це він узяв собі в голову, мов ідею фікс...

— Боюся, аби він не впоров якоїсь дурниці. Ти не думаєш, що все це пов'язане з дівчиною?..

— Я цілковито довіряю йому. Не забувай, що така робота нам не первина. Хіба забув? Нам завжди щастило.

— Однак усе тут мені здається дуже небезпечним. Кожної миті, на кожному кроці...

— Тс-с! Здається, хтось іде...— стишив голос чоловік із борсуковими очима.

— Тобі тільки почулося... Це, мабуть, у кімнаті...

— А зараз теж не чуєш? Тс-с! Не чуєш?

— Чую!

Відчинилися потайні двері, і в отворі з'явилась мавсивна постать чоловіка із шрамом.

— Один до мене з ліхтарем! Швидко!

Сухорлявий скочив з ліжка, схопив ліхтаря з ніші й подався слідом за чоловіком із шрамом. Борсукокий залишився в приміщенні сам. Він скрадливими кроками підійшов до ніші з тайником, відчинив потайні дверцята й засунув туди руку. Дістав жменю золотих блискучих монет. Дотик до металу тишив його. Але ось він щось почув. Тоді швиденько поклав монети на місце, зачинив дверцята і впав на похідне ліжко.

Повернулися його товариші. Сухорлявий байдуже повідомив:

— Нема нічого.

У кімнаті знов запанувала тиша.

5

А в іншій кімнаті, в протилежному крилі замку, дівчині в білому снівся сон...

...Вона — у величезній білій залі з мармуровими стінами, посередині стоїть велетенська колона... Шлейф білої сукні спадає на мармурові плити. Великі залізні двері широко відчинені. Слуга в лівреї з золотими ґалунами віддано дивиться на неї маленькими борсуковими очима. В кутку покійно схилив голову високий чоловік із шрамом від лівого ока до кутика губів. Крізь прочинені двері долинає шум ходи, дзенькіт острог і голоси. Лакей з борсуковими очима зігнувся вдвоє і тихим голосом доповідає:

— Ваша величносте, прибули черешняки!

Володарка замку забула на мить про свій маєток, про своє становище і рушила до дверей назустріч гостям. Веселим гуртом у двері заходили черешняки... Здивована чорнява дівчина з косою... високий, дужий, ніби Геракл, юнак... низенький рум'яний хлопець, одягнутий у голубий, не по зросту, аж до п'ят фрак... потім ще дівчина, якої вона не знає... сухорлявий хлопець, тіло якого ніби створене для того, щоб носити парадний одяг... потім Віктор... Віктор не відводить погляду від схвильованих очей володарки замку... за ним кирпатий пущівірінок із скуйовдженим волоссям, очі якого ніби затягнуті тасьмою чорного шовку...

— Дозвольте, ваша величносте...— сказав слуга і дав знак чоловікові зі шрамом.

Щаслива володарка замку широким жестом подавала свободу переможеному, що стояв, похнюпивши голову, в кутку зали. Потім глянула на гостей... але раптом серце її швидко закалатало. По мармуровій підлозі швидко й безшумно мчала вперед чорна стрічка... Володарка замку закричала...

Чоловік із борсуковими очима зупинився, почувши крик. З похідного ліжка на нього дивився палаючими очима кіт. Чоловік заховався за колону й почекав... По якімсь часі знову рушив. Промінь ліхтарика вихопив порожнину ніші... В закутку лежав паперовий пакетик. Промінь світла побіг по написаних великими літерами словах: «Перукарня «Гігієна» — для черешняків». Чоловік помацав пакетика й здригнувся. Всередині була загорнута монета. Він погасив ліхтарика, сховав пакетик у кишеню й підійшов до похідного ліжка. Кіт ні на мить не зводив з нього очей. Чоловік зупинився за крок перед нерухомим, але напруженим, наче лук, котом, перед палаючими, мов жар, очима. Він глянув на ліжку, де спала дівчина в білому. Простягнув руку... Філіппе метнувся вгору і впився в неї кігтями. Рука перелякано смикнулася назад. Швидко, але безшумно чоловік із борсуковими очима вискочив через потайні двері з приміщення.

Дівчина в білому снала... Філіппе накинувся на чорну огидну стьожку й відкусив їй голову.

Було вже, мабуть, за північ. Але в наметі над руїнами ніхто з черешняків не міг заснути. Усі думали про події минулого дня. Той прихований у стелі люк не вів, як вони уявляли або хотіли, до хтозна-яких нечуваних відкриттів. Вони вийшли через нього до брудної кімнатки, схожої на голубник, стіни якої ряхтіли іменами й датами — і то зовсім недавніми. Сільська дітвора взяла собі, очевидно, за звичай гратися там у піжмурки в святкові дні. Обстежили вони й решту таких самих брудних ям та підвалів, і ясно було з першого погляду, що не могли вони приховувати потайних входів чи інших, так потрібних черешнякам таємниць. Однак хлопці вирішили продовжувати обстеження й наступного дня, тільки дивитися пильніше.

Урсу перший відчув, що друзі не сплять. Його доймала одна думка. Тому спитав майже пошепки:

— Ви не спите?

Відповіли йому теж пошепки:

— Ні!..

— Я вважаю, що нам треба прискорити роботу, — сказав він, — і не марнувати часу, порпаючись у руїнах. Що ти скажеш, Тіку?

Малий одразу зрозумів, куди гне Урсу. Йому хотілося б залишитись обстежувати руїни. Може, все-таки знайдеться десь якийсь слід, якийсь знак, а його, Тіка, не буде тут... А коли не знайдуть нічого? Тоді справді тільки задарма згайнують час. Тому й відповів без зайвої балаканини:

— Твоя правда! Треба прискорити все, отже...

— Піти по сліду листа? — спитав Дан.

— Тік сам упорається, — прошепотів Урсу. — Не думаю, що це дуже складно. Ми повинні якомога швидше з'ясувати всі ці казочки про замок і про полонену. Завтра до обіду маємо дійти якогось висновку або принаймні виробити певну думку. Що ви скажете?

— Я готовий іти хоч зараз... — відповів малюк. — Завтра до обіду знайду того, хто перший узяв до рук листа, хай навіть доведеться обійти всі хати...

— Якщо все вирішили, то спробуймо заснути, — позіхнув Дан. — А завтра кожен займеться своїм. Добраніч!

У наметі запанувала тиша, але сон заблукав десь і ніяк не хотів приходити до хлопців.

Повільно спливав час. Раптом усі троє почули свист. Довгий приглушений свист. За ним невдовзі другий. Уже трохи ближче. Це скидалося на якісь сигнали. Потім ще й третій. Усі троє підвелися.

— Тс-с! — цикнув Урсу і жестом звелів тихенько подивитися в отвори намету.

Надворі стояла непроглядна темрява. Важкі чорні хмари затягнули місяць і зорі. Очі спершу не могли нічого роздивитися в п'ятмі. Але через якийсь час побачили під стіною три великі білі плями. Знову почувся свист. Линув він від білих плям. Три привиди просувалися до намету. Урсу заспокоїв друзів.

— Тс-с... — почули Тік і Дан. — Залишайтеся тут...

Урсу нечутно взув черевики й вислизнув надвір з протилежного боку намету.

Білі тіні наближались безшумно, тільки пересвистувалися то тихше, то голосніше. Вони розійшлися, ніби готувалися атакувати намет із трьох боків. Тінь праворуч раптом беззвучно звалилася. Дужа рука обхопила її за стан, а долоня затулила рота. І все це за якусь частку секунди. Тінь намагалася пручатися, але залізний обруч міцно стис її, аж подих перехопило... Біла тінь знялася в повітря. Цієї ж миті середній привид, ніби відчувши щось, різко спитав:

— Гей! Що там? — і, відкинувши простирадло, подався туди, де металася в повітрі біла тінь.

А зрозумів усе занадто пізно. Чиясь рука обценьками схопила його руку і з силою заломила назад. Два колишні привиди потрапили до Урсу в полон, а що руки в них були заламані, то вони й не чинили опору.

— Не рухатися! — звелів Урсу. — Бо руки поламаю. Кличте й третього... Дане, Тіку, виходьте! — гукнув він друзям. — До нас прийшли чудернацькі гості...

Обидва полонені навіть не намагались поворухнутись. Біль, а надто засторога цілковито паралізували їх. Обидва майже в один голос закричали:

— Катріно! Іди сюди!

Але у відповідь їм — нічирк.

— Іди сюди, чортяка б тебе вхопив! Ти хотіла насміятися з нас!.. — І вони почали проситися в Урсу: — Попусти трішечки, бо ж нам завтра косити...

Тік і Дан вийшли з намету, присвічуючи ліхтариками, і побачили двох високих кремезних хлопців,— в одного з них на плечах було накинута простирало,— що сиділи нерухомо, ніби пеньки. Руки в обох заламані за спину.

— Гей, іди сюди! Хай тобі всячина! Іди сюди, бо ми вже рук не чуємо!

З темряви виринула біла постать, і дуже знайомий голос задзвенів черешнякам у вухах:

— Гей ви, тюхтії! А ще хвалилися, що найдужчі й насміливіші хлопці на все село!.. Ганьба. Та я ж з вами не танцюватиму хори¹, скільки ви й житимете...

Тік і Дан побоювалися, що луснуть зо сміху...

— Ми прийшли без лихих намірів,— пояснила дівчина з косою.— Ми тільки хотіли налякати вас трохи, а потім я думала розповісти вам ще одну історію, бо забула вдень, теж іще з тих часів, коли мати дитиною була... Та відпустіть уже їх, а то вони посиніли від болю.

Урсу відпустив обох привидів-початківців, і ті заходилися розтирати руки. Один почав бідкатися:

— Ой господи, ти ж мене покалічив. І де ти тільки навчився так заламувати руки? Є в нашому селі один вівчар, Кисляком його прозивають, то він хвалиться, що може з двома впоратися, і навіть показував, як, але нас двох він ніколи не боров... Ох, якби знали таке, то вже давно спокійненько спали б... Оце вклепалися...

— То пусте,— відповів Урсу.— Є один спосіб заламувати руки, від нього тільки болить. А коли відпустити, біль минає.

— І справді! — здивувався другий парубок.— Я вже не відчуваю ніякого болю. А ти, бачу, добре знаєшся на отаких штучках!..

— То ви ні риба, ні м'ясо! — ущипнула дівчина.

— Та йди ти під три чорти, бо ми тобі зараз дамо прочуханки. А ви, будьте ласкаві, покажіть, як це робиться.

Урсу показав. Парубок одразу перейняв премудрощі цього діла, і вся його гіркота змінилася радістю:

— Ага-а! Ану, спробуймо, як це в мене вийде!

¹ Х о р а — румунський народний танець.

Парубок виявився дужим. Але зігнути руку Урсу йому було таки не до снаги. Тоді він розлютився і схопив її двома руками, але теж нічого не вийшло.

— Та ти ж не людина, ти креміль, чи вже навіть і не знаю, як сказати. Ми, Йоне, і вдвох його не побороли б... Я такого ще в житті своєму не бачив. А чому ти не йдеш у цирк? Там же можна мати добрі гроші.

— Ви тільки послухайте, який цирк був колись, теж іще в материні часи, — почала Катріна. — Жив тоді в нашому селі один чоловік, уже й не знаю, як його звали, здається, Христофор, а може, якось інакше. А жартівник із нього був неперевершений. Цілими днями творив витівки. Одного разу, якраз тоді боярин розплачувався з людьми, але заплатив чоловікові менше, ніж той заробив, бо той меткий був у роботі, то він щось поклав у кишеню бояринового кітеля, що висів на гілляці. Коли боярин, покінчивши з платнею, одягнув кітеля й засунув туди руку, то ледь не скам'янів. І люди сахалися від нього, бо на боярина ніби чорна хвороба напала. Навіжений Христофор засунув йому в кишеню змію. Іншого разу він перевдягнувся попом; і де він усе те доп'яв — біс його знає. Причепив бороду, вуса, почав ходити від хати до хати та казати всім, буцімто він прибув з митрополії побачити, як поводить боярин із хрещеним людом. Люди викладали йому все, наче небесному посланцеві. А він знай твердить: «Та зійде скоро мир і благодать». І говорить отак у ніс, як я оце вам показую. Тобто завжди він говорив нормально, а тут отак прикинувся. Дійшов поголос до боярина. А ще казали, начебто боярин був не в ладах з митрополією, бо колись бояринів бугай ткнув рогом попа, а попада розлютилася, що покалічили її чоловіка, місяць підстерігала, аж поки встромила бугаєві під хвіст запаленого віхтя з соломи. Бугай почав метатися по обійстю боярина, покалічив не знаю вже скільки корів, потрошив хліви. А боярин, щоб помститися, загнав цілу череду волів на церковне подвір'я, один бугай зайшов навіть усередину до церкви в святковий недільний день, якраз тоді, коли піп, зігнувшись удвоє, розмахував кадилом. А піп, подумавши, що бугай прийшов на розправу, як припустив, то зупинився аж на амвоні. Люди ж, думаючи, що батюшка збирається читати євангеліє, поставали навколішки слухати. Така

веремія зчинилася. А коли боярин почує, що в селі з'явився піп із митрополії, то наготував силу-силенну наїдків та напйтків і покликав його до себе. Піп пішов, а чому б йому не піти? І зібралися всі сільські багаті туди та всі в один голос кажуть, що кращої, сердечнішої людини, ніж боярин, то і в світі нема. А піп, знай собі, гугнявить у ніс: «Та зійде скоро мир і благодать». Потім заходилися бенкетувати. Піп вип'є трохи і знову своєї править: «Та прийде мир і благодать, купіль і причастя, які тебе зробили... Будуть тобі жандарми, божі празники й великодні, і всі святі тайни...» Аж усі перелякалися... Гуляня була саме в розпалі... І раптом усі, що сиділи за столом, бачать, піп ніби з лица перемінюється... Вони подумали, певне, що вже перебрали... Трохи згодом бачать: піп і справді перемінився, але не можуть зрозуміти чому. Один, трохи тверезіший, каже: «Отче, у вас же ніби вуса були...» А піп своєї тягне: «Та зійде мир і благодать, і вуса піднімуться до небес...» А той причепився до нього, мов реп'ях: «Отче, але ж у вас раніше й борода була...» А піп своєї: «Та зійде мир і благодать, і бороди оживуть третього дня після писання...» Люди клянуться, що саме так і казав той навіжений Христофор... Врешті він вивалився у вікно. Але в селі вже не міг залишатися. Прибився він десь до цирку і став там, не знаю, як воно зветься... Але звався вже не Христофор... уже називав себе ніби Трію Бен Калік і носив червону феску. А чого він себе назвав калікою, ніхто того не знає...

Усі задоволено сміялися, коли це один із хлопців раптом кинув, ніби громом уразив:

— Ти так гарно видумуєш, Катріно, що й сам дідько тебе не переважить!

— Тобто усе це неправда? — спитав неймовірно здивований Дан. — Не може бути!

— А ви що, повірили їй? — засміявся парубок. — Вона ж цілими днями тільки те й робить, що вигадує байки. Бачили б ви, як біля неї крутяться люди на роботі. Хто візьме її за дружину, той матиме сміху в хаті.

— Кого я візьму, ти хотів сказати, йолопе!

— Ми дуже вже забалакалися, а завтра нас жде робота в полі. Ти куди завтра йдеш, Катріно?

— Завтра не знаю, куди піду. А сьогодні йду в сад...
Колишні привиди визнали, що дуже гарно провели час, і розпрощалися з юнаками як з найкращими друзями.

Залишившись самі, черешняки ще довго сміялися, а Тік не міг приховати захоплення:

— От бісова дівчина... з такою ніколи не засумуєш!

Вони зайшли до намету, разом з ними вплив туди й сон, тільки Тіка ще довго доймали сумні думки.

7

Одначе пустунові приснилися, мабуть, чудові сни, бо вранці він прокинувся жвавий, веселий і цілком готовий вирушити в дорогу. Він трохи ще погаявся біля Дана й Урсу на руїнах, та коли побачив, що сонце підбилося вже височенько і що він може не застати нікого в селі, то залишив друзів, що саме готувалися спуститись у мокрий льох.

Село ніби вимерло. Бо люди ще зранку пішли в поле. У примарії залишився один тільки дідусь, який був то за сторожа, то за посильного — залежно від того, є начальство чи нема.

— Доброго ранку! — привітався Тік. — Тут нема нікого?

Дід окинув його довгим поглядом з-під брів:

— Як-то нема нікого? А я хто такий?

Тік мусив проковтнути пілюлю. Він ступив з лівої і спробував виправитися:

— Знаєте, я хотів спитати, чи нема нікого в примарії... — але зрозумів, що заплутався ще дужче.

— Ти, малий, думаєш, що тут у нас щось може відбуватися без мого відома? Ти чув про Плачинду?

— Звичайно, — збрехав Тік. — Про нього все місто знає...

— І від кого ж ти чув, скажи-но, будь ласка? — спитав недовіжливо дід.

— Від... Катріни! — блиснула Тікові рятівна думка. — Вона казала, що такого, як Плачинда, нема більше нікого в селі...

— Саме так, розбійниця, і сказала?

— Йй-богу, саме так.

— Не могла б вона сказати просто так, без ніякого заміру, правда ж?

— Правда! — впевнено підтвердив малий. — Вона казала: «Побачиш діда Плачинду, він хоч і старий, але тримається добре, і якщо ти з ним станеш до розмови, то два дні й дві ночі в тебе живіт від сміху болітиме... Бо ще тоді, коли мати дівчиною була, то він викидав такі коники...»

— Так і сказала, моя голубонька?

— Так і сказала!

— То, щоб ти знав, Плачинда мій зять, і він секретар примарії.

Тік скорчив таку нещасну гримасу, що дід не стримався:

— Бачиш, як я тебе підловив! Плачинда — це я! А секретаря звати Ілією. Іліе Далба. Хіба ж не краще казати правду від самого початку?

— Якби ж і ви вчинили так само. Я хотів вам зробити приємність, їй-право. Бо навіть здаля видно, що ви хороший дідусь. Я ж знаю.

Нова тактика швидко здолала опір дідуся.

— Ти мені подобаєшся, бо розумний, а особливо тому, що так перекривив Катріну, як у селі ніхто не втне. А та розбійниця — то моя дочка. Ти знаєш, малий, як хлопці ходять за нею? Я тобі скажу, що це саме через неї в нашому селі так добре ідуть справи. Вона що захоче, те й зробить. Ось навіть учора ввечері підмовила двох хлопців, і вони пішли на руїни лякати якихось непроханих гостей...

Тік чемно мовчав. Дідусь раптом спитав його:

— А навіщо тобі Іліе Далба?

— Треба в нього дещо спитати...

— Ніби не можна мені сказати. Бо навіть коли звернешся до нього, він все одно прийде до мене питати, що відповісти. Ну, то як?

— Я сказав би, але, бачите...

— Чого ти хитруєш? Секретар пішов до міста.

— Ви сказали, нібито про що б вас не спитати...

— Ти глянь на нього! Та як ти смієш не вірити старим людям? Ти мене починаєш сердити...

Тікові не хотілося мати ще одне непорозуміння з дідом, і він спитав:

— Не приносить ніхто кілька днів тому сюди, в примарію, такого невеличкого пакета?

— Чому ж ні? Григоріє Бетяле приносить. Його Стріхою прозивають... А що тобі треба від нього?

— Я хотів би спитати його...

— Стріху? Якщо він не пішов, бо він не тутешній, а з Зогренів. Учора ввечері був ще в селі. Але казав, що сьогодні вранці піде назад.

— А може, він ще не пішов...— з надією вимовив малий, бо знав, що Зогрени за шість кілометрів від міста в протилежний кінець.

— Може! Якщо хочеш, то я скажу, де його можна знайти. Іди цією вулицею прямо, коли дійдеш до криниці, то спитай у дітей, вони там пустують громадкою цілий день, де хата Болгинди. Вона трохи вище од криниці. Там може й бути Стріха.

Тік подякував дідові й бігцем подався вулицею до криниці, що виділася ген у долині. Аби ж він вирушив рано-вранці та не теревенив стільки з дідом Плачндою...

— Гей, малюк! — звернувся він до якогось хлопчика в червоних полотняних штанах, що стояв біля криниці.— Де хата Болгинди?

— А навіщо вона тобі?

— Скажи, маленький, не витріщай так очей на мене.

— Не хочу казати!

— Я тобі дам гудзика.

— Спра-авді? — засумнівався той.

Тік хоч-не-хоч відірвав гудзика й простягнув пущь-вірінкові. Дівчина з косою правду казала. У цьому селі навіть діти вміють користуватися становищем.

— О-он вона, отам, де шовковиця! Ось прямо. Але вдома там нікого нема.

Та Тік не зважив на останні слова й щодуху подався до вказаної хати. Він так заходився стукати в ворота, аж по всьому селу завалували собаки, проте на обійсті Болгинди — ні духу. В сусідній хаті через вікно виткнулася голова бабусі:

— Кого тобі треба, що ти все село розтривожив? У Болгиндів нікого нема.

— А куди ж він пішов? — спитав Тік.— Мені ж треба вкрай поговорити з кимось із Болгиндів...

— Подивися, там пуцьвірінок малий має бути вдома. Такий худюший, у червоних штанах...

— Дякую!

Прибігши до криниці, черешняк відкликав убік пуцьвірінка в червоних штанах.

— Хочеш мати ще одного гудзика? Дуже гарного...

— Невже? — засумнівався малий. — Той, що ти мені дав, поганий.

— У мене є кращий, але не брешти тільки.

— Я не брешу, аби тільки в тебе були гудзики...

— Де дід Бетяле?

— Який Бетяле?

— Стріха, Стріха де?

— А-а! Стріха! Він пішов сьогодні вранці, ще півні не співали...

— Куди пішов?

— Додому, в Зогрени. Він же до нас приходив тільки раз на рік... Тепер уже десь через рік прийде.

— А він справді пішов?

— Справді!

— Ну, а зараз дай маленького гудзика, я подивлюся, котрий більший. Так! Тепер іди.

— Але ж ти казав, що даси ще одного гудзика, а забрав навіть того, що дав раніше.

— Ну, швидко! Чи не чуєш?

— Дай мені гудзики, бо я батькові скажу!

— Чому ти дозволив, щоб Стріха пішов? Я тобі дам десять гудзиків. На ось одного лея, та тільки перестань скиглити.

Почувши про гроші, малюк підстрибнув угору, ніби горобчик. Він схопився, заховав його до кишені, а потім сказав Тікові:

— Стріха пішов не прямо в Зогрени. Казав, що в нього є якесь діло на один день у Папури.

Почувши несподівану звістку, Тік дав малюкові ще два гудзики. Той схопив їх і перевів подих аж біля хати. Перш ніж щось вирішити, Тік забіг до примарії — побачити діда Плачинду.

— Як пройти до Папури, дідусю?

— До Папури? Це від Зогренів ще кілометрів п'ять дорогою на Велени. А якщо стежкою, то буде, мабуть, тільки чотири. А що тобі там треба?

Тікова радість щезла за одну мить. Він думав, що Папура десь біля Вултурештів.

— Я хотів тільки дізнатися...— відповів він, забувши про добросердність дідуся.

Тікові пошуки почалися з невдачі.

8

Урсу і Данові не поталанило і в другому вогкому підземеллі. Єдине, що вони зробили внаслідок ретельного і впертого пошуку,— забруднили одяг та набрали в туфлі води й багнюки. Тому пішли до потоку, роздяглися і випрали одяг.

Тік прийшов до них якраз тоді, коли вони сушилися на сонці.

— Ага! — дорікнув їм пустун.— Ви згадали, що в нас зараз канікули...

— Це біда якась на наші голови,— поскаржився Урсу.— Я певен, що в цих руїнах ми не знайдемо й шматочка мармуру...

Вони переповіли по черзі свої халепи.

— Нам ще залишилося обстежити тільки стіни з правого боку,— сказав Дан.— Там є якісь брудні діри. Думаю, до вечора закінчимо. Є ще якийсь кам'яний хід... У мене таке передчуття...

— Ми не повинні дуже довіряти передчуттям,— перепинив його Урсу.— А ти, Тіку, що гадаєш робити зараз?

— Поїду шукати Стріху.

— Чим же ти поїдеш?

— Знайду щось.

— Ти не хочеш і нас трохи почекати? Можемо піти разом.

— Не треба марнувати час! — рішуче сказав Тік.— Я піду сам! До вечора знайду Стріху. А звідти, з Папури, до міста якихось десять кілометрів...

— Тоді повертайся просто додому! — звелів йому Урсу.— А ми, коли щось знайдемо, пришлемо телеграму. Хоч я не дуже вірю.

— Отже, мені брати з собою й маленького рюкзака? — спитав Тік.

— Ти коли думаєш іти?

Зараз.

— Відпочинь ще хоч з півгодини.

Але Тік уже закинув рюкзак за плечі. Урсу й Дан потисли йому руку, побажавши від щирого серця успіхів у пошуку.

— Може, ти до вечора дізнаєшся щось,— сказав йому Урсу,— то дай телеграму на примарію. Бо не знайдемо ми тут ніякого дідька, щоб стирчати ще ніч.

— Не турбуйся,— відповів йому Тік.

І почалося змагання з дорогою. Тікові маленькі кроки відмірювали велику віддасть. Але він навіть не підозрював, скільки доріг його чекає, скільки досад, скільки невдач, скільки страху, скільки лютувань. Він не уявляв, якою важкою й заплутаною виявиться та нитка, що по ній ковзнуло й прибуло до черешняків послання дівчини в білому.

РОЗДІЛ ІХ

1

Тік уже з годину простував дорогою до міста. Ніде не видно було ні душі. Він або почекав би, або наздогнав би — вдвох іти веселіше. Тільки кілька бабусь перейшли йому дорогу. Наближався полудень, і вони несли обід у поле. Хлопець сказав їм: «Добрий день!», вони пильно глянули на нього й відповіли так, як ведеться у цих краях: «Хай і вам буде добрий день!»

Сонце стояло в zenіті й дуже пекло. І жодної тобі підводи позаду! Хлопець зупинився біля криниці під крислатим дубом, набрав відро води, ковтнув кілька разів, а решту вилив собі на голову. Холодна вода побігла за пояс. Може, тепер стане легше. Прискорив ходу, бо якраз вийшов на стежину обіч шосе. Аби збавити час, почав рахувати кроками відстань між телеграфними стовпами. Один, два, три, чотири, п'ять, шість... Тік став, але не тільки тому, що збився з ліку. Ззаду почувся гуркіт мотора, і хлопець, озирнувшись, побачив далеко хмарину куряви. Автомашина!

Коли хмаринка наблизилася, малий засмутився. Це не велика машина, а малолітражка. Він навіть не намагався випробувати щастя. Аби ж то нормальний автомобіль... Машина промчала повз нього. Крім шофера, у ній сидів ще один чоловік у літній сорочці і в білому брилі. Пасажир у брилі повернувся до Тіка го-

лову. Але малий саме відвернувся, бо ззаду заторохтів віз. І він навіть не помітив, що машина зупинилася за сотню метрів від нього, біля акацій на перехресті.

— Гей, парубче! — почув Тік.

Чоловік у брилі вийшов з машини й махнув йому рукою.

«Не знає дороги до міста і хоче спитати в мене», — вирішив подумки «парубок», швидко припустивши до машини.

— Ти йдеш до міста? — спитав його чоловік у брилі.

— Як вам сказати... не зовсім до міста, але близько... в Зогрени. А точніше — в Папуру.

— На твоє щастя, ми теж ідемо в Зогрени. Сідай.

Тік так радо прийняв запрошення, що миттю опинився в машині поруч із водієм.

— А ти не хочеш сісти біля мене? — спитав чоловік у брилі. — Ми могли б поговорити трохи.

Тік здивовано пересів до любителя побалакати. Машина рушила. Чоловік дістав сигарети, закурив одну, а потім звично спитав:

— Ти куриш? — і простягнув йому пачку.

Тік спантеличено глянув на нього. Чоловік розсміявся:

— Ха-ха-ха! Я й забув, що ти маленький! Але невже ти ні разу не потягнув диму на перерві в школі чи влітку на річці? Щось мені не віриться...

— Так, я справді колись раз потягнув, і саме на річці... А звідки ви знаєте?

— Ти глибоко втягнув у себе, і тебе вчили казати: «І-і, де ж мої коні?» Правда?

Тік дедалі з більшою цікавістю дивився на свого балакучого попутника. Звідки він усе це знає?

— Саме так і було. А після того кашляв — мамо рідна!.. А звідки ви знаєте?

— Бо така в мене професія: все знати... Ну, скажи ще! Тобі історія найбільше подобається? Чи географія? Чи ці обидва предмети разом?

— Обидва.

— І ти знаєш, яка друга за величиною вершина в світі? Давалгірі чи Кінчінджінга?

— Годуен Аустен! — швидко відповів Тік. — Вісім тисяч шістсот одинадцять метрів.

— А Еверест?

— Та це ж кожен знає! — образився малюк. — Вісім тисяч вісімсот сорок п'ять метрів.

— А тепер бачиш, що не кожен? Вісім тисяч вісімсот вісімдесят два метри.

— Неправда!

— Давай парі?

— Я можу навіть сорочку віддати! І... коли хочете: вісім тисяч вісімсот сорок п'ять!

— Вісім тисяч вісімсот вісімдесят два! Облишмо парі. Гора має вісім тисяч вісімсот вісімдесят два метри. За останніми вимірюваннями. Вони відбулися не так давно. Мабуть, ти відстав з географії...

Поразка розізлила Тіка, особливо тому, що він її не заслужив. Аби відігратися, підготував переможцеві каверзу:

— Якщо ви все так добре знаєте, то скажіть, який вулкан має висоту п'ять тисяч чотириста п'ятдесят два метри?

Тік, називаючи висоту п'ять тисяч чотириста п'ятдесят два метри, мав на оці дві мети: або той не відповість, або переплутає назву вулкана. І не повірив власним вухам, коли почув:

— Попокатепетль!

Малий так і сів з роззявленим ротом. А потім пильно глянув на свого попутника. Той тільки усміхався в вус та вдавав, ніби не бачить погляду хлопця із смішним кирпатим носом.

— Ви вчитель, так? — спитав Тік.

— Ні, ні, не зовсім... — заперечив чоловік у брилі.

— Спра-авді? — багатозначно протягнув хлопець. — А хочете, я вам загадаю загадку?

— Тільки дуже розумну...

— Слушайте уважно, бо вона не з легких. Скажіть мені, у якій країні може бути таке. Це і є загадка. Починаю! У якій країні, коли метеозведення показує дощ, стоїть посуха, а рахіси найбільший урожай дають узимку, а баобابی досягають висоти сотні метрів? Щоб допомогти вам, скажу, що першою білою людиною, яка висадилася там, був Магеллан у тисяча п'ятсот сороковому році з наказу короля Іспанії Філіппа Третього.

Чоловік пильно глянув на Тіка.

— Де ти почув цю загадку? Але кажи правду.

- Я сам придумав...
- Коли?
- Щойно.
- А про Магеллана ти теж сам щойно придумав?
- Так... Це ж дуже просто.
- Та що ви кажете, добродію? Де ти вчишся?
- У місті в ліцеї. А чому ви не відповідаєте на загадку? Може, вам повторити... чи допомогти чимось?
- Отже, коли б я не зупинив машини, то й не знав би, що в вашому ліцеї так учать...
- Саме так і вчать... Але я вам загадав загадку...
- Загадку з зіпсованими метеоприладами, з чудернацькими арахісами, з баобабами, які перемінили свій вид і перетворилися на евкалипти або на гігантські секвойї. А після цього ти ще й дав навідні вказівки!.. Ти продовжив життя Магелланові і зробив його іспанцем. А з Філіппом Третім, правду кажучи, навіть не знаю, що ти хотів зробити. Він був королем раніше чи пізніше?
- Він помер рівно через сто років після Магеллана...— відповів Тік, прикро вражений, що весь його геніальний задум провалився.
- Ти відмінник?
- Іноді,— ухильно відповів Тік.
- Ти не любиш інших предметів, чи що?
- Ні, не тому, мене ніхто не пережене в класі з жодного предмета. Надто коли я захочу...
- А-а! Тепер я починаю розуміти! Тобі подобається ганяти м'яча на пустирях, бити вікна, тягати когось за вуха, звичайно, тоді, коли той хтось дражниться з тобою...
- Ні! Бо ніхто не зважиться мене дражнити...
- Та що ви кажете, добродію? І за всі твої доброчесності ніхто тебе не відзначає? Гм, дивно...
- Що вдієш? Помиляються іноді і вчителі... Дехто вважає, що я зухвалий... А дехто називає мене ледарем, їй-право...
- Навіть так? І хто ж таке каже? Старші чи молодші? Не інакше, як молодші!
- Молодші! І звідки ви все знаєте?
- Бо старші знають дітей краще, ніж молодші. А коли по правді, то я тебе відзначав би, але за двох

умов: по-перше, щоб ти вчився як слід, а по-друге, щоб не міняв поведінки.

— То я так і мушу залишатися зухвалім?

— Звичайно! Щоб ти не тільки книжки зубрив, сидючи між чотирьох стін. Краще вже розбий іноді десь вікно, аніж будеш жовкнути в хаті. Я не кажу, що неодмінно слід бити вікна, але...

— Коли ви все так добре знаєте, то чому б вам не вчителювати в нашому ліцеї? Я впевнений — з ваших уроків ніхто не тікав би. А ви не допустили б, щоб мене обзивали шалапутом... Я можу вас запевнити, ми стали б найщирішими друзями...

— Саме цим я й почну займатися...

— То ви прийдете у наш ліцей? Хочете спитати, чи суворий у нас директор? Я певен, він буде радий...

— Я знаю, у вас гарний директор. Кажеш, тобі треба в Папуру, так? — переминив мову чоловік, коли машина вже в'їжджала в Зогрени.

— Туди! — відповів Тік. — Я вже дійду пішки. Мені дуже пощастило.

— І довго ти там будеш?

— Мені треба знайти одну людину. А знайду, то за десять хвилин і впораюся.

— Як ти вважаєш, Сандуле? — звернувся чоловік у брилі до водія. — Може, й нам гайнути до Папури, бо вже давненько не були там?

— Я хотів якраз вам про це сказати, — відповів шофер; він весь час прислухався до розмови пасажирів на задньому сидінні і страшенно дивувався, що Тік такий розумний.

Машина за кілька хвилин домчала до Папури. Тік вийшов на околиці села і дуже ввічливо подякував чоловікові у брилі.

Той відповів з деяким жалем:

— Коли за годину впораєшся, то приходь до примарії. Ми будемо там.

Бажання не втратити моторизовану нагоду підганяло малюка діяти якнайшвидше. Тому він спитав першого ж стрічного:

— Ви не скажете, де знайти діда Григоріє Бетяле?

— Ти хотів сказати діда Стріху? Він у свого брата Клондіраша. Он у тій хаті з похиленим димарем.

Тік щодуху метнувся туди. На призьбі сиділи два

діди. Один такий худющий, що, здавалося, вже ніколи не підніметься з призьби. Малий звернувся до нього:

— Доброго дня, діду Григоріє!

Старий подивився на нього:

— Кого тобі треба?

— Діда Григоріє Бетяле.

— Називай мене, хлопчику, дідом Стріхою, я не ображаюсь. Що ти хочеш, маленький?

— Ви принесли до примарії в Вултурешти пакети-ка...

— Було таке! І що ти хочеш?

— Ви не скажете, хто його вам дав?

— Чому ж ні? Один шофер, лайливий такий...
Їздить машиною, як ця хата завбільшки...

— Ви його знаєте?

— Ну, не можна ж знати всіх людей на світі. Біс його зна, хто він такий... Я його тоді вперше побачив. Він лютував, бо в нього серед дороги поламалася машина, а вона точнісінько така, як заляпана кобила. Він дуже лаявся і — трах-бах! — віддав мені пакета. Я спершу подумав, що в нього не всі вдома. А навіщо це тобі, малий? Хіба то твій пакет?

— Так, мій. І я хотів би знати, хто вам його дав?

— Більше я тобі нічого не можу сказати...

— А ви не помітили, часом, номера машини?

— Я не дуже вірю, щоб він міг помітити, — втрутився до розмови другий дідусь.

— А навіщо мені номер машини? — додав Стріха.

— І навіть не побачили ніякого напису на машині?

— Почекай трішечки... Так, так! Було там щось написано великими літерами.

Тікове серце стало на місце. Він врятований.

— Може, пригадаєте, що?

— Я не дуже вірю, щоб він пригадав, — знову втрутився другий дідусь. — Як він може пригадати?

Тіка розізлив цей другий дід. Але він продовжував правити своєї:

— А може, все-таки пригадаєте?

— Я пригадав би, якби прочитав, — відповів Стріха. — Але бачиш, синку, я не вмю читати. Звідки мені знати, що там було написано?..

Малий був у розпачі. Але зробив ще одну спробу:

— А він не сказав, з міста він чи де працює?

— Та що він міг сказати? Тільки лаявся без угаву
Я думаю, що він з міста. Так мені здається.

Малий схопився за соломинку:

— А не пригадаєте, як він лаявся?

— Анахтема, причастя, проскура, купіль, сонце,
прокляття...

Тік гарненько запам'ятав усі лайки. Це були єдині
подробиці, які Стріха міг пригадати про шофера. Нев-
же пощастить знайти шофера лише за кількома лайка-
ми?

Він залишив обох дідів і подався до примарії. Йому
саянула одна щаслива думка, і шанси розшукати шо-
фера зросли.

2

Дан з Урсу і в підземеллі під правою стіною не
знайшли нічогісінько, крім безлічі слідів, які свідчили,
що й там побували люди.

— Даремно час тільки змарнували,— сказав Дан.—
Майже два дні. Будемо повертатися?

— Мені здається, що тут уже не залишилося жод-
ної необстеженої п'яді,— роздумував Урсу.— Ти як
вважаєш? Чи, може, ми чогось не помітили?

— Не може бути! Тут не зосталось неоглянутого
жодного сантиметра...

— Тоді збираймося додому. На вечір будемо в мі-
сті. Коли пощастить, то під'їдемо товарняком. Що ска-
жеш?

— Ти ще й питаєш? Мені вже остогидло тут.

Урсу ще раз окинув поглядом колишню фортецю,
схил горба. То там, то сям по схилу чіплялися деревця-
та. Кілька кущиків причаїлися і собі поблизу дерев.
Але орлиний зір Урсу помітив і ще щось поміж куща-
ми.

— Дане! Ану глянь он туди, на ті двоє дерев. Ба-
чиш кущики?

— Де?.. Ага, так, так... Бачу...

— І не бачиш більш нічого? Всередині куща?

— Ніби якийсь камінь...

— Думаєш, камінь? — спитав Урсу.

— А що ж там може бути ще? Адже весь горб
усіяний камінням.

— Мені ж здається, не просто камінь, а щось зроблене руками,— відповів крем'язень і кілька секунд не відривав погляду від куща.— Он і цегла є. Зараз подивлюся.

— Ти збожеволів? Як там могла опинитися цегла?

— Це мене теж дуже цікавить. А якби ти був певен, що то цегла, то що зробив би?

— Звичайно, обстежив би. Але не віриться, що вона там є.

— Я можу покласти руку на вогонь — у тому кущі цегла.

— А ти зможеш туди піднятися? — більше для годиться спитав Дан.

Хоч горб і крутий, Урсу невдовзі був біля куща. Між травичкою та оголеним камінням стримів камінь. Урсу, копнувши кілька разів лопатою, оголив той камінь, що так довго ховався від світла. Це не скельний виступ, а ріг стіни, людська праця! Хлопець схопився однією рукою за коріння, а другою заходився завзято орудувати лопатою. Дан нетерпляче стежив за ним знизу.

— Що там? — крикнув він Урсу.

— Стіна, загадкова стіна.

Через півгодини Урсу зробив приступку, стоячи на якій, можна було далі розкопувати стіну. Тоді спустився вниз, узяв мотузку, дав один її кінець Данові і, піднімаючись сам, тягнув за собою й товариша. Підйом стовив обох. Передихнули на викопаній приступці, дивуючись із таємничої стіни.

— Що б це могло бути? — спитав Дан.— Адже ясно, вона зроблена людськими руками.

Куц прикривав обох черешняків від усіляких цікавих поглядів. Хлопці взялися обкопувати кам'янистий виступ. Дан швидко натер собі мозолі. Але цікавість брала своє, і він не покинув лопати навіть тоді, коли Урсу, побачивши його закривавлені долоні, звелів припинити роботу. Стіна вела кудись усередину гори.

Обох здивувало зроблене відкриття. А вони ж уже збиралися йти... Добре, що Урсу в останню мить глянув сюди...

— Дане! — прошепотів Урсу.— Іди сюди!

Покалічений підійшов до товариша й побачив, що стіна закінчується металевою плитою.

— Двері! — майже впевнено сказав Дан.

І справді, що далі копав Урсу, то більше металева плита набирала обрисів дверей. Хлопці стояли зверху, тож мушили копати весь час униз, аби зробити щось на зразок колодязя й розчистити двері. Через каміння копати було дуже важко. Незважаючи на величезне бажання якомога швидше розгадати загадку таємничої споруди в горбі, обидва черешняки розуміли — їм треба докласти чимало зусиль, щоб вивільнити металеві двері. А оскільки обидва вже добряче стомилися й понатирали мозолі, то вирішили приберегти сили, а розкопки продовжити завтра.

Хлопці спустилися з горба й пішли до потоку прохолодити трохи розгарячені тіла. Вони доскочу нахлюпались у воді й відчули себе бадьорішими, ніж зранку. Обидва жили напругою великого відкриття. Бо відчували, що там, нагорі, в тій так ретельно прихованій будові знайдуть розгадку надзвичайної таємниці.

Урсу почав ладнати вечеру, а Дан подався на пошту послати телеграму. Він написав: «Затримуємося один день крп Дуже цікаві відкриття крп Урсу Дан». Але, помітивши дуже допитливий погляд дівчини за віконцем, узяв другий формуляр і написав набагато скупіше: «Затримуємося один день крп Урсу Дан».

3

Коли Тік дістався до міста, то побачив Лучію в саду з телеграмою в руках. Телеграма щойно прийшла. Зміст її кинув малюка в холодний цїт.

— Вони таки знайшли якийсь кляте підземелля... Бачила б ти, скільки там грязюки!

І хлопець розповів про всі пригоди, яких вони зазнали протягом двох днів. Про те, що було з ним, не розводився, бо дуже поспішав. Сказав тільки, що першим поштарем має бути якийсь невідомий шофер, але до вечора він його неодмінно знайде.

Аби здійснити свій захопливий план, шибайголова мусив звернутися до найкмітливіших і найвідданіших хлопчаків — кандидатів у черешняки. Він зібрав їх усіх

по тривозі до себе в сад, підігрівши загадкову атмосферу кількома задалегідь продуманими словами, а потім кожному по черзі дав таємниче й невідкладне завдання: дізнатися до вечора, хто з водіїв автомашин у місті лається словами «анахтема», «причастя», «купіль», «сонце», «прокляття» і «проскура». Тоді розбив містечко на сектори, по одному на кожного малюка, попросив дотримуватися таємниці, і всі дали відповідну урочисту клятву. Тепер уся ватага второпала, якої величезної ваги було завдання, а кожен зокрема почував себе на сьомому небі.

— Ввечері о сьомій усім доповісти! — закінчив Тік. — На цьому ж місці. Пароль — ЦОМБІ!

Того ж дня по обіді у всьому місті, надто на вулицях з пожвавленим автомобільним рухом, відбувалися дуже цікаві події.

На одній з бічних вулиць шофер тільки-тільки завів машину.

— Візьміть і мене, дядечку!

— Скільки даси?

— Що дати?

— А може, ти хочеш, щоб я заплатив? — розсердився шофер.

— Така розвалюха... — відповів малий, задкуючи.

Почувши, звісно, «О, анахтема!», щасливий пущьвірінко записав номер машини.

Іншою вулицею машина мчала на повній швидкості. Якийсь малюк із тротуару дав знак зупинитися, а потім спитав:

— Що ви робите, дядечку?

— А тобі що треба?

— Щоб колеса крутились...

— На причасті тебе закрутить, шалапуте...

Малий негайно записав номер машини.

...Перед їдальнею стояв автомобіль. Якесь хлопчечня підійшло до шофера:

— Дядечку, вилайте мене!

— Що? Сонце і...

Сміливець наживав п'ятами.

Інший хлопчик неквапом переходив вулицю саме тоді, коли по ній на шаленій швидкості мчав великий автомобіль. Шофер пригальмував якраз настільки, щоб нагадати малому про «купіль». А коли той почав

записувати номер машини, водій подумав, що то, мабуть, син якогось офіцера-відпускника.

Одному з кандидатів у черешняки навіть не довелось зумисне сердити шофера — той мучився, міняючи стару шину. І, звісно, розпалювався дедалі більше з кожним «прокляттям» та ще й з якимсь «помазком». Малюк негайно занотував і «прокляття», і номер машини, наперед тішачись майбутніми Тіковими похвалами.

Шостому виявилось найлегше. Його батько був шофер і любитель «проскури», тож малому не залишалося нічого іншого, як тільки записати номер машини, бо саме це й просив Тік.

Рівно о сьомій вечора всі шість пудьвірників, яких аж розпирало від хвилювання, зустрілися біля Тікових воріт. Дуже суворий шеф особисто питав пароль, потім пильно оглядав кожного і лише після цього відсилав у глибину саду. Поки туди не підійшов Тік, жоден із них навіть словом не прохопився. Аж ось прибув сам шеф і зразу владно спитав:

— Ну?

Усі кинулися до нього, навперебій простягаючи записники:

— Я! Я! Я!..

Щасливий шибайголова приймав письмові донесення від усіх шістьох розвідників. У кожному донесенні записані номери різних автомашин і одна із вказаних лайок.

Кирпатий шеф з кучерявим чубом безтямно втупився в ті донесення і раптом так зажурився, що малюків аж дроз пробрав. Як же все-таки знайти того шофера?

Пустун переконався в душі, що він не про все розпитав Стріху. Не було іншої ради. Треба ще раз іти до старого. Хлопець надумав вирушити до Зогренів уже рано-вранці наступного дня.

4

Саме тоді, коли Тік у супроводі Цомбі рушив на Зогрени, Урсу й Дан знову взялися до розкопок на вершині горба. Вночі обидва спали, мов убиті, відпочили, а вдосвіта їм снились сні, сповнені таємниць. Як

на лихо, Данові долоні вкрилися суцільними пухирями, від кожного руху лопатою руки боліли й нестерпно пекли. Урсу заборонив йому навіть торкатися до лопати. Але Дан дістав з аптечки бинт, обмотав долоні й знову почав копати, поки Урсу побачив, що бинти почервоніли. Крем'язень так гаркнув на нього, що в Дана лопата випала з рук:

— Коли зараз же не перестанеш, я тебе скину вниз! Подивися краще, чи не стежить за нами хтось цікавий.

Радий, що хоч і покалічений, а може чимось стати в пригоді, Дан цілком серйозно прийняв завдання. На їхнє щастя, місцевість була заболочена, ніким не оброблялася, та й далеко від села, отже, бродити тут нікому. Селяни з самого ранку в полі. І до руїн нікому й діла не було.

На скільки глибшала яма, настільки важче доводилося Урсу. Після не дуже товстого шару м'якої землі лопата наткнулася на кам'янисті сланці. Урсу тепер працював лише кайлом, бо лопата годилася тільки вичищати яму. Кайло було маленьке, робота посувалася повільно, хоч хлопець дедалі дужче бив у невіддатливий ґрунт. Залишалося ще з півметра, коли кайло виявилось непотрібним. Те, що Урсу спершу назвав скельними сланцями, насправді виявилось кам'яною стіною, яка прикривала металеві двері. Проритися крізь цю старовинну стіну годі було й думати.

— Тут тільки динамітом можна взяти,— ледь не плачучи, сказав він Данові.

— Де ж його взяти?— злякався той.— А може, обійдемося чимось простішим?

— Мене починає дратувати все оце чортовиння.

— А мене, скажу тобі щиро, дуже тішить.

Урсу глянув на Дана поглядом, який важко було назвати привітним. Тому Дан поквапився уточнити свої слова.

— Ні, мова зовсім не про цей, так би мовити, нещасний дот, а про все наше відкриття. Наскільки все ускладнюється, настільки й зростають шанси знайти щось, Урсу.

— А-а!— дійшло крем'язневі.— Так воно, певно, і є, тільки ніяк не можу збагнути, як нам пробитися

крізь цю перешкоду. У нас нема підходящого знаряддя, та й великого шуму не можна зчиняти. Я вже думав бити кайлом, може, і вдалося б проламати... Та сюди збіжиться все село... А ти ж чув від Катріни, що тут за люди.

— Я придумав! Ти повинен ударити сильно кілька разів, а потім, через півгодини, ще кілька разів.

— А далі? Чи ти думаєш, що люди в селі нічого не почують?..

— Тік казав, що вчора в селі не було ані душі... Лише кілька бабів та малюків...

— Доведеться робити так, бо нема іншої ради. Якби було хоч трохи карбіду!..

Дан не зрозумів:

— Карбід? Навіщо він тобі?

— А ти ніколи не грався карбідом і консервною банкою? Кладеш консервну банку в калюжу, під неї шматок карбіду. Карбід вибухає і підкидає банку вгору.

— Я знаю, але не розумію, навіщо він нам тут? Думаєш, що вдасться висадити двері карбідом?

— Я не висаджуватиму дверей, але зміг би відкрити їх, не привертаючи уваги сільських бабів.

— Не розумію, поясни, будь ласка.

— Дуже просто! Ти йдеш у село і кілька разів стріляєш карбідом біля криниці, де граються діти. Консервні банки в нас є. Треба тільки узгодити наші дії з точністю до секунди...

— А-а! — здогадався Дан. — Ти хочеш, щоб гуркотіло одночасно? Чудова думка! Тільки нема карбіду!

— А може, в кооперативі?

— Спробую... Якщо знайду... Прихоплю з собою й консервні банки.

Урсу й Дан звірили годинники. Секундні стрілки показували однаково. Хлопці домовилися, що перший вибух буде сигналом про те, що карбід знайдено. Через дві хвилини — другий вибух. А потім вибух що три хвилини. Урсу в цю секунду гатитиме в двері.

— Ти ж пильнуй! — настановляв Дана Урсу. — Банок наברי якомога більше, бо, може, загубиш якусь. А дітлахів заставляй після кожного вибуху збирати їх.

— Не турбуйся, вибух буде що три хвилини!

— І ще одне,— додав Урсу.— Калюжу знайди невелику. А тільки підкладеш карбід, одбігай чим далі. На моїх очах одного хлопця буквально скупало таким вибухом.

Дан бігцем подався в село, а Урсу заходився розширювати площину біля металевих дверей, щоб було де розмахнутися і якомога дужче вдарити. Однак він забув про одну дрібницю. Тим часом його цілком захопила робота. Закінчивши розчищати, примірівся до удару. Він стане отак зверху над стіною, візьме кайло обіруч, покладе поряд на видноті годинника, а певної миті щосили вдарить. Хто зна, може, поталанить легко пробити проіржавілі двері. Хлопець простягнувся горілиць на траві, розкинувши руки й ноги, щоб відпочити й набратися сил. Поволі спливав час. І лише коли почувся звук вибуху, Урсу згадав, що вони не врахували однієї важливої дрібниці.

Ні про що більше не думаючи, Урсу зайняв визначену заздалегідь позицію. Він вискочив на стіну, міцно вперся ногами в землю, схопив обіруч кайло й почав розмахувати, втупившись у годинника. Ще три секунди... дві... одна!

Крем'язень ударив з жахливою силою. Він нічого не почув, крім грому удару, а Дан серед малюків біля криниці почув тільки вибух карбіду. Урсу знову напружено застиг. Коли до наступного вибуху залишилося кілька секунд, він зрозумів: щоб кайло пробило металеві двері, другий удар повинен бути ще сильніший... Цей удар був такий сильний, що держак кайла переламався навпіл. Саме про це Урсу й не подумав раніше. Але не можна гаяти часу. За три хвилини помилку слід виправити... Він не повинен пропустити жодного вибуху, бо хто зна, скільки Данові вдасться продовжувати «гру».

Урсу, забувши про будь-яку обачність, шалено метнувся з горба. І хоч від металевих дверей до місця внизу, яке він примітив, було щонайменше метрів тридцять п'ять, крем'язень подолав цю відстань кількома скоками. А там нагнувся до величезного каменя, взятися за якого зважилася б лише дуже сильна людина, схопив його й підняв до грудей. Від страшної ваги тіло зігнулося, але хлопець почав підніматися

вгору урвистим схилом. Гнаний однією думкою — якомога швидше дістатися до металевих дверей! — він майже третину шляху подолав без перепочинку. Зупинитися вирішив біля смерічки й оголеного коріння. Але корінь, на який він зіперся коліном, випорснув. Не випускаючи каменюки з рук, хлопець покотився вниз.

Урсу зумів зупинитися раніше, ніж докотився вниз. Коли він знову взявся за камінь, то одразу вирішив, що слід піднімати обережніше. Неважко зрозуміти, що такий спосіб сходження швидко знесилив його. Хлопець робив невеликі ривки, спиняючись для короткого перепочинку. Для цього він намічав собі то дерево, то кущик трави, то камінь, старався дістатися туди одним духом, перепочити секунду — і далі. Камінь тягнув його вниз, коліна неймовірно напружувалися, вени на шиї видулися.

Остання точка для перепочинку — зламаний держак кайла біля приступки. Тільки діставшись туди, зрозумів, що, зосередивши всю увагу на тому, щоб дійти до стіни, він не почув Данового вибуху. Хлопець глянув на годинника — точніше, на саму секундну стрілку. Інших стрілок навіть не бачив. Бо страшно було подумати, в якому становищі він опинився. Йому не залишалось нічого іншого, як поставити на один-єдиний шанс: буде ще лише один вибух, а минуло тільки дві хвилини з трьох. Він зрозумів за якусь мить просвітління, наскільки нерозважні були їхні розрахунки. Через п'ять секунд стрілка почне нове коло по циферблату. Урсу підняв камінь, витягнув уперед руки, нагнувся, коротко розмахнувся, а потім жбурнув його з нелюдською силою.

5

Дан ладнався до четвертого вибуху, коли побачив гурт бабів, що надбігали до криниці. Як на лихо, поспішати він не міг. Залишалось ще кілька секунд. Він закричав бабам:

— Обережно! Назад! — і поклав карбід під банку. Тримнуло секунда в секунду. Малюки довкола нього аж нетямалися з радості. Вони стридали, мов бісенята, і весь час кричали:

— Стрельни ще раз! Як страшно!

Баби були вже поруч.

— Розбійнику!

— Послухайте, бабусю...

— Мовчи, пройдисвіте!

— Ось лозина, тітко Ляно, зараз ми йому покажемо...

Баби оточили Дана глухою стіною, в якій для відважного черешняка не залишилося найменшої шпарини, куди можна було б прошмигнути.

— Дубцем йому треба вправити розум!

— Чого ти чекаєш, Флоаро? Провчи його трохи, щоб не лякав села!

— Злодію! — кинулася до хлопця одна баба з кулаками.— Розбійнику!

Дан нагнув голову, підставляючи спину... Він чекав, зіщулившись, удару, але басовитий голос, що його Тік впізнав би одразу, зупинив руку старої.

— Гей, баби! Чого ви прискіпалися до хлопця? Онуків би посоромилися!

— А тобі чого треба, трухлявино! — огризулася одна стара.— Аби твоя воля, ти б найняв його в примарію, щоб стріляв цілими днями!

— Це я трухлявина?! Ви чули таке, люди добрі? — вдавано розлютився дід, підморгуючи Данові,— ушивайся, мовляв.— Подивіться краще на себе. Хіба не бачите, що з вас уже пісок сиплеться?

— Щоб тобі вже заціпило! — кинула баба з червоним, як буряк, носом.

— Повчи краще свою дівку, бо щось дуже з парубками водиться! — докинула інша.

— Ну й баби! Нема вам більше до кого вчепитися?

Дан не чекав, коли вщухне суперечка біля криниці, а скористався першою ж нагодою і прошмигнув між двома бабусями, які тільки роти роззявили на слова діда Плачинди, і припустив, скільки духу, поки ніхто не помітив його втечі. Хлопець зупинився лише біля руїн. Там з останніх сил схопився за мотузку, яку йому кинув Урсу. На його щастя, крем'язень, помітивши втому Дана, тягнув мотузку так, що герой карбїду і консервних банок дістався нагору, не доклавши ніяких зусиль, потім упав безсило на траву й почав скаржитися другові:

— Я вже думав, що мене порішать баби. Аби не якийсь розумний дідусь, то мені б кості переламали там, біля криниці. Мамо рідна, бачив би ти, як вони накинулися на мене!

— А удари чутно було?

— Які удари? — насилу видушив Дан.

— Ти скільки разів стріляв?

— Здається... чотири.

— Чотири? Значить, нічого не було чути?

— Я нічого не чув, крім вибухів. Але бачив би ти, які вони були люті!

— Та облич уже бабів. Хіба зараз до них?

Але Дан не дав йому договорити, бо підскочив, ніби вжалений, уздрівши кайло:

— Що?! Зламався держак? Коли?

— Після другого удару.

— А як же тобі вдалося пробити?

Урсу показав Данові на камінь. Дан спантеличено глянув на друга.

— Де ти його взяв?

— Тут! Давай краще подивимося на отвір!

Вони обидва нагнулися до металевих дверей. Каменюка проламала горішню частину дверей, зробивши дірку завбільшки з кулак.

— Аби ще один вибух, то камінь влетів би всередину. Я ніби відчував щось. І тому зупинився в останню мить.

— А зараз не можна? Баби подумують, що я заховався десь на околиці і знову їх дратую. Ризик тут невеликий.

Ризикувати їм і справді не було потреби, бо від села долинув звук вибуху. Малюки перейняли «техніку гри» і тепер під опікою діда Плачинди почали бавитися самі. Обидва черешняки зрозуміли, що тепер нічого не заважає їм довести справу до кінця. Урсу підняв каменюку, напружив сили і ще раз пожбурих у двері. Дан тріумфуюче закричав:

— Готово! Ура!

Камінь прошив металеві двері, зробивши отвір, крізь який могла влізти людина.

Золотоволосий детектив у супроводі Цомбі досить швидко дійшов до Зогренів. Дорогою його нагнала підвода, і селянин зрадів, що буде з ким побалакати. У селі один метикуватий малюк привів його аж до хати діда Стріхи.

Той саме годував свійську птицю.

Дід Стріха впізнав Тіка одразу ж, як тільки почув «Добрий день!», і пильно глянув на нього.

— А-а! Той самий малий! Про що ти хочеш іще спитати?

— Про того самого шофера, діду Стріхо.

— Але я справді більше не бачив того лайливця.

— Може, ви пригадаєте хоч що-небудь. Він був товстий?

— Я не сказав би, що він гладкий...

— Сухорлявий? Високий? Горбатий?

— Такий, яких багато.

— Він не кульгає? Може, на обличчі який шрам є?

— Шрам?.. Тобто що ти маєш на увазі?

— Ну, рубець, слід після рани, знаєте, коли хтось поріжеться...

— А-а! Ти хочеш сказати, чи не був він якимось позначений? Ні, я нічого не помітив. Хоча стривай.. Ні... Він був вимазаний у сажу від машини, не знаю, як вона зветься. А на обличчі сліди від пальців.

— Ви не пригадаєте, як він одягнутий?

— Чому ж ні? Такий одяг носять трактористи «Комбінезони» на них кажуть. Але він його скинув і залишився тільки в бавовняній сорочці без рукавів. У нього дуже сильні руки, це я помітив.

— А на руці не було якогось татуювання?

— Як? Що це таке? Я ж тобі казав, що я не ходив до школи!

— Ну, знаєте, так, як роблять моряки. Вони виписують щось на руці, ніби вимальовують голубим чорнилом. Серця, жіночі обличчя...

— А-а! — зрозумів Стріха. — На руках у нього не було ніяких дурничок. Я бачив тільки набряклі жили.

Тіка охопив розпач. Що за ніякий шофер? Без рубців, без татуювання. Хоч би в нього не було ноги або в бійці хтось йому відтяв вухо...

— І не було нічого-нічого? Навіть ніс не плюснутий?

— Аби я його побачив, то, може, і впізнав би, але чогось особливого не пригадую. А навіщо він тобі, хлопчику, що ти неодмінно хочеш його бачити?

Малий не встиг відповісти на запитання, бо Цомбі, запідозривши, очевидно, що господар його в скрутному становищі, зчепився раптом з кошлатою шавкою, яка злякано дивилася на нього з кутка подвір'я. На поміч шавці прийшов сусідський собацюра, отже, боротьба вже тривала на рівних. Стріха, не відаючи про справжнє становище на фронті собачої битви, схопив дрючка й пожбурих його в нещасного собаку.

— Геть з обійстя, помазок і прокляття!..— лайнувся він і, повертаючись до Тіка, сказав, ніби просив вибачення:— Цей шофер так лаявся, що й я навчився від нього на старості літ. Знаєш, що таке помазок?

— Щіточка для гоління...— відповів малий.

— І чому шофер лається в «помазок»?

— Він лаявся в «помазок»?— аж підстрибнув від несподіванки Тік.

— Я тобі вже сказав. Мені ще ніколи не доводилося чути, щоб хтось лаявся в «помазок», хоч, скажу тобі, наслухався я в житті чимало лайок.

Що там не кажи, а малий недарма бив ноги. Все-таки щось та дізнався. Може, врешті-решт, йому пощастить знайти шофера за останньою ознакою, за отим «помазком», про якого нагадав Стріха. Хоч хлопець і поспішав, однак не забув подякувати діду-севі і стрімголов кинувся у ворота.

— Гей, Цомбі!— крикнув він.— Ми мусимо знайти людину в місті, котра лається в «помазок»! Знаємо тільки одне: він шофер.

З усього видно було, що щастя починало всміхатися кирпатову черешнякові. Не встиг він вийти за село, як його наздогнала підвода. Іздовий запросив хлопця сісти, а Цомбі вимушений був пристосувати свій біг до швидкого дріботіння коника. У місті кирпатий кучерявець зібрав ватагу малюків і таємниче та суворо звелів їм повторити завдання. Він перемінив сектори дії кандидатів у черешняки так, що жоден з них не міг спровокувати на лайку одного й того самого шофера.

— Перемінімо й пароль,— закінчив Тік.— Пароль буде ІБМОЦ!

Він примусив кожного повторити, а коли переконався, що всі засвоїли завдання, розкрив перед ними таємницю.

— Треба дізнатися, хто із шоферів у нашому місті лається в «помазок». Запам'ятайте: ПОМАЗОК! Знаєте, що таке помазок? Щіточка для гоління...

З натовпу малюків раптом почувся несміливий голосок одного з кандидатів у черешняки:

— А я знаю, хто так лається! Якби ти мені сказав одразу! Він спершу вилаявся в «прокляття», а потім і в «помазок», та я думав, що то якась деталь від машини, може, такий шуруп.

— Невже? — аж підстрибнув командувач.— І ти записав номер?

— Я тобі його передав.

Тік гарячково понишпорив у кишнях, знайшов усі донесення і вибрав одне з них:

— Оце воно? Донесення номер п'ять із сектора Е?

— Так!

— Любий мій! Ти цілком заслужив зватися черешняком!

Інші малюки засмутилися, що їхня місія закінчилась, так і не розпочавшись. Зате новоспечений черешняк почував себе на сьомому небі від щастя. Бо знав, що відтепер, коли він опинився під крильцем у Тіка, ніхто не посміє його дражнити або віддухопелити. Його так розпирало від гордоців, що він навіть посмів запропонувати шефові:

— То, може, пошукаємо машину?

Пропозицію радо прийняли Тік і решта кандидатів у черешняки. Бо з'явився шанс заслужити похвалу й прихильність шефа. Вони розбіглися стрімголов, повторюючи в думках номер машини та дивний пароль.

Десь за годину один із них повернувся захеканий:

— Ібм... хи-хи-хи... Ібм... хи-хи... Іб...

— ...моц! — закінчив за нього Тік.— Що трапилося?

— На Па... хи-хи... На Панській... машина, шофер, поламався мотор...

— Не може бути! — вигукнув Тік.— Ти впевнений?

— Але ж він при мені лаявся в «помазок»! «Чого

ти витріщив очі? — каже він мені.— Помазок бродяжний!..»

— Де ти його залишив?

— На Панській, кажу, якраз навпроти магазину металевих виробів.

Хоч Тікові було геть ніколи, він усе одно не хотів ламати величі ритуалів, заведених серед своїх прихильників. Він виструнчився і потис малому руку. Той аж затремтів, бо не сподівався такої честі.

— Дочекайся тут усіх, і скажеш, що ти уповноважений мною приймати донесення. Та не забудь у кожного питати пароль. ІБМОЦ!

Тік рвонув з місця, а малий почав сушити собі голову безліччю запитань. Яким тоном йому говорити з розвідниками? А може, вимагати від них письмові донесення?

Як йому бути з розвідниками?

А кирпатий шибайголова мчав тим часом до Панської вулиці, дивуючи своєю швидкістю безліч людей. Боявся він лише одного — аби шофер не полагодив мотор і не поїхав.

Але Тікові страхи виявилися марними. Бо, щоб мотор почав працювати, шофер, як завжди, мусив добряче погріти чуба. Машина стояла там-таки, де її побачив щасливий кандидат у черешняки, а шофер був ще лютіший, ніж раніше. Тік, ще не доходячи до нього, здалеку почув «помазок», сказаний крізь зціплені зуби. Аби не накликати на себе злості шофера, хлопець почав шукати якогось пристойного приводу для розмови. Він став так, щоб шофер його не помітив, а побачивши гайку на землі, підняв її й дуже швидко подав:

— Візьміть, будь ласка! Вона ледве не закотилася в рів.

Вражений жестом та чемним тоном хлопця, шофер і не подумав, що тут нема ніякого рову. Черешняк ризикував, але з вигодою.

— Спасибі,— відповів шофер усе ще буркотливим тоном.— Без цієї гайки згайнував би ще півгодини.

Шофер поволі заспокоювався. Він запустив двигуна й підморгнув Тікові:

— Не хочеш трохи покататися?

Пустунові навіть не снилося, що за такий короткий

час йому вдасться зробити так багато. Він одразу вмостився в кабіні біля шофера й почав здалеку:

— Вам доводиться виїжджати й за місто, в села?

— Майже завжди за місто. Тому так і зносилася машина. А дороги які, помазок і прокляття! Ух! Самі тобі аварії. Одна за одною. Коли працює мотор, стріляє шина. Коли з колесами порядок — ламається клятий мотор.

— І ніхто вам ніколи не допомагає? Я навіть сьогодні бачив у Зогренах аварію машини. Але там був і дід Стріха, високий такий, довготелесий, він допомагав шоферові.

— Отой згорблений дід? — перепитав шофер.

— Угу... У нього тіло вигнуте знаком запитання.

— Стрічав і я того діда, днів два тому. І передав йому одного пакета. Чи відніс він його?

— То ваш пакетик? — почав підбирати ключика Тік.

— Ні! Мені його дав один селянин, точніше, парубок з Бозієнів, він весь час на велосипеді гасає. І попросив відвезти до міста.

— А ви знаєте того хлопця? Не скажете, як його звати?

— Ні! Я й бачив його тільки раз чи двічі, коли проїжджав через Бозієни й Могилу. Він цілий день гасає на велосипеді. А чому це тебе так цікавить?

Тік наготувався щось відповісти, коли це якийсь вибух струсонув машиною. Шофер загальмував і схопився руками за голову:

— Помазок і прокляття! Ти бачив?! Шина! Охо-хо!

Але Тік уже не слухав другого «помазка». Він вискочив з машини й стрімголов подався додому. Йому кортіло вже сьогодні добратися в Бозієни і знайти того, хто приніс послання. Хлопець на ходу переповів Марії про наслідки своїх розвідин і попросив переказати батькам, що він пішов провідати товариша в Бозієнах.

Потім покликав із собою Цомбі і вдруге за цей день рушив такою знайомою до найменших дрібниць дорогою.

Урсу просунув спершу руку, потім голову в пробитий каменем отвір у металевих дверях, засвітив ліхтарика й почав водити променем. Камінь провалився в якусь глибоку яму, звідти дуже ткнуло пліснявою. Яма являла собою куб, ребро якого було метрів три завдовжки. Хлопець освітив променем ліхтарика стіни, але не виявив там ні дверей, ні отвору. Він обережно висунувся назад і розповів Данові все, що побачив.

— Не може бути цей отвір просто ямою! — ніби аж злякався Дан.

— Спробуємо обстежити підлогу. Не думаю, що на нас чекає якась небезпека.

— А ти бачив підлогу? Ти впевнений?

— Якщо камінь лежить там, то там є й підлога, — відповів Урсу. — Я спускаю перший. Ти просунь голову, візьми ліхтарика, а решту залиш на мій розсуд.

Урсу обережно просунувся в отвір, спустився вниз. Відчув під ногами тверду підлогу, покриту тонесеньким шаром землі. Допоміг спуститися Данові. Вони обидва засвітили ліхтарики й почали пильно вивчати куба, всередині якого опинилися.

Це було просте за будовою, але солідне приміщення з товстими стінами. Обидва черешняки ґрунтовно й ретельно шукали в ньому потайний хід, який, вони були певні, неодмінно мусив бути. Урсу обстукав кайлом кожну стінку, крім відкопаної знадвору. Не залишилося необстеженої жодної п'яді стін, однак не було навіть сліду дверей.

— Не може такого бути! — затявся Дан. — Ця споруда повинна мати якийсь призначення. І єдине її призначення — приховувати таємний хід. Чи ти вважаєш не так? А мене хоч ріж, не знаходжу іншого пояснення.

— Я вже й не знаю, що думати. Кожне відкриття сповнювало нас надіями й несподіванками... Ти ж знаєш — і в руїнах, і в тих підземеллях... Але не встигнеш перевести подих після важких зусиль чи крикнути «Ура!», як переконаєшся, що це відкриття — нісенітниця, воно веде в нікуди, або бачиш, що там уже побував хтось до нас.

— Не забувай про те, Урсу, що тут уже хтозна скільки століть нікого, крім нас, не було.

— Це правда. Перед нами тут нікого не було.

— Ось бачиш? А я вважаю — ця споруда щось приховує!

— Обстежмо підлогу! Адже ми її залишили на-самкінець. Дуже часто таємні ходи бувають у підлозі.

— Давай! Я ризикнув би сказати: «Хай щастить!»

Перш ніж спуститися, Урсу вкинув сюди інструменти, то тепер узяв кайло і прокреслив дві діагоналі, потім, теж кінчиком кайла, поділив підлогу на чотири рівні частини. Хлопці лопатами почали зчищати землю. Коли підлога стала зовсім чистою, вони уважно обстежили її з допомогою ліхтарів. У кутку біля задньої стіни помітили кружальце землі завбільшки з долоню. Вони одразу ж здогадалися, що там якась виямка. А може, навіть щось більше.

Дан пильно стежив за кожним рухом Урсу. Ось той узяв у руки лопату, підійшов до цього острівця ґрунту й відкинув його. Лопата наткнулася на метал — почувся характерний звук.

— Кільце! — збуджено прошепотів Дан. — Я так і думав!

При світлі ліхтариків черешняки побачили навколо кільця чотири тонесенькі врізи, чотири виїмки, які утворювали квадрат завширшки майже в півметра.

— Люк! — здригнувся Дан від хвилювання. — Ти бачиш, Урсу?

Замість відповіді Урсу заклав кінчик кайла в кільце і щосили потягнув за дерев'яний держак.

— Не хоче піддаватися? — спитав Дан. — Давай зробимо важіль із держака.

— Він не витримає, але іншої ради в нас нема.

Урсу здалося, ніби люк ворухнувся, але насправді зламався держак. Хлопець знову натис на кінчик кайла і так почав тягнути, аж кров застукотіла в скронях. Люк справді піддався й на кілька міліметрів одним краєм піднявся над підлогою. Хлопець витягнув кайло з кільця й кількома дужими рухами підняв кам'яну кришку.

Перед очима двох черегняків була виямка, всередині якої стояла металева скринька. Витягли скриньку

назовні. Ямка виявилася неглибокою. Урсу постукав кінчиком кайла, але звук був глухий. Не залишалося жодного сумніву — тут не було ніякого потайного ходу.

Зрештою вони зайнялися знахідкою. Скринька виявилася незамкненою, тільки поіржавіла. Вони відчинили її й на свій подив побачили ще одну скриньку, дерев'яну, яка вже зогнила. Але і в ній була ще одна металева скринька, ледь зачеплена іржею, ця вже замкнена.

— Скринька в скриньці! — дивувався Урсу. — Що тут може бути?

— Може, скарб?

— Відчиняємо?

— А ти подужаєш?

Урсу почаклував кайлом. Металева кришка не дуже довго чинила опір. Незабаром вона відскочила вбік, але всередині виявилася ще одна скринька з твердого дерева, яка дуже добре збереглася.

— Ну, це вже занадто! — вигукнув спантеличений Дан. — Які скарби можуть бути там усередині?

Вони обережно дістали дерев'яну скриньку. Кришка в неї була забита цвяхами.

— Вийдемо нагору? — запропонував Урсу. — Бо я й здумати не можу, що тут є.

— Ходімо, бо мені вже кепсько від цієї пилюки та плісняви.

Вони спершу викинули інструменти, потім виліз Урсу. Дан подав йому загадкову скриньку, а потім і сам висунув голову з дірки. Урсу легко витягнув його нагору.

— Тут, при світлі, краще, — сказав Дан, з насолодою вдихаючи чисте, прохолодне повітря. — Мені дуже цікаво знати, що ж там усередині? Давай відчинимо!

Для озброєного кайлом Урсу відчинити скриньку — справжня дрібниця. Але все одно він підважував кінчиком кайла дуже обережно, щоб не пошкодити скриньки. Кришка відскочила. Що ж там усередині? Ще одна скринька? Чи, може... Вони сподівалися побачити блиск монет, діамантів, коштовностей. Але ніякого металевого блиску. Тільки зогниле ганчір'я та старе полотно. Оце і весь вміст! Вони перекинули її догори дном, вони її трусили. Але марно. У скриньці

більш нічого не було. Дан уже ладен був вибухнути лайкою, коли Урсу швидко розгорнув ганчір'я і побачив там два аркуші паперу.

— Що це таке?

Аркуші дрібно списані кирилицею. Дан глянув на Урсу. Крем'язень стояв очманілий:

— Я, на жаль, нічого не розумію в цьому! Може, ти знаєш кирилицю?

— Тільки цифри... Стривай, ось ніби можна щось розшифрувати... Тс-с! Який жаль, що я не знаю абетки! Ось записано: 1... 4... 1... Що б це могло означати? Дивися, а ось унизу аркуша 7141...

— А може, то рік? — докинув Урсу.

— Твоя правда, Урсу. Це справді сім тисяч сто сорок перший рік. Треба відняти від нього п'ять тисяч п'ятсот вісім.

— Тисяча шістсот тридцять три! — швидко відповів Урсу.— Тисяча шістсот тридцять третій рік,— це, мабуть, дата документа.

— Здається, ми знайшли дуже цінний документ, Урсу. Подумай тільки, який він давній! А як дбайливо заховано його! Може, навіть уся ця споруда зведена заради нього!

— Знаєш, що я думаю? Я вже говорив, що мені часто ставало страшно. Скільки разів ми думали, ніби знайшли щось...

— Не панікуй... Я певен, ми знайшли дуже цінний документ. І все — завдяки тобі, Урсу. Аби ти не помітив того виступу стіни, ми б верталися ні з чим.

— Та облич ти. Тут моїх заслуг найменше. Що будемо робити?

— Негайно додому! І Марія, і Лучія чудово знають кирилицю. А коли ні, то даю слово честі, що завтра до обіду я сам перекладу його на нашу абетку.

— Гаразд, я теж за це, — твердо відповів Урсу.

— А що робити з діркою? — спитав Дан.— Залишимо так чи засиплемо?

— Не турбуйся. Мине ще багато тижнів, поки її помітять. Хто сюди може зайти?

— До того ж, думаю, нам тут уже нічого шукати, — додав Дан.

Але він помилявся.

Урсу швидко згорнув намет і вбгав його у великий

речовий мішок. Вони могли рушати. З якимось смутком у голосі Дан обізвався до товариша:

— Який жаль, що Тіка не було! Він би так тишився! Бідолаха! Хто зна, де він тепер!

Урсу й Дан ще раз окинули поглядом руїни і впевнено рушили до станції. До заходу сонця залишалось ще кілька годин.

8

Жоден із трьох хлопців не досяг того дня поставленої перед собою мети. Урсу й Дан так пізно приїхали до міста, що було ніяково будити друзів та ділитися з ними своїм великим відкриттям. Тож вирішили відкласти все на ранок. А малий шибайголова, пройшовши всю дорогу до Бозієнів пішки, дістався в село, коли вже смеркло. На щастя, він не збрехав Марії, що у нього в тому селі є приятель, отже, він і пішов просто до нього. Тік, непомітно для хлопця, випитав у нього, що справді є такий парубок, який по кілька разів на день гасає на велосипеді між Бозієнами й Моголою, але живе він не в Бозієнах, а в Могилі.

— Аби ти тільки бачив, як він величається на тому велосипеді!— додав товариш.— Мамо рідна, можна луснути зо сміху! Ніби осідлав скакуна! Якщо встанемо завтра рано-вранці, то побачимо його.

Тік похвалив товариша за спостережливість і захотів побачити велосипедиста, аби переконатися, що змальований портрет справді відповідає дійсності. Зворушений такою увагою і цікавістю, товариш поклявся, що покаже вранці велосипедиста, хай навіть доведеться ради цього не спати цілу ніч.

РОЗДІЛ X

1

Лучія, Марія, Урсу і Дан весь ранок розшифровували документ. Ця робота виявилася складною й важкою, бо знайдені в таємничому сховку папери були написані старовинним стилем. Обидва герої — король

карбиду й проламувач дверей — дотримали даного слова: до обіду вивчили кирилицю. Годиною пізніше черешнякам пощастило переписати весь документ. Читання виповнило їхні душі таким хвилюванням, яке вони рідко переживали, і розпалило фантазію.

Ось що говорили ці старовинні сторінки, написані понад триста років тому:

«Я, логофет¹ Крістакє Зоґряну, тінь почила його князівської величності, одержав високе повеління з уст господаря нашого, що на дуба могутнього, крислатого, не викривленого схожий, він милістю своєю захищає всю країну. Я проводжу дні у тривогах тут, у Шойменах, на князівському дворі, кожен день схоплююся на світанку, щоб утримати в слові таємницю Фортеці Орлів, яку ще дехто називає Замком двох хрестів. Таємниця турботливо оберігається, люди кажуть, що ця фортеця тільки при світлі місяця була зведена колісь давно, ще за восьмого князювання Мушатинів, і що ніхто не знає і ніхто не вкаже сюди дорогу; ця міцна старовинна фортеця, за словами деяких людей, першою повинна дати захист у жорстокі часи навали дорогим скарбам країни, що їх ми називаємо вершиною роду нашого, і князівським нащадкам, біля підгошви яких схиляємо голови всі. Ми стоїмо під захистом скелі з кременю, і стріла ворога, пущена на нас, не досягне сюди. Нас також оберігає в гіркі і страшні часи, як сонце своє, владика землі нашої. І труд мій не був даремним, бо ніхто не покаже мені мудреця, який може знайти ключ, щоб розкрити таємницю і показати вхід до фортеці. Тільки той, кому дорога з престолу князівського спускається і хто піднімається на престол, може знати таємницю, місце й дорогу до Фортеці Орлів. Також і я знав цю таємницю, але потім, із високого повеління та прямо від страху, до Страшного суду я забуду її. Бо сам його величність сказав, що лиш тільки це забуття мене веде до смерті старечої і сяйної, бо треба берегти всіх своїх нащадків від небезпек тяжких, бо вони можуть за свої вчинки опинитися за всіма князівськими ворітьми.

¹ Логофет — найвищий боярський чин у Молдавському князівстві.

Я, третій логофет дивану¹ Крістаке Зоґрян, написав цю таємну грамоту в друге князювання його величності Мойсея Могили на сорок і першому році свого життя, котрий, дасть бог, буде не останнім».

Після цього вступу на одну сторінку був ще один аркуш, тобто ще одна сторінка тексту.

Це був, власне кажучи, сам документ:

«Перше, звідки б ти не брався шукати; потім дорога приведе тебе до старовинної фортеці, прозваної Фортецею Орлів, де, думаю, нічого не знайдеш; потім із десяти заповідей п'яту і дев'яту вибери; потім іди, як рак, чотири сажні; потім швидко ступи два кроки вперед, а на останньому зупинись; потім трохи відпочинь, бо ти стомився, а дорога не зовсім безпечна; потім і внизу нема нічого, тільки марнота; потім рушай у дорогу з усіма евангеліями, і не зле, щоб ти сам придумав одну заповідь; потім десять без одного і десять з одним понесуть твої кроки; потім тобі допоможе проста мангрівка і не зовсім навіть остання; потім піднімайся з труднощами до околиці села; потім покинь околицю і біля останнього обійстя сядь у затінку стріхи; потім зупинися на три великодні дні; потім після одного «Гол» уприся ногою в землю, після другого зроби так само; потім якщо підеш у понеділок, то прийдеш у неділю; потім гарненько лічи східці і тільки на передостанньому зупинись; потім заблукай добровільно у лісі, повному бузини; потім зупинись біля потоку і святої неділі поєднай дві одиниці та полічи три смереки; потім попроси князя, щоб не шукати більше нічого потім; потім перейди вершину, зітхни двічі і навіть удев'яте; потім постукай у перші ворота; потім відчини сьомого замка і побачиш курчат у кінці подвір'я; потім після третьої іде четверта, як після восьмої дев'ята; потім три і вісім розсипаються; потім приходь до кінця кінців; тому що нема нічого, нічого, нічого».

У кінці документа через обидві сторінки іншою рукою, іншим пером, іншим почерком, іншим чорнилом дописано:

¹ Диван — державна рада в Молдавському князівстві

«Скараний на смерть, аби не розкрити таємниці, логофет дивану Крістаке Зоґряну місяця шостого року 7141 від створення світу».

Такою болісною фразою закінчувався документ, який знайшли двоє черешняків у таємничій споруді.

Коли Лучія вдруге прочитала документ, у кімнаті запала могильна тиша. Жоден з черешняків не зважувався порушувати гнітючу мовчанку. Думки в усіх закрутилися клубком. Усім було ясно одне — послання дівчини в білому не вигадка, а справжній заклик. Але черешняки уявили собі водночас і криваву драму, що розігралася понад триста років тому. Бідолашний логофет дивану, що намагався «утримати в слові таємницю Фортеці Орлів», був убитий, щоб ніхто вже ніколи не міг дізнатися про неї з його уст.

Почуття обов'язку пробудило черешняків від мрій та задуми. Лучія перша зважилася порушити мовчанку:

— Документ прояснює багато загадок, а головне — розвіює найбільший сумнів. Це означає, що справді була колись Фортеця Орлів. І цілком можливо, що дівчина в білому справді там перебуває.

— Отже, нарешті ти повірила, що послання справжнє? — Дан спробував змусити її дати однозначну відповідь.

— Я не можу сказати, де в листі закінчується правда, а де починається вигадка. Приміром, історія з її полоненням мені здається вигаданою. Але стає ймовірним, коли не точним, те, що «дівчина в білому», як ви її називаєте і як їй самій подобається називатись, могла опинитися в замку чи в фортеці.

— А я певна, що все написане — правда! — сказала Марія. — Дуже багато фактів співпадає. Пригадаймо тон листа. Думаю, він тобі теж не видається нещирим, Лучіє?

— Не видався! — без вагання визнав тимчасовий керівник черешняків.

— Мені також здається, що її могли полонити... — задумливо вела далі Марія.

— Але хто і як? — спитала Лучія. — А коли це й справді так, то невже ті, що тримають її в полоні, а це або люди злі, або з лихими замірами, дозволили б

їй писати й посилати листи? Такі діла не просто робляться. Подумай сама, Маріє!

— А може, їй допомагає хтось... Може, навіть один із тих, що тримають її в полоні?

— Малоймовірно. Ну, будьмо серйозними! Ти думаєш, що в таємничому й безлюдному замку дівчина її віку може тривалий час залишатися здоровою? Та коли правдива її розповідь, то ті, у кого вона в полоні, або розбійники, або шукачі скарбів, або ще якісь беззаконники. Думаєш, вона могла б жити отак просто між ними? Я пропоную відкласти цю проблему, а поки що зайнятися таємницею замку.

— Я згоден з Лучією, — втрутився Дан. — Таємницю дівчини в білому можна розкрити, тільки розкривши таємницю замку чи фортеці.

— Звісно, так, — обізвалася Марія. — Я цілковито погоджуюся з такою думкою!

— І я! — тепло обізвався Урсу.

Усі відчули важливість своїх слів, усі знали, до чого вони їх зобов'язують. Але правда й те, що всі прагнуть діяти.

— Перш за все, я вважаю, нам слід розшифрувати документ, — запропонувала Марія.

— Що розшифрувати? — прикинувся наївним Дан.

— А ти хочеш сказати, що документ по-іншому не можна трактувати? — підскочила Лучія.

— Може, на ті часи його було б і важко розгадати, — відповів Дан. — А мені це здається дуже простим. Слухай, Урсу! Лучіє, дай мені переписаний документ. Так! Слухайте! Спершу я мину безглузді фрази.

— А звідки ти знаєш, що вони безглузді? — здивовано спитала Лучія.

— А що може означати, приміром, перша фраза? — продовжував Дан. — «Перше, звідки б ти не брався шукати». Тобі це не здається простим? А зараз перейдемо до наступного речення, де сказано: «Потім дорога приведе тебе до старовинної фортеці, прозваної Фортецею Орлів...», далі він говорить, що під фортецею не знайдеш нічого, а коли пройдеш, як рак, чотири сажні... скільки в сажні метрів, Лучіє?

— Майже два...

— Без «майже». Кажи точно!

— Один метр і дев'ятсот дев'яносто шість міліметрів.

— Гаразд, гаразд!.. Отже, коли пройти назад майже вісім метрів, бо документ говорить про чотири сажні, тобто один метр дев'ятсот дев'яносто шість міліметрів помножити на чотири, потім пройти два кроки вперед...

— А що означає речення про втому й відпочинок?— спитала Марія, що теж узяла один із переписаних аркушів.

— Бо якщо сама побуваєш там, то переконаєшся! Не віриш? Цей документ навіть дитина второпає. Потім іди «десять без одного», тобто дев'ять кроків, потім «десять з одним», тобто одинадцять кроків, потім «піднімайся з труднощами»... Мамо рідна, яка це правда! Потім ще кілька кроків, і, очевидно, знайдеш вхід. Документ говорить: «Потім гарненько лічи східці і тільки на передостанньому зупинись», це означає, мабуть, що вхід збоку, праворуч або ліворуч, потім розповідається про сьомий замок, а це означає, власне кажучи, вхід до замку...

— Але ж ти перескочив через багато речень, Дане,— перепинила його Лучія.— Що вони означають? Для чого написані?

— Я вважаю, твоє запитання — то найкраща відповідь! — сказав Дан піднесено.— Щоб заплутати читача, щоб спантеличити його, і тут третій логофет виявився неабияким майстром. Це найкраще видно зі стилю, яким написано документ, стиль загадковий, релігійний. Не забувай, Лучіє, що люди на той час були богобоязливі. Аби тоді хтось знайшов цей документ, то його вразила б побожність, оті заповіді, розумієш? Мовляв, не злись, не домагайся добра інакше, ніж, приміром, «євангелієм чи святою неділею; він був би такий вражений, що правда прослизнула б у нього між пальцями. Згадай епоху, згадайте всі ту епоху... Логофет, на його час, звісно, і справді був дуже мудрою людиною, але для нас...

— Іншими словами,— перепинила його Марія,— ти вважаєш, що розв'язання загадки у...

— Саме так, у Вултурештах! — закінчив Дан.

— Але де? — спитав Урсу.— Адже ми буквально облазили всі тамтешні ями.

— Я теж так спершу думав, як і ти, Урсу, але одне речення з документа мені розкрило очі: «Потім іди, як рак, чотири сажні», тобто назад...

— Куди к бісу йти? — розсердився Урсу.— Ззаду тільки горб...

— А де ми знайшли документ? У долині?

— А-а! — дійшло до Урсу.— Ти хочеш сказати, що в горбі...

— Так! Я вважаю, що фортеця знаходиться в тому горбі. Вона, може, має й інші входи, та цей, що на нього вказує документ, знаходиться в горбі.

— А як і коли можна було збудувати все? — спитала Марія.

— Хіба не сказано в передньому слові, що працювали тільки при світлі місяця? — відповів Дан.— Потім так само, як і з логофетом Зогряну, вони вчинили з іншими: геть голову!.. А земляного горба хіба не могли зумисне обрізати і зробити урвистим? То, здається, дуже цікавий горб... Тепер мені прояснилося багато дечого, Урсу. Я ніби й знав! Нам треба обстежити не руїни, а горб...

— То що ж тоді означають ті нещасні руїни? — спитала Лучія.

— Вони могли бути хіба захистом для замку. Сам замок захований, але про всяк випадок його треба ще й охороняти. До того ж, дуже своєрідно. Велика фортеця привертала б увагу. А маленька... Її ніхто не помітить, нікого вона не зацікавить. А замок — у горбі. Коли розміркувати про руїни й про горб, та ще про місце, де ми знайшли документ, то я певен, ви теж не будете сумніватися.

— Здається, Дан слушно каже! — підсумувала Лучія.— Вултурешти треба обстежити метр за метром, І все-таки!.. Ваша дівчина в білому говорить про мармуровий замок і ніде жодним словом не згадує про темні кімнати, про відсутність сонця... А про що це свідчить? Що лист її — вигадка?

— Може, в пагорбі тільки вхід до замку,— відповів Дан.

— А сам замок де? — спитала Марія.

— Десь за горбом, у лісі, над якимось неприступним урвищем або, може, навіть десь далі. Адже є підземні ходи, довжина яких вимірюється кілометрами...

Якщо йти за документом, то в Вулгурештах, а не в руїнах чи поблизу них є щось, зв'язане з замком. То може бути вхід або підземний тунель.

— То чи не краще нам розподілитися на дві групи? — запропонувала Лучія. — Одна обстежуватиме горб, друга — околиці. Так ми прискоримо діло.

На тому й погодилися.

— А як же Тік? — вихопився Урсу. — Хто зна, де він зараз, бідолаха...

І справді, всі, під враженням останніх відкриттів, зовсім забули про малого.

— Даймо телеграму, хай негайно повертається до Вулгурештів, — запропонував Дан.

— Навіщо? — заперечила Лучія. — Його дії певною мірою зараз навіть дуже корисні. Вони не стільки допоможуть розв'язати загадку замку, скільки... загадку дівчини в білому. Особливо полонянки в замку. Тік довго не затримається. Залиш йому, Маріє, записку, що ми у Вулгурештах.

— Коли ми збираємося йти? — поцікавився Урсу.

— Завтра рано-вранці! Щоб устигнути на поїзд! — повідомив Дан. — А там сім кілометрів пішки до села.

— Краще автобусом, — сказав Урсу. — Туди ходить і автобус. Теж виїдемо вранці.

— От і гаразд. Звідти буде ближче до руїн. Зустрічаємося завтра на автостанції. Усім скажемо, що йдемо на екскурсію до лісу. І друзям, і батькам... А Тікові залишимо записку, щоб прийшов до нас.

— А не можна затриматися на кілька днів? — захвилювалася Марія.

— Навіщо? — здивувався Дан.

— Через два дні має прийти Віктор...

— Ой-ой!.. Я геть забув... Залишмо і йому записку... Я сам напишу. А ти, Маріє, напиши Тікові.

Черешняки розійшлися готуватися в дорогу. Дан весь аж промінівся. Він уперше відчув бажання бути керівником.

2

Тіків друг прокинувся, коли ще й на світ не зазоріло, і почав будити гостя. А той безтурботно спав, мов убитий, бо цілком довірився своєму товаришеві.

— Зараз побачиш того чванька. Такий чванько! Тік швиденько одягнувся і вийшов до воріт. Сходило сонце. Люди гуртами йшли через городи. Далеко на шосе завиднівся якийсь велосипедист.

— Це він! Чванько! — зрадів товариш. — Зараз побачиш того чванька! — хлопцеві страшенно подобалося це слово.

Коли велосипедист під'їхав ближче, Тік ступив кілька кроків на середину дороги і став там, мов укoпаний. Велосипедист ошелешено зупинився.

— Дуже гарний велосипед! — сказав малий замість «Доброго ранку», певен, що чванько прийме його похвалу з великим задоволенням. — Але я вас хочу спитати ось про що. Ви кілька днів тому передали одному шоферові пакета. Не скажете, хто вам його дав?

Велосипедист зміряв Тіка з голови до ніг, але припустився помилки, бо спершу відповів, а вже потім запитав:

— Поштар із Брустурів. А чому це тебе цікавить, кирпатий?

— Бо ми заклалися з отим хлопцем біля воріт.

— А-а! — протягнув щасливий власник велосипеда, але за якусь мить знову похопився: — А який заклад і на що?

— Це вже наше діло.

На щастя, біля воріт однієї хати з'явилася вродливенька струнка дівчина. Уздрівши її, чванькуватий велосипедист стрибнув у сідло, мов чемпіон, але, перш ніж натиснути на педалі, сказав Тікові:

— Кажеш, дуже гарний велосипед? Га? Справді гарний! Найкращий із тих, що зараз випускають, наймодерніший...

І він промчав повз дівчину, задерши голову і виставившись, ніби мотоцикліст.

— Справді чванько, — порадував друга Тік. — А до Брустурів далеко?

— До Брустурів? Від Могили кілометрів п'ять, у бік гір.

— А до Могили?

— Кілометрів три всього. А чого ти питаєш?

— Думаю, треба було б зайти в Брустури до Маріїної подруги, це шкільна товаришка моєї сестри.

— Зачекай мене, я теж піду, тільки переодягнуся.

— А може, мені й не йти... Хто його знає...

— Не йди! Зараз наблизяться хлопці... Пограємо в футбол...

— Справді? — ця пропозиція ніби дуже зацікавила Тіка. — Та я все-таки піду. Але тільки до Могили. Там у мене є невелике діло. Поки я ходитиму, ти підбери команду... Я — центральний нападаючий... А восени візьму тебе в команду свого класу.

Тік був певен, що йому пощастить піти самому. Не зовсім самому, звісно, бо з ним Цомбі. На Брустури, хлопче!

Через його обіцянку хлоп'ятам з Бозієнів не довелося цього ранку пограти в футбол. Дітлахи з величезним нетерпінням чекали на щонайкращого малюка в місті, «та що там у місті — у всій країні!», чекали, аж поки похотіли їсти, а тоді розбіглися по домівках, зголоднілі й нещасні. Та й Тікові було не до веселощів. Поштар у Брустурах сказав, що пакета дав йому піп Гирбачіу із Стенкуци. А Стенкуца за п'ять кілометрів від Бруsturів. І хоч малий намагався якомога швидше дістатися до Стенкуци, на жаль, того дня не довелося добратися по ниточці до клубочка. Батюшка Гирбачіу звечора гуляв на протилежному кінці села, повернувся звідити тільки перед світанком і тепер хропив на ганку у велетенській балії, що правила йому за ліжко. Стара служниця з поораним зморшками лицем і слабким зором дуже радо зустріла у воротах білявого ангелочка:

— Ласкаво просимо, хлопчику! А мати що пробає? Вона жива-здорова?

— Мені панотець потрібен, — пробурмотів Тік.

— Та що ти кажеш? — здивувалася служниця, яка, очевидно, була ще й трохи глухувата. — А коли вона повернеться? Щоб я встигла приготувати з горщик голубців, бо дуже вони їй до вподоби... Ех, діти, діти...

— Я не внук... — лагідно сказав Тік.

— Коли? — спитала його служниця. — Ну, гаразд. А ти, може, поїв би чогось, бо ж зголоднів, мабуть... Від Бетрини сюди — дорога далеченька... А благочестивий сплять, неборака... Мали вночі сьогодні роботу. Тільки перед світанком повернулися...

Тік хотів сказати старій, що він не внук попа, що він не з Бетрини, але не встиг рота розкрити, як піп заворушився вві сні.

— Отче! — закричала йому на вухо служниця. — Встаньте-но, отче, бо внук приїхав із Бетрини!

Батюшка розплющив очі, спробував підвести голову, але знов опустил її.

— Що тобі, Йонелуше? — спитав він.

Тік одразу скористався цією миттю просвітління:

— Добрий день... Скажіть, а хто вам дав отого маленького пакетика, загорнутого в папір?

Піп вибалушив затуманені очі:

— Який пакет? Ти що, думаєш, я п'яний? Зараз я на тебе напущу гесну огненну!

— Я кажу про того пакетика, якого ви дали днів два тому поштареві.

— Який поштар? Який пакет? Які два дні?

— Такий маленький важкесенький пакетик, перев'язаний шворкою, адресований на перукарню «Гігієна».

— «Гігієна»?! — піп зіперся на лікоть, намагаючись щось пригадати. — Перукарня... перукарня... Щось там із черешнями було, еге?

— Так, так! — вигукнув «янгол», зрадівши, що батюшка пригадав.

— А ти що хочеш? Я ж віддав його якомусь телепневі!

— А вам хто його дав?

— Хто мені дав? Та якби ж я міг пригадати! Здається, ніби Сорока... Так! Справді Сорока...

— Яка сорока?!

— Ота перекупка з Пасіки, щоб її гесна огненна проковтнула! Заплатила мені за п'ять курок шістдесят леїв, сама ж продала їх на базарі по тридцять леїв за штуку! А мені навіть ламаного шеляга не дала, грабіжниця, щоб їй зуби повипадали... Хай дякує, що не потрапила мені до рук! Ну, та я їй покажу! Як попадеться, то я її спершу відлущую, а тоді ще й проклену...

Хлопець непомітно втік, залишивши панотця на самоті з його планами помсти. Тік мусив якомога швидше дістатися до Пасіки і знайти перекупку. Він уже страшенно стомився, але надія, що цей поштар

буде останній, тобто перший, змушувала його не зв'язати на те, що кеди натерли ноги. Знала б дівчина в білому, скільки йому доводиться страждати, аби довести товаришам, що вона написала правду, що існує замок і що вона сама — полонянка в тому замку! Якби ж то знала все це дівчина в білому!..

За такими думками він навіть не помітив, як дійшов розпеченою дорогою до Пасіки.

Село ніби вимерло. Був якраз полудень, спека аж палила легені, вітерець — хоч би дихнув на маленького подорожнього. Тік помітив на головній вулиці магазин і подався просто туди. Чемно привітався. Всередині було троє чоловіків і висока молода жінка з вогнистим поглядом. Одразу визначивши, хто продавець, малий ввічливо спитав:

— Пробачте, будь ласка, але чи не підказали б ви, де мені знайти тітку Сороку?

У відповідь гримнув такий грізний вибух реготу що Тіка охопило зловісне передчуття.

— Яка тітка, нікчемо? Яка Сорока, паршивцю?

Сварливий голос належав жінці, і Тік прикинув: «Може, вона дочка Сороки?»

— Ви не гнівайтесь, будь ласка, але...

— Як-то не гніватися, негіднику?! А як ти смієш насміхатися з людей, страхопуде ти такий?!

— Я не знав, що ви родичка...

— Яка родичка, песиголовцю? Я тобі зараз як дам по пиці, босяк ти такий!..

Остання образа була найдошкульніша, і Тік уже не міг стерпіти. Але продавець моргнув — мовляв, вона й є Сорока.

— Та-ак! — розсердився хлопець. — Тоді будьте здорові!

Малий вийшов з магазину, прибравши, звісно, вигляду ображеної людини. Однак він весь перетворився на слух, чекаючи рятівного окрику. І той окрик не забарився:

— Хлопчику! Зачекай лишень! Чого ти так сердишся одразу? Почекай, поговоримо трішечки..

Тік стишив ходу, але не зупинився. Жінка догнала його:

— Почекай, я тобі щось скажу... Ми ж люди. А якби хтось прийшов отак-о серед білого дня до

твої матері й спитав: «Ви, часом, не знаєте, де ота дурнувата його мама?..» — то скажи, тобі було б приємно, га?

Малий начебто ще сердився, але обличчя його вже розпогоджувалося.

— Гай-гай, я тобі куплю щось у місті,— збрехала Сорока.— Не будь такий насуплений та скажи, навіщо ти мене шукав?

— Не хочу! Ви й самі знаєте...

— Гай-гай, хлопче, люди — вони посваряться й помиряться, я навіть тоді, коли говорю погані слова, то роблю це не зі злості; я тільки хотіла пожартувати, бо така в мене звичка, а коли вже берешся за жарти, то хтозна-куди можна зайти. Ну, то що ти хотів від мене?

— Я хотів вам сказати, тобто не я, а попросили мене, щоб я вас знайшов і переказав вам. Про курей.

Сорока стала ще добріша, а голос її зробився геть солоденький:

— Я побачила зразу, що ти гарний і розумний хлопець. А який у тебе песик чудовий! Як його звати? Мабуть, Азор або Гривей?

— Цомбі або Цингуліка... Залежно від того, як із ним поводитися...

— Цомбі й Цингуліка? — ніби здивувалася жінка.— Ой, яке гарне ім'я! А як воно йому пасує! Це ти сам придумав? Зразу видно. Ти вже не сердишся? То що ти хотів сказати про курей?

— Батюшка Гирбачіу просив мене переказати вам, що хотів би продати ще чотири курки...

— А він не сказав, скільки хоче за курку?

— Ні! Сорока, каже, знає й сама. Минулого разу, каже, ми з нею домовилися. Отак він сказав...

— Хай тобі бог дає здоров'ячко, а я вже тобі щось принесу з базару, не забуду. А до батюшки піду зараз же. Про тебе я не забуду. Коли вже Сорока щось сказала, то як зав'язала...

Звісно, вона не спитала навіть, ні як звати хлопця, ні звідки він, щоб дати оте, куплене для нього на базарі «щось».

— І просив батюшка, щоб ви сказали, хто вам дав пакетика...

Пакетика? Якого пакетика? А-а! Чому ж не ска

зати? Акушерка з Бетрини, опасиста така, Парушойка на неї кажуть... А ти, часом, не родич батюшки?

— Ні! Я просто йшов через село і випадково до відався...

Хлопчина хотів ще сказати молодиці, що то все лише жарт, що розлючений піп чекає тільки, щоб вона потрапила йому на очі, коли раптом ніби хтось підмів і вид, і слова, і тон Сороки:

— То ти не родич батюшки?

— Ні!

— То як же ти, волоцюго, посмів дражнити мене Сорокою? Ворони б тебе склювали! Я тобі зараз як дам потиличника, шавко ти проклята...

Це слово Цомбі знав аж надто добре, тож, почувши його з вуст жінки, він раптом люто глянув на неї і так грізно загарчав, що Сорока перелякано позадувала. Тік заспокоїв собаку, але жінці сказав лише «Бувайте здорові!» А вже попрощавшись, відчув жаль до неї. Бо згадав розлюченого попа і подумав, наскільки помножиться його лють, коли той побачить Сороку...

3

У Вултурештах черешняки розділилися на дві групи. Дан і Лучія залишилися в руїнах, а Урсу з Марією пішли в ліс.

Ліс був густий, здавалося, йому нема ні кінця, ні краю. Марія не розуміла, як можна пройти через цей ліс, а особливо — як тут можна щось розвідати. Зате в Урсу був трохи бадьоріший настрій. Хлопець вискочив на вершечок якоїсь могили і помітив на лісовому обширі велетенського бука, що височів над усіма довколишніми деревами. Це гігантське дерево черешняк і взяв за орієнтир.

— А тепер скажи, чому ти вирішив іти саме сюди? — спитала Марія, коли вони вийшли на світлу галявину, посеред якої височіло дерево. — Тобі не здається, що ми занадто далеко забрели в ліс?

А що б ми робили, коли б не прийшли сюди? У нас є зараз чудовий спостережний пункт, він полегшить пошуки.

— Ти хочеш вилізти на бука?

Треба.

Урсу зняв черевики, ще раз окинув поглядом гладенький, гінкий стовбур дерева і поліз. Спритно, мов кіт, він видерся на вершину. Марія аж перелякалася, побачивши, як він мріє на самісінькому верхечку дерева.

Ліс аж до Вултурештів лежав мов на долоні. Він розкинувся на рівному плоскогір'ї, розрізаному річечкою, що звідси, згори, здавалася Урсу срібною стрічкою. Цей розріз не був прямий, а нагадував півколо. Урсу побачив усе, що хотів побачити,— точніше, те, що сподівався побачити. Він швидко спустився з дерева і вже з висоти кількох метрів просто стрибнув, геть перелякавши Марію.

— Ми врятовані! — сказав він.— Я й не знаю, що б ми робили без цього чудового бука.

— Ти знайшов замок?

— Ні, але якщо він тут, то ми маємо всі шанси відкрити його сьогодні, принаймні не пізніше, ніж завтра до обіду. Усе залежить тільки від тебе.

— Не розумію.

Урсу пояснив Марії, що ліс росте на плоскогір'ї, яке кінчається урвищем, а під тим урвищем — руїни. На щастя, неподалік тече лісом річечка.

— Як би тобі сказати...— намагався пояснити Урсу.— Уяви собі ліс у формі великого круга, ніби місяць уповні. Починається затемнення — і частина місяця зникає. Розумієш? Так зробила і наша річечка. Вона відділяє частину лісу від основного масиву. І якраз ту частину, що прилягає до урвища.

— Тепер розумію. Ти хочеш сказати, що нам треба обстежити тільки цю частину.

— Точно! Якщо замок у лісі, то він повинен бути лише тут. Кращого місця для нього не знайти.

— Отже, ми мусимо йти за течією...— погодилася Марія.

— Це перше, що ми маємо зробити! Коли тут є якийсь потайний вихід чи вхід, то він повинен бути тільки на березі річки. На наше щастя, берег майже оголений. А не знайдемо нічого на березі, то в лісі...

— А ти більше нічого не помітив? Чогось схожого на будівлю чи на житло?

— Там ніби стоїть щось на осонні... Я наче бачив якусь покрівлю, але не певен...

— А не краще зразу піти туди?

— Ні! Спершу пройдемося понад річкою, а коли вже нічого не знайдемо...

— Але ж ти кажеш, ніби щось бачив на галявині...

— Ти сама подумай, Маріє: там, на галявині, може, якась колиба, якесь житло, а це означає, що ніякого замку тут нема...

— Твоя правда! Якщо тут ходять люди, то вони не могли не помітити замку. Залишмо насамкінець цю останню надію... Гаразд... Ходімо вздовж течії!

Урсу й Марія рушили до глибокої, ніби зумисне оголеної, долини, щоб полегшити їхні пошуки. Урсу попереду, Марія за ним. Вони не тільки хвилювались, але й боялися. Боялись, що затіяне діло виявиться марним.

4

Біля підніжжя горба, над руїнами, терзалися Дан і Лучія. Дан видерся на горб і закричав:

— Ось тепер і вір документові! Я повинен пройти чотири сажні назад, але куди ж я піду?

— А ти ж говорив, що документ навіть дитина зрозуміє! — нагадала Лучія. — Я думаю, що треба провести уявну лінію в чотири сажні вздовж горба і шукати на тій лінії.

— Ох! Цей документ мене замучить, — зітхнув Дан.

— Розділимо горба навпіл, — підбадьорила його Лучія. — Праворуч — ти, ліворуч — я.

— Краще ти йди праворуч, бо я вже там був.

Лучія прийняла зустрічну пропозицію, навіть не запідозривши, що Дан це зробив тільки тому, що ліва частина здалася йому важкою. Вони розійшлися в різні боки, просуваючись то на колінах, то навшпиньки, водночас пильно роздивляючись та обмацуючи руками кожну п'ядь землі. На висоті восьми метрів ні кущик, ні камінчик, ні ямка не вказували, що тут є якесь помешкання. Вони обоє повернулися назад, помітивши, що вийшли за межі руїн, і ще раз обстежили землю обабіч уявної лінії. Але нічого, нічогісінько не привернуло їхньої уваги.

— А що ми, зрештою, шукаємо? — спитала Лучія.

— Як що шукаємо? — перепитав Дан. — Вхід до замку.

— Але тут, на висоті чотирьох сажнів, що ми можемо знайти?

Дан тільки рота роззявив. Він про таке й не думав.

— Аби нам знати відправну точку,— продовжувала Лучія,— то можна боло б скористатися твоїми комбінаціями. Ми б зупинилися на тій уявній точці і звідти б ступили два кроки вперед, а потім десять з одним і десять без одного. Але якщо не відомо, звідки починати, тоді нам нічого шукати тут, у Вултурештах.

— А звідки ти це взяла?

— З твоїх висновків. Хіба не ти казав, що не слід надавати значення кожній фразі? А зараз, бачу, ти перемінив свою думку...

— Ну й що? Від моїх слів до того, щоб іти з Вултурештів,— далеко...

— Ану прочитай другу фразу з документа!

— Прошу: «...потім дорога приведе тебе до старовинної фортеці, прозваної Фортецею Орлів, де, думаю, ти нічого не знайдеш...» Отже, ти хочеш сказати...

— Так! Тобто я хочу сказати, що коли зважити кожену фразу, то таємницю слід шукати не в Вултурештах.

— Гаразд, але ж це дурниця,— запротестував Дан.

— Справді дурниця. Я вже й не знаю, що думати! Адже документ точно вказує: таємниця фортеці Орлів не в Вултурештах. Мені не віриться, що тут помилка.

— Я теж починаю вірити в це, Лучіє.

— Зрештою, шановний логіку, тлумачення слова «Вултурешти» в позитивному значенні означало б дуже цінну вказівку. Визнавай!

— Визнаю... Як же не визнати? Але в чому тут таємниця?

— В тому, що документ зашифрований...— випнула губи Лучія.

— Гаразд, припустімо таке,— відповів Дан.— Гляньмо ще раз на документ. Єдине конкретне слово тут — Фортеця Орлів. Погоджуйся й ти!

— Погоджуюсь! Але саме тут і перепона. Бо все-таки неможливо, щоб у такому документі було випущене найголовніше — місце фортеці. Тому я й подумала одразу, та й зараз так думаю, що починати розв'язувати загадку треба тут.

— Аби ж ми мали ще якісь дані, Лучіє,— з жалем

погодився Дан.— А може, третій логофет мав на думці інші Вултурешти? Ти розумієш мене?

— Це неможливо!

— Чому? В нашій країні дуже багато Вултурештів. Навіть у нашому районі кілька.

— Я не думаю, що йдеться про інші Вултурешти з двох причин, і ці обидві причини важливі: по-перше, тут руїни фортеці, а по-друге,— документа ви знайшли саме тут.

— Справді так! — силкувався погодитися Дан.— Хай буде по-твоєму. А де ж тоді таємниця?

— Може, її розкрили Урсу й Марія. Он вони. Ті двоє підійшли, хитаючись від втоми.

— Ну, знайшли що-небудь? — спитала Марія.

— Отже, ви теж нічого не знайшли! — здогадалася Лучія.

— Зрештою, нам дещо прояснилося...— сказала Марія.— Ми все-таки щось знайшли...

— Що? — підстрибнув Дан.

— Правду, впевненість,— заспокоїв його Урсу.

— Яку?

— Тут не може бути й мови ні про замок, ні про вхід до нього,— сказав Урсу.

— Чому? Звідки в тебе така впевненість? — наполягав Дан.

— Звідки б вона не була, але є,— замість Урсу відповіла Марія.— А з другого боку, важко сказати, звідки вона могла б бути.

— Облиць гратися словами! Кажіть ясніше! — не терпілося Данові.

— Долина оголена, вона не може приховувати ніякої таємниці. А в лісі стоїть стара колиба, в ній недавно жили люди, а це означає, що люди, які дуже часто ходили тут, не могли б не помітити слідів замку, коли б він існував. Це ясно, як день.

— Мені нічого більше додати,— обізвався Урсу.— Ми можемо дійти висновку, що цей замок під землею — сховище, адже повинен він десь бути, отже, доведеться розкопати весь цей горб.

— Або перестати вірити в полонянку в білому! — підсумувала Марія.— А ви знайшли щось?

— Так само, як і ви...

— Значить, ви теж певні? — спитала Марія.

— На жаль, ні! — відповіла Лучія. — Єдине, до чого ми дійшли обоє, стосується документа: тепер він ніби ще таємничіший, ще загадковіший, а не по-дитячому простий, як здавалося спершу.

— Не такий, як я думав спочатку, — наголосив Дан.

— Що ж робити? — спитав Урсу.

— Треба спершу якомога краще вивчити документ.

Кожен, тримаючи в руках копію, почав читати від початку й до кінця та від кінця до початку таємничий документ логофета дивану Крістаке Зоґряню. І що більше вчитувалися в нього, то більше переконувалися, що покійний логофет, вирішивши «утримати в слові таємницю Фортеці Орлів», приховав її найкращим чином.

Щастя їхнє, що малий із золотим волоссям і сумними очима надзвичайно вперто йшов слідами листа дівчини в білому, та й наближалася ще одна визначна подія, рятівна для того становища, в якому опинилися черешняки.

5

Тік не застав акушерки вдома. Йому сказали, що вона приймає пологи. Новесенька біленька хата, куди вона пішла, стояла якраз посеред села, звідти долинав пронизливий дитячий крик. Тік, похмурий, мов сутінки, що вже почали густішати в повітрі, спитав про акушерку і мусив з півгодини чекати в сінях, аж поки з'явилася в сінях одягнута в біле така опасиста молодиця, яких він ще ніколи не бачив.

Акушерка помітила Тіка й підійшла до нього.

— Треба дуже швидко, чи можна трохи почекаати?

— Негайно! — буркнув Тік, якого обсіли власні турботи.

— Аніко! — гукнула акушерка. — Наготуй усе, що треба. Це вже п'яті пологи за сьогоднішній день. Та дарма. Хай ростуть здорові. Ану скажи, кого б ти хотів — сестричку чи братика?

Тік аж тепер збагнув, що мала на думці опасиста молодиця, і почав виплутуватися:

— Ідеться, власне, не про пологи, — почав він. — Тут інше...

— Ось і не поталанило мені. Коли вже й я поб'ю рекорд? А про що йдеться?

— У мене особиста справа...

— Особиста? А яка ж то в тебе може бути особиста справа?

— Я маю на увазі пакет. Такий малесенький паке- тик...

— Який пакет? Що за пакетик?

— Той, що ви його дали Сороці...

— А тобі він навіщо, той пакет?

— Ви можете сказати, хто його вам дав?

— О, ти допитливий, дзиго! А коли і я тебе щось спитаю?

Тік розгубився. Але голос у молодиці владний:

— Звідки ти і куди йдеш?

— З міста і повертаюся туди! — в тон їй відповідав хлопець.

— І коли ти думаєш повертатися?

— Зараз! Тобто після того, як скажете, хто вам дав пакета.

— Так! Тебе цікавить тільки, хто мені його дав?

— Дуже... Навіть дуже-дуже...— Тіків голос став благальним.

Молодиця глянула на нього зверху вниз:

— Отже, це для тебе надзвичайно важливо, дзиго, коли ти прийшов аж сюди заради пакетика. Ну гаразд! Я тобі скажу, хто мені його дав, але хочу спитати ще таке. Як ти думаєш повертатися вночі до міста?

— Трапиться якась нагода... Коли вже добрався сюди, то ого-го! Будьте певні!

— А коли не випадє нагоди?

— Ну то й що?.. Доберуся...

— Послухай мене, дзиго! У тебе є знайомі в селі?

— Є... двоюрідний брат...— збрехав Тік.

— Як його звати?

Хитрун на мить розгубився, а потім невимушено відповів:

— Іліуца... Товариш мій... У нього ніс такий, мов баклажан...

— Іліуца? — здивувалася молодиця.— Ти ба! Він живе біля мене. Аніко! Облиш приготування, поки що на сьогодні в нас нема більше роботи. Коли що, то я буду вдома. А ти, хлопче, зараз іди до Іліуци,— добре виспишся, а завтра вранці я тобі скажу.

— Так, але мені здається...

— Що тобі здається?.. Дивися, дзиго, щоб я не передумала.

Іншої ради не було. Тік побрів слідом за молодичею, гарячково шукаючи вихід із того жалюгідного становища, в якому опинився. Але жінка вже зупинилася перед великою добротною катою.

— Ну, заходь перший, дзиго.

— Ви знаєте... Іліуца, мабуть, і не знає мене...

— Як це він може не знати тебе, коли він твій двоюрідний брат, твій товариш і в нього ніс, мов баклажан? — і жінка підштовхнула до хати нещасного Тіка. Цомбі залишився надворі, біля ганку. В хаті пустун побачив схожого на себе хлопця, хоч ніколи його не бачив досі, навіть на фотографії.

— Ось і твій Іліуца. Тільки ми його зємо Петріке.

— Коли по щирості, то я сказав не всю правду...

— Гляньте на нього! А ти думав, так тобі одразу й повірили? Чи ти вважаєш, що розумніший від когось? Аби ти знав, у цій долині щонайменше тисяча дітей, чий голос перша почула я, то й не намагався б... Мамо! Подивіться лишень, що за гість у нас сьогодні! Ну й ну! Зараз пограйся трохи з Петріке, ви швидко заприятелюєте, повечеряєте, а потім спати. Все, що тобі треба, дізнаєшся завтра вранці. Згода?

Тік не знав, що й казати. Але тут скрипнула хвіртка, й акушерка метнулася до дверей:

— Де, Аніко?

— За горою, в Туртурелах. Щойно приїхав бричкою парубок. Плаче, як баба...

— Ха-ха-ха! — засміялася молодича. — Отак він учиться бути батьком... Сьогодні в нас такі рекордний день. Мамо! Дасте гостеві повечеряти, бо він голодний. А ви чого витріщили очі один на одного, ніби обидва не хлопці? Потисніть один одному руки і... придумайте, чим вам зайнятися.

Ледве промовивши ці слова, найгладкіша з жінок, яку Тік будь-коли бачив у своєму житті, неймовірно прудко збігла по східцях ганку.

— Але ж і спритна в тебе мати, Петріке! — дуже широко сказав Тік.

— Ти ще не те побачиш! — відповів хлопець і заходився розповідати несподіваному гостеві силу-силенну дивних випадків, що бували з його матір'ю.

У мармуровому замку ніби нічого не змінилося. Те саме важке мовчання, ті самі скрадливі рухи, та сама таємнича імла, що не пропускала жодного промінчика світла знадвору. Але не все в біломармуровому просторі лишалося таким, як було. Трійця ставала дедалі нервовішою, неспокійнішою. Особливо чоловік із шрамом. Багато чого у них не виходило. З кротячим завзяттям вони обнищпорили весь замок, однак не знайшли нічого. Але жоден із трьох мовчазних блукачів не міг примиритися з думкою, що тут більше нічого нема.

Найбільше непокоїв їх військовий патруль, що зупинився неподалік від Фортечки.

Сухорлявий щойно сказав про це:

— Я чув, вони говорили, що тепер чи не кожного дня навідуватимуться сюди.

Двоє недовірливо глянули на нього «Борсук» кліпнув очима:

— Здається, справа серйозна. Нам треба вжити заходів.

— Заходів ужито! — сухо повідомив чоловік із шрамом. — Від завтрашнього дня вхід закривається, без мого дозволу ніхто не має права виходити в ліс.

Двоє мовчки погодилися. Вони давно знали свого ватажка і розуміли, що рішення його глибоко продумане. Чоловік із борсуковими очима спитав:

— А може, є інший вихід? На випадок небезпеки... Невже ніхто не подумав про таке?

— Інший вихід повинен бути! — твердо відповів чоловік із шрамом. — Однак ми його не знайшли, не знайшли ще багато дечого. А час діє проти нас. Треба поспішати, не втрачати жодної хвилини.

— Де ж нам шукати? — спитав сухорлявий. — У якій кімнаті?

— Скрізь! Ще й ще раз! І знову від самого початку!

Голос ватажка твердий і владний:

— Кожен повинен обшукати по кімнаті! — продовжував він. — Ножем і голкою...

— А дівчина? — спитав «борсук».

Чоловік із шрамом пронизав його поглядом. Він ніби чекав цього запитання. І запитання розлютило його, бо нагадало про випадкове відкриття, зроблене щойно, кілька хвилин тому. Настала слухна мить. Він дістав щось із кишені і затиснув оте «щось» у своїй великій руці:

— Я вже сказав своє рішення відносно дівчини! Ми тоді всі зійшлися на тому, щоб тримати її під замком і надійною охороною. Тоді говорилося й про те, що ніхто не порушить наказу. То що ж означає оце?

Він раптово розкрив кулака й підсунув під ніс обом паперового пакетика. У ньому була загорнута якась невеличка, але важкенька річ. Чоловік із борсуковими очима здригнувся.

— Ні... але ж...— забелькотів він.

Голос ватажка став жорстокий і гострий:

— Ви порушили чи не порушили наказ?

— Порушили! — визнав той, до кого було звернене запитання.

Голос і особливо постава його виражали покору, переляк, і чоловік із шрамом трохи злагіднів:

— Усьому свій час. Чого ви поспішаєте? Хочете все зіпсувати? Будь-який необдуманий крок може призвести до небезпечних наслідків. Запам'ятайте: я не хочу мати зайвих клопотів! І тому не допущу ніяких порушень.

Він пожбував пакетика на похідне ліжко біля чоловіка з борсуковими очима. Винуватець не зміг витримати важкого погляду шефа. Але слова, які він почув далі, ніби трохи заспокоїли його:

— Мене не цікавить, чий це пакетик і що в ньому. Я не люблю робити обшуки... Але коли відчуваю, що переступають межу... Думаю, ви мене знаєте...

Від погрози ті двоє здригнулися. А чоловік із борсуковими очима облився холодним потом, коли знову почув голос ватажка:

— Сподіваюся, що всі монети на місці. Зараз перевіримо!

Тому він випередив усіх і двома скоками опинився біля ніші. Однією рукою діставав з тайничка стовпчики монет, а другою розривав у кишені папір, у який загорнута золота монета,— пакетик, адресований чершнякам; «борсук» розпачливо шматував його нігтя

ми, аж поки відчув холод металу в руці. Потім підійшов до ватажка, тримаючи долоні човником. Чоловік із шрамом брав одну по одній монети, перераховував їх. Потім пильно глянув у вічі тому, хто їх приніс.

— Гаразд! Шістдесят! Поклади на місце! Ми мусимо знайти всі багатства, порівняно з якими ці монети лише дріб'язок. За роботу!

По якимсь часі усі троє шукачів вийшли зі свого лігва, кожен озброєний молотком, ломом, ножем і сокирою.

2

Полонянку в білому теж доймали тривога і неспокій. Її не дуже хвилювало, що черешняки запізняються. Інший жах пронизував усі мрії й сни: черешняки можуть ніколи не прийти до її замку або придуть, коли вже буде зовсім пізно. Це чорне болісне передчуття прийшло до неї після останньої зустрічі з чоловіком із шрамом. Якби ж ніколи в світі не існувало цього: «Занадто пізно!» У білій блискучій кімнаті панував розпач.

Щоб перебороти сум, вона спробувала знайти заняття, яке могло б відвернути її думки від безконечних запитань. Дівчина почала вести щоденник; перші слова вона записала в нього тоді, коли Філіппе врятував їй життя, того дня, коли вона скаржилася котові на жорстокість чоловіка із шрамом. Щоденникові, як найщирішому другові, вона звиряла всі свої думки, присвячувала цілі години. Дедалі важче заповнювалися сторінки. Дівчина в білому перестала мріяти. А невимріяне так важко викласти на папері!

Полонянка знала все про трьох подорожніх, знала, що вони роблять, що шукають. Замок не мав від неї таємниць. Дівчина знала, що вони знайшли золоті монети, знала, де вони їх знайшли. Здогадувалася: тут є місця, що їх із таким відчаєм шукають ті троє. Чому не шукає й вона? Хіба може існувати щось більше, ніж шукати й відкривати таємниці?

Нішу вона знайшла по слідах пальців на запиленому мармурі. Ті троє, поспішаючи, забули замести сліди. Полонянка видряпалася до ніші й почала обстукувати олівцем маленькі мармурові плити, якими ніша була обличкована зсередини. Одна з плиток

заввучала особливо, і дівчина знайшла маленького тайничка... порожнього, на жаль, бо тут уже хтось побував. Вона обстукувала інші плити по всій кімнаті. Але хоч як старалася, ніде більше не знайшла ніякої схованки. Дівчина поверталася до ніші знову й знову, аж поки знайшла другий тайничок. Але й він був порожній.

Полонянка, яку підганяла природжена уява, шукала не тільки монети, а й потайні ходи та вкриті пилом старовинні документи, що підтверджували б давню історію Замку двох хрестів. Тому дівчина ретельно обстежувала непомітні місця, найменші шпаринки, а надто мармурові плити в ніші. На якусь часину задумалася перед нішею з двома тайниками. І думки, думки завирували в її голові. Обидва кубики порожні. А дверцята, якими вони зачиняються? У других дверцятах, у потовщенні, яке одразу їй видалося підозріло дивним, помітила між двома жовтими відіржі стінками аркушик пергаменту і ледь не зомліла. Щілинка в дверцятах зроблена винятково майстерно: аркушики пергаменту точно заповнювали порожнину. Середній аркушик списаний кириличними літерами. Але полонянка дуже добре знала цю абетку.

Вона стрибнула вниз, тримаючи в руках аркушики, і, пританцьовуючи від радості, почала говорити котові:

— Філіппе! Любий мій! Хто зна, що це за безцінний скарб! Давай ми мудро зробимо цю роботу. Потихеньку без поспіху...

І полонянка почала перекладати старовинний манускрипт. Дівчина забула про відпочинок, про сон, про їжу, не знала нічого, крім рукопису. Той, хто його писав, ніби не дуже добре знав мову... або... Дівчина в білому зрозуміла, що документ зашифрований. Вона перекладала слово за словом, але смисл перекладу здавався їй темним, безглуздим.

— Філіппе! Дурнику!.. Яка таємниця може бути в цьому документі? Аби ж то ти міг мені допомогти! Філіппе! Філіппе!

Згодом полонянка зрозуміла, що текст складався із фраз, котрі мали якесь значення, та зі слів без смислу. І всі свої зусилля вона спрямовувала на те, щоб відділити одне від другого, загалом же документ був ніби нісенітниця, переписана релігійними висло-

вами Ось який текст документа переписала дівчина в білому

«Тайну велику, скарби незліченні нещасть випали на наші голови і примушують нас думати про те, що їх приховує здавна, в кого не така пропаща гуша, як наша. Як тільки ми підемо туди, де велика Фортеця, Орлів називається, і попросимо суворо, скажуть люди, що свідчення усі їх приховує хрест там великий. А коли ми будемо ще нещасніші, то лиш хрест цей великий згатний послати на наші голови порятунок і разом з ним посланців таємних хрестові малому, і всі хай зроблять такого хреста. І ще одного, і знову одного, і ще одного, а цей же буде знову найпершим. А хто буде лаятись, віками такого його не спокутує. І друге не в силі зробити, і думати буде не в силі. Бо в небесному царстві вхід там просторий і, як каже дехто, знаходиться тайний, і непосвячений жоген не знає і не буде знати во віки віків, у якому міжгір'ї воздвигнуте в муках творіння. І все марнота, все суєта суєт. І знайдемо ми не де-небудь в іншому місці, а тільки грамота тайна зі священного писання нам його покаже. А вона в ветхій тій книжці, що написав її мудрий Крістаке Зоґряну — бідак-логофет третій по силі в державі. І тільки у віруванні покаже прохід лише тому із смертних, хто заслуговує цього. Тому, хто розумом мудрим зуміє просити вищої мудрості і зможе дістати з книги і до слів тих таємних ключа підібрати для нашого всіх щастя».

Що більше дівчина вчитувалася, то більше переконувалася, що текст безглуздий. Вона глумачила його і так, і сяк, виключала слова, додавала інші, міняла порядок рядків, слів, але нічого не виходило. Де ж ключ? Адже він повинен бути! У відчаї вона почала виразно читати вголос для Філіппе:

— «Тайну велику, скарби незліченні нещасть випали на наші голови і примушують нас думати про те, що їх приховує здавна, в кого не така пропаща душа, як наша. Як тільки ми підемо туди, де велика Фортеця Орлів називається, і...»

Дівчина в білому була вдячна котові бодай за те, що сама чула власний голос. Філіппе прикип і уваж-

но слухав. Після перших трьох рядків дівчина здригнулася... Прочитала ще раз, потім ще і аж підскочила вгору від радості.

— Філіппе, любий мій, я знайшла! Як просто, як по-дитячому просто!

Але Філіппе, крім котячої мови, не знав більш ніякої, тому так і не збагнув таємниці. Єдине, на що він спромігся, це нашорошив вуха й шанобливо слухав голос дівчини. І здавалося котові, ніби бринить той голос якось особливо, ніби аж муркоче.

3

Тік прокинувся вранці веселий і відпочилий. Ранок видався чистий і ясний, прохолодний вітерець ніби підганяв малого швидше рушати на пошуки нового листоноші. Він тихенько встав, щоб не розбудити Петріке, а сам вийшов надвір, ніби побачити, як там Цомбі. Акушерка зрозуміла його намір і заступила дорогу:

— Ще рано, дзиго А ти маєш добре серце, коли не розбудив свого Іліуцу.

— Ми так домовилися ще вчора звечора...

— А зараз що ти думаєш робити? Мабуть, зібрався йти прямо в Келцун?

— У Келцун?

— Авжеж! Хіба ти не туди зібрався йти?

— Ага! — зрозумів нарешті Тік. — Пакета вам дали там?

— Ні, не там, тільки мені його передала тамтешня людина.

— А не скажете, як її звати?

— Як наполягатимеш, то скажу Але спершу треба поспідати, а вже потім...

Тік наполохано глипнув на жінку Хто зна, що їй ще спаде на думку?

— Ти мені мусиш ще щось пообіцяти. Коли тебе знову захопить ніч у нашому селі, то не шукай ніякого Іліуци, а йди просто до Петріке. Гаразд?

— Гаразд! — полегшено видихнув малий. — А тепер уже ви мені скажете?

— Почекай грішечки! Мамо! Молоко готове? То ж зовсім негоже — відпускати гостя голодного.

— Готове! — почувся голос із хати.— Аби лиш смакувало...

— То й ходімо снідати! — запросила акушерка.

Тік їв мовчки, зі смаком. Після сніданку бабуся принесла чималий шмат овечого сиру, пучок зеленої цибулі, п'ять яєць і стільки ж таких великих помідорів, яких він не бачив навіть у місті на виставці, величезний шмат ковбаси та окраєць хліба, що ним можна було б нагодувати півсела.

— Поклади все це, синку, в торбу, адже до Келцуна дорога далека, зголоднієш.

— А до Келцуна далеко? — злякався Тік.

— Та буде добрих кілометрів п'ять...— відповіла бабуся, дбайливо вкладаючи харчі в Тікову торбу.

Акушерка спочатку стежила, як міниться обличчя гостя, та була вона жінка милосердна, тож не втерпіла, сказала:

— Ну, годі вже. Спитаєш у Келцуні Гіцу Сафту Та шануйся, бо то людина сердита. Це він мені дав пакета. Коли дід чогось там заприндиться, то скажи, що я тебе послала. Скажеш йому отак: «Дідусю Сафту, мене до вас прислала Парушойка».

— А коли..

— Коли ти йому так скажеш, то дізнаєшся від нього все, що тобі треба. А тепер щасливої дороги, бо мені треба бігти в диспансер. І не забудь зайти до Петріке, як ітимеш назад. А зараз хай він поспить...

— Бувайте здорові, не знаю як дякувати вам...

— Облиш, дзиго! Не обминай краще моєї хати, ото й буде найбільша дяка. Ну, в дорогу!

Тік закинув торбу на плечі, дав знак Цомбі і квапливо вийшов з великої гостинної хати. Хто зна, що його чекає там, у Келцуні? Нитці, здавалося, ніколи не буде кінця. Але дівчина в білому кликала так пристрасно, що малий ладен бігти на край світу, аби лиш знайти замок, де її тримали в неволі...

Сільце, куди він прийшов, тонуло в прохолоді садів. Хтось показав йому хату Гіци Сафту. Тік якось збентежено постукав у хвіртку. З-за хліва вийшов здоровезний чоловіча. Він був дуже високий, однак здавався присадкуватим через свої широченні плечі. Велетенська шапка насунута на самісінькі брови, а ті брови такі чорні та нахмурені...

— Чого тобі треба, малий чваньку? — запитав ба-совитий і водночас добродушний голос.— Ти мені всю живність переполохав!

— Мене послала...

— Хто там тебе послав? Ану чеши звідси, поки я не чхнув! Чуєш?

Останні слова він проказав так гучно, що задзвеніли шибки у вікнах, а кілька дітлахів, які гралися на вулиці, злякано припали до плоту.

— Дідусю Сафту...— поспішив Тік, але велетень перепинив його:

— Це хто дідусь? Га?

Велетень стояв уже біля воріт, але Тік устиг випалити:

— Парушойка послала мене до вас!

І справді: магичні слова. Велетень одразу прояснів на виду:

— Ага! То чого ж ти одразу не сказав? Давай заходь сюди! Ну, скажи! Тебе, значить, прислала Парушойка. І що ж тобі треба?

— Щоб ви сказали, від кого отримали того пакета, якого їй передали...

— Ага! Та я ж того пияка ніколи в житті не бачив. А він так набрався, що й дні погубив. Бо питав мене, який день — субота чи неділя? А коли я сказав, що субота, то він вирішив повернутися на весілля. Отоді й дав мені того пакета.

Дід Сафту говорив так лагідно, аж приємно було слухати.

— І ви його не бачили більш ніколи?

— Та ну його к бісу, того пияка! Де б я його міг бачити? Я до корчми за все своє життя не ходив ні разу. Навіщо мені здалася та корчма?.. Може, його хтось знає із тих, що були на весіллі?

— А ви не пригадаєте, який він із себе?

— Такий, як кожен дурень. Хтось йому щелепу пересунув набік. А може, це в нього така звичка сміятися. Не схоже, що він із села, чи навіть із сусідніх сіл... Ага, чекай, хлопче. На ньому червоні штани, такі червоні штани, як яйця на великдень. Я таких ще в житті не бачив. Волоцюга якийсь непутящий... Що ще?... Що тобі ще сказати? Дуже можливо, що він десь і вкрав того пакета.

— Ні! — заперечив Тік.— Треба неодмінно знати, хто йому дав пакета!

— Коли тобі треба саме це, то я навчу тебе, що робити. Піди до баби Аглаї, вона живе через дорогу від церкви, і спитай у неї. Вона знає все — і скільки разів я чхнув цієї ночі, і скільки води випив зранку кооперативний бугай, і скільки курчат проклюнулося за годину в Кирнецоїної квочки.

— Вона не зла? — поцікавився практичний малий.

— Баба може закомизитися, але ти скажи, що дід Сафту хоче знати... і спитай у неї все, що тобі треба...

— А коли вона не повірить?

Дід Сафту глянув на Тіка, тоді повернув голову на схід і прогрімів:

— Гей, Аглає! Зараз я пришлю до тебе одного хлопця з проханням... Ну, тепер можеш не боятися,— заспокоїв дід свого гостя.

Тік подякував і подався до церкви. Та баби Аглаї вдома не застав. Вона була десь на протилежному кінці села, але, зачувши голос Сафту, якраз чимчикувала додому. Малий, щоб не марнувати часу, подався на пошту й послав на адресу Дана телеграму такого змісту: «До кінця нитки ще не дійшов але вже не довго крп Триматиму вас у курсі Тік».

4

У Вултурештах черешняки в хвилини перепочинку гарячково чекали Тіка чи бодай звістки від нього. Та перепочинки випадали такі короткі! Всі зусилля підлітків спрямовувалися на розшифрування документа. Певний час вони досліджували річище потоку. Бо в старовинному тексті була фраза: «Потім зупинись біля потоку і святої неділі поєднай дві одиниці та полічи три смереки...» Вони перешукали все довкола, але не знайшли нічого, навіть випадково кинутого каменя. Лучія спробувала витлумачити текст цифрами.

— Давайте випишемо всі конкретні цифри, які є в тексті! — запропонувала вона.

— Передусім ми маємо чотири сажні,— швиденько нагадав Дан.— Перетворимо їх у кроки, в метри чи в ще щось?

— Почекай, почекай, Дане! — втрутилася Марія.— Перед сажнями у нас є десять заповідей і цифри п'ять та дев'ять. А після сажнів — чотири євангелія. Хіба ж це не про них сказано: «Рушай у дорогу з усіма євангеліями»?

— А потім десять з одним і десять без одного, тобто двадцять,— додала Лучія, що знала документ напам'ять.— Але, здається, Дан правду каже. Що нам робити з цифрами? Що вони означають? Віддаль?

— А може, вони означають букви? — висловив здогад Урсу.

— Букви? — здивувалася Лучія.— Давайте спробуємо! Переберемо речення за реченням.

— По-перше, ми не маємо ніяких посилань на цифри,— почала Марія.— Записуй, Дане: десять, п'ять, дев'ять... Потім чотири, потім два, чотири, знову одиниця.

— Яка одиниця? — перепитав Дан.

— Одна заповідь із шостого речення...

— Ага! А потім «десять з одним і десять без одного». Як його тлумачити — одинадцять і дев'ять, чи десять, один, десять, один?

— І так, і так,— запропонувала Лучія.— Там побачимо, може, вдасться перетворити їх у щось...

За кілька хвилин вони виписали всі цифри. Дан швидко розташував їх за абеткою. Отже, якщо 10 — J, то 5 — E, 9 — I...

— За якою абеткою? — спитала Лучія.

— Як-то за якою? Ой лишенько! — скрикнув Дан.— Треба перевести цифри на кириличну абетку. Хто її знає?

— Дурниця! — запротестувала Марія.— Тільки ідіотська трата часу. Не можна описати таємницю лише десятком літер абетки. А тут нема жодної цифри вище десятки.

За якусь мить подиву всі беззастережно прийняли Марііне зауваження.

— Яким лисом був третій логофет! — визнав Дан.— Невже він хотів покепкувати з людей?

— Тільки не це! — запротестувала Лучія.— Тоді не варто було б так старанно приховувати грамоту. Стривайте! А ви добре обстежили місце, де знайшли її?

— Підлогу, стіни, всі куточки, п'ядь за п'яддю,— відповів Дан.

— А стелю? — спитала Лучія.

— Стелю? — здивувався Урсу.— Стелю — ні, і тої стіни, де двері, теж ні. Але я не бачу, кудю туди можна було б зайти... Стіна з дверима глуха, є стіна й надвірна, а стеля впирається в горб... Хіба я знаю? Може, варто було б там трохи понишпорити. Тепер і я думаю про стелю... Ходімо?

Черешняки тепер покладали всю свою надію на те маленьке темне приміщення. Вони всі зайшли туди й освітили його ліхтариками. Потім обстукали лопатами всю стелю, але намарно. Праворуч теж нічого, але ліворуч...

— Гуде порожнина!!! — закричав Дан.— Урсу! Вхід!

Урсу повільно, але ретельно обстукав те місце кайлом і за кілька хвилин дуже точно визначив контури порожнини. Всі, затаївши подих, стежили за кожним рухом Урсу. Обрисами порожнина нагадувала квадрат шириною в три чверті метра.

— Це справді вхід,— підтвердив Урсу.— Але не думаю, що свого часу він був потайним, і не можу второпати, навіщо він...

— Можна зламати стіну? — спитала Марія.

— Здається, вона тоненька,— заспокоїв її Урсу.— Теж чути порожнечу. Ану, відійдіть.

Урсу почав легенько стукати кайлом. Але й сам він не дуже здивувався, коли під тоненькою смужкою будівельного розчину вістря наткнулося на метал.

— Це все-таки потайний хід, Урсу! — зрадів Дан.

Нова знахідка не ускладнила, а тільки полегшила роботу Урсу. Він знайшов щілину між стіною та металом, заклав туди кінчик кайла і щосили потягнув. Металева плита відійшла від стіни, й відкрився отвір,— лише вів він не вбік, як сподівалися всі, а вглиб. Отже, перед ними був вхід у формі колодязя.

— Чудесно! — вигукнув Дан.— Бачили? Таємниця таки в Вултурештах, Лучіє! Ти заслуговуєш на поцілунок від того, кого я знаю сам...

Лучія не зважила на останні Данові слова, і навіть не встигла помітити, як почервонів Урсу, бо здоровань швиденько нагнув голову в колодязь, намагаючись щось роздивитися в глибині.

— Тут є металеві щаблі... навіть металеві поручні,— сказав він, підвівши розпашіле обличчя.— Я спускаюся!

— Зачекай! — зупинила його Лучія найвладнішим у світі тоном.— Як це так ти спустишся? А коли якийсь щабель...— і вона заплющила очі, не в силі продовжити думки.— Ні, ми тебе прив'яжемо мотузкою.

Урсу підкорився наказові першої серед рівних, котра непомітно, з мовчазної згоди всіх, перетворилася на їхнього ватажка. Хлопця тут же обхопили попідруки мотузкою і зав'язали вузол, який він сам-таки й придумав, бо цей вузол не сковував рухів і затягувався б тільки під дією ваги. Урсу прихопив з собою ліхтарик, молоток, сокиру й ножа. Мотузка була метрів двадцять завдовжки, і це заспокоїло всіх.

Урсу почав спускатися... Друзі, стоячи вгорі, обережно попускали мотузку. Посвітивши вниз, Урсу зрозумів, що мотузки до дна не вистачить. Глибина колодязя була більше двадцяти метрів. Він зупинявся на кожному щаблі, щоб обстежити стінки, тобто всю циліндричну поверхню навколо себе, ліхтариком, молотком і ножем. Бо хотів остаточно пересвідчитися, що безконечний кам'яний циліндр не приховує якогось потайного ходу, якоїсь галереї чи чогось подібного. Одначе, виходило на те, що в стіні не було нічого. Щабель за щаблем Урсу ретельно перевіряв увесь циліндр. Починало бракувати повітря. Хлопець наближався туди, де, за його розрахунками, мала закінчитися мотузка. Світло ліхтарика вихопило ніби якийсь поворот у ямі. Металеві поручні хоч і хиталися подекуди, але трималися досить міцно. Він тихенько зняв із себе мотузку, що обвивала тіло, прив'язав її до поручня і, не зволікаючи, почав робити те, що надумав від самого початку.

Спускався він дуже обачно, зупинявся на кожному щаблі й продовжував обстеження. Нічого... Нарешті добрався туди, де в стіні був ніби поворот. Але то тільки виямка. Металеві поручні закінчилися, а кількома метрами нижче закінчувалась яма. Урсу вже не сумнівався: потайний хід виявився звичайнісіньким колодязем. Тобто колодязем був він свого часу. Може, навіть потайною криницею, яка на випадок небезпеки мала постачати фортецю водою.

Крем'язень напружився, витягнув зі стіни великого каменя й щосили жбурнув його вниз. Хотів переконатися, чи дно, часом, не оманливе. Каменюка глухо стукнула зовсім близько. Освітивши ще раз ліхтариком дно колодязя, щоб точно визначити відстань і місце, куди впав камінь, Урсу засунув ліхтарика в кишеню, випростав руки і стрибнув у темряву.

Розрахунок черешняка був точний. Хлопець доторкнувся до землі й присів одночасно. Засвітивши ліхтарика, побачив, що його ліва нога всього за кілька міліметрів від каменюки. Кілька міліметрів убік — і наслідки стрибка були б дуже сумні.

Колодязь не крив у собі ніяких таємниць. Таємницею був він сам, його існування тут, над фортецею. Колодязь, дуже глибокий і геть сухий, слугував тільки для постачання фортеці водою. Урсу зітхнув. Не варто більше гаяти тут час. З допомогою молотка він виводив кілька виямок у твердій кам'яній стіні, став туди ногами і захопився руками за металеві поручні. Потім спритно дістався до мотузки, накинув її на себе й почав підніматися. Від нестачі свіжого повітря паморочилася голова. Вибравшись нагору, він простягнувся горілиць на траві, вдихнув кілька разів на повні груди чистого повітря і лише після цього сказав:

— Нічого, геть нічогісінько нема в цій ямі.

— Я не вірю,— засумнівався Дан.— Ти хочеш зроби́ти нам сюрпри́з.

— Хотів би і я цього,— усміхнувся Урсу,— але, на жаль, наш потайний хід — то тільки колодязь, звичайний колодязь та й годі.

— А ти добре обстежив стіни?

— Так! — не вагаючись, відповів хлопець.

— І дно? — підхопила Марія.

— І дно теж.

— Яка глибина колодязя? — поцікавився Дан.

— Метрів тридцять...

— Скільки? — підскочила Лучія.— Може, я не дочула...

— Три-дцять,— по складах відповів Урсу. І тільки вдруге відповідаючи, зрозумів, що спонукало Лучію повторити запитання: — Отже... двадцять плюс десять. Двадцять і десять, як могло б бути записано в документі,— спробував він пожартувати.

— Тоді чому ти впевнений, що обстежив також і дно? — цілком резонно спитав Дан.

— Бо я спустився далі без мотузки. Щаблі міцні, надійні, будьте певні.

— А куди вони доходять? — кинула Лучія лукаве запитання.

— До дна! — швидко відповів Урсу.

— Тоді мої розрахунки не підтверджуються... — ніби злорадно сказала Лучія.

— Які розрахунки? — перепитав у свою чергу Урсу.

— Деякі цифри із грамоти...

Усі витріщили на неї очі. В документі говорилося: «Потім гарненько лічи східці і тільки на передостанньому зупинися...»

— Ні, там нема тридцяти, може, тільки з двадцять п'ять східців, — уточнив Урсу.

— А яка відстань між східцями? — знову спитала Лучія.

— З метр...

— Ура! — вигукнув Дан. — Отже, в нас з'явилися шанси, Урсу! Чому ж ти кажеш, що обстежив і дно ями? Ти впевнений, що все зміг роздивитися при світлі ліхтарика? А може, саме там початок підземного коридора?

— Нема там ніякого початку! — сухо відповів Урсу. — Я був аж на дні. Це тільки колодязь, і квит! Ось, прошу, черепок від розбитого горщика, я взяв його на дні.

— А як же ти дістався туди? — здивувалася Марія.

— Там були... я видовбав кілька сходинок у стіні.

— Я знаю! — мимоволі вихопилося в Дана. — У колодязі повинен бути потік, про який говориться в грамоті. Хіба після речення про сходи не говориться про потік? «Потім зупинися біля потоку...»

— Ні! — остудила його Марія. — Хіба що в тому разі, коли Урсу бачив бузину, перш ніж дістатися на дно колодязя, тобто до потоку. Бо після сходів іде фраза: «Потім заблукай добровільно у лісі, повному бузини...» А де ж той ліс? Посеред криниці?

— Може, тому і вбили третього логофета... — намагався постояти за себе Дан. — Бо занадто вже він заплутав грамоту... Я перший здаюся, у мене вже голова йде обертом, я більше не можу...

— Браво!

Цього слова, вимовленого трохи насмішкувато, трохи весело, не сказав ніхто із чотирьох черешняків, що стовбичили на схилі горба. Здригнувшись, усі озирнулися і побачили того, хто тепер потрібен був їм більше, ніж будь-коли. Внизу, біля підніжжя горба, стояв і дивився на них, усміхаючись та взявшись у боки, високий, засмаглий юнак. Сорочку він тримав у руці, а майка змокріла від поту.

Віктор!

5

У похиленій хатині через дорогу від церкви Тік слухав розповідь старенької бабусі з поораним зморшками обличчям, із яструбиним носом та жвагими очима-намистинами.

— І що хоче цей бугай Сафту, любий мій?

— Він хоче знати, що то за пияк дав йому пакета...

— Отой осоружний, що погубив дні?..

— Той самий! — відповів Тік, ніскілечки не дивуючись.

— Велике цабе! Та той телепень у своїх дурнувятих штанах не тутешній, тобто колись був тутешній, але зараз живе в Бухаресті. Нишпорить у людей по кишенях на базарах. Нікчема, ламаного гроша не вартий... Пескуца Гитлан його звати.

— Він уже поїхав? — перелякано спитав Тік.

— Відтоді його тут ніхто більше не бачив. Правда, прислав листа з Бухареста, просить якісь папери з примарії.

— Гай-гай! — аж застогнав малюк. — А хто ж йому міг дати пакета?

— Атож, хто б йому міг дати, — задумалася баба. — Даскелеві придурки?.. Не думаю, бо вони цілий тиждень були в місті. Хирлявий Йордаке вже років із десять не виходить із хати. Кривий? Навряд, бо він сам ходить до міста що два дні. Це або Стеліан, або учитель із Шойменів. Хтось інший не міг йому дати. А навіщо це тобі треба знати?

— Дід Сафту хоче знати...

— Ти глянь на нього... Ти не прийшов би до мене з такими хитрощами, коли б не чув про бабу Аглаю.

Ніби я не знаю, що тебе послала ота слониха Парушійка... Це хтось, мабуть, десь украв того пакета, еге? Бо тут усяке балакають...

Тік зрозумів, що єдиний шанс уникнути розпитувань — дати змогу бабі вибалакатись.

— А що ж тут говорять? — прикинувся малий зацікавленим. — Що його десь хтось украв?

— Кажуть, ніби завелися розбійники в наших краях, шукають скарби та грабують людей, коли захоплять увечері самотнього на дорозі. А один вівчар із таким довгим носом розповідав, ніби вони схопили навіть...

— Тут бродять розбійники? — стрепенувся Тік.

— Ну, може, й не зовсім тут, але й не далеко звідси... По той бік гір є Міжгір'я. Це недалеко від Шойменів.

— А там нема замку з білого мармуру?

— Цього я не знаю! А коли вже я не знаю... Є лише кілька старовинних печер, але то ще далі, аж за Смереками, вони ніби ще від часів наших пращурів.

— А що хочуть розбійники?

— Те, що і всі розбійники, — грабувати людей. А тут вони шукають ще й скарби. За моєї пам'яті у наших краях зловили чотири банди. Одна з них, Душанова, ще й різала людей, після того як пограбують та роздягнуть. Але я не чула, щоб крали й дівчат...

— А коли крали дівчат? — навімання спитав Тік.

— Так казав отой вівчар із довгим носом. Правда, потім він повернув на те, що то, мовляв, неправда, але спершу сказав комусь по великому секрету, нібито бачив на власні очі, як невідомі люди схопили дівчину в горах.

— Коли?

— Та не так і давно. Десь із тиждень тому. А чого це ти так зблід?

— Я? — ледве спромігся відповісти Тік. — Це, мабуть, від легенів. Бо я трохи хворий. А це правда про ту дівчину?

— Такі чутки ходять. А вівчар згодом клявся тому чоловікові, з яким говорив по секрету, що то неправда, мовляв, він помилився. І я сама вірю йому. Бо коли б то була правда про ту дівчину, то я знала б раніше

від чабана... Може, йому й справді привиділося, хто його знає. Бо казав, що дівчина одягнута в білу сукню. Вони, привиди, отак і з'являються в білому... А чого ти, любий мій, знову так перемінився з лиця? Може, тобі дати якісь ліки?..

— Ні, красно дякую, це в мене від легенів...

— То, може, вип'єш кислого молока? Тобі стане легше.

— Ні, спасибі, я не голодний...

— Ну, а тепер ти мені скажи, навіщо Парушойці той пакет? Що вона хоче, слониха? Я ж все одно знатиму згодом.

Тік одразу ж схопився за бабину думку:

— Вона й мені не сказала. Коли дізналася, що я йти му назад, то попросила спитати в діда Сафту, хто йому дав пакета.

— А ти куди йдеш?

— У... Шоймени...— відповів малюк, прикинувши, що так чи інак йому туди йти, бо треба побачитися з учителем.

— У Шоймени? Якраз туди, де тільки й мови, що про розбійників? А до кого ж ти йдеш?

Тік зразу згадав найпоширеніше в Шойменах ім'я:

— Там у мене є товариш, Шойму.

— Шойму? Це, мабуть, ковалів, бо тільки в нього є хлопці-школярі. Бачиш, я навіть знаю, що ти вчишся в технічному училищі, еге ж?

Тік не заперечував. Розпрощалися вони легко, бо на порозі хати з'явилися якісь бабусі. Мабуть, розвідниці баби Аглаї. Він щодуху подався на пошту посылати ще одну телеграму в перукарню «Гігієна», але зміст її істотно відрізнявся від першої: «Приїжджайте в Шоймени крп Послання справжнє Тік».

На лихо, телеграма не могла одразу потрапити до черешняків. Вони всі були у Вултурештах. Малий, звісно, не міг знати, що відбувалося в руїнах. Але здригався від думки, що вони можуть прибути надто пізно до замку дівчини в білому.

Полонянка в білому розшифровувала грамоту. Вона з самого початку розуміла, що повинна відібрати певні слова. Але не було ключа. Читаючи вголос грамоту котові, дівчина відчула, що деякі слова поєднуються в незвичайному ритмі. Їй здалося, що той ритм дуже схожий на Гомерові гекзаметри:

«Гнів, о бо-ги-не, зве-лич ти А-хіл-ла, си-на Пе-ле-я...»

А перші рядки в документі теж звучали так само: **« Тай-ну ве-ли-ку, скар-би не-злі-чен-ні...»**

Вона переписала текст грамоти слово в слово, а закінчивши, підкреслила олівцем ті слова, які вкладалися в гомерівську ритмомелодіку:

«Тайну велику, скарби незліченні нещастя випали на наші голови і примушують нас думати про те, що їх приховує здавна, в кого не така пропаща душа, як наша. Як тільки ми підемо туди, де велика Фортеця Орлів називається, і попросимо суворо, скажуть люди, що свідчення усі їх приховує хрест там великий. А коли ми будемо ще нещасніші, то лиш хрест цей великий здатний послати на наші голови порятунок і разом з ним посланців таємних хрестові малому, і всі хай зроблять такого хреста. І ще одного, і знову одного, і ще одного, а цей же буде знову найпершим. А хто буде лаятись, віками такого його не спокутує. І друге не в силі зробити, і думати буде не в силі. Бо в небесному царстві вхід там просторий і, як каже дехто, знаходиться тайний, і непосвячений жоден не знає і не буде знати во віки віків, в якому міжгір'ї воздвигнуте в муках творіння. І все марнота, все суєта суєт. І знайдемо ми не де-небудь в іншому місці, а тільки грамота тайна зі священного писання нам його покаже. А вона в ветхій тій книжці, що написав її мудрий Крістаке Зогрян — бідак-логофет третій по силі в державі. І тільки у віруванні покаже прохід лише тому із смертних, хто заслуговує цього. Тому, хто розумом мудрим зуміє просити вищої мудрості і зможе дістати з книги і до слів тих таємних ключа підібрати для нашого всіх щастя».

Дівчина в білому зібрала потім у гексаметри підкреслені слова, і вийшов ось такий текст:

Тайну велику, скарби незліченні приховує здавна
велика Фортеця, Орлів називається.
Усі їх приховує хрест там великий.
Лиш хрест цей великий здатний послати
посланців таємних хрестові малому,
а цей же віками такого не в силі зробити.
Вхід там просторий знаходиться тайний,
і непосвячений жоден не знає,
в якому міжгір'ї воздвигнуте в муках творіння.
Тільки грамота тайна, що написав її мудрий Кри-
стаке Зогряну —
бідак-логофет, третій по силі в державі,
покаже прохід лише тому із смертних,
хто розумом мудрим зуміє
до слів тих таємних ключа підібрати.

Дівчина в білому читала й перечитувала вірші. Ще раз пильно подивилася на старовинний текст, потім поклала папірці на ліжко й почала задумливо ходити по кімнаті. Незважаючи на всю скупість віршів, старовинний текст відкривав кілька винятково важливих подробиць. Передусім він розкривав таємницю Замку двох хрестів. Замок поділений на два крила, одне велике, а друге — мале. В якій частині вона? В хресті великому чи в хресті малому? Якщо в малому, то виходить, що звідси ніколи не можна перейти до другої частини замку. А якщо в великому, то треба шукати коштовні скарби й таємне сполучення з другим крилом, куди можна «послати посланців таємних». І третє — головний вхід десь у міжгір'ї, і тільки в іншій грамоті, яку написав логофет Кристаке Зогряну, розкрита його таємниця.

Дівчина в білому до дрібниць пригадала план замку, але жодна деталь не говорила про те, де вона перебуває — в малому чи в великому крилі. Великий вхід? А може, це той вхід, яким і вона сюди зайшла? Адже він теж потайний, та ще й так майстерно зроблений, що ніхто, крім тих трьох людей, ніколи й не помітив його.

Дівчина вийшла у внутрішній двір. Заглибившись

у свої думки, навіть не помітила, як Філіппе знищив ще одну рогату змію. Дівчина в білому сушила собі голову, чи троє похмурих шукачів знають, що в старовинній Фортеці Орлів є скарби і таємні переходи. І невдовзі дійшла висновку, що знають, принаймні в неї є підстави так вважати. Тому вони й нишпорять по всіх закапелках. Але, очевидно, теж не знають, у якому вони крилі. Їхні дослідження могли означати і пошуки скарбів, і пошуки ходів. Але як може хід між двома приміщеннями вести тільки в один бік?

Дівчині в білому спало на думку найпростіше сполучення — двері. Та хіба через двері можна проходити тільки в один бік? Навіть коли це початок підземного переходу, то невже не можна використувати їх і в один бік, і в другий? Тільки коли дуже велика небезпека або... але ні, не можна чітко уявити собі потайний хід, який веде тільки в одному напрямку... І раптом полонянку вразила приголомшлива простота, коли вона глянула на важкі металеві двері, що виходили з коридора у внутрішній двір.

— Філіппе! — покликала вона kota. — Це ж так просто! Поглянь лиш сюди! Адже це не сполучення між двома частинами, бо однією частиною не можна користуватися. Нашою. Тому я й замкнена знадвору!

Дівчина в білому переконалася, що іншої істини бути не може. Вхід постійно замкнений з одного боку і так добре прихований, що ніхто не спроможний здогадатися про нього. Адже й вона сама, і ті троє все обнишпорили, шукаючи таємний хід. Та звідки їй знати напевно, що вхід з протилежного боку не відкритий? Але це вхід чи вихід? Знову завирували думки. Вона силкувалася щось з'ясувати. Вхід чи вихід?.. Щоб з'ясувати це, треба бути десь у замку. Де? У дворі? А може, справді у дворі? До цього, певно, ще не додумався досі ніхто!..

Вона кинула поглядом по двору, уздовж високих стін. Вони були сточені дощами й вітрами, густо вкриті мохом. Окрім східців, що вели до бійниць, вони, здавалося, не приховували більше ніякої таємниці. А під ногами — природний камінь... Ні, не в дворі. Це було б так неромантично! Це було б зневагою для величного й суворого замку, порушило б усіляку симетрію, розвіяло б її власні мрії.

Невже потайний хід саме в її кімнаті?

— Філіппе! — покликкала дівчина друга й подалася в свою мармурову в'язницю.

А коли зайшла всередину, перше, що побачила, — голе ліжко. Там, де вона, перш ніж вийти, поклала такий багатий скарб, тепер не було нічого. Грамота, розшифровка й копія — зникло все, ніби крізь землю провалилося.

2

Лучія по порядку і до найменших подробиць розповіла Вікторові про все, що сталося тут після його від'їзду до Австрії.

— Ти забула сказати про одну-єдину деталь, Лучіє, — вихопився Дан. — Я мушу визнати, що ти — геній у галузі об'єктивної історії.

— Що я забула? — здивовано спитала Лучія.

— Що то саме я збив вас на цю помилкову дорогу, хай йому грець, тому третьому логофетові...

— Здається, я вчинив би точнісінько так само, — заспокоїв його Віктор. — Такий збіг — назва, місце, де ви знайшли грамоту, руїни... Ні, Дане, тут твоєї вини нема. Краще скажіть, що чути від Тіка?

Вікторове запитання пробудило всіх черешняків від якогось винуватого сну.

— Лучія, здається, сказала, — вів далі Віктор, — що Тік пішов по сліду послання й не знає точно, де ви зараз, або думає, що ви в місті.

— Справді, — визнав Урсу. — Того дня, коли він пішов, я сказав йому, що ми до вечора будемо вдома.

— А де б він міг бути зараз? — задумалася Марія.

— Думаєш, що не на сліду послання? Невідомо тільки, куди його завів той слід. І хто зна, скільки телеграм чекає вже нас удома!

— Чому телеграм?

— Бо якби він повернувся, то передусім прийшов би сюди. У всякому разі, він повинен тримати вас у курсі своїх справ. Тому я й вважаю, що він прислав уже бодай одну телеграму. Але підстав турбуватися нема ніяких. Тік досить розумний і кмітливий.

— Чому ж він тоді так довго затримується? — спитав Дан.

— Тут може бути тільки одне пояснення,— відповів Віктор.— Що нитка цього клубочка дуже заплутана.

— Ти хотів сказати — дуже довга! — наголосила Марія.

— Ні! Дуже заплутана! А це трохи інше. Аби вона була довгою... припустімо, наприклад, шофер сказав, що він одержав послання десь в іншому місті, кілометрів за сто від нашого. Що вчинив би Тік? Він одразу попередив би вас про своє відкриття і ще попросив би, мабуть, когось собі в допомогу.

— Все одно не розумію,— признався Урсу.

— Мені здається, що послання перейшло через багато рук, навіть через дуже багато,— міркував далі Віктор.— Я сказав би навіть, що воно йшло від села до села. Тому й запізнюється Тік. Він щоразу дізнається про нового поштаря, який, очевидно, недалеко, і йому здається, що то вже буде останній. І йде та й іде вперед, не відаючи, скільки йому ще доведеться пройти.

— Отже, ти віриш, що послання правдиве? — спитала Лучія.

— Настільки ж, як вірю і в існування замку. А в тому, що він існує, гадаю, ніхто з вас більше не сумнівається.

— А чому б дівчині в білому не поглузувати з нас? Знаючи, що ми сміливі, допитливі...

Лучія хотіла востаннє переконатися, що не помилилася, повіривши в послання. І перевіряла тепер себе на Вікторові.

— Є забагато фактів, що свідчать проти розигрань, Лучіє. Передусім, дівчина зникла. А це дійсність, і дійсність жорстока. Дівчина з її розумом і вихованням не могла залишити стареньку бабусю тільки заради того, щоб поглузувати з нас...

— Так і я говорив! — перепинив його Дан.

— Далі, щодо жартів. Коли хтось когось хоче підняти на сміх, то не виставлятиме сам себе на посміховище.

— Що ти маєш на увазі? — спитала Марія.

— Судячи з того, що ти мені сказала, та з тону листа дівчини, Замок двох хрестів був її мрією, її ідеалом. Ти, Маріє, дійшла б до такого, аби заради

найкращого жарту, хай навіть найдотепнішого, розкрити свою мрію або ідеал і виставити його на посміховище?

— Ні! — призналася Марія. — Твоя правда!

— І ще одне, чого не можна обійти увагою, бо це дуже серйозно. Шлях послання. Він дуже плутаний, як видно з усього. Коли ти хочеш покепкувати з когось, скажімо, за допомогою подібного послання, то передусім повинен подбати, щоб воно негайно дійшло до адресата. Тут уже треба ризикувати, може, навіть самому, власноручно передати, аби тільки бути певним, що воно дійшло за призначенням. Шлях послання плутаний, а це, я певен, означає: воно або знайдене випадково, тобто звідкись кинуте, або передане в руки комусь, хто чи не зрозумів становища дівчини, чи не хотів зрозуміти, а це вже дуже цікаво.

— Отже, ти справді віриш, що вона полонена в замку? — здивовано спитала Лучія.

— Що тобі сказати, Лучіє? Вірю! Але водночас у мене є й великий сумнів.

— І що в тебе викликає той сумнів? — поцікавилася Марія.

— Тон послання! Він надто закличний, наче аж прозорий. Йому бракує хіба що захоплення... Тут ще важко розібратися до кінця. Я зовсім не знаю дівчини. І ніхто з нас її не знає. Лише Марія перекинулася з нею кількома словами. Але й Марія...

— Почекай, Вікторе! — перепинила його Марія. — Це діло делікатне... Я забула сказати, точніше, не було коли. Лаура перехворіла менінгітом..

Віктор здригнувся.

— Тоді слід виходити з такого. Все, що написала дівчина, або дурниця, або правда. Оскільки перше відпадає, то виходить, що в посланні сказана правда. Дівчина справді полонена. Але щось не дало їй дійти до розпачу. Що саме? Або недооцінка небезпеки... або той постійний мрійливий стан, у якому вона завжди перебуває. Я вважаю, що розповідь про полонення — найправдивіша у посланні... Але як можна так недооцінювати небезпеку?

— Тоді це означає, — висловився Урсу, що ми дуже запізнилися.

Віктор відповів на те не зовсім прямо

- Слід було б діяти негайно. Хоч ми і зв'язані по руках і по ногах.

— У нас ще є принаймні два шанси,— сказала Лучія.— Перший — про щось дізнається Тік...

— Ну, а другий? — спитав Віктор.

— Ти розшифруєш документ!

— Після першого читання він мені видався з біса закрученим.

— Але ж наслідки!..— втішив його Дан.

— Наслідки виявляться ще заплутанішими,— засміявся Віктор.— Ніби ти не знаєш, що так завжди трапляється в романах із зашифрованими донесеннями.

— Але наше донесення, на щастя чи на лихо, справжнє.

— Й існує для того, щоб довести правоту автора... Однак ми не можемо піти з руїн і взагалі звідси, поки не переконаємося, що обстежили тут кожну п'ядь. Ми не маємо права випустити найменшої дрібниці.

— Навряд чи залишилося тут хоч щось неоглянуте,— вихопився Дан.— Здається, нема жодного камінчика, жодного кущика трави.

— Ми могли б бути певними, що тут нема нічого,— сказала Лучія,— якби обстежили всю територію на глибину до одного метра.

— А ти що скажеш, Урсу? — спитав Віктор.

Урсу замислився, через кілька секунд відповів дуже впевнено:

- Нема тут нічого!

- Ти так вважаєш, ти переконаний? — допитувався Віктор.

- Переконаний!

Віктора задовольнила відповідь Урсу, але Лучія аж стенулася:

- Як ти можеш бути таким певним? Що, в тебе очі із спеціальними променями, і ти можеш бачити під землею? Чому ж ти їх не запатентуєш?

— Лучіє! — спинив її Віктор.— Не забувай, що ми шукаємо замок у вже сходженому місці. Аби йшлося про який-небудь хід чи про помешкання... Але прислана дівчиною схема свідчить про грандіозну будову. Як той замок може бути тут, у цих мочарах або в цьому лісі, де безперервно швендяють?

— Я розумію, одначе... Так, так! Твоя правда, Вікторе. Вибач, Урсу, мене дуже розлютили ці не-вдалі пошуки.

— Ні, Лучіє! Ти не повинна заплющувати очі! — спробував розрадити її Віктор.— Коли тобі здається, що ми обминаємо хоч що-небудь істотне, то ти маєш право, більше того, зобов'язана зупинити нас.

— Колодязь! Невже там нічого не приховано? — спитала Лучія.

Урсу відповів з такою нудьгою, що всі здивовано глянули на нього:

— А-а, яма... Звичайнісінька криниця...

Байдужий тон переконав Лучію, але Віктора змусив задуматися:

— Пригадай, Урсу, тобі не сипалося на голову нічого, ні? Може, пісок або що?

— Здається, було б краще, коли б ти теж оглянув руїни. Не для того, щоб переконатися, що там нема замку, а щоб нічого не випустити з уваги. І я, і Дан, і навіть Тік дивилися на них із презирством. Крім кількох дуже брудних підземель, ми нічого там не знайшли.

— Я не проти. Ми ще раз оглянемо все, але коли там нема нічого цікавого, то нема сенсу й даремно бруднитися.

Вони всі пішли до руїн, обійшли їх довкола, подекуди зупиняючись. Віктор спитав Урсу:

— Де, ти кажеш, ви нічого не знайшли?

Урсу показав на ліву стіну, де зяяли кілька ям, повних води й мулу.

— У цій тванюці?.. Дуже гидко,— запротестував Віктор.

— І ти вважав, ніби там щось може бути?— скривила Марія носа.

— Ні, не думав, але ми там не дуже й роздивлялися.

— Ці ями,— зауважив Віктор,— ніби недавно викопані.

— Я знаю, але вони заходять на кілька метрів під стіну...

— Та будь серйозним, Урсу! Не будь дитиною!

— Правда, Вікторе, я впевнений, що там нічого нема. Але ти мене так спитав, що я мусив пригадати

всі місця, які ми тут не обстежили. І ці ями — єдине місце, яким я погидував...

Коли так, — повеселів Віктор, — то в мене побоювань більш нема. У Вултурештах не криється жодної таємниці. А коли і є якась, то вона зараз нас не може цікавити. Мені здається, нам треба поспішати...

І всі полегшено зітхнули. Відчули: у них з'явився керівник, і тепер їм не доведеться даремно марнувати час і сили.

- Тоді негайно рушаймо! — вигукнула Марія.

— Це було б найкраще, але автобус, як сказав мені шофер, буде тільки ввечері. Отже, я хотів би... щоб не втрачати часу...

— Тобто, ти хочеш?.. — Лучія боялася закінчити фразу.

— Так! Почнемо уважно вивчати документ. У кого є копія?

Марія подала йому свою копію, і Віктор почав уголос читати старовинний текст, так добре відомий черешнякам.

3

Перш ніж вирушати в Шоймени, Тік зайшов і до Стеліана, і до Баніци, але обидва сказали, що вони й чути не чули про якогось там пакета. Отже, за розрахунками баби Аглаї, єдиною людиною, котра могла б передати Пескуці Гитланові послання, залишався тільки вчитель із Шойменів, «отой зазнайко Папуча».

Цомбі почув наказ знову рушати в дорогу і побіг услід за своїм невтомним господарем. На півдорозі до Шойменів Тік присів під шовковицею і приготував собі з того, що дала на дорогу тітка Парушойка, розкішний обід. Утома змусила його обідати трохи довше, і він скористався нагодою, щоб перебрати пригоди, яких уже зазнав, і передбачити інші, які виднілися на горизонті.

Малий відчував, що наближається до замку дівчини в білому, а серцем чув, що вона у великій небезпеці. Та що він може вдіяти сам?.. Тому вирішив дати ще одну телеграму черешнякам після того, як поговорить з останнім носієм послання, з учителем.

Але скільки разів він уже думав, що людина, до якої він квапиться, це вже останній листоноша?.. Малий обмізковував, як би так розпитати вчителя про пакет, щоб не викликати в того ніякої підозри?

Не доходячи десь із кілометр до села, він побачив якогось хлопчину, свого ровесника; той силкувався вирвати з куща кілька кукурудзин.

— Гей, малюк! — гукнув йому Тік. — Учитель Папуча далеко живе?

Почувши цей вигук, хлопчина покинув кукурудзу й підбіг до сміливого незнайомця. Зміряв його поглядом з голови до ніг, а потім сказав із презирством:

— Ти, оцупок, думаєш, коли біля тебе шавка, то вже можеш дозволяти собі все? Аби ти знав, я старший від тебе і можу тебе в землю загнати...

Коли «малюк» ще тільки виходив з кукурудзи, Тік зрозумів, що помилився. А той розізлився не на жарт. Тік хотів усе залагодити миром, але то, звісно, не від страху:

— Мир! Хочеш? Давай руку!

— Лише після того, як помірємося силою, клишоногий! Чи тобі вже стало страшно?

Тік, звісно, не міг витерпіти такої наруги:

— Як поклянешся, що не верещатимеш і не скажеш ні матері своїй, ні сестрі...

— На кулаках чи боротися? — спитав той прямо.

— Вибирай ти, бо я все одно зіб'ю з тебе пиху...

— Зараз побачимо, як ти проситимешся, коли опинишся на лопатках...

— Отже, будемо боротися? — уточнив Тік.

— Боротися!

Стомлений і запилений подорожній скинув рюкзак і, перш ніж почати поєдинок, спитав:

— Вільна? Класична?

— Мені однаково! Яку знаєш ти і твій батько...

— Гаразд. Хто перший торкнеться землі — той переможений.

— Давай!

— Давай ти!

Вони зійшлися. Схопили один одного за пояси й заходилися витанцьовувати на полі, дуже здивувавши собаку, якому було невтямки, чого двоє людей можуть отак-о зчепитися, навіть не посварившись

один із одним. Тік одразу відчув, що малий дужий, але обережний. Його можна перемогти тільки хитрiстю, бо... обмаль часу. Але й супротивник удався до хитрощiв. Боротьба тривала вже довго, коли мирний подорожній пригадав кiлька прийомiв, яких навчив його Урсу. Вибрати найефективнiший з них було не дуже важко. І він вибрав. Упав на колiна, смикнув супротивника на себе, потiм став навкарачки, раптово схопив його за пояс і перекинув через себе. Не минуло й секунди, як Тік опинився зверху на супротивниковi, який навіть не встиг отямитися від подиву. Тоді притис його плечі до трави й відпустив.

— Готово! Ти переможений!

— Ще раз! — попросив той, потиснувши Тікові руку. — Подивимося, чи вдасться тобі повторити прийом.

Але Тік не повторив, а просто застосував iнший. Він перегнув супротивника, швидко перехопив його руками за пояс, одним рухом кинув через праве плече, а потiм любiсiнько поклав на лопатки.

— Хочеш iще? — спитав переможець, витерши руки об штани.

— Хочу! — сухо вiдповiв хлопець і знову потиснув руку.

— Я бiльше не хочу. Дуже поспiшаю

— Треба, щоб ти й мене навчив. Я переможений, але хочу, щоб ти мене навчив. Батьковi я все розкажу.

— Ми ж домовилися, щоб не було нiяких балачок...

— Я йому скажу, як ти мене поборов. Ось тобі рука, побачиш, усе буде гаразд.

Тікові нічого не лишалось, як показати переможеному кiлька найуживанiших прийомiв.

— Чудово! Тепер мене нiхто вже не поборе в селі. Та ти ж, як я подивлюся, диявольський розбiйник!.. Ходiмо разом у село. А що тобі треба від Папучі?

Хлопець Тікові сподобався. Одначе вiдкривати йому таємницю розвiдник не збирався.

— Хочу, щоб він допомiг мені розв'язати задачу...

— Ага-а! А ти звiдки?

— А ти?

Спiльнi запитання й вiдповiдi здружили їх цiлком. Тік усе-таки вiдкрив новому друговi одну таємницю, щоб втішити й спантеличити його а саме. він іде

в Шоймени довідатися, чи не можна там організувати екскурсію

— А чому ти не приїхав поїздом-лісовозом? — зовсім розгубився хлопець.

— Мене підвезли аж до Келцуна. Майже нова машина. Жаль було покидати її.

— Ага! Отже, ти хочеш побачити, де можна у нас робити екскурсії. Тс-с! Тут є такі місця, де ще не ступала нога людини.

— Та невже? А чому туди ніхто не ходив?

— Там страшенні прірви... і... я тобі скажу по дуже великому секрету: там є розбійники...

— Не віряться...— прикинувся Тік.

— Це я тобі кажу. Батько мій працює начальником пошти. А я нашорошую вуха і слухаю. Отам, угорі, біля Смереки, шастає ніби кілька розбійників.

— Не може бути...— і далі прикидався шибайголова.

— А ти що думаєш, батько даремно чи не щодня їздить у гори з військовими патрулями? Це я тобі кажу. А чим ти повернешся до міста, коли поїзд уже пішов?

— Трапиться якась нагода!

— Знаєш що, ходімо до мене спати. Коли тато почує, що ти мене поборов, то він не знати як буде тобі радий. Він весь час мені каже так: «Затям собі, щоб тебе ніхто ніколи не поклав на лопатки, але коли хтось поборе, то потисни йому руку».

— Гаразд... піду. Але спершу зайду до Папучі.

— Він живе якраз біля нас. Поки ти з ним розв'язуватимеш задачу, я поговорю з матір'ю.

Траян, син начальника пошти, показав хату Папучі і бігцем подався додому. Тік постукав у ворота, а коли вийшов учитель, попросив його медовим голоском:

— Пане вчителю, чи не знайшлося б у вас трохи часу допомогти мені розв'язати задачу?

Учитель, високий довготелесий юнак, трохи короткозорий, недовірливо глянув на прибульця.

— А чого це ти зараз, серед літа, розв'язуєш задачі?

— Вивчаю для переекзаменовки і маю багато..

— Ага! — зрозумів Папуча.— Заходь! Яка там у тебе задача?

Про естафету. Десять людей несуть одного пакета на віддаль п'ятдесят кілометрів.

Теж мені задача! Кожен по п'ять кілометрів.

Ні! — відповів Тік. — Один із них збився і пройшов дистанцію двічі.

Ага! Ну й далі?

Другий кульгавий і йшов утричі довше. Третій загубив пакета на півдорозі, а коли прийшов до мети, побачив, що його нема, вернувся назад, пошукав, знайшов, приніс і передав.

А що питається в задачі?

— О котрій годині перша людина отримала пакета?

— І все? Це дуже просто: о п'ятій годині п'ять хвилин.

— Як ви так швидко вирахували?

— Так я думаю!

— Гарзд... але година, о котрій він узяв пакета...

— Це вже моя справа... О п'ятій годині п'ять хвилин, максимум о п'ятій десять.

— Але ж я вам не назвав жодної цифри: скільки пройшов кожен, на скільки запізнився той...

— Ну й що? Я тобі кажу, що о п'ятій годині п'ять хвилин. Наука виходить з досвіду. Я сам одержав кілька днів тому такого пакета від одного селянина із Смерек, Зайцем його звать. Одержав о п'ятій годині п'ять хвилин, максимум о п'ятій годині десять хвилин. А чому б не підставити цей час і в задачу з пакетом? Навіщо ще й рахувати?

Це було так несподівано й красиво, що Тік тріхи не стрибнув на шию вчителю... тільки це було б занадто по-панібратськи. Ще мить тому хлопець і сподіватися не міг, що так легко доб'ється свого. Побачивши Траяна біля воріт, Тік чемно розпрощався з учителем.

— Дякую вам від щирого серця. Ви мені зняли камінь з нього.

Потішений учитель зверхньо кинув хлопцеві:

— Трапиться ще задача — можеш мене турбувати. Тільки не приходь із дрібницями. Принось важкі...

Коли хлопці відійшли далеченько і вчитель не міг почути, Тік прошепотів на вухо Траянові:

Ой Траяне, ну й учитель у вас...

— Що?! Він школи не тримається. Робить тільки гімнастику, грає в кеглі та плете брилі..

— Але все одно сміливий... Ходімо зі мною. Я дам телеграму товаришам. Скажу, що тут прекрасні місця.. Обидва хлопці подалися на пошту.

4

Черешняки давно спакували речі й стояли край шосе, чекаючи автобуса чи якоїсь okazji. Оскільки нічого ніде не було видно, вони сіли колом на траві, думаючи про грамоту логофета Крістаке Зогряну.

Віктор говорив тихо, повільно, ніби ні до кого не звертався

— Що ми конкретно знаємо з грамоти? Нічого. Звідти не можна вивести жодної назви. Але в передньому слові щось є. А сам, власне, документ? Скільки я його не читаю, стільки разів відчуваю, що в мене тріщить голова.

— От бачиш! — зрадив Дан. — А мені щоразу хочеться вити на небо. Аби знаття, де могила логофета, то я, їй-право, витяг би його звідти..

— Могила може бути в Зогренах, — сказав, аби щось сказати, Віктор.

— У Зогренах? — здивувалася Марія. — Ти вважаєш, що назва села походить від імені логофета?

— Так траплялося з багатьма селами.. Але обличчю це, воно ніскілечки не допоможе нам розв'язати загадку. Де застосувати всі вказівки документа? Оце задача!

— А ти певен, що їх неодмінно треба десь застосувати? — спитала навмання Лучія.

— Звичайно! Інакше я не бачу в них сенсу.

— Але як тоді пояснити цей хаос вказівок: одні досить конкретні, інші загадкові? Це якась плутанина, звідки тоді щось зрозуміти! — випалила Лучія.

— А я все-таки думаю, що деякі вказівки дані просто для того, щоб ошелешити читача, — нагадав про своє Дан. — Весь цей релігійний стиль..

— Аби ми мали ключа, то з його допомогою відібрали б потрібні фрази від непотрібних, — роздумувала Марія.

— Як? Який ключ? — спитав Урсу. — Адже скрізь, у кожному реченні «потім», «потім», «потім». А коли якийсь раз нема того «потім», то я вже знаю, що це речення непотрібне, так, як сталося в кінці з «нічого». А справді, навіщо було стільки разів говорити «нічого»? Невже не вистачило б одного разу?

Віктор трохи здивовано глянув на Урсу. Точнісінько такі самі питання дошкуляли і йому. Він теж, як і Урсу, помітив, що в грамоті дуже щедро розсіпані «потім» та тричі повторюється «нічого».

— Та навіщо ж? — спитав Віктор уголос.

— І з тими заповідями... — додав Дан.

— І вигадування інших заповідей... — докинула й собі Марія.

— І свята неділя, і ліс із бузиною, і три смереки, і те, що після третьої йде четверта, а після восьмої дев'ята! — сказала Лучія. — Якесь цілковите безглуздя.

— Усе-таки тут приховано якийсь сенс! — стояв на своєму Віктор.

— Хіба? Ти його вже побачив? — пустив шпильку Дан.

— Ні! — невтішно відповів Віктор. — Якби ж то... Але в принципі сенс повинен бути, і навіть дуже великий.

— Але це алогізми! — сказала ніби докірливо Лучія.

— Але це алогізми! — повторив ніби вдоволено Віктор.

— Я вже не вірю, що в цій плутанині фраз може щось прояснитися. Це неможливо! — Данів голос був не злий, але теплий, твердий.

— Давайте почнемо з кінця... — запропонувала Марія. — Почнемо з «нічого».

— І скоро дійдемо до кінця кінців! — знервовано відповіла Лучія.

— А це хіба не означає, що десь усе-таки існує логіка? — спитав Віктор.

Однак Лучію не так-то просто переконати.

— Скажи мені, будь ласка, Вікторе, яка логіка в такому реченні: «Потім відчини сьомого замка і побачиш курчат у кінці подвір'я»? Можеш сказати?

— Не можу, — признався Віктор. — Але ж повинна вона десь бути.

— Або таке речення,— вела далі Лучія.— «Потім тобі допоможе проста мандрівка і не зовсім навіть остання». Що це таке — «проста мандрівка»? І яка вона «і не зовсім навіть остання»?

— Не знаю. Звідки мені знати?

— Або таке: «Потім попроси князя, щоб не шукати більше нічого потім».

— Лучіє! Текст все одно має якийсь смисл. У нас нема до нього ключа. Це головне! Коли ми його знайдемо, все стане дуже простим.

Данові прийшла до голови несподівана думка:

— А навіщо князь убив Крістаке Зоґряню?

— Щоб той не розголосив таємниці! — відповіла Марія.

— Він його вбив тому, що не вдавалося розшифрувати документа, чи тому, що той просто насміхався з «високого повеління», пишучи все це? Я питаю серйозно.

— Тоді не було б ніякого сенсу оберігати документ, та ще й так ретельно,— остудив Дана Віктор.— Його негайно порвали б на шматочки. Ти згоден?

— Так!.. Але... могло бути й таке: цей документ фальшивий і його зумисне покладали в таємне місце, щоб використати, як майстерну пастку, а справжній документ...

— Могло бути й таке...— трохи подумавши, згодився Віктор.— Але ми не прийємо цієї гіпотези, поки не знайдемо справжнього документа або поки остаточно не переконаємося, що цей текст абсолютно неможливо розшифрувати, бо він підроблений.

— А я певен, що ця гіпотеза правильна! — захищався Дан.

— А я ні! — сказав Віктор.— Така майстерна пастка вимагає деяких приманок, щоб заманити чи, як сказав би Тік, завести до себе.

— І я так думаю,— похопилася сестра того, кого щойно згадав Віктор.

Лучія теж досить виразно визнала, що хоч вона й говорила про абсурдність документа, але не поділяє Данової думки.

— Ми використали ще не всі можливості для його розшифрування, оце і все!

З Віктором погоджувався й Урсу.

— Я ось що подумав,— знову почав Віктор.— Ви точно скопіювали текст оригіналу? Нічого не пропустили при переписуванні?

— Нічогісінько! — запевнила Лучія.— Можеш звірити з оригіналом.

Вона дістала з рюкзака товсту папку, розкрила її й подала Вікторові два пожовклі від часу аркуші. Віктор узяв і всю свою увагу зосередив на них. Він досить добре знав кирилицю, тож вільно читав з оригіналу.

Прочитав раз, удруге, потім сказав:

— Не пропущено нічого, це я визнаю повністю... Зачекайте! Ви все-таки щось пропустили. Ви переписали фрази не так, як вони розміщені в документі. Треба скопіювати їх точнісінько так, як вони стоять в оригіналі. Зараз ми це й зробимо, все одно маємо час, поки підійде автобус.

— Але ж це безглуздя! — запручався Дан.

Марія люто блимнула на нього.

— Тебе ніхто не просить копіювати. Краще визнай, що тобі ліньки.

— Отакої! Не про лінощі мова. Мені дивно. Я стільки настраждався через ці папери. Я просто захворів...

— А тепер хочеш заразити й нас! — гримнула на нього Лучія.— Бери краще в руки аркуш...

— Гаразд! — погодився Дан.— Я можу взяти навіть обидва аркуші, коли ти хочеш. Але клянуся всіма святими й дияволами, що не напишу й літери. Хай воно горить!

— І ти теж! — різко кинула Марія.

— А чому тільки я не смію говорити дурниць або глузувати? Чому це саме я повинен бути найсерйознішим серед усіх?

— Бо ти ніколи не `буваєш серйозним. Досить! — сказала Лучія.— І врешті-решт нам не потрібна твоя допомога... зараз...

Вона сама, хоч і не надавала великого значення розміщенню фраз, почала старанно копіювати текст сторінки, переписуючи кожну букву так, як в оригіналі, а Віктор робив те саме з другою сторінкою.

Ось який вигляд мала тепер копія, що точнісінько відтворювала текст оригіналу:

«Я, логофет Крістаке Зоґряну, тінь похила його князівської
величності .
одержав високе повеління з уст
господаря нашого, що на дуба могутнього, крислатого, не
викривленого, схожий,
він милістю своєю захищає всю країну. Я проводжу дні у тривогах
тут, у
Шойменах, на князівському дворі, кожен день схоплююся на
світанку,
щоб утримати в слові таємницю Фортеці Орлів, яку ще дехто
називає Замокком двох хрестів. Таємниця турботливо оберігається,
люди кажуть, що ця фортеця
тільки при світлі місяця була зведена колись давно, ще за
восьмого князювання Мушатинів,
і що ніхто не знає, і ніхто не вкаже сюди дорогу;
ця міцна старовинна фортеця, за словами деяких людей, першою
повинна дати захист
у жорстокі часи навали дорогим скарбам країни, що їх ми називаємо
вершиною
роду нашого, і князівським нащадкам, біля підшви яких схиля-
ємо голови всі. Ми стоїмо під захистом скелі з кременю,
і стріла ворога, пущена на нас, не досягне сюди. Нас також
оберігає
в гіркі і страшні часи, як сонце своє, владика землі нашої.
І труд мій не був даремним, бо ніхто не покаже мені
мудреця, який може знайти ключ, щоб розкрити таємницю і
показати
вхід до фортеці. Тільки той, кому дорога з престолу
князівського спускається і хто піднімається
на престол, може знати таємницю, місце й дорогу до Фортеці
Орлів. Також і я знав цю таємницю, але потім, із високого
повеління та
прямо від страху, до Страшного суду я забуду її. Бо сам його
величність сказав,
що лиш тільки це забуття мене веде до смерті старечої і ся-
йної, бо треба берегти всіх своїх нащадків від небезпек тяжких,
бо вони можуть за свої вчинки опинитися за всіма князівськими
ворітьми.
Я, третій логофет дивану Крістаке Зоґряну, написав цю
таємну грамоту
в друге князювання його величності Мойсея Могили на сорок
і першому році
свого життя, котрий, дасть бог, буде не останнім.

СКАРАНИЙ НА СМЕРТЬ, АБИ НЕ РОЗКРИТИ ТАЄМНИЦІ, ЛОГОФЕТ

Перше, звідки б ти не брався шукати;
Потім дорога приведе тебе до старовинної фортеці, прозваної
Фортецею Орлів, де, думаю, нічого не знайдеш;

Потім із десяти заповідей п'яту і дев'яту вибери;

Потім іди, як рак, чотири сажні;

Потім швидко ступи два кроки вперед, а на останньому зупинись;
Потім трохи відпочинь, бо ти стомився, а дорога не зовсім
безпечна:

Потім і внизу нема нічого, тільки марнота;
Потім рушай у дорогу з усіма євангеліями, і не зле, щоб ти-сам
придумав одну заповідь;
Потім десять без одного і десять з одним понесуть твої кроки;

Потім тобі допоможе проста мандрівка і не зовсім навіть остання;

Потім піднімайся з труднощами до околиці села;
Потім покинь околицю і біля останнього обійстя сядь у затінку
стріхи;

Потім зупинися на три великодні дні;
Потім після одного «Гоп» уприся ногою в землю, після другого
зроби так само;

Потім, якщо підеш у понеділок, то прийдеш у неділю;
Потім гарненько лічи східці і тільки на передостанньому
зупинись;

Потім заблукай добровільно у лісі, позному бузини;
Потім зупинись біля потоку і святої неділі поєднай дві одиниці
та полічи три смереки;

Потім попроси князя, щоб не шукати більше нічого потім;

Потім перейди вершину, зітхни двічі і навіть удев'яте;

Потім постукай у перші ворота;
Потім відчини сьомого замка і побачиш курчат у кінці подвір'я;
Потім після третьої іде четверта, як після восьмої дев'ята;
Потім три і вісім розсипаються;
Потім приходь до кінця кінців;

Тому що нема нічого;

Нічого;
Нічого.

— Тепер можна сказати, що перед нами справжня копія оригіналу,— заспокоївся Віктор.— Залишається ще одне питання. Чи не загубився... тобто чи не загубили ви якогось аркушика?

— Ми? — вдав із себе ображеного Дан.— Ми ніколи не губили навіть пилінки. Може, якийсь аркуш загубився ще тоді, коли заховували документ?

— Ні! — відповів Віктор.— Ось тут є печатка на документі, яка засвідчує, що не загублено жодного аркуша.

— Де ти побачив печатку? — здивувалася Марія.

— Речення про смерть третього логофета так, як воно написано, справляє враження печатки. Якби в грамоті було три аркуші, додана фраза перейшла б на третій аркуш. Вам не здається, що грамота — справжня?

Усі погодилися з Віктором.

— Нарешті ти впевнений, що весь документ у наших руках,— сказала Лучія.

— Так! Документа то ми маємо, але де ключ?

— Автобус! — повідомив Дан.— Оце вам і ключ...

І справді, з'явився автобус. Черешняки сіли в нього. Останніми сіли Урсу й Віктор — тимчасові носії.

— Урсу, ти не міг би прийти сьогодні на ніч до мене? — спитав Віктор.— Батько поїхав, а ми могли б спокійно зайнятися розшифровуванням. Я не засну, поки не розв'яжу загадки, хоч для того довелося б не спати цілий місяць.

Урсу згідливо кивнув головою.

Усю дорогу до міста черешняки думали тільки про зашифровану грамоту. Який же до неї ключ?

РОЗДІЛ XIII

1

Було вже пізно. Сон здолав усе. Спало місто, спали села, спала природа. Тіні та блиск мармурового замку розчинилися в нічному мороці. Із трьох людей, що володіли замком, не спав тільки чоловік із шрамом.

Він кури́в цигарку за цигаркою та безупинно міряв кроками кімнати. Думки дівчини в білому летіли до черешняків. Біля її ніг сторожко вдивлявся в темряву своїми світляними очима Філіппе. У Шойменах Тік та його новий товариш Траян намагалися спогадами проганяти важкий свинець, що висів на їхніх повіках...

Черешняки прибули до міста пізно. Втома швидко кинула їх у ліжко. Лучію здолав міцний спокійний сон — вона була певна, що до ранку вся плутанина з'ясується. Марія заснула з думками про брата, що загубився десь у світах, але незабаром зустрілася з ним уві сні. Дан прибув надто пізно, щоб заходити до перукарні, а в батька було сьогодні, як ніколи, багато клієнтів. Коли він нарешті прийшов додому з трьома терміновими телеграмами від Тіка, то побачив, що син воює проти когось у важкому сні. Але будити не став.

Не спали тільки Віктор та Урсу. Обидва прийняли холодний душ, потім увімкнули яскраве світло й сіли один навпроти одного за столом, де лежали два жовті листочки. Віктор зважився, нарешті, порушити мовчанку цієї ночі, такої незабутньої і для черешняків, і для всіх їхніх друзів:

— Урсу, коли ми відкинемо вбік будь-який сенс документа, коли дійдемо висновку, що фрази не мають ніякого смислу, то що конкретно ми маємо?

— Ти хочеш сказати, що все написане...

— Ні, я зовсім не хочу сказати, що ці фрази безглузді, але якби вони були написані, скажімо, якоюсь абсурдною секретною абеткою, в якій к — це 1, а — 7, с — 3, що б ми робили?

— Я тебе зрозумів, Вікторе! Що б ми робили? Треба подумати...

— Що ми тут маємо конкретного, га? Папір, списані сторінки, рядки, різне чорнило, письмо, дата. Так?

— Точно! — зрадів Урсу. — Мабуть, саме звідси й треба починати.

— Давай повторимо. Ми маємо два аркуші паперу, вони однакові, старовинні. У цьому нема ніякого сумніву. Кожен списаний з одного боку. Один — це пояснення, передне слово логофета, другий — власне документ.

— Обидва написані однією й тією рукою, — нагадав крем'язень.

— Так! Щодо цього не може бути найменших сумнівів. Далі рядки. Документ має двадцять дев'ять рядків. Дата точна. На друге князювання Мойсея Могилі припадає дата смерті Зогряню: тисяча шістсот тридцять третій рік. Я дивився в енциклопедії. Єдине, що виходить за межі спільного,— фраза, дописана іншою рукою, іншим чорнилом.

— Чому вона виходить за межі? Це, здається, можна просто пояснити.

— Ні! Це не зовсім просто пояснюється.

— Тобто, ти не віриш їй, Вікторе? Ти сумніваєшся в її правдивості? Ти ж сам говорив, що вона ніби на кшталт печатки...

— Ні, Урсу. Думка моя не перемінилася. Навпаки.

— Тоді що ж?

— Чому вона написана на двох сторінках? Вона могла б поміститися й на одній.

— Бо так захотілося тому, хто її писав. Правда, Вікторе, ти сам зумисне заплутуєш власну думку.

— Не заплутую, бо в мене нема ніякої думки. Запам'ятай — випадає із загального. Я думаю зараз про суперечку між Марією та Лучією. Отже, коли абстрагуватися від тексту, то в документі нема нічого конкретного. Ні назви, ні місця...

— Усе нормально! — усміхнувся Урсу.— Коли абстрагуватися від тексту.

— Це зовсім не нормально!

— Чому?

Тому що в тексті теж нема ні назви, ні місця. А десь же вони та мусять бути.

— Не забувай, що текст зашифрований!

— Це ясно. Але ж він не зашифрований нормально: 1 — це 3, а — р, т — 8... тобто тим стилем, яким дуже часто користуються діти. Він зашифрований смислом фраз... Зашифровані не букви. Аби було так, то ми б розв'язали їх за півгодини без ніяких труднощів. Тут зашифровані або слова, або речення... Розумієш, Урсу? А де ж конкретні фрази?

— А оцей, наприклад, вісімнадцятий рядок, оці «три смереки» в кінці фрази не можуть вказувати на якесь місце?

Знов за рибу гроші! Я не вірю! Поки що в нас нема конкретних вказівок на місце й назви. Це ло

ймає мене найбільше. Коли це справді так, як я думаю, то ми ніколи не розгадаємо тексту.

— Чому? — злякався крем'язень.

— Бо це означає, що десь загубилася частина тексту! Ще одна сторінка.

— А ти сам хіба не казав, Вікторе, що додана фраза...

— Так, але я недавно дивився в літопис Мирона Костіна... Подивись і ти... Бачиш?

— Що саме?

— Спочатку іде рік від створення світу, а потім рік від народження Ісуса Христа.

— Отже, ти вважаєш...

— Це просто припущення. Бо якраз може бракувати того аркуша, де написано: «... а від народження спасителя Ісуса Христа року 1633».

— Тоді,— з острахом обізвався Урсу,— даремні всі наші зусилля!

— Ні, я ж тобі казав, це тільки припущення. Але ми не маємо права нічого випускати з уваги. Навіть тоді, коли наткнемося на щось болюче для себе.

— На цих аркушах, мабуть, дуже багато мікробів...

— Ще раз кажу, Урсу. У тексті нема ніяких конкретних вказівок. Це друга частина документа, в цьому ми обидва впевнені. Перша фраза, яка засвідчує документ, **дивна**, друга, яка конкретно нічого не говорить, **теж дивна**. Суцільні дива та й годі.

— Невже нема нічого нетаємного в тексті цього Зогрянчу?

— Побачимо. Я думаю, пора братися за текст.

— Отакої! — вигукнув Урсу.— Що нам за нього братися, коли ми знаємо все. У ньому двадцять дев'ять рядків...

— Ні! У ньому двадцять дев'ять рядків-фраз. Кожен рядок — речення! Оце те, що мені здається найбільш дивним.

— Чому?

— У мене таке враження, Урсу, що рядки зумисне написані так, щоб кожен був реченням. Не намагайся пригадати документ, а подивись на папір. Речення довгі, речення короткі. Хто примушував логофета робити з кожного рядка речення або з кожного речення рядок? Аж ніяк не площа паперу і не звичка. У його

часи деякі книжники писали речення, що займали не один рядок, а цілі сторінки. Тобі це не здається дивним?

— Тепер... та-ак! — визнав крем'язень.— Тоді й це «потім», яке мені так діяло на нерви...

— Ну, говори, не соромся,— підбадьорив його Віктор.

— Відіграє певну роль між реченнями... Хай йому грець!

— Так! Воно підсилює окремішність речень. Я навіть ризикнув би сказати, що зумисне відрубубє речення від речення. Надає кожному реченню саме його значення.

— Бр-р! — злякався Урсу.— Яка плутанина!

— Дуже велика! Бо в такому разі це означає, що кожна фраза окремо має своє значення, зате весь текст, узятий разом, не має смислу.

— А «нічого» в кінці? — спитав Урсу.

— Це інша дивина. Навіщо тричі говорити «нічого»? Давай ще раз подивимось. Пиши! Двадцять дев'ять рядків-речень; кожне речення має своє значення, яке не вкладається в загальний смисл тексту... Чекай! Тоді це означає, що ми не можемо говорити про загальний смисл тексту... Але що ж це може бути? Аби не втратити нитки... І повторене «нічого» в кінці. Ми знову залишаємося без ніякого просвітку... Чи не можуть бути зашифровані речення? Або слова? Чи букви? Ану, давай спробуємо... Дай мені номер одного речення, Урсу!

— Одинадцятого чи дванадцятого, яке ти хочеш?

— Одинадцятого! «Потім піднімайся з труднощами до околиці села». Що може означати ця фраза? Куди піднімайся, до околиці якого села? Ні, тут нема навіть числової вказівки... Давай вісімнадцяте... «Потім зупинися біля потоку і святої неділі поєднай дві одиниці та полічи три смереки...» Тут є якісь числові вказівки... Дві одиниці... Одинадцять чи два?.. І три... Що воно означає? Букви?.. Ні! Тому що нема в світі жодної абетки, яка б складалася з десяти літер. Слово? Яке слово? Звідки слово?

— А може, якісь речення не мають значення?— перепинив Урсу Віктора.— Як, наприклад, «нічого» в кінці?

— Не може бути жодної фрази без значення.

— Чому?

— Тому що вони не були б уведені в текст. Усі речення самостійні. Якби вони не були потрібні, їх би не вводили в текст. Ясно?

— Але все-таки останні фрази не означають нічого, крім «нічого». Чи вони теж мають якийсь значення?

— Саме так, Урсу! І саме звідси треба починати!

— Я все одно не розумію. Якщо навіть «нічого» щось означає, то що ж це за документ?

— Оце і я питаю, Урсу,— відповів Віктор із якимось дивним полиском в очах.— А може, перед нами ще один документ?

— Як? — підскаочив Урсу.— Я ж казав просто так...

— А я кажу не просто так. Я абсолютно впевнений! І все-таки логофет припустився однієї помилки... Чи, може, зумисне зробив це...

— Якої помилки? — по спині в Урсу побігли мурашки.

— Дуже чітко відокремив речення, перетворив їх на окремі самостійні речення, без ніякого зв'язку між ними... Це вказує, Урсу, що ми не маємо, точніше, не можемо мати загального смислу. А якщо нема загального смислу, то це означає, що перед нами не документ.

Віктор з Урсу разом підвелися з місць. Крем'язень був ошелешений, розгублений:

— То що ж воно таке, оці папери, які виповнили мені душу киплячим салом?

— Я думаю, що це ключ! Перед нами не документ, Урсу, а тільки ключ для розшифрування документа...

— То де ж тоді документ?

— Або він загублений... або тут!

— Де? Ти що, з глузду зсунувся? — вигукнув Урсу, хапаючись руками за голову.

— Ні! Я був, був божевільний, усі ми божевільні, спантеличені, приголомшені... Неймовірно! Невже він міг загубитися?

Віктор притулився чолом до віконної шиби та так і заляк біля вікна, не маючи й крапинки в обличчі.

— Невже він загубився, Урсу? — повторив знову по якомусь часі роздумів.— Невже загубився?.. Я навіть боюся спробувати.

— Якщо ти вважаєш, що це лише ключ, то загубилася сторінка документа.

Віктор не зважав на слова Урсу; він відійшов од вікна, ніби трохи підбадьорений.

— Мені аж страшно. Я ніколи в житті так не хвилювався. Урсу! Я не можу дивитися, не можу думати, роби все сам...

— Що робити?

— Полічи рядки в передмові...

— Передмова! — загорлав Урсу.

— Ні, ні! Я прошу тебе, не говори ні слова. Полічи рядки... Тільки й того! Як хочеш — голосно, тихо...

— Двадцять дев'ять! — прошепотів Урсу, теж вражений відкриттям. — Двадцять дев'ять рядків, отже...

Віктор безсило опустився на ліжко.

— Що з тобою? — кинувся до нього крем'язень.

Віктор відповів тихо, тремтячим голосом:

— Ми відкрили справжній документ!..

— Як?! Так... так! — І від голосу Урсу здригнулися стіни в хаті. — А-а! Передмова! Гаразд, але ж це... тільки за кількістю рядків?..

— Ні, Урсу! Це за всіма ознаками. За «потім» і за «нічого», а особливо за доданим реченням. Нам бракувало однієї подробиці. Кількості рядків. Тепер я вже не маю ані найменшого сумніву.

— Я не бачу нічого, крім однакової кількості рядків...

— У чому сила речень-рядків? У тому маленькому невизначеному «потім»...

— А «нічого»?

— Воно ще важливіше! Прочитай останні три рядки, які написав логофет!

Урсу почав читати:

— «Я, третій логофет дивану...»

— Почекай! — перебив його Віктор. — Передусім зверни увагу, що тільки тут третій логофет почав з абзаца... А це дуже важливо! Читайте!

— «Я, третій логофет дивану Крістаке Зогряну, написав цю таємну грамоту... — тут починається новий рядок, — ... в друге князювання його величності Мойсея Могили на сорок і першому році... — починається новий, останній рядок, — ...свого життя, котрий, дасть бог, буде не останнім». Читати й додану фразу?

— Ні!.. Тепер тобі не здається все дуже простим? Оця фраза і означає «нічого».

— З такими фактами?

— Ці факти не стосуються документа. Для самого документа вони означають «нічого».

— Отже, інші фрази з передмови?..

— Саме так! Інші фрази з передмови — це і є документ!

— А додана фраза?

— Це геніальна думка, Урсу! Геніальна! Це ніби ще один документ. Той, хто додав фразу, знав таємницю документа. Розтягнувши її отак, на обидві сторінки, він дав найкращу вказівку на те, що існує нерозривний зв'язок між двома сторінками, що їх не можна відділяти одну від одної, що тільки обидві вони — документ!

— А ми зовсім не звернули уваги на передмову!

— Той книжник був дуже мудрий. Якби його не вбили, він неодмінно став би великим логофетом. Хто зна, скільки втратили і культура, й історія через його смерть!..

— Але я все одно не розумію, де документ? Що він містить?

— Я цього теж іще не знаю. Його треба розшифрувати. У нас є ключ. Кожному рядкові з передмови адресується речення з ключа. От і все, що ми знаємо. Але це вже надзвичайно багато! Нам ще треба чимало намучитися, але нас чекає винагорода. Почали?

Урсу був готовий. Віктор узяв обидва аркуші:

- Таємниця кожної фрази з передмови тісно пов'язана з її сестрою, тобто з відповідною фразою з ключа... Звідси ми й почнемо. Перше речення ключа: «Перше, звідки б ти не бравш шукаати». Що б це могло означати? Я думаю про числову вказівку, яка допоможе нам відбирати слова. Стривай! Але ж тут теж є вказівка, Урсу! Коли ти приходиш на певне місце, в певну точку, звідки будеш рушати?

— Точкою буває центр або середина...

- Скільки слів у першому рядку передмови?

— Дев'ять. Середнім буде п'яте... Гаразд...

— Точно! Підкресли те слово, Урсу. А я його випишу окремо. Далі... «Потім дорога приведе тебе до старовинної фортеці, прозваної Фортецею Орлів,

де, думаю, нічого не знайдеш...» Будемо вважати, що в відповідному рядку передмови нема жодного слова, яке могло б стосуватися таємниці... Далі: «Потім із десяти заповідей п'яту і дев'яту вибери...»

— Я підкреслив п'яте і дев'яте слова в третьому рядку,— повідомив Урсу.— Готово!

— «Потім іди, як рак, чотири сажні»,— продовжував Віктор.— Як рак... Отже, назад, виберемо четверте слово від кінця в четвертому рядку. «Потім швидко ступи два кроки вперед, а на останньому зупинись». Отже, говориться про перше, друге і останнє слова. Ти підкреслив, Урсу?

— Підкреслив! Але ти знаєш, що вони не в'яжуться між собою, ті підкреслені слова.

— Я волів би, щоб несподіванка чекала нас укінці. Давай поклянемося, Урсу, поки не закінчимо, ніхто з нас не обізветься жодним зайвим словом!.. Чудово! Продовжуємо: «Потім трохи відпочинь, бо ти стомився, а дорога не зовсім безпечна». Отже, нам тут теж нічого шукати. «Потім і внизу нема нічого, тільки марнота». І в цьому рядку теж. Мудрий логофет! Він умів тримати перо в руці. «Потім рушай у дорогу з усіма євангеліями, і не зле, щоб ти сам придумав одну заповідь».

— Усі євангелія... Це «4» чи 1, 2, 3, 4?..

— Думаю, що четвірка. А що це таке: «...щоб ти сам придумав одну заповідь»? Щось тут наплутано!..

— Чому? Мені здається просто: один, тобто перше слово...

— Тоді логічніше було б і вказати спочатку перше слово, а потім четверте. Так? Щодо цього логофет дуже точний. Дотепер усі вказані ним номери співпадали.

— Тоді яка буде наша заповідь?

— Та, яка йде після десятої!— пояснив Віктор.— Тобто одинадцята. Неймовірно! Мене приголомшує його мудрість! Ти підкреслив? Подивимося далі: «Потім десять без одного і десять з одним понесуть твої кроки». Тобто дев'яте й одинадцяте слова. Дуже мудрий логофет... «Потім тобі допоможе проста мандрівка і не зовсім навіть остання». Проста мандрівка!

— Тобто проста фраза чи просте слово...— засумнівався Урсу.

— А може, просте число, Урсу? Правда? Виходить, ніби п'ятірка, так? Наголошено: «...і не зовсім навіть остання». Тобто та, що йде перед останньою... Передостання... дев'ята. Так? Тепер: «Потім піднімайся з труднощами до околиці села...»

— Це останнє слово в рядку. Я підкреслив. Іншого не може бути.

— «Потім покинь околицю і біля останнього обійстя сядь у затінку стріхи».

— Тобто останнє і передостаннє...— вихопився крем'язень.

— Ні, ні! — зупинив його Віктор.— Не забувай, що кожне речення — самостійне. Не перенось сюди попередню околицю. Ні! Фраза саме така, як і слід. Давай подивимося на речення в передмові.

Те речення мало такий вигляд:

«роду нашого і князівським нащадкам, біля підшви яких схиля-»...

— Яке закінчення рядка — «схиля-» чи «яких»? Логофет був дуже точний, щоб закінчувати рядок перенесеним словом. Отже, закінчення — «яких». А перед ними — «біля» і «підшви», значить: «біля підшви». Оце і треба підкреслити!

Урсу підкреслив і далі слухав Віктора:

— «Потім зупинися на три великодні дні...» Принаймні, це не один, два, три... бо він вказав би дні на початку тижня. Великдень тут має якесь значення. Який перший день великодня?

— Неділя,— швидко відповів Урсу

— Отже, це сьомий день... Так! Оце-то так! Сьомий, восьмий, дев'ятий! Неділя, понеділок, вівторок! Виятково геніально! Потрашаюче! Та якщо вважати «неділя, понеділок, вівторок», то це означає 7, 1, 2! Але, називаючи великдень, він дав номери іншої ознаки: 7, 8, 9! Підкресли їх! Які несподіванки нам придумав логофет? Зараз побачимо. «Потім після одного «Гоп» уприся ногою в землю, після другого зроби так само...»

— Ну, це просто,— сказав Урсу.— «Гоп» — це стрибок. Отже, треба перестрибувати через перше й третє слова. А відтак залишиться друге й четверте.

— Саме так! — відповів Віктор.— «Потім, якщо підеш у понеділок, то прийдеш у неділю». Перше й сьоме. Дуже просто.

— А як розлютила наших дівчат ця фраза!

— «Потім гарненько лічи східці і тільки на передостанньому зупинись...»

— Сходи Дана й Лучії! Колодязь був потоком... Отже, я підкреслюю передостаннє слово.

— «Потім заблукай добровільно у лісі, повному бузини». Бузина? «Бузиновий ліс»? А-а! Коли говориться про заблукування та ще й у бузині, то не знайдеш нічого! «Потім зупинись біля потоку і святої неділі поєднай дві одиниці та полічи три смереки». Щось аж дуже заплутано. Потік — перше слово. Підкресли. А свята неділя — сьоме. Поєднані дві одиниці буде не що інше, як одинадцять. А не може це бути одинадцять плюс три? Є чотирнадцять слів у рядку, Урсу?

Якраз чотирнадцять.

— Тоді підкресли й останнє слово. «Потім попроси князя, щоб не шукати більше нічого потім...» Тобто нам нема чого шукати в цьому рядку... «Потім переїди вершину, зітхни двічі і навіть удев'яте».

— Підкреслив! — повідомив Урсу.

— «Потім постукай у перші ворота...»

— Відчинено! — усміхнувся Дан.— Хоч і запізно, але відчинилися вони врешті-решт.

— «Потім відчини сьомого замка і побачиш курчат у кінці подвір'я».

— «Сім» — це ясно, а курчата?

— Ти хотів сказати «курчата в кінці» рядка? Якщо не одне курча, а курчата, то не менше двох. Останні двоє слів, Урсу.

— Тут щось не зовсім виходить! Як це може бути?

Подивився й Віктор. Рядок закінчувався словами: «старечої і ся-»...

— Думаю, що «і ся-», — вирішив Віктор.

— А чому? Чому не «старечої» та «і»?

— Тому, що говориться про курчат. А вони такі малесенькі! «Потім після третьої іде четверта, як після восьмої дев'ята». Отже, три, чотири, вісім, дев'ять.

— Є! Підкреслено!

— «Потім три і вісім розсипаються...» — сказав Віктор голосом, сповненим хвилювання.

— І залишаються чотири й дев'ять! Вони підкреслені!

— «Потім приходиь до кінця кінців». Це може бути тільки останнє слово. «Тому що нема нічого, нічого, нічого».

Віктор і Урсу втупилися в копію документа, покресленого там і сям олівцем Урсу.

— Ти можеш, Урсу, вибрати підкреслені слова, записати їх по порядку, не думаючи, не відчуваючи, не читаючи речення, яке вийде? Я не зміг би... Може, тобі вдасться...

— Вдасться! — рішуче сказав Урсу й заходився вибирати та записувати слово за словом, намагаючись із останніх сил не звертати уваги на смисл, не читати речення. Він писав і рахував подумки від 134 до 7, потім від 7 й вище, аж поки лягло на аркуш останнє слово.

— Давай домовимося так, Урсу. Коли ти прочитаєш, то незалежно від смислу речення, ми лягаємо спати, не кажучи жодного слова. Навіть коли дізнаємося про неймовірну таємницю, навіть коли почуємо хтозна-який жорстокий абсурд чи дурницю... Домовились?

Надворі вже розвиднялося — скоро мало зійти сонце.

— Згода, — відповів Урсу.

— Читай!

Віктора проймав дріж, накочувалося запаморочення. Він сперся на стіл, щоб не впасти. Тремтів голос і в Урсу.

— «Тінь дуба викривленого у Шойменах на світанку місяця восьмого вкаже дорогу. За першою вершиною біля підшви крем'яної скелі стріла, пущена в сонце, покаже вхід. Дорога спускається, піднімається також, потім прямо веде. І ся треба стерегти від небезпек за всіма ворітьми».

Обидва черешняки впали ниць на ліжка. Не промовили ні слова — вони плакали від хвилювання та радості.

Данові снився жахливий сон... Ніби він жив у якусь далеку епоху, а в ній перемішалось багато інших різних епох. Він, ніби справжній перипатетик — учень школи давньогрецького філософа Арістотеля, — викладав ідеї Коперника на вулицях якогось середньовічного міста, хоч йому не виповнилося ще й дванадцяти років. Потім послав другові-ровесникові, на прізвище Паскаль, телеграму, вітаючи його з відкриттям елементів Евклідової геометрії. Вийшовши з пошти, побачив юрбу людей, що зібралися довкола похилої вежі. Невже він у Пізі? З вікна вежі молодий чоловік з чорними очима й орлиним носом кричав людям, що він говоритиме *de omni re scibili*¹ і чекає *ergo*² будь-яких запитань. Перипатетик, вражений відвагою незнайомця, виліз на крилатого дуба за статуєю Данте і закричав до натовпу, що він говоритиме не тільки *de omni re scibili*, але *et quibusdam aliis*³. Хтось його спитав, чи земля крутиться, і він упізнав у тій людині замаскованого ватажка гвардії інквізиторів. Учителя одразу оточили десятки солдатів із блискучою зброєю, але він ще встиг вигукнути: «*Errur si muove*»⁴. Його підняли й понесли прямо на ешафот. Там якийсь літній священик дав йому старовинну книгу й сказав, що, коли він зуміє прочитати її, то буде помилуваний. Але оскільки бідолаха ніяк не міг утнути етруське письмо, яким написано книгу, то приреченого кинули в вогонь. Охоплений полум'ям, він схопився руками за голову й закричав до натовпу, що зібрався довкола: «*J'avais, rougissant, quelque chose là!*»⁵. Але ні гільйотина, що взялася невідь-звідки, ні полум'я, що вже обпікало обличчя, не могли знищити його, бо Дан розплющив очі й перелякано скочив з ліжка. Ніде не видно було ніяких знарядь тортур чи езекуції, а в хаті — лише промені сонця, дуже теплі й ласкаві. Він швидко вмив-

¹ Про всі відомі речі (лат.).

² Отже (лат.).

³ І про деякі інші (лат.).

⁴ І все-таки вона крутиться! (Італ.).

⁵ А тут щось було! (Франц.)

ся, поспіхом одягнувся, відчинив вікно, подивився на стіл і аж тепер побачив знаряддя тортур...

На столі лежали три телеграми від Тіка... Дан перечитав їх, спершу йому перехопило подих, потім він рвонувся, мов навіжений, та так прудко, що йому позаздрив би найкращий спринтер міста. На подвір'ї Вікторового будинку не було тільки двох черешняків: того, хто посилав телеграми, і того, хто їх отримав. А Данові що? Все одно він приніс найважливіші вісті. Тому урочисто ввійшов у ворота і владно сказав:
— Приготуйтеся в дорогу! Негайно!

Усі здивовано повернули до нього голови.

— А ти вже приготувався? — спитала Лучія.

— Навіщо мені готуватися? А-а! Звичайно, я теж приготуюся.

— А ти звідки знаєш, що нам треба їхати в Шоймени? — спитала його Марія.

— В Шоймени? Звідки ви про них знаєте? Не може бути! Вам Тік теж телеграфував?

Віктор, почувши Данові слова, здивувався більше, ніж Марія.

— Тобі Тік телеграфував із Шойменів?

Дан не відповів на запитання й не показав телеграм. Він тільки розгублено дивився на своїх друзів.

— Вам кортить покепкувати з мене?! Якщо Тік вам не телеграфував, то звідки ви знаєте про Шоймени?

— Із грамоти, соньку! — поінформувала його Марія. — Урсу й Віктор розшифрували документ.

— Як?! Ви розшифрували оту вбивчу етруську писанину?

— Чому етруську? — розсердилася Лучія. — Аби ти знав, що справжній документ у передмові, а те, що ми вважали за документ, — то тільки ключ.

— Що ви мені туману напускаєте? Дайте сюди документ!

— А ти давай телеграми.

Вони негайно обмінялися паперами, і здивуванню всіх не було меж.

— Що могло трапитися з Тіком? — спитала Марія, дивлячись в очі Вікторові. — Чому він прислав три телеграми, а дві з них однакові?

— Коли він посилав першу телеграму, — намагався пояснити їй Віктор, — то ще не знайшов першого гінця.

— Це зрозуміло. А ті дві?

— Ті дві...— замислився Віктор.— Друга свідчить, що він дізнався щось про послання раніше, ніж дістався в Шоймени.

— Тобто він знайшов першого гінця,— додала Лучія.

— Не думаю...

— Чому?

— Тому що він повідомив би про це як про надзвичайну подію. Але ж у першій телеграмі він написав: «Приїжджайте в Шоймени, послання справжнє». Він же не сказав: «Я дійшов до кінця» або: «Ура! Я знайшов!» Знаємо ми Тіка... Та ще після стількох митарств...

— А ти сам що думаєш про це? — спитала Марія.

— Йдучи слідами послання, він знайшов цілу низку подробиць, які переконали його, що послання справжнє. Але не це мене зараз цікавить... Чому він так категорично кличе нас у Шоймени, ще не прибувши туди сам?

— Може, він дізнався, що там перший гонець,— втрутився Урсу.

— Може, й так. Але це не підтверджується тоном виклику та й самим викликом. Мабуть, там трапилося щось інше. І воно вимагає негайної дії.

— Ти думаєш, воно пов'язане із замком? — висловила здогад Марія.

— Може, й так... Або з дівчиною...

— Щось серйозне? — спитала Лучія.

— І так, і ні. Його виклик свідчить, що він у чомусь упевнений! Приміром, у замку. Але ж він викликає нас, не знайшовши першого гінця. Отже, тут мова не про замок. Швидше всього про дівчину...

— Чому?

— У телеграмах Тік жодного разу не згадав слова **замок**, а тільки **послання**.

Все одно не розумію,— призналася Марія.

— Це означає, що там, під Шойменами, де, як ми знаємо, є замок, тамтешні люди поняття не мають про нього. Коли б Тік почув від них щось певне, пов'язане з замком, тоді загадка перестала б бути загадкою і він використав би слово «замок». Тепер ясно?.. Отже, він не знає нічого про Замок двох хрестів...

— І про дівчину в білому теж,— додала Лучія.

— Так! — погодився Віктор.— Надто коли взяти останню телеграму: «Приїжджайте негайно в Шоймени». Тік остереігається говорити щось конкретне. Очевидно, щоб не викликати ні в кого підозри. Отже, там ніхто нічого не знає про замок. Але там щось таки сталося і змусило його повірити, що в посланні написана правда... бо якби Тік не був певний цього, то не кликав би нас туди.

— То чому ж ти не віриш, що він знайшов першого гінця? — наполягала Лучія.

— Бо він не зміг його знайти. Якби він його знайшов, то прислав би нам таку телеграму: «Я дійшов до кінця, я відкрив місце. Приїжджайте туди-то».

— І як би пов'язувалася така телеграма з першим гінцем? — теж здивувалася Марія.

— Знайшовши першого гінця, Тік відкрив би й замок.

— А ти вважаєш, що перший гонець узяв послання в самому замку? — спитав Урсу

— Так!

— Тоді чому ж там ніхто нічого не знає про замок? — знову втрутилася Лучія.

— Не знаю. Перший гонець — загадка. Його поведінка досить дивна. Він одержав пакета із фортеці і нікому не сказав нічого про фортецю. Ви тільки уявіть, яку сенсацію викликала б така чутка. А може, в того кур'єра є підстави тримати все в секреті?

— Або той замок — щось дуже-дуже знайоме всім, якийсь старовинний будинок чи щось подібне... А люди, не знаючи його історії, просто не звертали досі на нього ніякої уваги.

— Припущення твоє цікаве, Лучіє,— відповів Віктор.— Але Тік зовсім не згоден з ним. Він зумисне уникає робити в телеграмах найменший натяк на «замок» чи «фортецю». І все-таки не просить, а наказує виїжджати в Шоймени. Заради якихось старих руїн чи ще чогось дріб'язкового він так не чинив би.

— Твоя правда! — визнала Лучія.— Отже, кликати нас туди спонукало Тіка щось пов'язане з дівчиною в білому!

— Ти вважаєш, щось могло статися з дівчиною? — захвилювалася Марія.

— Мабуть, саме так...— роздумував Віктор.— Він з нею зустрівся або... або, натрапив на її сліди... Не просто на сліди, а на те, що вона в замку... або на те, що вона полонена...

— То що ж з нею трапилося? — не могла заспокоїтися Марія.

— Історія її полонення теж загадкова... Але поки що обличмо це... Зараз у нас інше завдання. Тіків виклик, його телеграми, його Шоймени — все співпадає з нашим документом, з нашими Шойменами. Отже, нам випадає дуже гарна дорога. Це — без сумніву. Як ви вважаєте?

Усі погодилися.

— Ми зустрінемося з Тіком! — були перші Данові слова, коли він підійшов до групи з якогось закутка саду, де вивчав документ.— Мамо рідна, мене ошелешила ця розгадка... А я думав, що все дурнички. Диво, а не логофет! Я йому зробив би... сам не знаю що, але щось дуже велике. Грандіозно! Як він додумався до такої дивовижної передмови!

— Хіба тільки це? — загорілася Лучія.— А ключ? А фраза про великодні дні, яка мене збивала з пантелику?.. А речення з курчатами, з заповіддю? Признайся, Вікторе, коли ти почав відчувати, що документ — то насправді тільки ключ до нього?

— Мене ніби осяяло. В голові наче грозові хмари клекотіли. Я згадав вашу суперечку з Марією про відсутність конкретності... З цього ми й виходили. Але обличмо розмови. Треба негайно збиратися. Ти цікавився, Урсу?

— Так! — відповів крем'язень.— Поїзд-лісовоз іде на Шоймени в обід, а прибуває десь о четвертій-п'ятій годині пополудні. Бо там підйом і дорога важка.

— Ми втратили день! — засумував Дан.— І все через мене. Аби я не заснув і дочекався батька, то прийшов би ще вночі з телеграфами і ми могли б поїхати рано-вранці.

— Там все одно нам нічого робити! — заспокоїла його Лучія.

— Як-то нічого робити?

— Ти не читав документа? «Тінь дуба викривленого у Шойменах на світанку місяця восьмого...»

— Чому ми повинні бачити тінь дуба на світанку?

Почекайте трішечки... Але ж відтоді, як написано документ, минуло понад триста років. Хіба міг стільки літ стояти викривлений дуб?

Нікому досі і в голову не прийшла ця думка, це запитання, найпростіше й найзловісніше з усіх. Тому вони якось аж розлючено глянули на Дана.

— Чи може стільки літ стояти викривлений дуб? — непевно, мов луна, повторила Марія запитання.

Віктор спробував розвіяти їхні сумніви:

— Не гаймо часу. Треба приготуватися так, як до тривалої екскурсії. Рівно о дванадцятій зустрічаємося на станції.

Він намагався говорити спокійно. Але Данове запитання цвяшком засіло в голові. Що ж буде, коли в Шойменах справді нема викривленого дуба?

2

Траян усе норотив провести Тіка до станції. Обидва хлопці прокинулися відпочилі, переповнені добрим настроєм. Траянова мати дала їм по великому шматку бринзи із сметаною та паруючої мамалиги. За сніданком Тік сказав Траянові, що йому треба піти на станцію зустріти друзів, «вони неодмінно повинні приїхати вранішнім поїздом». Траян одразу зголосився супроводжувати Тіка, та білявий шибеник шукав будь-якої зачіпки, аби відмовитися від такого великодушного доказу дружби. Але й Траян виявився досить заповзятливим у своїх намірах, тож вони й вирушили вдвох до маленького лісового полустанка. Дорогою Траян обурено сказав Тікові, що він теж хотів би піти на екскурсію, але мати навіть слухати не хоче його благань.

Аби ти тільки знав, яка в мене мати! Ні, вона не зла, не думай. Але оберігає мене навіть від мужи. Коли я хочу піти з друзями десь у поле, то неодмінно мушу сказати їй, що разом з нами буде і вчитель або хтось із дорослих. Вона мене змушує брехати. Тато — той не такий. Але він рідко буває вдома... Коли батько хоче взяти мене з собою в гори, то мати намагається не пустити...

Тік, хоч і не схвалював такої поведінки матері, визнав у душі, що, не пускаючи сина на екскурсію,

Траянова мати врятувала його, Тіка, від великого клопоту. Тому подумав і заспокоїв товариша:

— Такі вони всі, матері! Бідолахи... Ми повинні їх розуміти. Вони стільки намучилися з нами...

Але хлопчак із славетним ім'ям не поділяв Тікової доброзичливості:

А тебе твоя чому пускає? Та ще й самого... Аби мати хоч трохи довіряла мені...

Та Тікові не хотілося сперечатися на цю слизьку тему. І він поспішив перемінити розмову:

— Я тобі забув розповісти про матч Урсу...

— Та ти вже розказував! І про крок правою, знаю... І, удавані удари лівою, і град ударів правою. Я все дуже добре запам'ятав. Тепер тільки думаю, проти кого їх застосувати. Ти казав, що він ударом перекинув його через канати? Щось не дуже віриться...

Ось побачиш його. Я вже тобі казав, що на світі нема людини, яка могла б побити Урсу.

Неподалік від полустанка дорогу їм перепинив рівчак із крутими берегами. Щоб обійти його, як це робили всі люди, треба було дати гак у кількасот метрів.

Я не можу витерпіти такої несправедливості! розгнівався білявець.— Станція за два кроки, а мені якийсь нещасний рівчак обходить за півкілометра? Ні! Я стрибаю!

Ширина була не більше трьох метрів. Тік розгнівався і приземлився без особливих труднощів на проти-лежному боці.

— Гей, Траян! — покликав він приятеля.

Але Траян вагався. Він подивився на течію, зміряв поглядом ширину. Врешті наважився стрибати.

Стрибай одразу! Чого ти там думаєш? Не бійся!..

Ні... Якщо я порву штани, мати мене вб'є...

Траян вдало стрибнув, але Тік не встиг похвалити його. Почулося пахкання локомотива. Обидва хлопці помчали щодуху й прибігли на перон разом із поїздом. З платформ та з маленького критого вагона висипало чимало людей. Але Тік не помітив між ними жодного черешняка.

Не розумію, чому вони не приїхали...— розгублено повторював він своєму другові.— Може, вони чимось іншим доберуться? Чи приїдуть другим поїздом?

Він спитав якогось чоловіка, коли буде наступний поїзд, той відповів, що «десь о четвертій по обіді, якщо не поламається паровоз». Тік занепав духом. Сподіванка, що вони одразу вирушать на пошуки замку й дівчини в білому, трохи відвернула його від тривожних думок і чорних передчуттів. А тепер вони знову раптово лавиною навалилися на нього.

— Чого ти засумував? — спитав його Траян. — Я знав ще вчора, що вони не приїдуть вранішнім поїздом. Поки дійшла телеграма, поки вони зібралися... ого-го! Це стільки часу! Вони, мабуть, і завтра не приїдуть.

— Не може такого бути! — розсердився Тік. — Вони неодмінно прибудуть вечірнім поїздом.

Ходімо, я тобі краще покажу село. У нас є дуже цікаві місця.

Тік поплівся слідом за Траяном, і його то дрозь проймав, то обсідали чорні думки, які зрідка освітлювалися білими видивами. Він не помітив навіть, що вони перейшли місток, не чув жодного слова з розповіді свого товариша. Малий ніяк не міг зрозуміти, чому затрималися черешняки, тим більше що, за його розрахунками, повинен був уже повернутися й Віктор. А може, саме Віктор і відрадив їх від поїздки? Невже він повірив, що все вигадка? Не може бути! Тоді хтось-таки та приїхав би вранішнім поїздом забрати його додому. Точно!.. Черешняки або запізнилися, або не встигли на поїзд, або готуються до далекої дороги... Іншого пояснення не було. Не могли друзі просто так залишити його після стількох категоричних викликів. Вони приїдуть післяобіднім поїздом.

Малий розвідни аж просвітів на обличчі. Лише тепер він помітив, що вони прийшли на околицю села.

— Ось глянь! — говорив йому Траян. — Із заходу все стережуть гори. Вони стоять ніби мур.

І справді, на заході виднілося гірське пасмо високе, дике, погрозливе. Пасмо складалося з безлічі гребенів. Воно здавалося уламком пилки із загостреними зубцями. Пасмо спадало до села, розбігаючись силою-силенною горбів, які, хоч і нижчі та притупленіші, здавалися зменшеною копією високого масиву.

Ті малі зубці тупі, охрестив їх Тік.

— Ми їх називаємо «Отарою». А вони й справді схожі на отару.

І то таки правда — коли дивитися на них, широко розплющивши очі, горби здавалися отарою, що закам'яніла в далечині.

— А зараз ходімо, я тобі покажу найцікавішу штуківину в селі,— набундючився Траян.— Це наша гордість!..

І він потяг Тіка до пагорба серед села, де стояла висока дивовижна церква.

— Що це таке? — спитав зачудований черешняк.

— Ти бачиш, баня не посередині? Вона ніби зсунута на кілька метрів убік.

— Вона ніби крива!..

— Отак ми її і називаємо: Крива церква. Є легенда, що церкву звели багато років тому з наказу князя Васіле Лупу. І збудували її саме такою, як звелів господар: кривою.

— Навіщо? — здивувався Тік.— Хіба не можна було зробити нормальну церкву?

— Стривай, я тобі зараз розкажу. Легенда розповідає, нібито на місці нинішньої церкви ріс колись найстаріший у нашій країні дуб... мабуть, ще від часів Децебала. Від старості дуб зігнувся, викривився. І називався дуб кривим, і знала його вся країна. І приходили сюди люди з усіх усюд, щоб поклонитися його корінню. А однієї ночі дуб упав. І звелів тоді князь збудувати на його місці таку церкву, яким був дуб. І таку заввишки, і таку завтовшки. Тому церква й викривлена.

— Бідолашний дуб! — засумував Тік.— Але знаєш, Траяне, не міг він бути від часів Децебала. Найстарішому дубові в нашій країні десь із вісімсот років. Стільки, певне, було й викривленому дубові. А може, йому було років з тисячу, хто зна...

Хлопці обійшли довкола стомленої церкви, потім піднялися на дзвіницю, бо в саму церкву їм не вдалося проникнути. Великі двері були на замку, а священик приходив сюди тільки правити службу. Траян повів Тіка на край села показати маленьку гідроцентрально — «мікроцентрально, яку зробили наші люди самі, без нічийої допомоги». Потім вони зайшли в сад, але не через паркан, а через ворота. Сад громадський, а серед

тих, хто доглядав його, була й старша Траянова сестра: Вони доскочу наласувалися фруктами, а вдома навіть не торкнулися до страв, чим дуже здивували Траянову матір.

Наближалася третя година, і Тік вирішив собі, що цього разу він піде на станцію таки сам. Тому, побачивши, що підходить Траянова мати, він таємниче прошепотів хлопцеві:

— Цього разу теж будемо стрибати через потічок. Я, коли порву штани, просто їх зашпилюю...

В Траяна, звісно, охота йти відпала.

«Бідолашний Траян,— співчутливо думав дорогою Тік.— Так йому було б цікаво, і так би він засмутився, коли б побачив, що ми одразу вирушаємо на екскурсію!.. То таки на краще, що він не пішов...»

Поїзда на станції ще не було, але, казали люди, він мав підійти хвилин за п'ять.

Чекаючи, поки мине п'ять хвилин, які видалися за всі п'ятнадцять, Тік дивився на гори. Звідси вони були ще грізніші. Хлопець підійшов до селянина із заячою губою, зятятого любителя люльки, і спитав:

— Як звуться, дідусю, оті гори?

— Оті за Отарою?

— Так, оті, що ніби зубці.

— Краще спитай, як вони не звуться. Хто їх називає Орлиними, а хто — Голими Вершинами. Дехто називає їх Великими. Сам я кажу на них Прокляті. А книжки називають їх Відром.

— А можна там пройти?

— Де там! Ти думаєш, хлопче, що хто-небудь вибирався на їхні вершини? Гори злі, справді прокляті. Хто пробував піднятися, то або не повернувся зовсім, або став калікою на все життя. Ніякої з них користі. Лише дощові хмари нам затримують, прокляті...

Почувся гудок, а потім і чакання локомотива. Стомлено дихаючи, на станцію вкотився маленький завзятий паровоз. Схвильований Тік заплющив очі й почав рахувати до восьми. А коли розплющив їх, то на протилежному кінці перону побачив...

Він метеором упав в обійми Марії.

— Нестерпний ти! — дорікнула йому сестра.— Хіба ти не міг...

І, не знаючи, що мав би вчинити братик, просто

поцілувала його. Потім ясноокий кирпань пройшов через руки інших черешняків. Лучія, Дан, Урсу, Віктор. Малий навіть не встиг спитати Віктора, коли той повернувся, бо Віктор випередив його:

— Тіку, ти не бачив у селі старого дуба, старого викривленого дуба?

— А навіщо вам дуб? — стрепенувся малий. — Він звалився ще за часів князювання Василе Лупу.

— І від нього не залишилося нічого, геть нічогоісінько? — перелякано спитала Лучія.

На місці дуба стоїть церква. Збудована вона якраз на тому самому місці і зроблена за його виглядом. Он вона! На горбі посеред села. А навіщо вам дуб? Я думав, ви скучили за мною чи за...

Тік помітив, як перемінилися на виду черешняки, як засвітилися дивним світлом їхні лица. Що з ними таке?

Урсу! сказав Віктор. — Можна розбивати намети. Думаю, краще поставити їх якомога далі від села. А зараз, любий Тіку, і нам, і тобі багато є про що розповісти...

Вони розповідали про свої пригоди далеко за північ. І з хвилюванням чекали ранку, бо саме був восьмий місяць, а викривлена церква у Шойменах мала показати їм дорогу, якою вже сотні літ, мабуть, ніхто не ходив.

РОЗДІЛ XV

1

Урсу розбудив друзів до схід сонця, як тільки засіріло. Черешняки поставили намети на березі потоку; вода в ньому холодна, мов крига, і здатна розбудити найбільшого сонька. Усі ще звечора погодилися, що в село до Кривої церкви підуть лише Віктор і Тік, а решта тим часом приготуються до походу.

Віктор з Тіком швидко подалися в село, щоб зустріти схід сонця біля церкви. Вони швидко промчали безлюдними вулицями й опинилися на високому горбі раніше, ніж із-за горизонту викотився червоний диск сонця. Побачивши отару горбів на заході, Віктор не втерпів:

— Знаєш, Тіку, якщо церква не точно на тому місці, де ріс дуб, і зроблена не за його виглядом, то нам навряд чи пощастить коли-небудь знайти той вхід.

— А це, Вікторе, важливо?

Навіть дуже. Документ говорить, що нам треба йти туди, куди вкаже тінь викривленого дуба на світанку восьмого місяця. Тінь повинна показати на якусь вершину. Так і в тексті говориться: «За першою вершиною...» Тепер розумієш?

- Ти гадаєш, вона може вказати на іншу вершину?

- Саме цього я й боюся. Мабуть, викривлений стовбур дуба, тобто його тінь, дотягувалася до певної вершини, через яку, під якою чи крізь яку проходив князь у таємний хід. А коли церква збудована не точно на місці дуба, тінь її може нам показати на іншу вершину і... Ти розумієш?

Вікторові слова занепокоїли Тіка. Та коли малюк побачив, як поволі, ніби з-під землі викочується сонце, до нього повернувся бадьорий настрій.

- Я не вірю, Вікторе... Є ж легенда про дуба й про цю церкву на його місці...

— Саме це мене теж заспокоює... Церкву, мабуть, і збудували на місці дуба тільки для того, щоб вона показувала дорогу. Тому вона з викривленою банею. Легенда з неба не впала. Пильнуймо, Тіку... Сонце починає підніматися... Та-ак, а звідки ж подивитися на тінь? Про це ми й не подумали...

- У мене є ідея. Я вчора вилазив на дзвіницю. Знаєш, як звідти добре видно все навколо! Може, виберемося на дзвіницю?

Дзвіниця височіла якраз перед входом до церкви, за кілька метрів від неї. Вона була не дуже висока, так що тінь від церкви перекривала її власну тінь. Обидва хлопці швиденько піднялися на дзвіницю й зупинилися аж угорі біля слухового вікна. Тінь церкви простягалася до горбів. Коли провести пряму лінію від початку тіні, то вона впиралася в один з них.

Третій зліва, Тіку!

— Отой, що з трьома деревами, які утворюють трикутник!

— Так, так. Почекаємо ще трішечки... Але ніякого смислу... Оже, ми повинні перейти через третій горб... Повертаймося!

Віктор і Тік залишили горба. Дорогою Віктор виповів малому свої сумніви:

— Я все-таки не розумію, як ми дійдемо від вершини до підніжжя крем'яної скелі. Від горба до гір, здається, чималий шмат шляху.

— Може, скеля перед горами, припустив Тік.

— Може, й так, хоч я не дуже вірю. Одначе документ вимагає опиратися тільки на кілька дуже солідних орієнтирів... Тіку, любий мій, надвечір, коли пощастить, дійдемо до Замку двох хрестів, чи, як ви його назвали, до «Замку дівчини в білому»...

Лише тепер Тік наважився спитати Віктора, що той думає про цю дівчину. Одначе й сам відчув, що його слова пронизав острах:

Ти що, Вікторе, думаєш про дівчину в білому?

Віктор відповів одразу, усміхаючись:

— Я думаю, вона в замку... Може, навіть саме в тій кімнаті, яка вказана в присланому нам плані...

— Але як вона опинилася в замку?

— Це загадка, Тіку...

— А ти не думаєш, що її полонили й замкнули у фортеці?

— Навіщо? Хто й навіщо полонив її і чому зачинив саме в замку?

— Ти не віриш, що вона полонена?

— Коли казати правду, Тіку, то не вірю, попри всі докази...

— А хіба вона не написала в листі, що її полонили? Ти ж і сам ніби не сумніваєшся в її посланні. А ця історія, про яку говорять в окрузі?.. Не могла ж вона з неба впасти...

— Справді... Я дечого не розумію, і те дещо викликає в мене багато роздумів... Іноді я майже перекоаний, що їй загрожує велика небезпека, а іншого разу в мене буває таке враження, ніби все це тільки жарт... Не історія замку, а історія дівчини в білому...

— А я впевнений, що їй загрожує велика небезпека... більше того, мені страшно, коли б ми не прийшли занадто пізно...

Тік говорив з таким болем, аж Віктор відчув його острах. Тому він спробував заспокоїти малого:

— Давай усе повернемо навпаки, Тіку... Чому ми можемо прийти запізно?

— Коли казати правду, то я боюся, щоб її не вбили розбійники...

— Розбійники? А чому це тобі спало на думку? — удав здивованого Віктор.

Але Тік одразу перемінив розмову, бо помітив решту черешняків, що мчали їм назустріч:

— Не забудьмо горба, Вікторе. Третій ліворуч з трьома деревами...

Останні слова він сказав так голосно, що його почувли всі.

— Третій! — зустріла їх Лучія. — Третій ліворуч... А скільки до нього кілометрів?

— Шість з половиною, — швидко підрахував їхній геніальний топограф Урсу. — Не більше... може, навіть на сотню-другу метрів менше... Коли Дан не нестиме багажу, то щонайбільше за дві години ми будемо на вершині.

— Так далеко туди йти? — здивувалася Марія.

— Це тобі здається далеко! — відважно заперечив Дан. — Думаю, що до обіду будемо там... А може, ти, Урсу, помилився... Тут же кілометрів два...

— Ти не бійся! За годину й п'ятдесят хвилин будемо там. До підніжжя прийдемо за годину. Підйом буде важчий. Він ніби прямий...

— А звідти, з вершини горба, скільки кілометрів до гір, Урсу? — спитав Віктор.

— Зараз важко сказати... По прямій — десь кілометрів п'ять. Але я не знаю, яка там дорога... Коли ми вийдемо на вершину, я скажу точно.

— Не будемо гаяти часу! — розпорядилася Лучія на превелику Тікову радість. — Пора рушати. Зупинимося тільки на вершині під тим деревом, що праворуч.

— Ого! — удавано злякався Дан.

— А для більшої певності ми з Марією вирішили приготувати там сніданок.

— Яке ж ви мали право вирішувати тільки обоє? — обурився Дан.

— Удвох! — виправила його Марія. — Тобто одноголосно. А хочеш, щоб нас було більше, то можемо й тебе прийняти в ряди господинь...

— Гаразд! — пригрозив Дан. — Я готовий у дорогу.

І він так прудко пішов уперед, що здивував навіть Урсу. Дан так рішуче вирішив помститися господиням

і позбутися разом слави лінтюха та слабака, що невдовзі почав задихатися — цей стан дуже добре відомий спортсменам, він настає на межі сил. Криза сталася десь через два кілометри. Як грім. Хлопець ніби в пекло йшов, ніби в озеро з киплячою смолою. Але поруч нього був Тік. Він здогадався, чому в Дана заплітаються ноги, і саме тоді, коли той збирався прохрипіти: «Тіку, я вмираю! Передай батькові, що я загинув, як герой...», малий погнав його вперед:

— Лучія сказала, що помре зо сміху ще до третього кілометра...

— Чому? — прошепотів Дан.

— Бо сміятиметься з тебе, що ти рушив, як витязь, а звалився, мов ковбаса... Йй-право, отак і сказала... Але Марія краща... Вона сказала, що сміятиметься, коли ти впадеш і доведеться піклуватися тобою...

— Так?! — видихнув Дан і прискорив ходу.

І тут сталося з ним оте просте й звичайне для спортивного світу диво. Йому вдалося подолати кризу... Він відчув, що відлягає в грудях, зникає кволість, яснішає голова. Він ішов, не озираючись назад. Згодом сказав Тікові:

— Я тебе дуже прошу, попроси рюкзака в Лучії. Я не можу дивитися на неї. А сам боюся зупинитись.

Тік приніс Данові рюкзака, але не Лучіного, бо дівчина затялася давати щось із своєї поклажі до першого привалу, а Марііного, — та дуже зраділа, що може позбутися частини свого вантажу завдяки темпові Дана. І лише Тік та вірний Цомбі найбільше раділи від такого завзятого маршу.

Навіть коли почався підйом, Дан нікому не дозволив обійти себе. Де тільки в нього сили взялися! Разом з Тіком і Цомбі він відважно подолав страшну крутизну горба й вибрався нагору, не відчуваючи втоми. Зупинився аж під велетенським деревом і, взявшись руками в боки, переможно чекав приходу двох господинь. Коли дівчата, нарешті, з'явилися, вони мовчки якийсь час дивилися на нього, а потім, ніби між іншим, звернулися до Віктора:

— Ми порадилися з Тіком і вирішили зробити привал біля крем'яної скелі.

Найгучніше з усіх сміявся Урсу:

— Ха-ха-ха! Дане, ти герой! Обіцяю, що зроблю з

ебе чемпіона-марафонця. Коли тобі вдалося подолати кризу, то це означає, що в тебе є спортивні нахили. Але мушу сказати відверто, краще б ти не переходив через кризову точку.

— Чому? — розсердився Дан. — Ага! Заздрощі!..

Бо мені доведеться нести тебе на спині. Ти не козирися, що назавжди позбувся втоми. До вечора вона себе покаже, а на завтра нам потрібні будуть ноші. Як би ти зараз не хизувався, як би не впирався, завтра ти вже не будеш здатен ні на що. А може, навіть сьогодні надвечір.

Побачимо! — задержувано відповів Дан.

Але слова Урсу трохи пригасили його запал. Завдяки спортивному досягненню Дана сніданок почався на півгодини раніше. Герой, по-лицарськи великодушний, пощадив Лучію й Марію, не став пускати тих контршпильок, яких вони заслуговували, а вдовольнився лише м'якою погрозою:

Якщо ви вдруге присилуете мене до такого випробування, то я заведу ва просто в пекло. Даю слово!

Урсу тим часом вибрався на вершечок дерева, щоб обстежити околиці. Горб, де вони зупинилися, круто спускався до підніжжя гори. На її схилі вдалині віднілося річище потоку, який збігав згори по ущелині. Урсу простежив за річищем і швидко відкрив, що воно — єдина доступна на гору дорога. Хлопець негайно доповів про свої спостереження й почув голос Віктора:

Я так і думав. Мусить бути якась дорога. Логофет досить точно вказав нам шлях.

Урсу спустився з дерева, з великим апетитом попоїв і виробив з Віктором план дій, підрахувавши, що до підніжжя гори не більше п'яти кілометрів. Хоч темп, який запропонував Дан, вимагав від кожного великих зусиль, ніхто й не думав насолоджуватися відпочинком. Годинник не показував ще й восьмої ранку, коли черешняки почали спускатися з горба до підніжжя гори. Цей єдиний спуск поміж урвищ вів просто до річища потоку.

Коли черешняки дійшли до струмка, то відчули, що опинилися в іншому світі, який належить уже іншим силам.

Гори, що з вершини горба здавалися звичайними

вершинами з голими загостреними верхами, тепер показували всю свою силу й дикість. Вони скидалися на мури — прямовисні, важкі, байдужі, притуплені й гладенькі, розколені то сям, то там стрімкими страхитливими щілинами. Це було дике й суворе місце — воно пригнічувало, зловісно погрожувало, дихало жорстокістю. Нічого подібного черешняки ще не зустрічали на своїх шляхах.

Важкі випробування почалися вже в ущелині біля скелястих горбів. Тут не було ні второваної дороги, ані навіть сліду якоїсь стежини. Затиснуте скелями річище правило їм за сяку-таку приступну дорогу, непевну й примхливу. Вела вона через валуни, повз прірви й дерева, а особливо допікали безконечні повороти, аж навіть Дан здерся на валун і виголосив коротеньку промову:

— Ця дорога, на мою думку, схожа на боксерський матч. Атака справа, ухил наліво, крюк, прямий, аперкот, і жоден берег не лежить у нокауті більше десяти секунд. Для того, щоб розібратися, тут потрібен не турист, а рефері...

Дан зіскочив з валуна. І знову випадки, ухили, обманні маневри...

Черешняки вийшли до підніжжя гір, але не зупинилися. Бо не закінчувалося й річище, а воно — єдина певна дорога, і вапнякові схили, які відкривалися час від часу, не провіщали поблизу крем'яної скелі. Десь через кілометр між скелями, ще грізнішими й гострішими, завидніло раптом кругле темне плато. Довкола здіймалися круті кам'яні стіни, і то таким густим частоколом, ніби утворювали ліс списів, що погрожували небові. Один із цих войовничих списів відрізнявся кольором і формою від решти. Туди й подалися черешняки, бо це була не вапнякова скеля, а гранітна, вона одна пережила хтозна-який геологічний катаклізм.

— Крем'яна скеля! — вигукнув Урсу.

Тільки біля її підніжжя юнаки зупинилися й поскидали поклажу. Урсу, мов мавпа, видряпався на стрімку скелю й знайшов місце, звідки добре було видно всю місцевість. По той бік гострих скель, що утворювали стінки відра, на дні якого вони перебували, здіймалися безжальною перешкодою гори Голих Вершин. Їхні стіни були такі рівні, неначе хтось вирубав їх одним

ударом шаблі. Тільки небесні птахи вільно діставалися до вершин. Здавалося неймовірним, щоб людина могла добратися туди.

— Ми наче взаперті! — повідомив Урсу друзів, спустившись зі скелі.— Я не знаю, де той вхід, бо не видно нічого, що вказувало б на замок, але вибратися на ті гори абсолютно неможливо.

— І нема ніякої щілини, ніякої долини через гори? — спитала Лучія.

— Долини? Ти знаєш, який вигляд у фортечної стіни? Гори точнісінько такі самі. Їх наче створила людина, а не природа. Тільки на вершині вони ніби доступніші. Замок, мабуть, десь за цими шпичастими скелями.

— Не вірю! — сказав Віктор.— Його б легко знайшли.

— А може, він усередині якоїсь скелі? — висловила здогад Марія.

— Тоді б його теж було дуже просто знайти,— розчарував її Урсу.

— Давайте подивимося, куди нас веде логофетів документ,— втрутилася Лучія.— Нічого нам робити якись припущення. Він говорить не про замок, а тільки про вхід. А в цьому нагромадженні скель може бути не один, а сто входів.

— І не забуваймо,— нагадала Марія,— що до входу веде стріла, пущена в сонце. Це означає, що вхід — на віддалі польоту стріли.

— У сонце! — уточнив Дан.— А що означає оте «в сонце», коли ніякого сонця не видно звідси, з цієї глибини?

— Не видно,— якимось лагідно сказав Віктор.— Але ж відомо, де воно сходить, чи не так?

— А-а! — отямилася Марія.— Стріла, пущена на схід? Чудово-о! А де схід?

— Лучія дістала компас і за мить показала такий важливий і потрібний черешнякам напрямок:

— Прошу! Прямо перед вами ост! Нам треба тільки лука й стрілу.

— Скільки може пролетіти стріла, Вікторе? — спитала Марія.

— Навіть дуже сильно пущена стріла навряд чи пролетить більше сотні метрів. Правда, Урсу?

— Може пролетіти... Але не набагато більше. Отже, по той бік скелі... По той бік... Там досить цікаве нагромадження... Якщо дивитися зверху, то там ніби справжній лабіринт... Тільки не в глибині гір, а біля підніжжя. Навіщо ж там шукати вхід?

— Зараз це не має ніякого значення,— сказав Віктор. Ми не знаємо нічого, крім того, що там таємний вхід до Замку двох хрестів. І ще ми знаємо, що дорога до замку підземна, бо текст говорить: «Дорога спускається, піднімається також, потім прямо веде»!

— А це неодмінно повинна бути підземна дорога? — спитала Лучія.

Так виходить за текстом. Аби було сказано: «Піднімається, потім опускається», то можна було б припустити щось інше. А так я не можу витлумачити інакше цю фразу. Тут ще мовиться й про ворота. А де ви бачите ворота?

— А може, все-таки десь тут є долина...— правила своєї Лучія.

— Долини не може бути в цих стінах, Лучіє,— сказав, ніби з докором у голосі, Урсу.

— Принаймні річка тут колись текла, Урсу. Ці заглибини, річище, яким ми прийшли сюди,— все воно не виникло з повеління всевишнього.

І Лучієне зауваження трохи збентежило Віктора. Він понишпорив очима довкола, потім м'яко звернувся до неї:

— Щодо річища, то твоя правда. Я вважаю, що воно веде не зі сходу, а з заходу.

— Я теж так думаю. Отже, десь повинна бути й долина...

— Так,— перепинив її Віктор,— але в тексті дуже чітко сказано, що треба пустити стрілу в сонце, тобто на схід. І все-таки думаю, що йдеться про підземний хід. Почнемо пошуки?

Усі погодилися на тому і негайно почали пошуки. Та коли підійшли ближче до скель, то зрозуміли, що це буде набагато важче, ніж думалося спершу. Урсу слушно застерігав. Перед ними лежав справжній лабіринт скель різної форми й величини. Скелі та підвищення, особливо в лівій частині лабіринту, поросли деревами, натомість протилежний бік був майже голий.

Щоб полегшити й прискорити пошуки, шукачі розділилися на дві групи. В одній були Тік, Урсу та Марія, в другій — Віктор, Дан і Лучія. Група Урсу мала обстежити заліснену частину, група Віктора — оголену. Речі загорнули в парусину й приклали кількома каменями, Тік звелів собаці сторожувати все, і черешняки; озброївшись туристськими інструментами, подалися на пошуки.

— Пильуйте! — напутливо сказав Віктор, коли вони мали розійтися. — Кожен квадратний метр може приховувати вхід. Незалежно від наслідків пошуків через дві години зустрічаємося біля речей.

2

Віктор, Лучія і Дан вирішили спершу ознайомитися зі своєю зоною й замалювати найдивніші, найнезвичайніші місця, які могли б правити за прикриття для потайного ходу.

Після першого обходу, що тривав більше години і ввігнав їх у сім потів, Лучія охарактеризувала зроблені нею помітки:

— Скелі вапнякові, зруйновані негодою, з багатьма заломами та виямками. Виямки переважно поверхневі. Дві з них являють собою початки гротів. На одній зі скель з рівними стінами, **неможливий для підйому**, на вершині дивна виямка.

— Можна вважати, що вхід до замку міг би бути в одному з трьох місць, — підсумував Дан.

— Я не думаю, що нас можуть зацікавити інші місця, — сказав Віктор. — З чого почнемо?

— З того, що в наших силах, — відповіла Лучія. — На скелю не можна вилізти.

— Тоді ходімо в печери, — запропонував Дан. — Але не забудьмо ліхтариків.

Вони прихопили кожен по мисливському ліхтарю й подалися до гротів, гнані надією і хвилюванням.

— Я вірю, що вхід в одній із цих печер... — сказав Дан. — Це найпростіше, найлегше і...

— А я сумніваюся, — відповіла Лучія. — Печери занадто спокусливі й зручні. Швидше вже ота заглибина на вершині скелі...

— Принаймні,— роздумував Віктор,— у заглибини набагато більше шансів, ніж у печери,— хоч би тому, що вона здається неприступною.

— Але це не узгоджується із вказівкою логофета: «...спускається, піднімається також». Так, як ти, Вікторе, недавно, говорив...

— Це навіть аж занадто за вказівкою логофета... Адаже він сказав спочатку про вхід, а вже потім цю фразу. Стріла знаходить вхід і стріла дуже гарно може вибрати за ціль заглибину на вершині скелі... І звідти спускається, так?

— Так, так... Я пригадую...

Черешняки підійшли до однієї з печер. Вхід до неї був стрімкий, але цілком придатний для гнучкого тіла. Перш ніж зайти всередину, Віктор попросив їх трохи відійти. Він виліз по виступові до входу, посвітив ліхтариком усередину печери і почав свистіти, кричати та жбурляти каміння. Але в печері було тихо. Отже, в ній не поселилася жодна жива істота, що мала б цілковите право розсердитись і захищати своє житло від непроханих гостей.

— Я зайду перший,— вирішив Віктор,— а як треба буде, то покличу й вас.

Віктор зайшов усередину й засвітив ліхтарика. Заглибина виявилась невеликою,— наче темне й бридке дупло. Біля входу на стінах чорніли плями кіптяви, а на долівці лежали рештки деревного вугілля. «Ось чому звірина уникає цієї природної печери,— подумав Віктор.— Її використовували, очевидно, як прихисток від негоди мисливці або пастухи. Тут нічого шукати».

— Нема нічого! — сказав він друзям, спустившись до них.— Тут були люди. Боюся, що й друга печера буде така сама. А жаль!

Лучія і Дан, за Вікторовим прикладом, почали лякати та проганяти звірину, що могла бути в другій печері.

— Нічого живого всередині! — повідомила невдовзі Лучія.

— Тоді тим більше нічого не знайдемо,— сказав Віктор.

Він зайшов у другу печеру і зразу побачив сліди людського перебування: порожні консервні банки, шматки паперу й газет, плями кіптяви й залишки де-

ревного вугілля. Хоч печера трішечки й більша, ніж її посестра, але й тут не могло бути ніяких таємниць. Стіни кам'яні, гладенькі, і тільки в одному кутку жебонів струмочок. Віктор підібрав кілька шматків паперу та консервних банок і вийшов надвір.

— Це все, що є в печері, я тільки струмочка не зміг узяти. Зараз подивимося, хто й коли тут був... Газети... вони далеко не сьогоднішні... ба навіть не нинішнього року. Лучіє, ти не пам'ятаєш, коли вийшло третє видання «Тома Соєра»?

— Навіщо це тобі?

— Ось тут, у середній колонці, пишеться про нові книжки і згадується третє видання «Тома».

— Торік у... червні,— пригадав Дан.

— А ця газета вже нинішнього року... теж за червень. Хто б це міг бути? Туристи? Мисливці? Червень... Червень... Але хіба це сезон для полювання? Щоб якісь мисливці... Та облишмо це на потім... Зараз подивимось, що то за заглибина на вершині скелі.

Скеля була схожа на церковний шпиль і піднімалася вгору метрів на тридцять. Зовсім неприступна. Від висоти метрів двадцяти скеля звужувалася, наче вершина шпичастої піраміди. Заглибина була метрів на п'ять нижче від вершини. Віктор обійшов скелю з усіх боків, щоб вибрати приступний шлях.

Навіть не думай, Вікторе! — зупинила його Лучія.— В найкращому разі ти піднімешся всього на кілька метрів. А далі, варто тобі зробити тільки один помилковий крок чи рух... Пошукаймо інших засобів...

— Нема в нас інших засобів, Лучіє, дарма їх шукати... Або ми заглянемо власними очима всередину, або повинні відмовитися взагалі...

— Але ж це неможливо! Нічого навіть думати піднятися туди.

Однак Віктора Лучіїні слова не могли зупинити. Він помітив у скелі кілька щілин. Поставив ногу в одну з них, схопився рукою за якийсь виступ і відтак поволі-поволі, дуже обережно і з великими труднощами піднявся метрів на три. Він видряпувався, наче кішка по корі дерева. Але просунутися далі він уже не міг ні на сантиметр. І спуститися вже не міг. Тоді надумав просто пуститися руками. Його наче рвонув хтось, таке несподіване було падіння. Він спробував випростатися,

але зробив це занадто раптово, тому впав на землю не ногами, як розраховував, а руками.

Лучія й Дан кинулися до нього водночас, але він здужав підвестися сам. Віктор зовсім не постраждав, тільки долоні обдер об землю.

— Неможливо, Лучіє! — видихнув він. — Твоя правда. Не можна піднятися. Але як же заглянути туди? Як?

— А може, спробувати кинути каменем? — запропонував Дан.

— Це означає: «Давай робити що-небудь, аби не стояти даремно», — змирився Віктор.

Це було все, на що вони виявилися здатними: кидати в заглибину камінці. Правда, це теж було нелегко. Данові камінці не долітали до заглибини. Спробував і Віктор, після того як Лучія, сувора й невблаганна, перев'язала йому руки. Йому вдалося вцілити в заглибину лише після третього разу. Враз звідти вискочила якась велетенська істота і стрілою шугнула в небо.

— Орел! — прошепотіла Лучія. — Там, мабуть, орлине гніздо...

А це означає, що там ніхто не був... — зрадів Віктор. — Що будемо робити?

— Треба порадитися з усіма, — відповіла Лучія. — Тим більше що вже закінчується друга година.

І всі троє заквапилися до місця зустрічі.

3

Перш ніж почати обстеження, Урсу, Марія і Тік розійшлися по окремих підвищеннях, щоб оглянути всю заліснену зону, яку вони мали обстежити. Уся місцевість лежала мов на долоні. Це був молоденький ліс на одноманітних схилах. Тільки ген край лісу виднілося скупчення скель, наче руїни якоїсь фортеці. Добре запам'ятавши все, троє черешняків спустилися, щоб виробити спільний план.

— Думаю, нам слід обстежити тільки одне місце, — сказав Урсу, — оте дивне збіговисько скель.

— Воно так гарно скидається на зруйновану фортецю, — вихопився Тік. — А може, там і була Фортеця Орлів?

Аби вона була там, то її давно вже відкрили б,— угамувала його Марія.— І про це не говориться в документі. Зараз нам треба знайти вхід, а не фортецю. Хто зна, де вона може бути, та фортеця...

Ходімо туди! — запропонував Урсу.

— А решта території? — спитала Марія.— Коли ми обстежимо її?

— Мені здається, тут нема чого шукати. Ліс молодий, а це означає, що ця частина була або голою, або її порівняно недавно вирубали й залишили напризволяще. А коли рубали стільки лісу, то не могли не побачити входу, хоч би як він був замаскований.

Черешняки підійшли до нагромадження скель. Але те, що здаля видавалося нагромадженням, насправді виявилось велетенським каменем, однією-єдиною скелею, поруйнованою в десятках місць дощами та вітрами. Деякі тріщини вривувалися глибоко в скелю, наче ніші. Обійшовши кілька разів цей велетенський камінь, Урсу трохи розчарувався:

— Крім кількох незначних щілин, є два великі отвори, вони заходять далеко в камінь. У мене таке враження, ніби вони опоряджені людською рукою.

— Вхід! — перехопило подих у Тіка.

— Я не дуже вірю,— остудила його запал Марія. Занадто вже на видноті у всіх ця скеля. Не найкраще місце для таємного входу.

— Чому? — заперечив малий.— Звідки тобі знати, який вигляд мали ці місця понад триста років тому? Може, ліс тут був такий, що крізь нього ніхто не міг пройти.

Може...— сказав Урсу.— Але, замість точити ляс, давайте краще зайдемо всередину...

— Коли б не було якогось звіра всередині! — злякалася Марія.

— Не турбуйся. Якщо тут навіть є вовк чи лисиця, то вони вийдуть іншим боком.

Урсу рушив уперед із ліхтариком у руці та з топірцем у другій. Ніша була не дуже темна. Очевидно, десь пробивалося світло. Стіни маленького коридора, здавалося, не приховували ніяких таємниць. Посередині скелі коридор переходив у простору, ніби кімната, заглибину, де, за всіма ознаками, перебували колись люди. Обнишпоривши всі закапелки цієї природної

кімнати, черешняки пішли далі коридором, аж поки вийшли надвір з протилежного боку.

— Нема нічого! — засумував Тік. — Невже тут нема якихось інших заглибин?

Піднятися на бескид було неважко. Вони всі трое видряпалися по його схилу, дісталися вершини, але все намарне. Ніде ніякого сліду потайного ходу. Вони відпочили кілька хвилин на вершині бескиду, ще раз пильно роздивившись усе.

— Урсу! — ожив Тік. — Ану глянь на ту прірву... Бачиш? Отам! Тобі не здається, що там на дні якась темна пляма?

— Ніяка то не пляма, — відповів Урсу. — То отвір. Чи не барліг. Якщо хочеш, ходімо перевіримо.

Шукачі пішли до Тікової плями без великого душевного трепету. Коли зупинилися на краю урвища, Урсу спитав малого:

Ти бачив коли-небудь борсука?

— Ні! — замість малого відповіла Марія.

— Зараз побачите. Ви не бійтеся, це наймирніший, найситніший, але й найлінивіший звірок між усіма тваринами. Зараз ми його трохи потривожимо.

Взявши довгу палицю, Урсу почав шурхати нею в борсукову нору, але даремно. Звірка не турбувало ні шарудіння листя, ні свист Урсу. Розсердившись, здоровань ліг на живіт і засунув руку в нору. Борсук прошмигнув повз нього і надзвичайно прудко втік, смішно перебираючи своїми коротенькими лапками.

— Ця дірка, Тіку, веде принаймні до замку Борсуків, — почав кепкувати Урсу. — Я пропоную ще раз оглянути скелю, але не з любові до неї. Побачимо, чи нема там чого поблизу: було б жаль утратити щось. Потім спустимося до місця збору, але кожен своєю дорогою, і в такий спосіб обстежимо місцевість.

Трое невдах, майже нещасливців, знову молилися фортуні, але фея не з'явилася й цього разу.

Поодинці вони спускалися до місця зустрічі і прибули туди майже одночасно з групою Віктора.

Обмінюючись даними, невдачами й надіями, черешняки в один голос вирішили відпочити кілька годин, бо вже настала й пора обідати. А вони всі стомилися й зголодніли. Намети поставлять після обіду. І лише Тік, здивований таким рішенням, кинувся до Віктора.

— Хіба ми сьогодні не підемо до замку?

— Сьогодні? Але ж ми ще навіть не знайшли входу.

— Він тільки в тій заглибині на вершині скелі,— наполягав малий.

— Так і я думаю,— заспокоїв його Віктор.— Але до певності далеко. Якщо вхід навіть там, то все ускладнюється. Як нам дістатися туди? Урсу, в тебе є якийсь план?

На Вікторове запитання не відповів ніхто. Урсу зник. Він скористався тим, що всі зайняті іншим, і потай подався до скелі з отвором. Йому небагато треба було, щоб переконатися, що скелю взяти не так-то просто. Треба знайти якийсь засіб... І той засіб є! Крем'язень швидко повернувся до наметів — саме тоді, коли Віктор повторював запитання:

— Урсу, як ти вважаєш, на скелю можна вибратися?

— Так! — відповів той дуже спокійно.

Хоч ноги в усіх були наче розварені, а на підшвах висів свинець, і Лучія, і Віктор підскочили, ніби підкинуті пружиною.

— Ти можеш піднятися до заглибини? — спитала Лучія з докором і погрозою водночас.

— Не турбуйся, Лучіє,— спробував заспокоїти її Віктор.— Якщо Урсу дійшов такого висновку, то там нема ніякої небезпеки.

— Це справді нелегко,— додав Урсу,— але не так уже й важко. Для вас то буде важче, коли, звісно, там є вхід. Але я вже придумав, як вам туди вибратися.

— Що придумав? — спитав дуже стурбовано Дан.

— Я вас навчу, але, перш ніж підніматися, треба буде зробити кілька відповідних вправ. Тому я теж, як і Віктор, думаю, що до замку ми зможемо вирушити тільки завтра вранці.

Дан знову глянув на Урсу, але цього разу перелякано:

— Завтра? Ти справді так думаєш, чи мені почулося?

— Що, втома вже бере своє? — в один голос спитали обидві дівчини.

— Яка втома?! Смерть мене бере! — заскiмлив Дан.— Я знесилений, а ноги так болять, що мамо рідна! Я не знав досі, що й свинець може боліти!

— Тоді все ускладнюється,— сказав Урсу.— Тобі треба лежати спокійно, не рухатися, ввечері я зроблю масаж на славу, до завтра тобі трохи минеться, так що зможеш підніматися.

— Ти, мабуть, надумав масажувати мені ноги?

— Саме так.

— Гай-гай! Може, хтось інший дасть на масаж свої ноги замість мене. Бо я не витерплю, їй-право...

Марія зайшлася сміхом, заразивши ним і решту. Тік вирішив і собі похвалити хворого:

— Ти іноді дотепно жартуєш...

— Які жарти! ощирився Дан.— Аби ви опинилися на моєму місці...

— Відпочивайте! — розпорядилася Лучія.— Наговоритесь пізніше.

І та ж сама Лучія через кілька хвилин перша звернулася до Віктора:

Ти думаєш, що там, у скелі, є вхід?

— Принаймні, Лучіє, орлине гніздо видається єдиним неприступним місцем на східній крем'яній скелі. І не тільки це. Віддаль до нього дорівнює польоту стріли, і, зрештою, то дуже надійне місце.

А як може сполучатися ця скеля із замком, що його не видно на цілі кілометри?

— То інше діло. Нам не треба зараз цим займатися. Нас цікавить поки що тільки вхід. І все. Так говорить логофет. Тільки тепер я починаю розуміти, яка точна його вказівка. Треба було про це подумати відразу щоб не витрачати стільки часу на пошуки.

— Що ти маєш на увазі? — зацікавлено спитала Марія.

— Від підніжжя скелі на схід,— відповів Віктор,— є тільки одне примітне місце. Отой отвір на вершині скелі. Лучник, вибираючи ціль, мимоволі натрапив би саме на нього, бо він нікуди не може зникнути. Якби ми подумали про це відразу, то вже, мабуть, були б під брамою фортеці...

— Та якби ще покликали з міста пожежників з драбиною,— глузливо, але без злості, додала Лучія.

Урсу, вловивши Лучіїн острах, зметукував, що тепер не найслухніший момент розказати, як він надумав вилізти на скелю. Тому й уникав поглядів Тіка та Віктора, вдаючи, що займається чимось іншим.

— Відпочивайте! — гримнула Марія, і саме вчасно, бо Лучія вже наготувалася вивергнути нову зливу запитань.

Черешняки зайшли в намет, і не було потреби примушувати їх спати. Втома зробила своє. Тільки Цомбі надворі охороняв їхній спокій.

4

Сон збадьорив усіх. Тільки Дан, старанно виконуючи вказівки Урсу, лежав без руху. Правда, раз спробував звестися на ноги, але його пронизав такий біль, що він не стримав крику:

— О-ой!

— Що трапилося? — кинулась до нього Марія.

— О-ой! — Дан спробував повернути все на жарт. — Навіщо ви мене залишаєте самого? Я теж хочу піти з вами.

— Лежи непорушно! — суворо звелів йому Урсу тоном, що не допускав заперечень. — Хтось же повинен стерегти речі. Самого собаки замало...

— Коли тільки так, то я можу й залишитись! — мусив погодитись Дан. — Але ви не йдіть без мене в замок, бо... Я вам клянуся, що прийду туди раніше від вас. Не забувайте сьогоднішнього випадку!

Марія переконала Дана, що входить без нього в замок нема ніякого сенсу, і черешняки вирушили до дуплавої скелі, залишивши найнещаснішого із смертних стерегти речі.

Коли вони підійшли до підніжжя скелі, Урсу розказав, як він думав підніматися.

Метрів на два нижче отвору стирчав гострий кам'яний шпичак.

— У ньому наш порятунок! — показав Урсу.

— Тобто? — поцікавився Тік.

— Тобто зробимо ласо і затягнемо його на шпичаку.

— Ти хочеш вилізти туди, тримаючись лише за мотузку? — перелякалася Лучія.

— Заіграшки! — відповів хлопець. — Не встигнеш ти плеснути в долоні, як я вже буду нагорі.

— А як ти від шпичака дістанешся до отвору?

Урсу закашлявся, вдаючи, ніби сміється, і сказав ще твердіше:

— А ви не бачите там малесеньких щілинок? Вони ніби спеціально зроблені, щоб добиратися до отвору...

Ніхто з них не бачив жодної щілини, але всі повірили, що вони там є.

— А мотузка? — знову стала на своєму Лучія. — Ми втратимо дуже гарну мотузку.

— Не втратимо ми ніякої мотузки! — заспокоїв її Урсу.

— А як ми її звідти знімемо? — спитала Марія

— Побачите. Майте терпіння.

Крем'язень зробив зашморг, підійшов до скелі, розкрутив мотузку над головою й кинув. Мотузка просвистіла в повітрі, зашморг упав на кам'яний шпичак. Урсу смикнув, щоб зашморг затягнувся, і відпустив мотузку. Вона затанцювала вздовж скелі і зупинилася біля його ніг:

— Я готовий! — сказав Урсу. — Ви не бійтеся, мені тут нічого не загрожує.

Всупереч запевненням Урсу, серця всіх пройняв холодний трепет.

Крем'язень звівся навшпінки, схопив мотузку якомога вище, підтягся і гойднувся від скелі коротким помахом тіла. Раптово вперся обома ногами в стрімку стіну, ніби зависши у повітрі. Повільними, точними, виваженими рухами почав підніматися по скелі. Стіна була настільки рівна, що він міг підніматися тільки в горизонтальному положенні — а це положення незручне, стомливе, небезпечне. Боліли всі м'язи, особливо плечовий, що забезпечував горизонтальну позицію. Але все це була ніби гра, ніби забавка порівняно з тим, що чекало його далі, коли він дістався до кам'яного шпичака. Бо, крім цього обрубка, не було більше жодної точки опори, ні ямки, ні щілини, де можна було б зачепитися рукою.

Урсу лівою рукою обхопив кам'яний виступ і відпустив мотузку. Ноги марно шукали бодай якоїсь опори на кам'яній стіні. Хлопець обхопив камінь другою рукою — тепер уся вага тіла перемістилася на руки. А слід було поспішати, не гаяти жодної миті, не розтрачувати сил, адже вони знадобляться для ще складнішої роботи. Бо хлопець придумав божевільний план — єдиний, з допомогою якого, на його думку, можна було дістатися до орлиного гнізда.

Товариші бачили знизу, як він перебирав пальцями до вершини шпичака, як обхопив вершок, як розслабилося його тіло. Потім вони стали свідками найприголомшливішої акробатики, яку тільки бачили у своєму житті. Тримаючись руками за кам'яний виступ, Урсу щосили кинув ноги вгору. А коли став свічкою, то, наскільки зміг, витягнув руки. Усе тіло трималося лише на пучках пальців. Це тривало всього лиш якусь частку секунди. Крем'язень, головою вниз і ногами вгору, став паралельно до скелі. Кінчиками пальців ніг знайшов виступ отвору. Зачепився за нього. Перша небезпека минула. Хлопець був певний того. Тепер він перепочив трохи — і зробив найнерозважливіший у житті рух.

Зачепившись кінчиками пальців ніг за виступ отвору, Урсу махнув руками і вигнувся наче сталевий лук. Знизу добре було видно, як на мить його тіло майнуло в повітрі... Без ніякої підтримки, без опори... Дівчата заплющили очі, щоб не бачити страшного падіння. Але, всупереч усім законам тяжіння, тіло Урсу, замість упасти вниз, матнулося вгору, дужий ривок переніс його до отвору, а ноги залишили виступ отвору саме в ту мить, коли руки схопилися за його ребро. Хлопець поволі підтягнувся на руках, крутнувся ще раз і сів на виступі отвору, наче на найзручнішій лаві. Усміхаючись, привітно помахав рукою всім унизу й почекав кілька секунд, щоб перевести подих та вгамувати хвилювання й страх, які почали обсідати його.

Як завжди при виконанні акробатичних номерів, глядачі хвилювалися набагато більше, ніж сам акробат. Лучія й Марія все ще трималися руками за серце, а Віктор і Тік трясли головами, намагаючись прогнати страшні думки. Урсу сидів угорі спокійно та байдуже, принаймні так їм здавалося; кожен із них шукав найсуворіше слово, щоб осудити його божевільний вчинок. Лише Тіка, який не раз бачив захопливі вправи Урсу на турніку та на трапеції, пронизувала теплота, коли оте хвилювання можна назвати теплою. Він же перший і звернувся до переможця.

— Ти заткнув за пояс усіх акробатів, Урсу! Який жаль, що в нас нема фотоапарата!

Крем'язень помахав йому рукою зі скореної висоти і зник у заглибині.

Вона виявилася неглибокою. Урсу обстежив її; не користуючись навіть ліхтариком. Він ретельно обмацав кожну стіну, кожну ямку і кожен виступ, обстежив досить рівну долівку й неправильної форми стелю. Ніде ніякої таємниці, ніякої спокуси. Тільки в одному кутку склеписта щілина. Хлопець дістав ліхтарик і по-світив туди. Те, що він побачив, змусило його скрикнути від подиву.

5

Дан, упавши на траву та час від часу постогнуючи від болю, подумав, що все-таки він може хоч якось рухатися. З горем-бідом йому вдалося звестися на ноги і ступити кілька кроків уперед. У нього боліло все тіло, а особливо ноги. На кожному кроці в тіло впивалися вогняні свердлики.

Намети стояли за скелями в прохолоді. Для нерухомого Дана тут було навіть занадто холодно. Цомбі прохолода теж не припала до вподоби. Він знайшов сонячного променя на плато і побіг туди грітися. Побачивши, як пес засмагає, Дан теж подибав до нього п'яною ходою. І лише тоді, коли ступив ногою на світляну смугу, відчув, що його покинули сили. Він мішком упав за кущем. Певний, що йому не вдасться вже поворухнутися, він витягнувся горілиць та так і завмер, обігрітий мандрівним променем. Але світляна смужка дуже швидко зникла, і знов запанувала прохолода.

Нещасний хлопець заплющив очі й думав тільки про те, що прийдуть друзі, і він добереться до наметів уже з їхньою допомогою. Скрізь панувала кам'яна тиша... Але раптом Дан почув голоси й мимохіть нашорошив вуха. Цомбі теж. Голоси наближались. Але це не голоси друзів, а чийсь чужі. Дан пригадав, що кущ, де він лежав, ріс над глибокою ущелиною. Але хто ж то спускався сюди? Хто? Голоси були все ближче. Давши собаці знак мовчати, Дан зважився на геройський вчинок. Він перевернувся на живіт, затамувавши в горлі болючий стогін, і всунув голову в кущ, намагаючись побачити всю ущелину. Туди спускалися двоє: високий плечистий чабан із гострим носом і кволенький миршавий чоловічок, очевидно, лісоруб. Чоловічок раптом зупинився і вчепився до вівчаря:

— Кирлане, що ти в біса приховуєш? Я ж мовчу як риба. Ти чув, щоб я десь щось бовкнув? Ну, скажи, що з тією дівчиною? Вони затримали її?

— Ти геть дурний! — відповів чабан, намагаючись відтрити його. — Тобі заціпило тільки на два дні, а тепер знову починаєш... Я вже казав тобі — нічого там не було. Що ти від мене ще хочеш?

— А хіба ти не казав, що дівчину в білій сукні...

— Ти мене доведеш, що я тебе схоплю за горлянку. Коли я тобі це говорив, га? — гримнув чабан. — А якби навіть і сказав? Ти хочеш накликати на мене біду?

— Отакої, одразу і гніватися, — перелякався лісруб. — Так люди кажуть. І так ти казав першого разу...

— Але я вже говорив тобі, що нічого не було! Дивись сюди! Коли я дізнаюся, що ти хоч заїкнувся про це...

Незважаючи на всі свої старання, Дан більше нічого не почув. Ті двоє пішли далі, а черешняк так і лишився з роззявленим ротом та витріщеними від жаху очима. Він почекав кілька хвилин, а коли вирішив, що ті відійшли вже досить далеко і не можуть його почути, через силу звівся на ноги й подався до дуплавої скелі бігом, — звісно, коли кульгаву нещасну ходу із зупинками майже щокроку можна назвати бігом. Але для Дана це був найважливіший біг за все його життя.

6

Урсу з сяючими очима з'явився в отворі заглибини. Він схопився руками за виступ і тихенько-тихенько опустив ноги вниз, поки дістав пальцями кінчик шпиля. План спуску він обмізкував ще раніше, коли піднімався... Він сперся ногою на вершечок каменя, пустився руками і спорснув униз. Тієї миті, коли голова опинилася на одному рівні зі шпилем, він витягнутими руками обхопив шпичака. Небезпека минула. Тепер лишалося тільки звільнити мотузку. Урсу дістав з кишені клубок тоненької шворки, розмотав її і прив'язав один кінець до мотузки. Потім перекинув клубок через шпиль на протилежний бік. Тепер будь-хто міг одним ривком стягнути мотузку зі шпиля.

Велетень спустився легко, ніби ковзаючи. Однак полегшено зітхнув лише тоді, коли торкнувся ногами землі:

— Важкувато-таки було! Але все обійшлося!..

— Самогубцю! — різко кинула йому Лучія. — Хоч би сказав, чи знайшов щось там угорі.

— Знайшов, — загадково відповів Урсу. — Але спершу знімемо мотузку.

— Щось мені здається, ніби ти небагато там знайшов, — буркнув Віктор.

— А таки знайшов! Орлине гніздо. Там кілька пташенят, але вони якісь обскубані та общипані, бідолахи...

— А вхід? — підстрибнув малий.

— Ніяких слідів... просто кам'яна заглибина та й годі...

— І ти наражав своє життя на небезпеку заради нічого, — дорікнула Марія.

— Як-то заради нічого? Я ще ніколи не бачив орлят. Вони такі обскубані, а хотіли накинутися на мене. А таких ледачих батьків, як їхні, то рідко де й знайдеш. Не прийшли навіть захистити своїх малят...

Віктор стояв сумний. Цей свій карколомний підйом Урсу здійснив через його ідею і з його згоди.

— Нічого не розумію, — зізнався Віктор. — Де ж може бути вхід?

— Може, десь далі, — відповів Урсу. — Логофет, може, мав на оці якогось особливого лучника...

— Ні. Тут криється загадка. В цьому кам'яному безладді він не міг вказати точнішого місця, ніж та заглибина на вершині скелі.

Саме тоді нагодився Дан. Він уже геть вибився із сил. Хитався, мов лозина.

Ви не знайшли входу? — спитав він. — Який жаль! А він би нам так пригодився!

— І ти тільки ради того й придибав, щоб нам це сказати?

— Ні, ради іншого. Але спершу підтримайте мене, бо я впаду.

Урсу стрибнув йому на допомогу:

— Я ж тобі сказав лежати й не рухатися! Значить, буде додаткова доза масажу!

Дан спершу приречено глянув на Урсу, потім почав

розповідати п'ятьом невдахам-дослідникам усе, що дізнався «внаслідок страждань та нелюдських мук», за які його можна було б хоч звільнити від масажу.

Данова розповідь страшенно стурбувала Тіка. Перед ним знову з'явився образ дівчини в білому, малий ніби відчув дотик чорного волосся до обличчя, як і тоді, у великому залі під час матчу.

Хлопець ніби наяву побачив, як її, тремтячу, із зв'язаними руками, повели в замок якісь дуже злі й страшні люди.

— Невже ми її не врятуємо? — скрикнув малий.

Черешняки здивовано глянули на нього. Тік вирішив перевести все на жарт:

— Чого ви так витріщилися на мене? Хіба не розумієте, яка нам траплялася нагода? Гай-гай! Коли б я був на місці Дана, то привів би сюди чабана зв'язаного. Я його мучив би, тягав би за ніс, поки він не сказав би мені, як опинився в замку...

— Бачив би ти, що то за ведмідь! А ніс який!.. Ніби наконечник списа. Я певен, що він використовує носа замість зброї при нападі...

— А що то за чабан? — спитав Віктор. — Жаль, що не пощастило поговорити з ним.

— А може, ще наздоженемо? — втрутилася Марія.

— Та як ми їх наздоженемо, коли вони пішли, наче вітер... Йй-богу, отой другий помчав, наче за ним гналися. А поки я придибав сюди, то минуло вже з годину... Та й що ми можемо вдіяти без входу?

— Завтра знов обнишпоримо ущелини... — сказала Марія. — А може, компас поламаний?

— Це відпадає! — запевнила Лучія. — Я кажу, що треба ще раз уважно вивчити речення. Може, його слід інакше тлумачити...

— Даремно, Лучіє, — сказав Віктор. — Як його інакше можна витлумачити? Що інше може означати словес «сонце», як не схід? Адже сонячне проміння не проникає на дно цього відра. Я за весь день не бачив навіть світляної плями.

— О-о! А-о-о! — закричав Дан, аж луна пішла долиною.

Усі кинулися до нього.

— Ні! Ні! Я не кажу нічого. Тільки якщо звільните мене від масажу...

Ти що, збожеволів? Нестерпний! — приструнчила його Марія. — Надумав кепкувати з нас?

— Хочу вам дещо сказати. Сьогодні вранці я зрозумів, що я — геній, ну так, як, приміром, Едіп. Тому й нав'язав вам форсований марш. Для того, щоб у мене піднялася температура... Я все розрахував... О п'ятій у мене підніметься температура, ви без мене йдете на обстеження. Я залишаюся на плато з Цомбі. Я знав, що йтиме чабан...

Лучію вразив цей словесний потік. Вона поклала руку Данові на чоло:

— Здається, в тебе жар. Більше сорока градусів.

— Коли так, — розлютився Дан, — то зараз я вам усім нажену температуру. Знайте, любі мої, що точно о шостій тридцять п'ять сонячний промінь рівно п'ять хвилин спочивав на дні цього відра!

Дан ніколи не бачив у поглядах своїх друзів більшого подиву. Подиву, змішаного з благом.

— Гаразд, нестерпні! — змилосердився він. — Правда, то Цомбі відкрив сонячний промінь. Та він не може вам сказати про своє відкриття... Герой — я! Коли б я не пішов до сонячного променя, то не почув би й чабана.

Дан не помилився. Його друзів ніби шал охопив. Вони накинулися на нього, трясли його, кричали на вуха, аж поки він звалився на руки Урсу.

— Неси мене, Урсу! Я збожеволюю через них. А я ж людина хвора...

Урсу перекинув його через плече, наче плаща.

— Де ти бачив сонце? — крикнула йому на вухо Лучія.

— Швидко до куца, Урсу! А вухо вже не треба масажувати!

Дан точно показав їм місце, де його обігрів сонячний промінь. Усі глянули на захід. Сонце вже сховалося за зубцями гір. Але з-за якого шпиля воно заглянуло сюди? Якщо вони не визначать напряму променя, то вимушені будуть утратити ще один день, тобто зможуть піти до замку лише післязавтра на світанку.

— Як світив промінь? — спитав Віктор Дана. — Уздовж долини чи навскіс?

... Ніби трохи навскіс, але я не зовсім певен.

Аякже, геній! — пустила шпильку Лучія. — Не

здатний навіть пригадати такої простої речі. Звичайно, Вікторе, сонце могло бути тільки між найвищими шпильями.

— Або між найнижчими,— відповів Віктор.— Отак-то!

Урсу напружено вдивлявся у верховини гірського масиву, намагаючись провеси уявну лінію від шпилів до куща, а потім назад. Віктор і Лучія дивилися вже не на гори, а на очі Урсу. Крем'язень по кількох хвилинах роздумів сказав тим тоном, яким говорив у серйозні моменти:

— Дуже цікаво! Моя лінія веде туди, де стримлять два великі шпилі з двома маленькими. Дивіться й ви! В одному з тих просвітів і з'явилося сонце, коли його промінь упав біля куща.

Усі намагалися провести лінію від себе до велетенської кам'яної стіни, але вже нелегко було розрізнити контури зубчастих вершин. У горах сутеніє швидко.

— Я запам'ятав усі орієнтири,— заспокоїв їх Урсу.— Зранку почнемо пошуки. Площа не повинна бути великою.

Тільки давайте домовимося: без ніяких героїств,— попередила його Лучія.

— Ні, Лучіє! Цього разу ні! Логофет нам точно вказав напрямок.. То я винен, що шукав не точний напрямок, а загальний: схід. Коли б я подумав про точність, з якою дані інші вказівки, то ми не втратили б дня...

— Тут твоєї вини нема,— розсердилася Лучія.— Все одно слід було б чекати заходу сонця.

— Так... але ми зберегли б сили...

Тоді найкращий вихід — якомога швидше відновити їх,— сказала Лучія. Отже, з того й почнемо...

Вони всі погодилися на тому, розклали невелике вогнище, тісно збилися довкола нього і мовчки повечеряли. Їх зачарувала поезія сутінок, але й гріли хвилювання та доймав неспокій.

Тихий світанок лагідно розбудив дівчину в білому. У великій кімнаті було прохолодно. Полонянка обгорнула ковдрою, дістала з-під подушки зошит і, поклавши його на коліна, почала гортати аркуші, перечитуючи сторінки, уривки, речення зі свого щоденника. Відчувши, що вона прокинулася, Філіппе одним стрибком опинився біля неї, притулився головою до ніг, а потім завів свою монотонну пісню.

Дівчина в білому знову звиряла свої думки зошитові у шкіряній обкладинці. Перше речення вона прочитала вголос:

— «Уже втрачена всяка надія... Черешняки не можуть прийти вчасно. Вони або не прийдуть сюди ніколи, або прийдуть, коли мене вже не буде тут... Залишилося дуже мало часу... лічені дні... Все стало схоже на хворе серце, на хворе тіло, яке потрясають важкі удари лихоманки... У повітрі щось відчувається... Люди довкола мене стривожені...»

Олівець побіг далі по сторінці, але вуста дівчини не ворушилися. Трохи згодом олівець випав з руки... Останні слова полонянка знов вимовила вголос:

— «Я помилилася... Я сама найбільше винна у всьому, що сталося, у всьому, що сталося зі мною. Коли б я вам відкрила ще тоді, того вечора, свої думки, свої плани, любі мої далекі друзі...»

Вона скочила з ліжка, глибоко вдихнула кілька разів повітря, потім разом із Філіппе покинула мраморову кімнату й подалася до потічка з джерельною водою. Холодна вода, її жебоніння остаточно прогнали залишки сну та чорні думки і ніби додали надії.

— Філіппе! Любий мій! Мені хотілось би співати, танцювати на цих мрамурових плитах... але ти не відчуваєш, Філіппе, що залишилося дуже мало часу! Я сама собі розвіяла мрії, свої найкращі мрії, Філіппе...

Вона прожогом повернулася в холодне мрамурове приміщення, одягла найкращу білу сукню, довгу, з широким ефірним подолом, з каскадом мережива на рукавах і з мереживом на грудях. Обличчя її зашарілося, волосся стало чорним, лискучим. Накинула

зверху широкого жакета з білої, наче сніг, вовни. Потім пішла, дрібненько ступаючи нечутними кроками, ковзаючи, ніби примара, по мармурових плитах.

— Ні, Філіппе, не можна веселитися! — враз похнюпилася вона. — Я не повинна веселитися. Я занадто самотня. Мені треба сумувати, одягнути чорну сукню і плакати. Ти знаєш, Філіппе, який гарний буває плач?.. Лежиш собі на ліжку, в самоті, у великій тиші, і відчуваєш, як по щоках течуть гарячі сльози... Мені б слід поплакати... щоб відчутти сльози, Філіппе...

Дівчина в білому заплющила очі й спробувала нагнати на себе сум... Вона самотня в своєму замку... У неї є добрий лагідний Філіппе, але він не може вимовити жодного слова... мармурові стіни холодні й невблаганні... одноманітно тягнуться довгі дні самоти... такі ж ранки... такі ж і вечори... постійне безгоміння, якого не розітне звук сурми... тут не чути жодного юного голосу... а нині... нині... ці сумні думки... лічені години... б'ють секунди, мов удари серця, а серце молоде, хворе, квапливе... щоб іти... Куди?.. Куди?..

— Ні, Філіппе, не треба плакати. Я не маю права бути сумною. Навіть приречені сподіваються до останньої миті. А миті мої ще не закінчилися, години мої ще не спинилися... Я кваплюся на велику зустріч... на великий прийом у мармуровому палаці... Навіщо ж плакати, Філіппе? Може, ми невдовзі почуємо ходу... і голоси, голоси, яких я так чекаю... Це вони... вони, мої друзі... Хоч я їх і не знаю, хоч вони й мене не знають... вони найкращі мої друзі... і я чекаю до останньої миті... Я повинна захищати всі свої мрії, любий мій Філіппе.

Дівчина в білому знов почала ходити по великому мармуровому приміщенні, пестячи плити дрібненькими нечутними кроками, ніби пливла в біло-голубому просторі сну.

2

А в іншій кімнаті замку панував зовсім не такий настрій, як у кімнаті дівчини в білому. Люди були схвильовані, похмурі, збуджено металися з кутка в куток та кидали навсібіч холодні допитливі погляди. Єдиний, хто намагався зберегти спокій та звичне са-

мовладання, був чоловік із шрамом. Голос його, як завжди, владний, рухи виважені й точні, очі зблискували крицею.

— Сьогодні заборонено виходити за межі фортеці! — розпорядився він.

— Я бачив патруля ще на світанку, — повідомив чоловік із борсуковими очима.

— Вхід до фортеці зачинено надійно? — спитав ватажок худорлявого.

— Я розкрив і прірву перед входом...

— Дорогу перекрили камінням? — знову поцікавився старший.

— Так! — в одно відповіли обидва.

— А зсередини поставили підпірки?

— Так!

— Я піду перевірю. Будьте тут.

Чоловік із шрамом покинув приміщення. «Борсук» почекав трохи, поки той відійде далі, а потім звернувся до худорлявого:

— Кріпиться, але і його доймає неспокій...

— Я теж так думав. А ти як робив би?

— Тобі що, зовсім не страшно чи ти прикидаєшся?

— А чому мені може бути страшно?.. Ми тут у цілковитій безпеці. Ніхто сюди не може проникнути.

— А через другий вхід? — похопився «борсук».

— Я не вірю, що є ще один вхід. То легенда.

— Тобто ти не віриш документові, якого розшифрувала дівчина? Зовсім не віриш?

— Хіба я знаю?.. Але, їй же право, все це здається неприродним.

— А коли вночі у нас в кімнаті опиняться хтось такі гості? — здригнувся чоловік із борсуковими очима.

— Це неможливо! — спробував заспокоїти його інший. — Звідки їм знати про вхід?

— Я все-таки триматиму напоготові зброю...

Запанувала на часину мовчанка. Потім худорлявий спитав:

— Про дівчину він не говорив нічого?

— Він дуже лютий. Не знаю, що буде...

— Він не випускає її з ока ні на мить. Може, в нього є якась думка щодо неї?

— Зараз уже занадто пізно... Тут може бути тільки одне вирішення...

— Якщо він не перемінить за ніч своєї думки.. Уже два дні, як він задумав...

— Здається, не перемінить,— перепинив «борсук» худорлявого.— Його вимушують обставини...

— Кажі правду!— трохи помовчавши, раптом вибухнув худорлявий.— Тобі неприємно, що ми опинилися тут? Ти ніби перемінився...

— Я теж думаю...— відповів чоловік із борсукови-ми очима.— Аби не та історія з чабаном, з патрулем, з дівчиною і така непевність... А ти?

— А мені що? Мені тільки прикро, що ми не знайшли всіх скарбів... Ми могли б або забути все, або все перемінилось би...

— Ти занадто віриш у легенду про скарби... Я..

— А чому і не вірити? Вхід — то зовсім інше. А скарб існує. Ми навіть знайшли децицю. І якби мали час, то знайшли б і решту. Але надворі дуже тривожно...

— Ото ж бо воно й є. Боюся, щоб сюди ніхто не проник...

— Тс-с! Іде! — прошепотів худорлявий.

У кімнаті знову запанувала мовчанка. До кімнати зайшов чоловік із шрамом. Був він ніби спокійний

— Усе гаразд,— сказав він.— Через наш вхід ніхто не зможе проникнути до замку. Я поставив ще одну загорожу. Залишається другий вхід.

— Якщо він є! — буркнув, ніби сам до себе, худорлявий.

— Є! — рішуче відповів чоловік із шрамом.— І ми повинні його знайти! Ходімо шукати зараз! Беріть інструменти!

Вони взяли ліхтарі, сокири, ломи, молотки й дуже спокійно вийшли з приміщення.

Над мармуровим замком наче збиралися хмари якоїсь великої небезпеки.

3

Черешняки знову прокинулися разом із світанком. Урсу, ще звечора запам'ятавши орієнтири, вказав шпиль і заглибини, між якими могло з'явитися на кілька хвилин сонце, перш ніж заховатися до наступного дня. Вони провели уявний трикутник з вершиною на місці

привалу і з основою біля крем'яних 'шпилів. Сторони трикутника розходилися не більше, як на шістдесят метрів у тому місці, куди могла долетіти добре пущена стріла. Отже, їм належало обстежити площу завдовжки сто з чимось і завширшки метрів шістдесят-сімдесят біля основи. Зона лежала праворуч і ліворуч від скелястої гриви, в дуже важкій для обстеження ущелистій долині. Черешняки знову розділилися на дві групи. Група Віктора взялася обстежувати долину ліворуч від гриви, група Урсу пішла праворуч. А Цомбі знову залишився стерегти річі.

Віктор домовився з Лучією й Даном пройти метрів півтора ста долиною вперед, обстежуючи один схил, а повертаючись — інший.

Обійти долину виявилося не так-то легко. Хоч на її дні ніде не видно було води, всі зрозуміли, що тут колись вирував нищівний потік. На кожному кроці шлях заступали велетенські камені; щоб подолати їх, троє черешняків мусили докладати чимало зусиль, іноді вдаватися до тяжкої акробатики. Дан, хоч звечора і нарікав гірко на масажі, почав уже в душі дякувати крем'язневі. Усі болі та поколювання в суглобах і м'язах ще не минулися, але ж він міг іти вперед цією повною проклять дорогою, відчуваючи, що на кожному кроці може віддати душу.

— Урсу врятував мене! — хвалився він без угаву. — Без його зловорожості я й досі валявся б перед наметами.

— Може, ти трохи даси перепочити своїм голосовим зв'язкам та вступиш оченята в правий схил? — в'їдливо спитала Лучія.

На щастя, схил був гладенький і голий, він не міг приховати від пильних поглядів потайний вхід. Тільки смереки то сям, то там гордо здіймали до неба свої стовбури.

— А долина сходжена! — відкрив Віктор. — Не дуже віриться, що ми тут зможемо щось знайти.

— Ти певен, що тут бували люди? — спитав Дан.

— Я побачив сліди, які не залишають сумнівів. Кілька зрізаних смerek, витоптани місця... У мене таке враження, що ми йдемо по кам'янистій стежці...

— Думаєш, ми помилилися напрямком? — спитала Лучія.

— Я не знаю, що й сказати... Ми йдемо певною зоною, що її визначив Урсу. А Урсу рідко помиляється у визначенні віддалі й площі. Усе залежить від місця, яке вказав Дан, та від напрямку сонячного променя.

— Я показав тільки місце, де грівся на сонці,— вибачився Дан.

— І сказав, що промінь був не паралельно до долини, а трохи навскіс,— нагадав Віктор.— Грунтуючись на твоїх словах, Урсу і визначив зону.

— А якби хтось із вас побачив сонце? — спитав Дан.

— Тоді все перемінилось би... Але спершу ми повинні виконати вказівку логофета. А після того... навряд щоб були якісь труднощі. Логофет говорить: «Стріла пущена в сонце...» Яким простим це видається тепер!.. Це означає, що сонце видно один тільки раз від підніжжя крем'яної скелі і то на дуже короткий час. Пустити стрілу в його напрямку, і на тому місці, де впаде стріла,— потайний вхід до замку.

— Дуже вдатно і дуже гарно! — визнав Дан.

— Дуже надійно і дуже точно...

— Вікторе! — урвала Лучія їхню розмову.— Ти бачив отого уламка біля смереки?

— Занадто він стрімкий, Лучіє. І, здається, зовсім недавній. То радше шматок скелі, занесений сюди, очевидно, сильним потоком.

— А ви не думаете,— знову обізвалася Лучія,— що ми пройшли вже більше півтораєта метрів? Я спершу хотіла рахувати кроки, але при стількох поворотах та обходах це неможливо, безглуздо.

— Проїдемо ще трохи,— запропонував Дан.— У доброго лучника стріла може пролетіти й далі.

Але й далі вони не знайшли нічого, що могло бути схожим на потайний вхід. Правий схил долини, турботливо вимитий і вигладжений водою, нічим не привертав уваги. Коли вони зрозуміли, що зайшли так далеко, куди не долетіла б стріла, пущена найсильнішою рукою, то повернули назад, уважно вдивляючись цього разу в протилежний бік долини.

— Ну, а цей ще непристойніший,— глузував Дан.— Навіть безсоромний. На ньому нічого нема.

І справді, цей схил, крутіший і вищий, ніж перший, був без жодного сліду зелені. Його ніби поголили

безжальною бритвою. На скелястих стінах не видно було ані жмутика трави.

- Здається, ми й тут не знайдемо входу,— спомурніла Лучія.— Коли й тим так поталанить...

4

Урсу запропонував інший план досліджень: Марія і Тік обстежують дно долини і лівий схил, а він сам, одночасно з ними,— правий бік, який видався зухвалішим і пихатішим. Певний час Урсу продирався крізь смереки й бур'яни, заклавши, як кажуть, руки в кишені, втішаючись несподіванками горба. Іти вперед було легко. Невдовзі молода несмілива зелень, так само, як і цей схил, що стояв, ніби добродушний дідуган, почали його нервувати. Усе скидалося на книжку, яку дуже легко розкрити й дуже легко читати: вхід не міг бути тут.

Тік і Марія легко йшли вниз долиною. Перешкоди їм траплялися дуже рідко, а дивацтва не дуже їх підганяли. Однак це не заважало обом пильнувати, і не тому, що вони мали хтозна-які ілюзії,— просто це було правило всіх черешняків. Зрештою, малий був переконаний, що вони на правильному шляху. Тому він невтомно й весело насвистував, наслідуючи різноманітних пташок. Незабаром вони прийдуть до замку... зустрінуться з... Його мелодія стала такою ласкавою та ніжною, тремтливою й тужливою, що навіть Урсу почув усі її нюанси й ніби розкрив Тікову таємницю, бо кинув поглядом згори вниз на малого. Цей ніжний свист і врятував хлопця із золотими кучерями й теплими очима.

Велика рись, завбільшки з Цомбі, нечутно скрадаючись, ладналася до нападу. Урсу запримітив її вже тоді, коли вона готувалася стрибнути на Тіка. Крем'явень знав, що означає блискавичний укус рисі. Розпанахана сонна артерія... Смерть... Рись була всього за кілька метрів від малого. Навпроти неї, на кам'янистому горбі метрів на п'ять вище, був тільки Урсу. Марія ледь повернула голову, щоб сказати щось Урсу, але побачила, як той стрілою метнувся вниз.

Урсу не мав часу попередити Тіка й виважити стри-

бок. І він, і рись стрибнули одночасно. Двоє тіл зіткнулися в повітрі. В Урсу були витягнуті руки. Рись не могла зупинитися. Вона вдарилася об груди хлопцеві, але цієї ж миті залізні пальці крем'язня схопили її за горло. Рись лапою потяглася до рота Урсу, але ядуха і смерть перетворили її на ганчірку. Крем'язень стиснув руками горло звіра, ніби лещатами. Коли Урсу торкнувся землі, рись висіла в нього в руках, мов онуча. Він крутнув мертвого звіра, а потім жбурнув щосили за якийсь велетенський камінь. Там він і залишився, там і знайшли його круки, здивовані загадковою і несподіваною смертю найкровожернішого тирана лісу.

Тік і Марія лише безсило споглядали смертельний двобій людини й звіра. Ніхто з них не міг збагнути, що ж трапилося. Усе відбулося так блискавично, що вони навіть не помітили, як рись збиралася нападати. Тік навіть почав докоряти Урсу:

— Навіщо ти її вбив? Вона ж така гарненька!

Він був дуже здивований, коли Урсу обняв його за плечі й погладив кучері.

Здоровань не хотів навіть думати, що могло б скотитися, коли б він запізнився бодай на якусь частку секунди... Він затремтів...

— Урсу! — закричала Марія. — Ти поранений?

З губи Урсу цебеніла кров.

— То нічого! Я сам собі прикусив язика!

Він утерся тильним боком долоні й посмоктав поранену губу. Потім одвернувся, сплюнув кілька разів, глянув на малого, що співчутливо дивився на вбивцю вбивць, і тоді йому сянуло, як він любить усіх черешняків, — ладен життя віддати заради них. Але були серед них двоє, заради яких... заради яких... Він навіть не знайшов належного визначення, тільки біль стиснув горло, та й по всьому.

— Ну, гаразд! — прогнав Урсу свою слабість. — Продовжуємо обстеження!

Долина, якою простували троє черешняків, раптом різко перемінила свій вигляд. Схили, що досі здавалися лагідними й приступними, перетворилися раптом на стіни — високі та урвисті. Здавалися вони неподоланними. Урсу зрозумів, що доведеться використати всю свою майстерність акробата, щоб дістатися на

ребро вершини. Воно було таке тоненьке й таке голе, що хлопець ледве втримував рівновагу. Він просувався вперед важко, на чотирьох, іноді лише утримуючись на м'язах рук, іноді роблячи справжні сальто-мортале, щоб подолати тріщини та страхітливі прірви. Через тридцять метрів мук та безуму хлопець нарешті вибрався на вузенький майданчик, посеред якого ніби хтось кинув видовженого ромба. Урсу вже вибився з сил. Лише перепочивши трохи, озирнувся довкола. Ліворуч унизу, в долині, стояли Тік і Марія. Праворуч, теж у долині, ішли до нього, не помічаючи його, Віктор, Лучія і Дан.

— Гей! — гукнув Урсу. — Ви знайшли що-небудь?

Але, ще не договоривши, помітив щось якраз посередині невеличкого майданчика. Урсу втупився туди очима, потім подивився на товаришів. Усі стежили за ним.

— Не могли ви знайти нічого! Подивіться всі на годинники!

— Знову надумав убиватися? — сердито спитала Лучія.

— Вісім і три хвилини! — крикнув Дан.

— І чотири хвилини! — почув Урсу голос Віктора.

— І чотири хвилини! — наче луна, повторила Марія.

— О восьмій годині чотири хвилини, — повідомив Урсу, — черешняки прийшли до входу в замок. Несіть сюди речі й мотузки. Тут, на майданчику, вистачить місця для всіх.

5

Якраз посередині майданчика, де він зупинився після своїх страхітливих переходів, Урсу помітив щілину у формі ромба. Краї щілини були такі правильні, а ромб настільки досконалий, що юнак не мав уже ніяких сумнівів. Цей отвір був або зроблений, або вдосконалений людиною. Про щось інше він уже й не думав і не хотів тільки сам радіти зробленому відкриттю. Почекав, поки підійдуть інші черешняки, навіть не дивився на ромба, піймав мотузку, яку йому кинув Віктор, потім одного за одним перетягнув своїх друзів угору на майданчик. Спершу Тіка, що одним стрибком,

ніби рись, учепився в мотузку, потім Марію, далі Лучію, за нею Дана і, нарешті, Віктора.

— Я не тягнув би вас сюди! — зустрів його Урсу. — Але я певен, що цей отвір і є вхід.

З великою обачністю чи, може, з великим хвилюванням черешняки попростували, ніби виконуючи ритуал, до ромба посередині майданчика. Тут не було ніякої рослинності. Отвір був темний і страшний. Урсу нагнувся і глянув униз.

— Глибокий колодязь, — сказав він. — Опоряджений рукою людини. Дайте ліхтарика!

Присвічуючи ліхтариком, Урсу побачив на прямовисних стінах металеві ручки, наче сходи, що вели в глибину. Тоді попросив камінь і, нахилившись вухом до отвору, кинув його. Подумки рахував, поки почув якийсь плескіт.

— На глибині метрів з тридцять — вода, — повідомив крем'язень. — Треба спуститися.

Віктор і Лучія обв'язали його мотузкою за пояс, погодили обов'язкову систему необхідних сигналів. Урсу почав спускатися. Надійні металеві ручки, забиті в камінь, вели аж до води. Він устроїв руку в воду і понишпорив там. Коли вода дійшла йому до ліктя, пальці наткнулися на якесь кільце. Може, сходи ведуть ще нижче? І вхід там? А якщо це дощова й тала вода?.. Дощі й сніги були завжди... Отже, вхід не міг бути нижче рівня води, а тільки вище нього, десь там, куди вода не сягає.

Урсу почав підніматися, шукаючи ліхтариком якусь заглибину чи щілину в стінах колодязя. Знайшов її метрів за п'ятнадцять вище, тобто на півдорозі; вона була в стіні навпроти металевих сходів. Щілину важко одразу помітити, бо вона замаскована, з першого погляду її можна було прийняти за пляму або за видовжену тінь. Урсу протиснувся в неї, ступнув раз, вдруге і побачив, що щілина розширюється, перетворюючись на підземний коридор. Він ступив ще крок у цей коридор і тієї ж миті відчув щось рухливе, непевне під ногами. Інстинктивно рвонувся назад. І саме вчасно. Величезний камінь з оглушливим гуркотом звалився йому до ніг. Камінь мав розвалити голову незваному гостеві. Хоч смерть була за крок від нього, Урсу радісно вигукнув. Тепер він цілком певний! Отже,

це справді дорога до замку. Хіба не сказав передбачливий логофет наприкінці свого хитромудрого документа: «І ся треба стерегти від небезпек біля кожних воріт»? Отже, вони прибули до перших воріт Замку двох хрестів!

Відновивши в пам'яті старовинний текст, Урсу пригадав: «Дорога спускається, піднімається також, потім прямо веде». Так указував логофет дорогу після того, як стріла знайде вхід. Отже, ця дорога — небезпечна. Це пастка, здатна примусити замовкнути навіки того, хто не знає таємниці. Справжня дорога — через щілину праворуч і вгору... Хлопець роздумував недовго... Він знову скинув, так само, як і в Вултурештах, мотузку і рушив, тягнучи ноги по кам'яній підлозі, через нішу, що вела вгору. Але вже за кілька метрів налякано зупинився. Він стояв на камені, що, ніби платформа, висів над безоднею. Кинутий камінь лише через багато секунд досяг першої перешкоди. Бр-р! Урсу повернув промінь ліхтарика і неподалік від входу в заглибину помітив металеву драбину, рідну сестру тієї, якою він спустився в колодязь. Такі самі ручки, така сама відстань між ними. Східці вели ніби нагору, але не прямо, а трохи вбік. Тепер усе ясно! Підземна дорога вела в гори попід кам'яною гривою, яку він подолав. Щоб переконатися в цьому, він поліз металевими східцями і через десять-дванадцять метрів опинився в просторому приміщенні. Обставлене воно кам'яними лавами, висіченими в стінах скелі.. Ніби старовинна почкальня...

Урсу не гаяв часу. Він пішов назад, легко уникаючи небезпек, знову об'язався мотузкою і піднявся на поверхню. Черешняки чекали його, згоряючи від нетерплячки й хвилювання. Він швидко переповів їм про свої відкриття. Дуже точно намалював вхід, позначивши небезпечні місця, можливі перешкоди, і майже до сантиметра вказав відстань. Це був урочистий момент, у тиші чувся тільки голос Урсу, який просив Віктора взяти на себе керівництво експедицією, а йому, Урсу, довірити ар'єргард. Крем'язень найкраще знав, скільки відваги, скільки самопожертви, відповідальності, впевненості і рішучості приховувалося під скромним виглядом трохи сором'язливого черешняка, якого він пропонував у провідники. Всіх охопила

радість, мовчазна радість, яка піднімалася з глибини душі. Черешняки рушили до Замку двох хрестів!

Дуже точні вказівки Урсу допомогли юним дослідникам дістатися до почекальні без будь-яких пригод. Віктор угорі, а Урсу в колодязі, біля початку підземного входу, наглядали за спуском кожного, використовуючи подвійну систему мотузок, що допомогло уникнути якихось можливих небезпек. Віктор не любив прикрих випадковостей, тож просив Урсу провести кожного в почекальню. Останнім спустився він, забравши решту багажу.

У просторому кам'яному приміщенні Віктор попросив усіх засвітити ліхтарики. Потужне світло осяяло всі закутки. Через кілька хвилин Віктор вимкнув свого ліхтарика, решта зробили те саме.

— У нас є запасні батареї? — спитав він.

— Дванадцять штук, — відповіла Лучія. — По комплекту на кожен ліхтарик.

У мисливські ліхтарики входило по дві круглі батареї.

— Ти боїшся, що нам може не вистачити? — поцікавився Дан.

— Невідомо, скільки тягнеться цей тунель, — відповів Віктор. — Він може бути дуже довгим. У мене така думка, що тунель веде за гори. Бо замок може бути тільки по той бік гір.

— Ого-го! — здригнувся Дан. — А який же дідько проклав його такого довгого? Хто? Коли?

— Вода, любий мій, — пояснила Лучія. — Тунель — не що інше, як підземне русло річки. Хтось прорубався сюди згори і перетворив його на шлях сполучення. Оце і вся загадка!

— Оце і вся загадка! — повторив Віктор дуже повільно, майже по складах. — Ти правду казала, Лучіє, коли стверджувала, що дорога до замку може йти тільки долиною, річищем. Але ми не подумали про підземне річище.

— Як могла проникнути сюди дівчина в білому? — спитав Тік. — Звідки вона дізналася про цей вхід? Нічого не розумію...

— У цей вхід ніхто не проникав уже сотні років, — відповів Віктор. — Тут нема жодного свіжого сліду. Не сюдою пройшла дівчина в білому.

— А це означає, що до замку є ще один вхід,— зробила висновок Марія.

— Абсолютно точно! — підтримав її Віктор.— Є ще один вхід, він відкритий, здається мені, теж недавно. Тудюю і пройшла дівчина. Хто міг відкрити той вхід? І чому приховує секрет? Досить дивна вся ця історія... Її міг би пояснити...

— Хто? — нетерпляче підскаочив Тік.

— Я ще не певен, Тіку. Це лише підозра. Але якщо підтвердиться... Може, ми з'ясуємо це краще дорогою... Пильнуймо!

Останні Вікторові слова були сигналом рушати. Черешняки приготувалися, перевірили ліхтарики, підвелися з лав. Вони готові! Колона утворилася сама собою. За Віктором виступав Тік із надзвичайно розумним Цомбі, слідом Марія, потім Дан, за ним Лучія. Останнім ішов Урсу з величезним рюкзаком за плечима.

Віктор зайшов у підземний коридор, присвічуючи собі ліхтариком. Коридор був рівний, досить високий і не дуже стрімкий. Вони могли йти по ньому не пригинаючись і не повертаючись боком.

Дошкуляло тільки одне — протяг у тунелі, холодний і пронизливий протяг. Вони ступали назустріч йому, намагаючись йти швидше, напружуючи думки. Невдовзі до слуху шістьох лицарів-визволителів долинув якийсь незвичайний гуркіт.

— Так, ніби десь неподалік буря! — сказав Віктор.

— Або обвал! — злякалася Марія.

Вони пройшли ще трохи, і шум став виразніший. Це був гострий, аж оглушливий металевий свист, ніби там стояло якесь чудовисько.

— Увага! — вигукнув Віктор.— Я думаю, що ми наближаємося до дверей... Ні! До воріт! — пригадав він.— Це вони викликають шум.

І справді, через кілька хвилин ходи промінь ліхтарика вперся в металеві ворота, що заступили шлях. Оглушливо свистів потік повітря, що проривався через дірку посередині воріт. Може, хтось зумисне зробив це металеве чудовисько, щоб лякати непроханих гостей? Це була одна з небезпек, про які нагадував логофет,— цього разу психологічна.

— Остерігаймося небезпек біля кожних воріт! —

нагадала Лучія, дарма що всі добре пам'ятали цю засторогу.

Урсу негайно опинився біля Віктора. Він дістав палицю і штовхнув. Але ворота навіть не поворухнулись.

— Може, вони замкнені? — спитав Урсу.

— Не думаю! — відповів Віктор. — Тоді логофет не попереджав би, щоб ми остерігалися небезпек. Вони тільки зачинені, а якщо й замкнені, то хіба потоком повітря.

— Наляжемо? — запропонував крем'язень.

— Але обережно, Урсу! Хто зна, що там, по той бік воріт?..

Урсу не штовхав дверей ні палицею, ні плечем. Він уперся спиною в стіну, а ногою натис на ворота. Вони заскрипіли й відчинилися майже наполовину, але потік повітря знову з гуркотом зачинив їх. Віктор тримав ліхтарика наготові і на якусь мить устиг посвітити в щілину. Він побачив довгий рівний тунель, але зразу за ворітьми ніби зяяла порожнеча.

— Вікторе! — сказав крем'язень. — Я зараз постараюся їх трохи відчинити, а ти уважно подивися в отвір. Засвітить усі ліхтарики!

Усі, засвітивши ліхтарики, стали позад Урсу. Крем'язень напружився і почав штовхати двері. Отвір помалу збільшувався. Черешняки побачили пастку. За порогом не було долівки..

— Урсу, ти можеш потримати двері відчиненими кілька секунд? — спитав Віктор.

— Навіть довше! — відповів крем'язень, докладаючи всіх зусиль.

Віктор не вагався. Не обізвавшись і словом, він притьмом стрибнув у той отвір. Опинився там швидше, ніж його друзі встигли здивуватися. Біля зовнішньої ручки воріт знайшов ще одну ручку, в стіні. Швидко захопив ручку воріт мотузкою, просилив її через другу і почав тягнути. Коли двері притулилися до стіни, зав'язав вузол. Дорога була вільна. Урсу ледь передихнув після напруги і підійшов до Віктора, присвічуючи ліхтариком униз.

Яма була не дуже глибокою. Всього лише метрів п'ять-шість. Але на дні стирчали всякі гостряки — каміння і зброя. Хоч дещо з того заіржавіло та притупи-

лося, все одно воно могло легко прохромити будь-яке тіло, що потрапило б туди.

— Бр-р! — здригнулася Марія.— Але ж і жорстокі були мешканці замку! Вони не залишили жодного шансу на порятунок. А як ми перейдемо?

Тік не чекав запрошень. Він, наче кішка, пере-стрибнув на другий бік. Цомбі одразу за ним. Перейшов і Урсу на той бік, щоб підстрахувати чийсь невдалий стрибок. Стрибнула Лучія, потім Марія... Залишився Дан, який ніколи в житті не стрибав на віддаль далі одного метра і якого не стільки списи на дні ями, скільки інші списи, що шпигали в м'язи та суглоби ніг, робили нерішучим.

— Нема іншої ради! — плутано жартував він.— Ми мусимо розлучитися. Тут не можна спорудити містка...

— Нема нічого простішого! — відповів Урсу.— Вікторе, кинь йому мотузку.

Ніхто не здогадувався, що задумав Урсу. Крем'я-зень уперся ногами у найвужчому місці, потім перекинув тіло через яму, схопившись руками за протилежний край виступу. Тіло sprужинилося на руках і ногах, аж поки зайняло горизонтальне положення. Місток готовий!

— Іди швидше! — гаркнув Віктор на Дана, що дивився недовірливо на всю сцену. Хворий отямився, швидко поставив ногу на потилицю Урсу і, тримаючись руками за мотузку, перейшов на протилежний бік. Там він м'яко опустився Вікторові на руки.

— Аби ти не крикнув, то я ніколи в житті не взяв би участі в подібному вбивстві. Ти чудовисько! І ти, і він!

Урсу стояв біля них, і хоч обличчя його не було видно, усі зрозуміли, що він веселий:

— Але ж ти легкий, наче пір'їна. Я тебе навіть не відчув. Коли ж це ти так охляв?

— Тоді, як переходив,— у тон йому відповів Дан.

† справді, для Урсу цей живий місток був дрібницею. Віктор розв'язав мотузку, і двері зачинилися.

— Ходімо!

Тунель здавався безконечним. Ніде в суцільній темряві ні смужечки світла. Ніякого натяку на близький кінець дороги. Потік повітря такий же пронизливий і холодний. Черешняки спокійно долали його. Бо

йшли вони не по воді, а по твердій кам'янистій дорозі до білого мармурового замку, що, мов магнітом, притягав їх до себе.

Подекуди від тунелю відходили рукави. Віктор обережно пройшов уперед по одному з них і опинився на краю якоїсь прірви. «Дорога спускається, піднімається також, потім прямо веде»,— написав мудрий логофет у старовинному документі. Не варто було звертати з прямої дороги. Він повернувся, і лицарі світла пішли далі. Ще одні ворота, схожі на перші, з'явилися попереду. Яка небезпека чатує тут? Аби їх не попередив співчутливий логофет...

Віктор ледве встиг торкнутися ногою дверей, як у підземному коридорі звалилася лавина каміння. Коли все затихло, Віктор знову прочинив двері. За самісіньким порогом була яма, майже засипана камінням. Така сама пастка, як і біля перших дверей. Для того, хто потрапив би в неї, яма стала б могилою.

Обстеживши перешкоду, юнаки розкрили й механізм, який викликав обвал. Каміння лежало у виймці над дверима. Один із каменів упирався на металеву платформу, двері, відчиняючись, повертали й платформу, тоді основний камінь котився вниз і тягнув за собою решту каміння. Обвал!

— Ця пастка — документ із печаткою! — сказав Віктор. — Ніхто тут не ходив дуже давно. Навіть той, хто знав таємниці замку. Біля перших воріт пастки можна уникнути, так само як і падіння каменя, але тут кожен мусив би відчиняти двері, і тоді неодмінно звалилось би каміння.

— У якому ж столітті пройшов тут останній мешканець замку? — замріялася Марія. — І як він був одягнутий?

— Щоб це знати, — стрепенувся Дан, — ми повинні спершу дістатися до замку!

І черешняки знову рушили темним ходом, якому, здавалося, не буде кінця-краю.

Дівчина в білому стежила через прочинені двері своєї кімнати за тим, що відбувалося у внутрішньому дворі замку. Троє чоловіків неспокійно ходили з одно-

го кутка двору в інший. Чоловік із шрамом курил цигарку за цигаркою. Говорив тільки він. Жестикуював і стискував кулаки, ніби виливав на когось свою лють. Коли він проходив повз її двері, дівчині в білому вдалося почути кілька слів.

—...будь що буде!.. Саме зараз, коли ми маємо в тому велику потребу... коли можна було б відкрити напевно...

Більше вона не почула. Хода віддалилася. Дівчина знову причаїлася. Чоловік із шрамом жестикулював. Інші двоє не зронили й слова. Його слухали і тільки іноді згідливо кивали головами.

Усі троє зупинилися під зубчатою стіною. Чоловік із шрамом говорив щось «борсукові». Рука його показувала на східці, що вели нагору, потім із силою рубнула повітря. «Борсук» кивнув головою, навіть відповів щось. Одразу ж поруч із ним став і худорлявий.

— Тс-с! Філіппе, мовчи! — прошепотіла дівчина в білому. — Дивись крадькома. Зараз має відбутися щось серйозне...

«Борсук» почав лізти на стіну. Було зразу видно, що він не звичний до такого заняття. Підйом для нього виявився справжньою мукою. Полонянка стала глядачем на виставі комічної акробатики і ледве стримувала сміх. Руки, ноги й тулуб його не узгоджувалися в рухах, і то була кумедна, гротескна, ба навіть небезпечна сцена, бо вже біля самісіньких зубців «борсук» спіткнувся і завис на одній руці.

Діставшись нагору, він передовсім ліг горілиць і почав глибоко дихати, ніби запасався повітрям. Намагався відновити сили й прогнати страх.

Нарешті став на коліна, перехрестився й почав просуватися на чотирьох до краю стіни. Діставшись до одного з відгалужень, махнув рукою тим, що вниз, і сів за кам'яною пірамідою — явно з наміром поспостерігати за чимось.

Чоловік із шрамом сказав йому щось і пішов разом з худорлявим до потоку на протилежному кінці двору.

Чоловік із шрамом пильно оглянув стіну за потічком, перекинувся кількома словами з сухорлявим і зненацька втупився поглядом у потайні двері, з-за яких стежила дівчина в білому.

Полонянка здригнулася. Їй здалося, ніби їхні погля-

ди схрестилися. Дівчина безшумно зачинила двері й повернулася до ліжка.

— Тс! Прикинемося, ніби ми нічого не знаємо, Філіппе. Невже він помітив?

Поволі спливали хвилини. Двері не відчинялися. Після тривалого чекання дівчина злізла з ліжка й підійшла навшпиньки до потайних дверей. Притулила вухо, але не почула знадвору нічого. Почекала ще кілька хвилин, потім підняла руки до дверей. Схопила пальцями за край і легенько потягнула. Двері не рухалися. Вона потягнула дужче. Не піддаються... Смикнула з усієї сили — двері зилишилися непорушними.

— Вони замкнули нас! — закричала дівчина в білому.

Вона метнулася до металевих дверей посеред мармурової стіни. Як завжди, цього разу двері теж були замкнені. На кілька хвилин дівчина ніби закам'яніла. Потім почала ходити. Ніби звільна, байдуже. А по щоках текли великі сльози...

7

Черешняки йшли вперед темним тунелем. Ніяких воріт більше не траплялося по дорозі. В одному місці тунель піднімався на кілька сходин. Віктор перерахував їх. Сім. А ці сходи, часом, не своєрідні ворота? Мабуть, так. Він обстукав альпіністською палицею першу сходинку. Звук важкий, глухий. Друга — те ж саме. Третя — такий самий звук. Четверта вже дзвеніла інакше. Так само і п'ята. І шоста. Остання знову дзвеніла важко, глибоко. Різниця в звуках, очевидно, не випадкова.

— Нова пастка? — спитав Тік.

Замість відповіді Віктор ударив каблуком у четверту сходинку. Відчув, що нога провалюється в порожнечу, а порожнеча утворилася на місці трьох сходин, які зрадливо звучали при обстукуванні.

Яма, що розверзлася, була глибока. Справжня прірва! Як і інші пастки, ця теж — остаточне засудження до смерті!

— Бр-р! Яка жорстокість! — здригнувся Віктор. — Замок настільки добре захищений, що йому не потрібна охорона. Навіть коли б якийсь воїн або подорожній

і потрапив у цей вхід і хотів розкрити таємницю, то тут і залишив би свої кості. Хай би він навіть уник першої пастки, все одно, мабуть, набрався б такого страху, що не знав би, як вийти звідси. Йому вже було б не до таємниць.

— Яма не дуже широка, — сказав Урсу. — Через неї можна легко перестрибнути.

Проте крем'язень зупинився над отвором, щоб допомогти дівчатам і Данові та й взагалі всіх підтримувати.

Підземний хід був прямий. Нарешті десь у глибині завиднілася малесенька голуба пляма. Черешняки прискорили ходу, впевнені в безпомилкових вказівках логофета Крістаке Зогряню. Голуба пляма наближалася. Це кінець тунелю. Урсу поспішив випередити Віктора. Бо він завжди звик перший робити розвідку. І то щастя, що поспішив. Удар, замість голови чи шиї, дістався рюкзакові. Хлопець здивовано оглянувся й побачив, що на нього впав велетенський, поїдений іржею меч. Через кількасот років лезо його, може, й нездатне було рубати. Але колись, падаючи, меч міг би розчерепити голову.

Халепа Урсу з її чудернацькою розв'язкою звеселила черешняків.

— Як же ми не здогадалися, що вихід — теж ворота! — сказав Віктор напіввесело, напівсерйозно. — А це ж так просто... Яка може бути довжина тунелю?

— Одинадцять тисяч триста сорок дев'ять! — видихнула Лучія.

Усі здивовано витріщили на неї очі. Всерйоз її сприйняв тільки Урсу.

— Не може бути. Тут не більше восьми кілометрів...

— Одинадцять тисяч триста сорок дев'ять кроків! — відповіла Лучія.

— Ти збожеволіла? — дорікнула Марія. — Невже ти рахувала?

— А що ж було робити? Мені вже так набридло ваше базікання, що я вирішила за краще зайнятися корисною справою. І почала рахувати кроки. А в балачки не встрявала. Одинадцять тисяч триста сорок дев'ять кроків на сімдесят сантиметрів... Скільки буде, Урсу?

— Сім тисяч дев'ятсот і десь п'ятдесят метрів... Але одну хвилинку... Точно: сім тисяч дев'ятсот сорок чотири метри. Майже вісім кілометрів.

— Ух! Санта Лучія! — не втримався від похвали Дан. — Ти нічого не навчилася за всі наші походи. Навіщо тобі рахувати, якщо поруч є Урсу? Коли ти вже вилікуєшся?

Черешняки вийшли на світло. Вони подолали ще кілька східців і опинилися на скелястому плато, яке притулилося до гриви зі стрімкими урвистими стінами. Вони стояли на дні якоїсь котловини, оточені зусібіч велетенськими, неприступними горами, швидше на дні прірви, куди зважувалися залітати хіба орли. Посередині здіймалося нагромадження гострих, гордих, погрозливих скель...

— Фортеця Орлів! — захоплено вигукнув малий.

І враз кам'яний острів посередині прірви перетворився на фантастичну і неприступну природну фортецю. Водночас у синяві неба над погрозливими скелями почав ширяти орел, ніби відгомін минулих століть.

Був полудень. Велетенська улоговина виповнилася сонцем. Хтось згадав за обід. А один черешняк із мрійливими очима і золотистим чубом просив усіх зупинитися лише біля входу до фортеці, під ворітьми замку.

Опоряджений рукою людини гребінь, яким ішли черешняки, скидався на справжній місток між тунелем і фортецею. Майже три кілометри тягнулася кам'яна дорога по осонні до воріт фортеці. Скелі були прорізані просто посередині. Цей проріз і правив за вхід до фортеці. Але ніде не видно було ні замку, ні колон, ні аркади, ні князівської вишуканості та царської величі. Усе мовчазне, грубе, дике, так, як і розпорядилася природа.

Черешняки зупинилися, поскидали речові мішки і з вивільненими руками, наче крилами, з посвітленими очима стояли перед фортецею.

— Перший привал, щоб поновити сили й набрати форми... — сказала Лучія.

— Потім ми тріумфально ввійдемо до фортеці!.. — зрадів Дан.

— А може, знайдемо й замок... додала Марія. Десь віддалік долинуло кілька глухих вибухів, ніби

залпи салюту. Черешняки такого не чекали. Що б могли означати ці вибухи? І замість радощів у їхні душі поволі закрадалася тривога.

РОЗДІЛ XVII

1

Сонце перейшло зеніт. Важкі золотисті промені освітили німу фортецю. Черешняки триумфальним маршем рушили до воріт фортеці. Їхні зусилля, муки, хвилювання, їхні тривоги й сні були винагороджені. Вони заходили у вікову тишу найтаємничішої фортеці країни.

Їх не зустрів жоден голос, жодна злякана сурма не сповістила про їхнє прибуття. Жоден рицар у середньовічних латах не приклав правиці до грудей і не вклонився низько з належним вигуком: «Прибули черешняки!» Вони простували до найбільших воріт фортеці, хвилюючись, ступали по гранітних плитах, проходили під кам'яними колонами й аркадами. Вони прямували до входу в замок. Дві скелі сходилися вершинами, майже торкалися одна одної, утворюючи дивні ворота,— ніби рівнобедрений трикутник. І лише переступивши невидимий поріг воріт, побачили перші відблиски замку.

Черешняки опинились у велетенському відкритому амфітеатрі з круглими, опорядженими мармуром стінами. Долівка амфітеатру викладена гранітними плитами, посередині її розрізувала вузька доріжка з білого мармуру. Біла блискуча доріжка зв'язувала трикутні кам'яні ворота з протилежними ворітьми, що стояли, мов аркада із сліпучої криги, мов виклик природі. Вхід до замку! Загострені шпилі скель не дозволяли роздивитися замкові вежі. Але в душах переможців не лишилося місця для сумнівів і страхів. Вони були певні, що перебувають у старовинному князівському дворі, де переховувалися в жорстокі часи набігів князівська родина і скарби країни.

Попід круглою стіною виднілися то тут, то там кам'яні кубики, що правили колись мешканцям замку за крісла й лави. Два отвори від недіючих водограїв

продірявили кам'яну підлогу обабіч мармурової доріжки. Біля одного із них навіки улякла красива старовинна амфора, ціла-цілісінька, покрита білим розписом по чорному лакові.

Черешняки здивовано нишпорили по великому відкритому амфітеатрові. Відблиски мармуру сліпили очі. Хлопці й дівчата дивилися на все це з трепетом, затамувавши подих. Віктор порушив мовчанку:

— Замок порожній! Ніхто тут не ходив!

І справді, на пилюці, що габою вкривала граніт і мармур, не видно було слідів.

— А сліди,— сказала Лучія,— все-таки є. Тут хтось ходив...

Погляд її помітив якісь дивні знаки на гранітній долівці. Хтось ніби провів у пилюці тоненьку кривулясту лінію до водограю, що був праворуч від доріжки. Лучія зацікавлено простежила за тією лінією до краю басейну.

— Не розумію, що б це могло бути? Може...

Але вона не договорила. Відчула, як щось ворухнеться біля ноги, а коли подивилася... Страх спаралізував її. Останнє, що вона запам'ятала,— готова до стрибка змія. Сиза стрічка з трикутною головою, з припухлістю на голові. Дівчина не відчула укусу змії, м'яко впала на гранітні плити.

Тієї ж миті стрибнув і Цомбі. Він помітив змію і знищив її ще в повітрі. Та, на лихо, вже після того, як тонесенькі, наче голки, зуби встигли випустити отруту в Лучіїну литку. Цомбі скинув голову гадюки десь у басейн, а потім затягнув туди ж і синю стьожку, що звивалася в конвульсіях, наче хотіла знайти свою голову. Вона вже не принесе зла нікому.

Усе відбулося за кілька секунд. Коли Урсу кинувся до басейну, Лучія м'яко впала на гранітні плити. Хлопець узяв її на руки й відніс до кам'яної лави. Віктор став поруч нього, блідий, аж прозорий:

— Рогата гадюка, Урсу!

Але крем'язень навіть не чув жахливих слів. Коли він побачив Цомбі, що тягнув голову змії, його ніби чорний грім уразив. І, як щоразу бувало в нього у хвилини найбільшої скрути, він весь зосередився на одному. Час вимагав не гаяти навіть десятих і сотих часток секунди.

Урсу грубо відштовхнув усіх. Йому треба світла. Треба знайти місце, куди вкусила гадюка... якщо вкусила! Може, Лучія знепритомніла, тільки побачивши, що змія готується стрибати, тільки почувши шурхіт по піску?.. Укус не міг бути вище коліна... Урсу побачив на правій нозі, якраз посередині литки, дві малесенькі ранки, дві червоні цяточки. Минуло всього кілька секунд!

Пальці Урсу обценьками зімкнулися навколо Лучіної литки. З обох цяточок почала сочитися кров. Хлопець припав губами до червоної плями і смоктав, аж поки відчув, що рот повен крові. Тоді відпустив ногу. Лучія врятована! Він виплюнув отруйну кров і крикнув:

— Спирт! Алкоголь!

Віктор уже тримав напоготові пляшечку спирту. Швидко зробив тампон із вати, вмочив його в спирт і приклав Лучії до литки. Урсу вихопив у нього з руки пляшечку, сплюнув кілька разів, потім приклався і почав пити.

Якусь мить усі ошелешено дивилися на нього, аж поки почули розпачливий крик Марії:

— А-а! У нього ж поранена губа! Сьогодні вранці!.. Рись!..

Усі кинулися до нього. Урсу сів на кам'яну лаву біля Лучії. В горлі пекло. Хлопець кілька разів важко дихнув, потім простягнувся на лаві й заплющив очі. Якраз тоді, коли Лучія поворухнулася і глянула затьмареним поглядом на своїх друзів.

Організм Урсу почав люто боротися із зміїною отрутою. Алкоголь зміцнював і посилював опір крові. Черешняки безсило дивилися на муки свого друга. Піт ручаями стікав у нього по обличчю, майка стала мокра, як хлющ. Сп'янілий від алкоголю та одурманений отрутою, Урсу надовго знепритомнів. Його сталеве тіло відбивало шалені атаки отрути; кров, клітини, дивовижні сили організму проганяли жорстоку отруту, яка умиртвляла все живе щонайбільше за дві години. Лучія й решта всі заціпеніли біля нього. Лучіні пальці безперервно гладили його волосся, а малий схопив за праву руку й боляче стис, наче хотів передати кров, життя, теплоту — все, що тільки міг дати.

Марія, Дан, Віктор стояли, мов статуї, довкола

кам'яного ложа і з острахом та надією дивилися, як корчиться їхній товариш. Лише після того, як сплигло дві години, Віктор кинув перший якір надії:

— Дві години! Він врятований! Точно! Абсолютно точно!

У його словах бриніло таке відчайдушне переконання, що вони самі собою повинні були б вирятувати Урсу. Обличчя черешняків проясніли. Спазми та конвульсії Урсу ніби вщухли й припинилися. Але піт линув ще рясніше. Глибокий вдих... Тіло Урсу лежало нерухомо. Тік відчув, що рука, яку він тримав, обм'якла. Він уже ладен був закричати, коли почув голос Віктора:

— Усе! Минулося все... Ох, якого я страху натерпівся!.. Не знаю, чи знайдеться в світі людина, котра витримала б цю отруту... І ще так близько від серця...

Урсу почав дихати рівно. Риси його обличчя розгладилися. Організм переміг у борні з безжальною отрутою.

— Жоден лікар не повірить, якщо йому розказати,— вів далі Віктор.— Рогата гадюка — найотруйніша змія з усієї цієї гіді.

Хворий на кам'яному ложі поворухнув рукою. Всі вступилися в нього. Він отямився, але очей не розплющував. Чекав, поки минеться запаморочення. Дуже боліла голова і пекло в горлі. Але думки просвітлили, він пригадав усі подробиці... Почекав ще кілька хвилин... Відчув, що до нього вертаються сили, мінає біль, знов почув усі звуки і навіть калатання власного серця...

Хлопець розплющив очі й скочив на ноги, ніби підкинутий пружиною. Глянув, усміхаючись, на друзів. Він боявся потоку слів, не хотів, щоб йому співчували. Тому почав перший:

— Ви що, злякалися? Я просто сп'янів...

— Урсу! — докірливо обізвалася Марія.— Що ти базікаєш?

— Яке базікання? Коли ти вважаєш мене базікою, то клянуся, що більше ніколи не візьму в рот спирту... нерозведеного! І вам не раджу того робити. Бр-р... дуже міцний... У роті ніби палає все...

Віктор зрозумів Урсу і вирішив допомогти йому:

— Ось бачиш! А ми вже подумали... Наступного

разу ти й не побачиш у мене спирту, хай тебе покусася навіть сотня рогатих гадюк. Не тобі треба давати спирт, а їм, бідолашним. Я впевнений, що вона, вкисивши тебе, здохне за півгодини.

На обличчях черешняків знов розквітли усмішки. Крем'язень раптом спитав:

— Ну, а як замок? Чи ви берегли мій п'яний сон?.. Бувши на вашому місці, я привів би вам зараз сюди дівчину в білому...

Слова Урсу повернули добрий настрій і веселість черешнякам. Тік на ті дві години забув про дівчину в білому. А тепер вона знову заповонила його думки.

— Усі готові? — удавано суворо спитав Віктор. — Хто зна, що нас чекає попереду... Лучіє, як твоя нога?

Лучія не відчувала ніякого болю. Отруєна кров так швидко була видалена, що нога навіть не напухла. Боліло тільки там, де Урсу стискував пальцями.

— Ну! Як нога?

— Так, ніби нічого й не було, — усміхнулася на решті Лучія.

— А як голова, Урсу?

— Теж так, ніби нічого й не було...

— Щоб ти тільки не загубив її зовсім, — невинно додав Дан, але, побачивши, що Урсу зашарівся, поспішив пояснити: — Сьогодні вранці тобі її ледь не зрубав меч... потім Лучія... тобто... Ну, досить!

— Дивися, щоб я з твоєї голови не зробив конуса, — прошепотів Тік на вухо Данові.

— Як? — Дан здивовано нахилив вухо до шибеника.

— Дуже просто! Кулаком! — уточнив малий.

Ніхто не звернув уваги на перешіптування двох черешняків.

— Речі беремо з собою? — спитала Марія.

— Як хто хоче, — відповів Віктор. — Краще взяти. Гаразд? Ми ввійдемо в замок разом із сутінками.

2

Чоловік із борсуковими очима вже кілька годин сидів у кам'яній щілині й пильнував. Певний час він нічого не бачив. Ніщо не порушувало лісової тиші. Він дорікав подумки чоловікові із шрамом, адже той прирік його на це безглузде, смішне й незручне ча-

тування. Фортеця була така засекречена й неприступна — то навіть ж розвідка тут, на стіні?

Він надумав уже був спустатися, коли помітив якусь метушню в лісовій гуштині. Плаєм піднімався військовий патруль. Люди йшли, не поспішаючи, закинувши зброю на плечі; хто вдивлявся в кущі, хто позирав у бік фортеці. Коли дійшли до галявини, посеред якої здіймався горб, зупинилися, потім вилізли всі на горб і почали оглядати місцевість. Один із них, очевидно, помітив щось, бо впевнено махнув рукою. Усі подалися туди, обійшли скелю, ніби навмисне вийшли з поля зору спостерігача, що сидів на стіні, але дуже швидко повернулися. Тепер вони йшли цепом, тримаючи зброю напоготові, ніби перед атакою на ворога.

Незабаром чоловік із борсуковими очима побачив і ворога, якого вони намагалися прогнати. Це була висока й дуже бура ведмедиця. Вона лютувала. Її потурбували, мабуть, тоді, коли вона саме бавилася з ведмежатами. Лють погнала її на солдатів. Чоловік із борсуковими очима бачив, як ті підняли зброю, і тут-таки проgrimіли постріли. Налякана гуркотом, від якого їй позакладало в вухах, та свистом куль, ведмедиця злякалася і швидко подалася назад.

Невдовзі патруль попростував далі дорогою до Фортечки. Потім чоловік із борсуковими очима побачив, що солдати зупинилися на осонні, ніби зібралися відпочивати. Вони розсілися на траві, один дістав із ранця серветку й кілька пакетів, інший пляшку, ще один запалив цигарку.

«Борсук» знову наготувався спустатись, коли до його слуху долинув переливчастий свист десь із-за ф'ортеці. Він повернув голову й побачив удалині чабана. Той свистів, очевидно, щоб відігнати лісових звірів або щоб легше було йти. З бесагами за плечима, з гирлигою в руці, він ішов, ніби просто прогулювався. Поминув зубці стіни, навіть глянув на щілину, але придивлявся не дуже пильно й не дуже довго, бо почув гамір у долині й помітив солдатів на осонні. Він прискорив ходу, наче квапився на цю зустріч, а підійшовши, скинув бесаги і всівся на траву біля солдатів.

Розвідник на стіні зафіксував усе, ніби сфотогра-

фував. Тепер уже не вагався жодної миті: пора спускатися. І знову почалися муки. На кожному східцеві зупинявся й проклинав свої гіркі дні. І так захопився прокляттями та пекельним спуском, що навіть не помітив товаришів, які підійшли до стіни й стояли під нею. А він тонує уже біля самісінького берега. Нога сковзнула з останньої сходинки, і... він опинився в руках чоловіка із шрамом.

— Що трапилося? — спитав ватажок, рвучко поставивши його на землю.

— Ні!... Нічого!.. Але... — спантеличено забелькотів «борсук».

— Патруль прибув? — намагався повернути його до тями ватажок.

— Так! На них напала ведмедиця...

— То вони в неї стріляли?

— Ні... тільки налякали її.

— Ага! Отже, це звіди долинали, постріли! — сказав худорлявий.

— Так... але я бачив ще когось.

Чоловік із шрамом дуже зацікавився:

— Кого?

— Чабана! Він повернувся і сидить зараз, балакає з солдатами...

— Де?

— На осонні перед фортецею.

— Так... так... Як не тепер — то ніколи. Знаєте, що треба робити?

Помічники запитливо глянули на шефа.

— Кожному по кімнаті. Ми неодмінно мусимо знайти другий вихід... Ми не повинні втрачати жодної хвилини...

Заперечувати вони не зважувалися. Худорлявий тільки додав:

— Аби в нас була вища драбина...

— Я не думаю, що вона нам потрібна... Не драбина, а... — чоловік із шрамом постукав себе пальцем по лобі: — Голова! Ось що нам треба!

Він пішов, залишивши тих двох, нерішучих і здивованих.

— Навіть визнає, що в нього теж її нема, — пробурмотів худорлявий.

— Ти краще пильнуй свого діла, — осадив його

співрозмовник.— Мені геть не до вподоби такі справи. Маєш щось проти нього — скажи йому відверто в вічі.

Худорлявий здригнувся:

— Ніби ти не так само думаєш...

Чоловік із борсуковими очима якось презирливо глянув на нього:

— Йй-богу, ти сам на це напросився!.. Але нема сенсу марнувати час. Аби швидше знайти той таємний вихід... Нас може чекати несподівана розв'язка...

Не гаючись, вони попростували в замок.

3

Дівчина в білому лежала на ліжку, Філіппе сидів біля її ніг. Очі в неї заплющені, білі руки, ніби крила, молотили повітря. Одна-єдина думка переслідувала її, а вона навіть не мала сили перенести її до зошита в шкіряній обкладинці: «...сьогодні або завтра настане й для мене вирішальний день. А в мене одне лиш бажання. Я так давно благаю, щоб воно сповнилося, так давно прагну цього... У мене навіть бракує сміливості перенести його на папір... і я прошепочу його тихенько на вухо Філіппе...»

Отже, бажання дівчини ніхто не почув. Але хіба його не знає ця велика біломармурова кімната? Хіба мало разів шепотіла вона його і високому склепінню, і плитам на долівці, і блискучим нішам, і холодним стінам?

Дівчина стрепенулася.

— Ти нічого не чув, Філіппе? — спитала вона з острахом.

Вона притихла і напружила слух. Німо, поволі збігали хвилини. Філіппе стрибнув з ліжка, підійшов, вигинаючись, до зачинених дверей і клубочком згорнувся біля них. Дівчина в білому несвідомо рушила за котом, дійшла до дверей, зупинилася.

— Тс-с! — прошепотіла вона.— Здається, з того боку хтось є...

Кіт притулювся до її ніг — так він робив тоді, коли хотів її заспокоїти.

Дівчина в білому ковзнула рукою по мармуровому квадрату, взялася за край дверей і раптово смикнула.

В отворі з'явилося обличчя чоловіка із шрамом.

Після коридора у формі хреста Віктор зрозумів, що вони опинилися в замку, який намалювала дівчина в білому. Черешняки стояли на перехресті двох коридорів, викладених мармуровими плитами. Полонянка прислала їм напрочуд детальний план. На ньому позначені кожні двері, дивовижно точні віддалі, співпадала навіть кількість мармурових плит. І незважаючи на все,— ні знаку, ні голосу, ні сліду, нічогісінько. Немов сотні літ ніхто не переступав порога замку. Ніби якась галюцинація. Загадка замку й дівчини в білому болісно обсіла черешняків. Вони гадали, що все з'ясується, коли прибудуть до замку, що таємничість розвіється, мов пилюка на мармурових стінах. А тут навпаки—загадки стали ще таємніші.

— Не поспішаймо поки що ні з якими висновками,— сказав Віктор.— Передусім треба обстежити всі приміщення замку.

Повернувшись до початку коридора у формі хреста, черешняки зупинилися біля двох дверей поблизу входу: праворуч чи ліворуч?

— Куди ти вважаєш, Тіку, треба спершу? — спитав Урсу.

Тік завагався лише на мить, потім вирішив:

— Праворуч.

Великі металеві двері вкривав товстий шар іржі. Урсу наліг на них з усієї сили, і вони відчинилися. Руки в хлопця стали червоні, а на білий мармур сипнула іржава пилюка.

— Тут нікого не було,— сказав Віктор, перш ніж переступити поріг.— Принаймні щонайменше кілька століть у ці двері не заходив ніхто.

Черешняки зайшли всередину: просторий куб, білий, світлий, але сумний. Вони впізнали кімнату за малюнком дівчини в білому. Ті самі розміри, ті самі видовбані в стінах ніші, та сама дивна мармурова колона посередині приміщення. З єдиною відміною — кімната умебльована, чи, вірніше, була колись умебльована. Кілька спорохнявілих від часу крісел стояли віялом перед балдахіном, від якого залишилося тільки тоненьке плетиво бронзових стояків та скелет піддашка над рештками князівського ложа. Усе, що колись

було полотном, тканиною, шкірою, кольором,— перетворилося на прах. Залишилися тільки якісь сіропопелясті ганчірки та кілька мідяних жолобів, що їх не встиг знищити час та не розтягли хижі птиці. Біля однієї ніші чорний мармуровий столик з вигнутими металевими ніжками ще зберігав князівський вигляд. На столикові дрімала дивовижна срібна амфора, оточена десятком позолочених келихів,— усі високі, всі на одній ніжці, от ніби сторбжа. В одній з ніш припадали сизим пилом емальовані вази та багато позолочених столових приборів.

Нічого — ні слід, ні якийсь знак у пилюці — не вказувало, що сюди хто-небудь заходив. Черешняки з хвилюванням, з трепетом, з шанобливим мовчанням розглядали цю закам'янілу сторінку історії. Тільки думки клекотіли в їхніх головах та особливо запитання, на які вони не могли поки що відповісти. Віктор звернувся пошепки до Урсу:

— Спробуй відчинити металеві двері. А я — потайні.

Поки Віктор і Урсу намагалися відчинити двоє дверей, решта шанобливо й захоплено розглядали речі в приміщенні. Подібне вони бачили тільки в музеях, але там усі речі під склом — витерті й начищені. А ці зберігали на собі священний пил історії, були вщерть виповнені подихом віків. Чия рука востаннє підносила амфору до позолочених келихів, і за чие здоров'я з них пили?

Голос Віктора пробудив їх від заціпеніння, яке перемішалось із загадковим трепетом:

— Ходімо в двір!

Віктор відчинив потайні двері, і майже одночасно Урсу впорався з металевими. Черешняки потрапили до внутрішнього двору. Він був точнісінько такий, яким намалювала його дівчина в білому. Голий, порожній, оточений неприступними високими стінами. Обійшли його з кінця в кінець, але не знайшли нічого, крім обтесаного й відшліфованого каменя, що правив за лаву.

Юнаки повернулися, безшумно зачинили двері і мовчки вийшли в мармуровий коридор. Вирішили пройти в сусідню кімнату, ліворуч.

Нова кімната не відрізнялася від тієї, звідки вони

вийшли. Такі самі старі спорохнявілі меблі, така сама густа сиза пилюка. Обидві кімнати навіть запустінням схожі одна на одну. Може, хтось зумисне придумав таку до дрібниць подібну, жалюгідну смерть? Тут теж на столику із залізними вигнутими ніжками стояла срібна амфора. Потайні двері теж виходили у внутрішній двір, де ні черешняки, ні Цомбі не знайшли, хоч як старалися, нічого, крім великої кам'яної лави. І тут, як і в першому дворі, незаймані плити беззастережно свідчили, що в мармуровому замку нікого не було.

Залишалося відвідати північне крило. Може, там пощастить розв'язати загадку фортеці та дівчини в білому. Перш ніж зайти в дві кімнати, черешняки уважно й ретельно обстежили внутрішні коридори. Білий мармуровий хрест, що розділяв замок на чотири рівні частини, не мав більше ходів, крім того, по якому вони йшли. В трьох інших кінцях хреста не вдалося знайти іншого входу чи виходу. Вони обстукали стіни, але марно. Важкий, глухий звук не давав їм ніякої надії.

Черешняки приготувалися до великого штурму. Урсу відчинив двері... Тік прикрив очі рукою. Вони заходили до кімнати дівчини в білому. Малий пригадав до дрібниць план із листа полонянки... Але в кімнаті було порожньо, пустельно. Нічого, геть нічого не було всередині. Ні стільця, ні сліду в пилюці, ні навіть чогось невидимого, що свідчило б про чийсь присутність. Вони увійшли у внутрішній двір, але там їх чекала порожнеча. Тільки камінь у кутку та грот, де жебонів потічок. Стіни неприступні. На вершині однієї з них вони помітили заглибини, ніби зубці.

Залишалася остання надія. Починало сутеніти. Близькі сутінки підганяли їх. Остання кімната праворуч. Урсу відчинив двері... і перелякано сахнувся назад. Біля дверей стояли два велетні зі зброєю наготові. Але войовники стояли непорушні. Тільки погрозиливо виблискувала зброя...

Урсу і Віктор швидко засвітили ліхтарики, щоб осліпити велетнів. Але ті навіть не поворухнулися. Закам'яніли навіки... Це були середньовічні обладунки, що зображували двох лицарів у бойових позах. Черешняки, тримаючи в руках засвічені ліхтарі, тихе-

сенько шаснули в кімнату. Від світла ніби запалала пожежа — з язиками полум'я, з палаючими точками, з холодними погрозливими відблисками!

Вони перебували у збройовій палаті. Розвішана на стінах зброя всяких розмірів і всіх часів виблискувала в промінні ліхтарів. Були тут булави, оббиті цвяхами келепи, луки, арбалети, шаблі, шпаги, ятагани, кинджали, списи, піки, запоясники, алебарди — одні вже поїдені іржею, інші ще зберігали вигляд та блиск.

Праворуч біля мармурової колони здіймалася третя постать, ще старіша, ніж перші дві, протинаючи повітря довгим заіржавілим списом. Той лицар ніби не хотів, щоб сюди зайшли чужинці, і його спис готовий був проткнути груди зухвальцям. У нішах — сагайдаки, повні дерев'яних з металевими наконечниками та бронзових і залізних стріл. Лежали вони впереміж із шоломами, панцирами та щитами, які були колись оздоблені золотом і сріблом, розцяцьковані коштовним камінням.

Це вже була інша закам'яніла сторінка історії. Ніхто не порушував войовничої тиші приміщення, не було тут і ніяких мешканців, крім тих мовчазних залізних лицарів. А може, все це лише сон? Тік спробував підняти булаву, однак насилу зрушив її з місця. На держаків булави залишилися відбитки хлопцевих пальців. Це вперше за багато століть людська рука торкнулася до цієї зброї. Той самий Тік відкрив в одній із стін потайну нішу, яка одразу прикувала до себе погляди всіх. Тут лежали сотні самих лише кинджалів, стилетів, запоясників, і це, видно, була найцінніша колекція в усій кімнаті. Кожна ручка прикрашена коштовним камінням, оздоблена золотом і сріблом чи інкрустована слоновою кісткою, нефритом і бурштином. Один кривий кинджал мав на ручці позолочений знак династії Сельджукідів.

Черешняки дивилися на все широко розплющеними очима, але там було так багато речей, вся та коштовна зброя так виблискувала, що вони швидко втомилися. Віктор відчинив потайні двері і вийшов разом з усіма у двір, який з першого погляду нічим не відрізнявся від попередніх. Чийсь ліхтар знайшов усе-таки якусь виїмку в одній з високих стін двору. Урсу й Віктор теж посвітили туди своїми ліхтариками. Виїмка роз-

ширювалася далі в скельній стіні, перетворюючись у широке низьке приміщення. Попід стінами тяглася масивна кам'яна лава, перериваючись лише в одному місці — біля входу.

— Це, мабуть, кімната гвардії,— прошепотів Віктор.

Була ніч, разом із сутінками ніби спустилася і втома, і неспокій, що стільки часу приховувалися в душі кожного. Черешняків хилило до відпочинку, але їм ще дужче кортіло поговорити, щоб заспокоїтися й наповнити вітрила надії. За місце для ночівлі вони вибрали кімнату гвардії. Туди ж перенесли й речі. З наметів та ковдр зробили матраци і застелили ними кам'яні лави. Вирішили перебути першу ніч перемоги, як і личить справжнім хоробрим та дужим воїнам, у кімнаті князівської гвардії на твердих кам'яних ложах. Але і втома, і сон відійшли далеко. Болюче питання, наче хвиля, перекочувалося від одного черешняка до другого.

— Я не розумію нічого,— напрямки заявив Дан.— Або ми опинилися в примарному замку, або примара — сама дівчина в білому. Ви як вважаєте?

— Є два факти, що виключають один одного,— сказала Лучія.— Перший — план замку, який прислала дівчина в білому. Його міг скласти тільки той, хто знає замок. Тобто хто був у замку. Спершу я не вірила, але зараз, коли ми обійшли замок, я впевнилася, що дівчина в білому могла скласти план тільки після того, як побувала тут. Таких подробиць не може дати ніяка уява, ніяка розповідь. Я маю на увазі, приміром, точність віддалей, розмірів, архітектурних деталей. Хто їй міг розповісти все це? І другий факт, теж безсумнівний,— до нас у замку нікого не було. Ми не знайшли жодного сліду людини. Як пов'язати ці речі?

— Вони геть не пов'язуються,— погодився Віктор.— Схоже, ймовірніша саме та гіпотеза, що хтось розказав дівчині про замок. Але хто і як міг розповісти такі подробиці, коли в замку нікого не було?

— А може, дівчині,— висловила здогад Марія,— якимось чином потрапив до рук план замку, вона зробила копію і прислала її нам?

— У всякому разі твоє припущення найлогічніше з усіх,— відповів Віктор.— Може, навіть єдине, яке

могло б усе прояснити. Усі вказівки такі точні,— кажу про вказівки, які прислала нам дівчина,— що напрошується тільки один висновок: вони скопійовані із старовинного документа.

— Не може бути! — збунтувався Тік. — Тоді чому по околицях ходять чутки про дівчину?

— Це єдине припущення коли не розвіює, то принаймні добряче розхитує твою гіпотезу, Маріє. Лишається тільки припустити, що дівчина сама розпустила чутки про своє викрадення. Але для чого? Щоб заманити нас сюди? Уявімо, що так і було б. Пішли б ми, звичайно, не знаючи документа Зогряню. Куди довів би нас лист дівчини та чутки про її викрадення? Куди дійшов Тік по слідах листа? В Шоймени. А якби пішов далі, куди він дійшов би?

— До замку він таки не дійшов би,— затялася Марія. — Бо, як видно з усього, дівчини в замку не було.

— Ти певна?

— Вікторе, — втрутилася Лучія, — в замку не було ні дівчини, ні когось іншого. Це абсолютно точно.

— Ви всі певні цього?

— Ти сам сказав, — відповіла Марія, — що ніхто не заходив у замок уже сотні літ.

— Так!

— Тоді, вибач, я не розумію тебе.

— Давай відновимо все, — дуже м'яко обізвався Віктор. — Ми одержуємо листа від певної особи, котра кличе нас у якусь старовинну, не відому досі фортецю. Разом з листом одержуємо детальний план замку. Але особа забула вказати місце, де є той замок.

— Чому забула? — підскочила Лучія. — Чи не тому, що й сама його не знає?

— Відкладемо відповідь на це запитання трохи на пізніше. А я наслідуюся твердити, що якби вона вказала нам місцезнаходження фортеці, то ми, може, ніколи б не потрапили до замку і не були б зараз тут.

— Твоє твердження мені здається нелогічним! — заперечила Марія.

— Почекайте, щоб я не збився. Отже, вона забула сказати, де знаходиться фортеця. Дехто із нас вірить у щирість послання і починає дослідження. Одна із доріг — шлях листа. Цією дорогою подався Тік і дійшов до Шойменів, так і не добравшись по ниточці до

клубочка. Друга дорога, помилкова,— обстеження руїн у Вултурештах,— випадково привела до відкриття документа, якого понад триста років тому написав логофет Зогряну. Ми пішли дорогою, вказаною в документі, і теж прийшли в Шоймени.

— Це дуже дивно, але можливо,— сказав Дан, що почав поділяти точку зору дівчат.

— Краще сказати: це дуже можливо, але дивно,— поправив його Віктор.— А ще краще сказати: це дивно, але дуже можливо.

— Згоден! — відповів Дан.

— А тепер підійдімо до найсуворіших висновків. Одна особа,— назвемо її А,— знаходить єдиний документ, де говориться, що в точці ікс є певна річ. У цей же час інша особа, В, одержує листа, де говориться, що в точці ікс є певна річ. Обоє, А і В, зустрічаються в точці ігрек і йдуть разом до точки ікс, де й знаходять певну річ. Що впливає з цього? Існування в часі двох осіб: автора документа й автора листа, С і D. Ми можемо дуже легко перенести цю задачу на нашу історію. Документ і лист — речі дуже різні. І все-таки вони приводять до точки ікс.

— Але вони не обоє приводять до точки ікс,— перепинила його Лучія.— Особа В не дійшла до точки ікс.

— Тому що вона не дійшла до кінця,— відповів Віктор.— Але ми вважаємо, що дійшла.

— З моєю логікою цей висновок не узгоджується! — почала впіратися Лучія.— Але... ми так дійдемо до абсурду! Припустімо, В проходить шлях до кінця. І дійде до точки ікс?

— Дуже логічно, Лучіє, і дуже важливо: чи доходить В до точки ікс, не пройшовши через точку ігрек? Отже, ігрек починає перетворюватися на елемент першої ваги. Перетворення веде до входу в точку ікс. Але... не тільки для А, а й для В. Існування цього надзвичайно важливого ігрека хіба не свідчить про існування особи D?

— Так! — відповіла Лучія.— Але вона не обов'язково повинна бути в точці ікс.

— Обов'язково! Якби точка ігрек була вказана в листі, то існування особи в точці ікс можна було б поставити під сумнів. Але коли точка ігрек є результа-

том математичного рівняння, перетворюючись із невідомого на відоме, тоді не можна ставити під сумнів існування D в точці ікс. Без D та ікса не може існувати задача, не може існувати ігрек. Ігрек може існувати тільки поряд із D та іксом. Вони необхідні в рівнянні. І тоді, коли ігрек стає відомим, це означає, що все рівняння дійсне.

— Я думаю, що твій висновок — софістика. Він ніби й логічний, але...

— Чому? Поміркуй сама. Якщо $A + C + Y = X$ і $B + D + Y = X$, це в математичному вигляді, то нам не залишається нічого іншого, як співставити ікси. Наш ікс, тобто одержаний нами з C , від логофета Зогрян у ікс чистий, він є наслідком тільки цього рівняння.

— Точно! — підстрибнула Лучія. — Цей ікс тільки наш. І в нашому замку не було нікого, крім нас, звичайно, за останні кілька сотень років.

— Але цей результат неодмінно має бути спростований іншим рівнянням. Можливо, що ікс, одержаний від D , теж буде чистий.

— Ні, ні в якому разі! — запротестувала Марія. — Ікс може бути тільки один. Цей, де ми зараз.

— Друге рівняння, — почав кепкувати Дан, — може бути дійсне, але не може дати того самого ікса.

— Тоді, — сказав Віктор якимось дуже дивним тоном, — єдина проблема — це проблема ікса. Щоб порівняти рівняння, які ми визнали дійсними, а **ми визнали дійсними обидва рівняння**, нам не залишається нічого іншого, як позначити, скажімо, в першому рівнянні X^1 , а в другому X^2 , тому що обидва вимагають одного ікса.

— Два ікси? — здивувалася Лучія. — Або ікс, або щось інше.

— Не два ікси, а X^1 і X^2 ! — наголосив Віктор. — Два ікси, але два ікси споріднені.

— Таке мені не траплялося в математиці, — запротестувала знову Лучія. — Де ми дійшли до цього? Коли припустили існування обох іксів.

— А якщо ікс означає замок? — спитав Віктор.

— То існує й другий замок? — засміявся Дан.

— А щоб покінчити, — сказав Віктор дуже впевнено, — то існує Замок двох хрестів. Так говорить Зогрян. Двір двох хрестів.

— Як? — спантеличено спитав Дан.

Тут винна алгебра, — вибачився Віктор. — Один ікс великий утворений із двох споріднених маленьких. Один-єдиний замок утворений двома хрестами.

Всі були приголомшені. Загадка Замку двох хрестів розв'язана! Усе тепер стало просто і ясно.

— Дивовижно! — вигукнув Дан. — Два однакових замки! Звичайно, один замок складений з двох однакових квадратів... Коли ти до цього дійшов?

— Під час суперечки, — признався Віктор. — Без вашої дуже логічної протидії мені б це і на думку не спало. А зараз це здається таким простим. Яйце Колумба!

— Але це означає, що мусить бути ще один вхід крім того, яким прийшли ми! — висловила припущення Лучія. — Той вхід, через який у замок зайшла дівчина.

— Безперечно! — відповів Віктор. — Але цим не вичерпується загадка замку. Не забуваймо — це цілий замок, а складається він з двох частин, з двох хрестів. Отже, ці частини повинні сполучатися одна з одною. Де ж сполучення?

— А якщо існує другий вхід до замку, — втрутилася Марія, — то хіба ці два хрести не можуть бути відокремлені один від одного?

— Це неможливо! — відповів Віктор. — Сховок неодмінно мусить мати і вхід, і вихід... Так, приміром, як і в нашому замку. Коли логофет Зогряну вказав, що дорога, якою ми прийшли сюди, це вхід у фортецю, то дорога, якою сюди зайшла дівчина в білому, — вихід із фортеці. Чи можемо ми, судячи із цих фактів, припустити, що між входом і виходом нема сполучення? Це абсурд. Замки сполучені один з одним. Це точно!

— Але де? — спитав Дан. — Увесь замок симетричний і геть позбавлений фантазії. Він не такий, як оті замки в романах — з меблями, аркадами, переходами, коридорами, з кам'яними склепіннями і драпуванням. Де в цих гладеньких мармурових стінах може приховуватися таємний вхід?

— Це мене теж збиває з пантелику, — признався Віктор. — Де вхід? Де він може бути? Почнемо методом вилучення...

— У коридорі його точно нема,— сказав Урсу.— Стіни товсті і дзвенять, мов скеля.

— Та й у внутрішніх дворах не може його бути,— додала Марія.— Тут справді не стіни, а скелі.

— Тоді залишаються тільки кімнати! — підсумувала Лучія.— В одній із чотирьох кімнат. У котрій же?

— У котрій? — повторив Віктор.

— Побачимо завтра,— стомлено попросив Дан.

Черешняки без зайвих балачок прийняли сором'язливу пропозицію Дана. Їм теж треба було відпочити після того, що вони вже зробили, а надто перед тим, що їх чекало.

РОЗДІЛ XVIII

1

Чоловік із шрамом підвівся, ледве починало на світ благословлятися. Розбудив інших лише після того, як поголився. Потім вийшов із приміщення, прихопив інструменти, з якими ніколи не розлучався. Худорлявий та «борсук» не квапилися вставати. Вони запалили по цигарці, потім їм закортіло побалакати, і вони почали пошепки, як уже давно повелося між ними.

— Тобі не здається, що він якось перемінився? — спитав худорлявий.

— Справді! Душа ніби знову стала на місці.

— О-ох! Може, тепер перепочинемо й ми трохи. Скажу тобі відверто: я вже ситий.

— Може, й перепочинемо... Тільки б не нагодилася ще яка притичина...

— Ти говорив із чабаном? Великої шкоди наробив він нам.. Усе вдалося відвернути лише в останню мить...

— Шеф сказав, що патруль не повернеться,— повідомив новину той, що з борсуковими очима.— А коли навіть повернеться, то нас уже тут не застане. Шеф не на жарт стурбований. Особливо дівчиною...

— Так я тобі й повірив,— відповів худорлявий.— Дівчина — найсерйозніший привід у всій цій історії... Може, з нею щось сталося?

— З його тону ніколи не можна бути певним..

— Звечора він довго був біля неї,— продовжував худорлявий.— Мені навіть здається, що заходив до її кімнати, коли вона спала...

— Що ти верзеш? Ти забув, що він виробляв, коли сталася ота історія з монетою?.. Слава богу, мені тоді пощастило...

— А ти вважаєш, він цього не зрозумів? У мене інше враження. Він тільки прикинувся...

— Якщо він це розкусить, то будуть мені непереливки...

— Зараз він прийде! — здригнувся худорлявий.— Вставаймо!

Вони обидва майже водночас стрибнули на підлогу, поспіхом одяглися, схопили рушники й подалися до потічка. Коли повернулися, чоловік із шрамом був уже в кімнаті. Обидва з першого погляду помітили, що він посвітлів на виду, трохи пом'якшала його вічна похмурість.

— Чабан пішов? — спитав чоловік із борсуковими очима.— Він ніби ночував тут...

— Пішов недавно. Я вишпетив його трохи, бо він того заслужив.

— Мабуть, після всього тепер у нього не буде більше охоти базікати,— засміявся худорлявий.

— Так! — відповів чоловік із шрамом.— Він поклявся мені, приклавши руку до серця, що більше такого не повториться. І я вірю йому.

— А патруль? — поцікавився «борсук».

— Заспокоївся. Тепер і в нас буде спокійно. Жаль, що ми не скористалися ним. Ви думали про це?

— Про вхід? — ніби здивувався худорлявий.— Цілу ніч. Мені більше нічого й не снилося, тільки вхід.

— І?..— запитання прозвучало ніби з ноткою презирства.— Нічого? А що б ви сказали, якби вхід виявився саме в цій кімнаті?

— Тут? — спитали обидва в один голос.

— Так!.. Придивіться гарненько. Де б він міг бути?

Чоловік із шрамом махнув рукою так, ніби дарував їм на віки вічні мармурове приміщення:

— Нічого тут у вас не викликає подиву? Гай-гай! Дивіться й думайте!

Обидва, ніби несповна розуму, блукали поглядами по кімнаті. Вони знали тут усе, кожному мармурову

плитку, кожен сантиметр на кожній плитці. Безпорадно знизали плечима.

— А ви бачили коли-небудь одну-єдину колону посеред кімнати? — спитав чоловік із шрамом. — І не думали, навіщо вона стоїть самотою?

— У колоні? — пробелькотів худорлявий.

— Це я вже підозрював давно... але мені заважали останні події... Принесіть драбину!

Худорлявий приніс із кутка легеньку металеву драбину і приставив її до колони. Озброївшись самим молотком, чоловік із шрамом упевнено і спритно піднявся по драбині. Десь посередині він зупинився:

— І навіть не вище. Ось послухайте!

Він неквапом постукав молотком по колоні. По черзі вистукував дві сусідні мармурові плити. Після кожного удару перечікував. Потім почав стукати по два, далі по три рази в кожну плиту. Ті, внизу, не відчували ніякої різниці в звуках.

— Не чуєте?.. Чого витріщили очі? Краще нашорште вуха!

Він знову почав стукати, і слухачі нібито вловили якусь відміну. Одна з плит дзвеніла наче глибше.

— Зверніть увагу на неї! В кімнаті навпроти така сама плита видає такий самий звук. Тільки різняться вони трохи товщиною. Всього на кілька сантиметрів. В одній, може, двадцять п'ять сантиметрів, а в другій — п'ятнадцять або двадцять. Надто вже великий збіг: саме ці плити!

— А може, спробувати відчинити?

— У тому-то й біда. Їх можна відчинити лише зсередини колони. Очевидно, там якийсь механізм. Звідси їх можна відчинити, тільки висадивши в повітря колони... А вони дуже масивні... Тс-с!

Це був наказ. Звідкись долинув приглушений гомін. Почувся виразний стукіт у стіну. В одну мить усі троє схопили в руки сокири на довгих топорищах.

— Негаймо зачинити вхід! — звелів обом чоловік із шрамом.

І подався слідом за ними наглянути. Побачивши, що вони не можуть зрушити з місця велетенського каменя, він опинився біля них і підклав плече. Камінь заворушився і ніби навіки перекрив будь-яке сполучення із зовнішнім світом.

— Якомога пильніше перевірте приміщення! Праворуч! Ліворуч!

Обидва зрозуміли. Худорлявий узяв собі кімнати ліворуч, чоловік із борсуковими очима — праворуч. Обидва подалися бігцем, засунувши сокири за пояс.

Підійшовши до кімнати дівчини в білому, чоловік із борсуковими очима потягнув зовнішній механізм і тихенько прочинив двері. В кімнаті нікого не було. Він зачинив двері на металеву штабу і повернувся в інший коридор. Почекав кілька хвилин, потім прослизнув у внутрішній двір, але не побачив ніде нікого. Його ніби громом уразило. Куди ж могла подітися дівчина в білому? Але він ніби відчував, що вона десь тут. Підвів погляд і побачив її вгорі на стіні, біля зубців. Але й дівчина в білому побачила його. І почала занепокоєно спускатися...

2

У другому замку черешняки від самого ранку шукали потайні двері в мармурових кімнатах. Вони стукали в кожную брилу, в кожную плиту, в кожную стіну. Зробили якусь примітивну драбину і по черзі піднімалися по ній, вистукували кожен квадрат, а потім обмацували пальцями периметр і зв'язки.

Перший пошук не дав ніякого наслідку. Невдачі ніби переслідували черешняків.

— Все-таки вхід повинен бути! — заявся Віктор. — Де він? Де? Але бути він повинен!

— Я думаю, ми робимо помилку, — сказала Марія.

— Знову ти сумніваєшся в існуванні другого замку? — дорікнув їй Дан, що, як завжди після вагань, став найпалкішим прихильником Вікторової теорії.

— Мова не про те, — захищалася Тікова сестра. — Згадаймо про документ логофета, про вхід до замку, про ворота, які так жорстоко й хитро охороняються, що не треба й ніякої варті, про цю загальну ідею побудови фортеці з двома замками-близнюками...

— Ну, гаразд, — почав насміхатися Дан, — але куди ти хилиш?..

— Хочу прихилити сюди, — розсердилася Марія. — Я хочу, щоб ви викинули з голови думку, ніби вхід може бути просто дверима в стіні.

— Твоя правда, Маріє,— підтримав її Віктор.— Але ця сувора симетричність замку вимагає звичайного банального обстеження. Що інше ми можемо вдіяти?

— А коли розглянути все через призму симетрії? — вголос подумала Лучія.

— Оце ідея! — звеселів Віктор.— Але, не знаючи входу, чим ми можемо користуватися, щоб його відкрити?

— Треба спершу подумати! — запропонувала Марія.

— Я цілу ніч тільки й думав про це,— признався Віктор.— Хочу збагнути ідею сполучення... Намагаюся поставити себе на місце будівельників, але, як казав Дан, аби ж тут були статуї, галереї, комірки... А тут усе таке величезне, безмежне й відкрите. Ніщо не вказує на приховану таємницю. Тож ми й вимушені обстукувати стіни.

— А якщо потайні двері такі або майже такі завтовшки, як стіна? — спитала Лучія.

— Це означає крах наших пошуків,— відповів Віктор.— Я впевнений, що нам треба взятися за кімнати й перевірити всі симетричні місця. Може, вдасться щось знайти. Побачимо, де різна кількість мармурових плит, порівняємо кімнати за розмірами, і хтозна...

— То чи не краще спершу скласти план замку? — запропонувала Лучія.— Накреслимо прототип кімнати на папері, а потім порівняємо з ним кожну кімнату. Я впевнена, що так буде легше.

— Як не крути, а виходить Прокрустове ложе! — висловився Дан.— Ну, хай буде так!

Лучія накидала на папері план кімнати-прототипа. Це був куб з довжиною ребра десять метрів, утворений п'ятьма прямими площинами — підлога та стіни із склепінчастими дверима. На кожній площині — сто мармурових плит завбільшки майже в квадратний метр. Чотири такі самі квадрати утворювали основу колони, а три трикутники, кожен майже по два квадратних метри, утворювали вхідні двері та дві ніші.

Черешняки почали вже розходитися, коли Урсу запропонував:

— Все-таки загалом не варто виключати ідею, що таємне сполучення з другою частиною замку не може бути у внутрішніх дворах.

— У тебе є конкретна пропозиція? — спитала Марія.

— Поки ви обстежуватимете приміщення, ми з Тіком могли б робити це саме у внутрішньому дворі.

Ідея Урсу припала до душі всім, особливо малому. Обоє друзів, та ще Цомбі з ними, звернули в найближчий лівий двір, решта черешняків на чолі з Віктором зайшли в кімнату праворуч. Кімната цілком відповідала намальованому прототипові. Ні на плитку більше, ні на плитку менше, жодної розбіжності в розмірах. Залишалися дві ніші. Замість мармурових плит завбільшки майже в квадратний метр, вони викладені дрібненькими плитками, площею десь у квадратний дециметр. Черешняки обстукали кожну плитку, але жоден звук не виказував ніякої порожнини.

— Здається, в цій кімнаті нам нічого шукати, — сказав Дан. — Треба перевірити її сестру навпроти.

Лучія затрималася на мить оглянути мармурову плиту на підлозі, котра була ніби зрушена з місця. Але простуккування все швидко з'ясувало.

Кімната навпроти теж, мов дві краплі води, була схожа на прототип. Тут пошуки теж не дали нічого. Бездоганна симетрія. У нішах той самий глибокий звук. Усі засмучено вийшли з кімнати. Шанси знайти вхід зменшилися наполовину.

— Отже, таємне сполучення, — сказала Лучія, — в одній із двох наступних кімнат.

— А якщо і там та сама симетрія? — спитав Дан.

— Тоді або таємного входу нема, або він не прив'язаний до симетрії, або тут така асиметричність, якої ми нездатні помітити.

Марія подивилася на Віктора, але не прочитала на його обличчі нічого. Він тільки якось дивно кусав собі губи.

3

Урсу й Тік пройшли всі внутрішні двори, після кожного порога скрегочучи зубами з досади. Скрізь тільки холодні стіни, природні скелі без заглибин і котловин, височезні, наче гори, стіни, яких навіть обстукувати не варто було. Обидва стомлено сіли на кам'яну лаву в кімнаті гвардії і задумались. Урсу помітив якусь

переміну в поведінці Тіка, але не міг збагнути її причини. Поки що не міг. Малий явно був не такий, як завжди. Його жвавність і пустотливість, постійний блиск живого срібла в очах, спритність рухів — усе зникло, перетворилося на неспокій і гризоту. Малому було добре лише поруч із Урсу, чи, може, просто разом з ним він почувався спокійніше. Адже Урсу такий добрий до нього. Урсу ладен важити життям, аби викликати усмішку на чиємусь обличчі. І Тік міг сказати своєму старшому другові все, що лежало на душі. Але щось його утримувало. Тому спитав, ніби ненароком:

— Урсу, ти бачив дівчину в білому? Вона сиділа поперед мене на матчі. І тоді, вночі, перед хатою...

— Пригадую...— відповів юнак, аби лиш підтримати розмову.— Так... І мені вона здалася вродливою...

— Дуже вродлива, Урсу...— зітхнув Тік.— І не знаю, який мене біс сіпнув весь час їй дошкуляти. Навіщо я її засмучував? Тобі не здається, що вона втекла через мене?.. Принаймні так здається іноді мені... Але, замість відчувати прикрість, мені щоразу стає приємно...

— Чому, Тіку?

— Якщо вона втекла через мене... знаєш... я теж утік би через неї... Коли я думаю, що побачу її, Урсу...

В Урсу стислося серце. Ось де та причина! Він узяв малога й ніжно пригорнув до грудей. Тік вирвався з обіймів, заплющив очі й задумався... Тоді спитав:

— Урсу, ти не думаєш, що через ту заглибину в стіні можна щось побачити?

Урсу згадав, що в одному з внутрішніх дворів є високий і гладенький мур, а на його вершині, мов бійниці, кілька отворів. Підніматися по тому мурові — справжнісіньке божевілля. Але малий стільки надії вклав у своє запитання!

— Спробуємо, Тіку, може, з допомогою мотузки мені вдасться піднятися туди.

— Ні, ні! Піднімуся я!

Голос Урсу раптом став злий:

— Тіку, тут не до жартів. Принеси мотузку!

Малий мовчки скорився і пішов шукати мотузку. Урсу пройшов у внутрішній двір і розлючено зупинився перед муром із бійницями. Мур був заввишки

метрів п'ятнадцять, такий рівний, ніби його вирубали одним помахом бартки. Посеред муру стримів кам'яний зубець, а трохи вище — кілька маленьких тріщин. Спуститися у двір згори, від бійниць, здавалось Урсу легкою справою. Але як піднятися — оце проблема!

Тік прийшов із бухтою мотузки:

— Вистачить?

Навіть не глянувши на неї, Урсу відповів:

— З лишком!.. Отже... можливо, вдасться вибратися туди... Думаю, зубець витримає. Дай мотузку!

Тік подав. Урсу розкрутив її на всю довжину.

— Нічого не вийде із зашморгом. Бачиш, Тіку? Той зубець занадто маленький, та ще й трикутний. Мотузка одразу зіскочить з нього. А так було б добре. Не виходить прямо...

— Тоді краще відкладемо... Може, Віктор уже знайшов вхід...

Урсу зрозумів відчай, затамований у голосі малюка:

— Ні! Але щоб піднятися, доведеться потрудитися й тобі...

Тік по-справжньому зрадів:

— Я зроблю... зроблю... Ти тільки мені дозволь..

Але закінчити речення йому забракло сміливості. Дуже боявся знову розіслити Урсу.

— Це не дуже важко, але й не дуже легко, — сказав Урсу.

Крем'язень перекинув мотузку через маленький кам'яний виступ на стіні. Смикнув із силою. Зубець витримав. Хлопець прив'язав один кінець мотузки до великого каменя під стіною, а другий залишив вільним. Потім показав Тікові, що той має робити: тримати мотузку біля стіни, щоб вона не відійшла й не зіскочила з кам'яного зубця, бо тоді... Малий зрозумів, який це небезпечний підйом, і раптом відчув, що треба просити Урсу не підніматися. Але знову не посмів...

Урсу почав підніматися так обережно, ніби дуже боявся. Він знав: якщо не натягувати мотузки, не робити неправильних рухів, то вона міцно застрягне між виступом і стіною і таким чином надійно його підтримуватиме. Це був, може, єдиний шанс дістатися до кам'яного зубця. І припущення його чи, може, бажання, справдилися. Мотузка закріпилася. І хоч тепер потрібні були подвійні зусилля, з'явилася впев-

неність. Хлопець досить швидко добрався до кам'яного зубця. Але тут...

Тік побачив, що його друг прикипів до стіни, обхопив лівою рукою виступ і намотав мотузку на ногу. І так підтримуючись, він тихесенько посунувся по стіні, простягнувши праву руку до маленької щілини. Пальці ввійшли в щілину, наче кігті, а ліва нога оперлася на кам'яний зубець. Урсу зробив зашморг лівою рукою і накинув його на ліву ногу. Зашморг виявився таким хитромудрим, що тягнув мотузку вгору за ногою Урсу. Тік спершу не зрозумів, навіщо цей зашморг, але коли побачив друга, що пересувався в протилежному від нього напрямку, то здогадався зразу. Урсу, на випадок несподіваного падіння, зависне вздовж стіни... Зашморг на якусь частку секунди зупинить його падіння, а хлопець за цей час, може, зуміє віднайти рівновагу...

Для Тіка цей підйом виявився справжньою мукою. Найнезначніша нерівність на стіні ставала за точку опори. Видовище було приголомшливе. По високій, гладенькій, наче мармурова плита, стіні, нехтуючи всіма законами рівноваги, піднімалася людина. Вона скидалася на плавця на дзеркальній поверхні води, що просувався дуже повільно вперед, от тільки вода стояла вертикально. Людина пливла тихо-тихо... Тік побачив, як Урсу схопився руками за балюстраду, підтягнувся на руках, наче вийшов з басейну.

Нарешті крем'язень на вершині! Він полегшено зітхнув кілька разів, поклявшись ніколи в житті не робити такого більше. Але це йому все одно не вдасться. Він певен. Урсу швидко від'язав мотузку від ноги й перекинув її через великий міцний виступ на вершині муру. Тепер спуститися — забавки. Він ліг на живіт і потягнувся до краю стіни. Погляд пробіг по внутрішньому дворі, мов дві краплі води схожому на той, звідки він піднявся, з таким самим каменем посередині, з такими самими мурами. Крем'язень насилу стримався, щоб не вигукнути здивовано.

Біля каменя побачив дівчину в білому... Вона йшла, понуривши голову. Якийсь високий, опасистий і дужий чоловік тягнув її за руку. Дівчина не опиралася. Ішла за ним до потайних дверей. Але в ту мить, коли вона збиралася переступити поріг, Урсу підвів голову, а дів-

чина озирнулася. Усе відбулося за частку секунди. Їхні погляди зустрілися.

Урсу блискавично пригнувся. І саме вчасно, а то б його знайшов допитливий погляд чоловіка із шрамом. А коли хлопець удруге крадькома виглянув у двір, то побачив, як дужий чоловік зачинає потайні двері. Крем'язень посунувся назад, перекинувся через виступ муру, схопився руками за мотузку і швидко почав спускатися. Тікові здалося, що Урсу падає...

4

Черешняки закінчували обстежувати останню кімнату і ладні були знову вибухнути прокляттями, коли їх зупинив справжній вихор: прибігли Урсу й Тік з приголомшливою новиною. Спершу всі сприйняли це за жарт, за чергову витівку пустуна. Бо їм не вкладалося в голову, як можна вибратися на гладеньку, мов скло, стіну. Всіх так ошелешив божевільний вчинок Урсу, а ще більше те, що хлопець побачив за стіною, що вони ніяк не могли отямитися.

— Знаєш, Урсу, на що ти заслуговуєш? — нарешті спромоглася вивільнити свій гнів Лучія.

— Оскільки все закінчилося щасливо, — швидко втрутився Віктор, — він заслуговує... навіть не знаю, на що він заслуговує. Але на твоєму місці, Лучіє, я попросив би всіх заплющити очі...

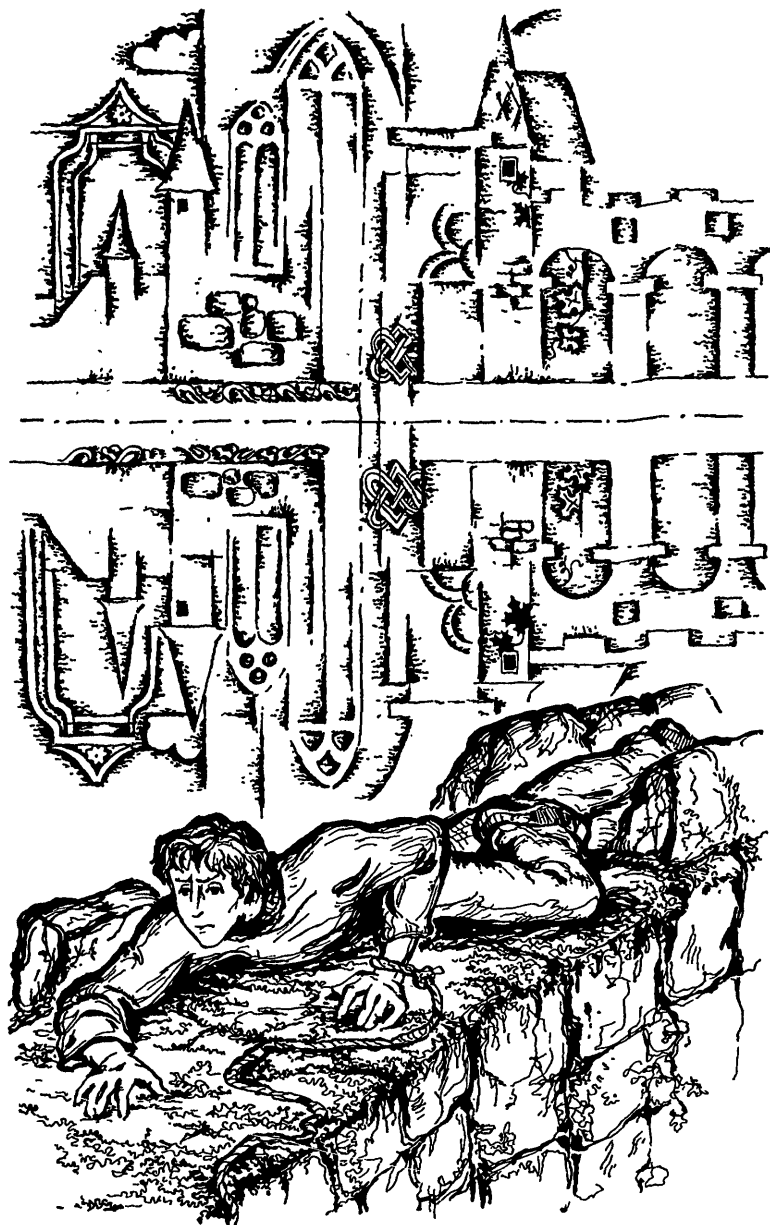
— Я вже заплющив, — повідомив Дан. — І навіть закрив вуха!

Данів жарт прозвенів дивовижним дзвіночком: розпогодилося. Лучія зашарілася, а Урсу так завзято почав чистити брудний одяг, що кілька хвилин ніхто не бачив його розпашілого обличчя.

Усіх до єдиного черешняків охопило нестримне бажання: негайно діяти! Навіть Віктор, хоч йому страх як кортіло розв'язати спершу загадку другого замку, відкинув убік усі припущення й гіпотези:

— Ми повинні знайти вхід! Він десь тут, і ми мусимо його негайно знайти! В руках у нас надзвичайний козир. Ви розумієте, що це означає?

— Так! — схвильовано відповіла Лучія. — Так! Так! Ми всі знаємо, що означало б, якби ми знайшли вхід. Ми стали б господарями замку, були б захищені від

усіх небезпек, визволили б дівчину, могли б розв'язати всі загадки... Але де воно, де воно, те прокляте сполучення?

— У дворі нема, це точно! — повідомив Урсу.

— І в кімнатах! — додав Дан.

— У коридорах теж! — доповнила Марія. — У повітрі не може бути. То де?

— Мене вб'є ця проклята симетрія, — поскаржилася Лучія. — Що асиметричне в цій кімнаті? Скажіть мені. Стіни досконало однакові, колони точно посередині, всі ніші й двері стоять однаковісінько... Симетрія не веде нас нікуди.

— Тоді геть симетрію! — збунтувався Дан. — Треба шукати інші закони!

— Які закони? — спитала Марія. — Якби тут було щось дивне, ми б використали закон дивовижності! Якби було щось неїпотрібне, застосували б закон доцільності. Я ж не бачу нічого...

— Стривай! — спинив її Віктор. — Маріє! Ти ж сказала велике діло! Усе здається корисним. А коли так, то розглянемо все через цю призму, через цей закон доцільності. Лучіє! Дай мені прототип кімнати.

— Навіщо він тобі? Я знаю все напам'ять. П'ять площин, кожна на сотню квадратних метрів...

— Ні, ні, ні! Що тут є непотрібного? — спитав Віктор.

— Ніші, мармурові плити, таємні двері, колона... — перераховував Дан. — Та ніби все потрібне... Може, мармур... Навіщо стільки мармуру?..

— Ніші необхідні, — почав Віктор. — Про мармурові плити говорити не будемо; потайні двері зв'язують кожну кімнату із внутрішнім двором... Колона...

— А колона для чого? — спитала раптом Марія.

— В кімнаті вона одна... — сказав Дан.

— І справді, для чого вона? — повторив Віктор. — Одна колона... і просто посередині кімнати... Маріє! Яка користь від цієї колони в приміщенні?

— Я не бачу користі від неї...

— Однак у цьому замку нема нічого непотрібного, навіть каменя. То навіщо ж колони?

— Вони непотрібні! — наголосила Марія.

— То чого ми тут шукаємо? Повинен бути якийсь сенс у цій симетрії та відсутності доцільності. Якщо

колона не підтримує нічого, якщо навіть не прикрашає кімнати, то вона може бути тільки засобом сполучення.

— Як ми до цього раніше не додумалися? здивовано й сердито спитала Лучія.

— Тому, що все дуже симетричне і дуже велике! — відказав Віктор. — Якби вона була одна-однісінька, ми б кинулись до неї, а так, коли вони є в кожній кімнаті... Якби не Марія з ідеєю доцільності, то й не знаю, коли б ми додумалися до цього. Давайте драбину!

Але Урсу вже йшов з драбиною. Він зіпер її на колону, виліз і почав обстукувати. Звук глибокий, глибокий... Так... так... так... тік... тік... тік...

— Отут ніби трохи відрізняється, — сказав Урсу. — Чуєте?

Тік... так... тік... так... Одна з мармурових плит звуком трохи відрізнялася від інших. Урсу обмацав її з усіх боків, заклав пальці в щілину й потягнув. Плита не зворухнулася. Він потягнув щосили. Нічого-сінько. Тоді надумав покрутити її. Мармурова плита обернулася навколо невидимої осі й відкрила отвір, через який легко могла пройти людина.

— Постав її на місце, Урсу! — звелів Віктор. — Зараз ми застосуємо закон симетрії.

— Ти вважаєш, що таке саме сполучення є і в інших колонах? — спитав Дан.

— Коли застосувати закони дивацтва, то так! — відповів Віктор. — Дивно саме те, що ми знайшли сполучення в першій колоні, яку обстежили. Давайте подивимося в інших кімнатах.

У сусідній кімнаті — збройовій палаті — черешняки відкрили другий хід. Зате в інших двох кімнатах, хоч як вони старались, у колонах не ворухнулася жодна мармурова плита.

Так воно і є, — підсумував Віктор. — У замку два шляхи сполучення. І, здається, ми відкрили їх обидва, правда?

— Іншими словами, — продовжила Марія Вікторову думку, — ми стали господарями замку!

Тік потягнув убік Урсу. Решта всі пішли до кімнат з розкритими таємницями. Малий прошепотів на вухо крем'язневі:

— Урсу... я тебе дуже прошу... пусти мене в коло-
ну... скажи... що в тебе... ти забив ногу... коліно...

Більше йому нічого не вдалося сказати, бо повер-
нувся Віктор.

— Урсу! Ходімо вдвох на розвідку! Не втрачаймо
жодної хвилини!

Крем'язень з відчаєм роздивлявся коліна. Наче
примірявся, як їх розтерти. Відповів, не підводячи
очей:

— Не знаю, що й діяти... В мене ніби задерев'яніла
нога... Ще коли спускався зі стіни...

Але Віктор не встиг нічого розпитати. Пустун ла-
сочкою стрибнув до нього. Очі його палали, хоч
говорив він приголомшливо байдуже:

— Не треба, Вікторе, щоб про це знала Лучія.
Скажи, ніби ти передумав, скажи, що замість Урсу
піду я. Я менший, мені легше пройти в підземному
коридорі, ти переконай її, що все буде гаразд...

— Урсу, Урсу! — спантеличено сказав Віктор.

Але ніхто не намагався з'ясувати, що думав Віктор,
повторюючи ім'я крем'язня. Усі черешняки зібралися
в білій кімнаті з колоною посередині, а малого наче
огорнув туман, тому й голос, який повідомив, що на
першу розвідку піде Тік, долинув до нього ніби від-
далеки.

І раптом пролунав злий голос, від якого заклало
в вухах. Той голос протестував. Це була Лучія, і, на
жаль, не сама вона. Підскочив і Дан, підбігла й ота
нестерпна та люта, що говорить, ніби любить його.

— Хай іде Урсу,— сказала Марія.— Я не дозволяю
Тікові!

Пустун збентежився і вдав із себе дуже ображено-
го. Коротким жестом він підкликав Цомбі, а тоді кинув
розлючено:

— Коли я не годжуся для розвідки, то хоч доведу,
що зумію дістатися додому без вашої допомоги. Ході-
мо, Цомбі! А ти, недолуга, ще побачиш...

— Почекай! — зупинила його Лучія.— Ти ніби
дитина. Хіба сам не розумієш?..

— Чекай ти! — нахмурився Тік.— Ти ніби нянька.
А сама чому не розумієш? І чому не уявиш собі, що
я хочу справді піти звідси. Бо хочу довести, що ти
помиляєшся. Так само, як і з розвідкою...

— Навіть не думай і не гадай! — закричала Марія. — Обізвав мене недолугою... Піднімешся в колону останній...

Тік почав підлабузнюватися до Марії:

— Ну, слово честі, Маріє... Скільки разів я називав тебе ідіоткою, але злість у тебе минала. А недолуга — це ж лагідніше, ніж ідіотка... Я на Дана весь час так кажу.

— А я теж проти! — кинув Дан.

Черешняки стояли в порожній кімнаті. Тік з боєм подивився на мармурові стіни, на колону, протягло зітхнув...

— Коли ви всі проти... то нічого не вдієш. Хоч би одним оком побачити той вхід!

Жалібно скривившись, він піднявся по драбині й заглянув в отвір. Раптом голос його перемигнувся. Обличчя теж:

— Тс-с! Он же книжка! Як ви її не побачили?

Усі з'юрмилися довкола колони. Тремтіли від напруження. Урсу допоміг Тікові залізити всередину. Пустун зник у колоні. Голова, що виглянула з отвору за кілька секунд, була вже чиясь інша, якогось молодого білявого звтяжця з кирпатим носом і живим сріблом в очах.

— Книжка чудесна, — сказав він. — Хочете знати, що в ній написано? Коли Тік захоче щось зробити, то зробить неодмінно. Все! Кінець! Так і написано. Чуєш, недолуга? Ніби ти мене не знаєш! То твоє щастя, що я тримаюся біля тебе...

— Перед dokonаням фактом, — знизав плечима Віктор, — нам нічого іншого не лишається, як вважати, що ми саме цього й хотіли. Урсу, підтримуватимеш зв'язок з Тіком, а Лучія зі мною. Тіку, підемо разом за сигналом Марії.

Невдовзі Марія подала сигнал. Два черешняки рушили водночас підземними дорогами, які мали привести до замку дівчини в білому. Обидва думали, що ті дороги будуть важкими, покрученими, з перешкодами й несподіванками. Але сполучення виявилися щонайпростішими. Коли хлопці опинилися нижче рівня підлоги, перед кожним відкрився рівний тунель. Тільки тоді, коли обидва підійшли до другого замку, то піднялися на кілька метрів усередині таких самих ко-

лон. Творці потайних шляхів сполучення потурбувалися про одне: перекрити вхід до тієї частини замку, де була збройова кімната й де мешкала князівська родина. Тому двері в колонах другого замку мали пристосування всередині: воно автоматично зачиняло їх після того, як таємний посланець залишав вхід. Крізь них можна тільки вийти, а увійти лише тоді, коли якийсь домашній сторож, залишений усередині колони, відчинить двері на умовний сигнал. Отже, для князівської родини на випадок небезпеки було два виходи. Але сюдою ніхто не міг проникнути у великий хрест.

Тік і Віктор, звісно, не знали цієї таємниці. Вони просувалися вперед, наче равлики, присвічуючи собі ліхтариками, зупинялися щокроку та прислухалися. Але обидва переконалися, що цими таємними дорогами дуже давно ніхто не ходив. Отже, їм нічогосінько не загрожує. Промінь ліхтарика показував кожному дорогу — рівну, вільну, без ніяких перешкод. Потім промінь побіг по драбині з металевими щаблями в якийсь високий кам'яний циліндр, що був не чим іншим, як серединою колони.

5

Дівчина в білому знову опинилася зачинена у своїй кімнаті. Вона разом із Філіппе знову полонянка у велетенському й мовчазному, ніби крижана могила, просторі. Іншого разу вона дала б волю сльозам, біла б кулаками в металеві двері, виливала б котові свій смуток. Чоловік із шрамом ще ніколи не був такий суворий і невблаганний, але дівчина в білому забула весь сум, усі страхи, всі чорні споми́ни. Її огорнула велика тепла радість і збадьорила серце. Зошит у шкіряній обкладинці знав причину цієї радості. Полонянка цілком довірилася йому...

Диво, якого так прагнула дівчина в білому, здійснилося. І вже останньої миті, коли вона втратила всяку надію, коли вкотре заходила у свою мармурову в'язницю, саме тоді, коли переступила поріг, побачила на вершині муру одного з тих, кого так палко чекала. Це був Урсу. Ні, їй не здалося, вона не помилилася!

Черешняки прибули! Байдуже, як і коли. Вони прибули! В останню мить!

— Ти пригадуєш, Філіппе? «І засуджені на смерть сподіваються до останньої миті». Я навчилася дечого, Філіппе. І тепер ми не втратимо надії. До останньої миті.

Чоловік із шрамом, як завжди, твердий і суворий, не помітив, як заблищали очі в дівчини. Він не мав навіть часу подивитися на неї. Дівчина в білому спокійно чекала. Черешняки знали, що вона тут, знали, що вона полонянка. А надворі тепло, чудово, і замок ждав голосів, жвавих кроків, небаченого прийому.

Дівчину в білому підхопили хвилі уявного вальсу. Воңа закружляла по кімнаті. Не чути нічого. Жодного звуку. Мармур був звичний до мовчанки, він цілковитий господар мовчанки, йому ніколи нічого не належало, крім холодного німого полиску. Але серце қалатало дедалі дужче. Дівчина в білому зупинилася й спробувала вгамувати думки, що рвалися кудись у дуже світлу мандрівку.

Притулившись до колони, Філіппе вигнувса дугою. Дівчина простежила за його вогняним поглядом. Колона! Звідти, з середини колони, долинав якийсь шум... Одна з плит почала раптом беззвучно обертатися.

В отворі з'явилося засмагле обличчя з пильним поглядом очей із запитливо піднятими бровами, з майже дорослими рисами. Два погляди — один згори, другий знизу — схрестилися вмиць. Хлопець мовчки приклав пальця до вуст саме тоді, коли дівчина хотіла щось сказати.

Голова прибулого зникла на якусь мить, потім з'явилася знову.

— Добре, що вчасно роздивився,— сказав він пошепки.— Я не можу спуститися. Двері зачиняються автоматично. Ти зможеш піднятися по мотузці?

— Хто ти? — теж пошепки спитала дівчина в білому.— Віктор?

— Віктор.

— Віктор?! То ви прийшли всі? І дівчата теж?

— Всі! Я кидаю тобі мотузку. Тримайся! Я тебе витягну!

Дівчина якусь мить вагалася. Хоч вона й чекала черешняків, раптова поява Віктора спантеличила її.

І хоч їй треба було ще щось зробити, вона вчепилася в мотузку, наче кішка. Почула, як хтось відчиняє двері.

Віктор схопив її за руки і втягнув в отвір, смикнув за собою й мотузку, за яку не встиг учепитися Філіппе, потім тихенько штовхнув мармурову плиту, і вона зачинилася саме в ту мить, коли через поріг спорожнілого приміщення переступив чоловік із борсуковими очима.

6

Тік теж дістався в середину колони. Безшумно піднявся по металевій драбині і зупинився біля плити, яка правила за отвір. Серце малого калатало. Нарешті він побачить дівчину в білому... Як він заздрихав Урсу, коли той сказав, що бачив її у дворі! Адже Тік так давно мріяв побачити її першим! А зараз він її врятує. Навіть коли доведеться пройти через найбільші небезпеки. Він не повернеться назад без неї...

Підігріваючи себе героїчними думками, Тік почав мудрувати біля дверного механізму. Механізм заіржавів і скрипів. Тому хлопець поділив операцію на короткі етапи з паузами між ними. Нарешті мармурова плита почала відділятися від інших, тихенько, безшумно обертатися. Тік просунув голову в отвір і зазирнув у приміщення. Побачив трое похідних ліжок, кілька валіз, речових мішків, кілька високих свічників з товстими, наполовину згорілими свічками; в одній із ніш три купки блискучих золотих монет. Біля колони стояв стіл, завалений пакетами, паперами, склянками й термосами. В другій ніші — сила-силенна альпіністського спорядження: льодоруби, молотки, ножі, ломи, ліхтарі, батареї, сокири, але все складене в досконалому порядку.

Малий зважився на безрозсудно-сміливий вчинок: вирішив спуститися в кімнату. Адже він знав план замку, знав розташування кімнат, специфіку кожної кімнати, потайні двері, а найважливіше — знав таємний хід сполучення. Він ще раз озирнувся по кімнаті, але не побачив нікого, не почув жодного звуку. На його нещастя, Тікові не видно було, що робиться позаду колони. А то б він побачив, що там, ледве стримуючи подих, причаївся із сокирою в руці чоло-

вік із шрамом. Тік його не помітив. Тож він схопився руками за край отвору і сковзнув по колоні вниз.

Ледве ноги торкнулися підлоги, як хлопець почув, що двері потайного ходу зловісно хряпнули вгорі, і тієї ж миті його схопили чиїсь сталеві руки.

7

Чоловік із борсуковими очима зайшов до кімнати дівчини в білому. Але не побачив ніде нікого. Тільки кіт вороже дивився на нього десь із кутка. Кімната порожня, потайні двері зачинені знадвору... А дівчина все одно зникла. Коли прибулий переконався, що зникнення дівчини настільки ж реальне, як і загадкове, то відчув, що його охоплює жах. Він швидко вибіг із кімнати, але пішов до ватажка не одразу, а спершу розшукав худорлявого у внутрішньому дворі, де залишив його вартувати.

— Зникла дівчина! — повідомив новину.

Вартовий недовірливо покрутив головою:

— Він знає? Ти йому сказав?

— Ні! І не знаю, що робити! Коли він дізнається...

— Звідки вона зникла? — спитав худорлявий.

— Із своєї кімнати... двері зачинені знадвору...

— Отже, і в тій колоні є потайний хід. Ходімо скажемо йому! Негайно!

Вони бігцем подалися до кімнати з похідними ліжками, а коли зайшли всередину, то побачили, що їхній ватажок викручує руки якомусь білявому хлопчині, а той люто пручається.

— Такий малий, а верткий, наче в'юн,— сказав їм чоловік із шрамом.

Він підштовхнув полоненого туди, де було більше світла, і почав вдивлятися йому в обличчя. Потім гаркнув так, ніби сотня громів ударила:

— Що ти шукаєш тут, розбійнику?

Непохитний Тік не вимовив ні слова. Чоловік із шрамом погрозово підійшов до нього. Замахнувся рукою, ніби хотів ударити:

— Відповідай, злодюго! Чи ти не чуєш?

Тік пильно глянув йому в очі, але не відповів.

— Я бачу, що тільки двадцять п'ять ударів ременем

по голій спині додадуть тобі сміливості. Кажи, хто тебе послав сюди і звідки ти прийшов?

Малий скорчив байдужу, ніби аж презирливу гримасу, що вкрай розлютило чоловіка із шрамом. Повернувшись до двох прибулих, які зацікавилися від цього несподіваного видовиська, він крикнув їм:

— Що з вами? Чого ви закам'яніли там? У цій кімнаті ще тільки статуї бракувало...

— Дівчина...— насмілювався «борсук».

— Що з нею? Що трапилося?

— Зникла!..

— Що?! — загорлав чоловік із шрамом.— І ви стоїте тут, витріщивши на мене очі?

Забувши про полоненого, він схопив сокиру й кулею вилетів за двері, ті двоє подалися за ним. Але худорлявий не зовсім ще втратив розум, бо зачинив двері на штабу.

Залишившись сам, Тік білкою стрибнув до дверей потайного ходу. Натиснув з усієї сили. Даремно! Двері зачинені зсередини. Порятунку не було. Полонений зважив ситуацію. Треба щось неодмінно зробити, поки нема тих трьох. Хоч хлопцеві дуже хотілося першому визволити дівчину в білому, він усе-таки радів, що вона врятувалася. Уже не хвилювався за неї... Але що він міг зробити в цьому становищі, в якому опинився сам? Стояти, склавши руки? Ні!

Погляд його пробіг по кімнаті й наткнувся на нішу з купками монет. В голові сяйнула зухвала думка. Малий підбіг до ніші, якусь мить дивився на монети, потім роззирнувся по кімнаті, шукаючи щось. І його очі враз заіскрилися.

Все тривало не більше двох хвилин. Ледве він встиг повернутися в кут, де його залишили, як металеві двері відчинилися і ті всі троє переступили поріг. Обличчя чоловіка із шрамом побурякло.

— Ти все ще не хочеш говорити, злодію?

Але тут же зрозумів, що треба діяти швидко й розмірковано. Тому спокійно сказав своїм спільникам:

— Ланцюги!

Худорлявий дістав із речового мішка товстий ланцюг, на кінці якого висів великий замок.

— Дрину! — звелів «борсукові».

Той швиденько приніс драбину. Чоловік із шрамом зіпер її на колону, піднявся по ній, обкрутив кілька разів ланцюгом ту частину колони, де відчинялися потайні двері, і замкнув ланцюг так, що потайні двері не могли зворухнутися.

— Ліхтарі й ще одного ланцюга! — знову звелів він після того, як спустився по драбині.

Тік бачив, як вони взяли ліхтарі з кам'яного столика, дістали з речового мішка ланцюг і пішли до металевих дверей. Перш ніж вийти, ватажок погрозив хлопцеві пальцем:

— Стій спокійно, бо однаково все дарма. Ти дуже цінна застава! Я знаю, хто з тобою і з ким ти..

Малий добре чув, як дзенькнула металева штаба, замикаючи двері. Він полонений... Але він не хвилювався — друзі його визволять, а люди, які взяли його в полон, не знайдуть золотих монет, коли повернуться сюди...

І справді, у мармуровій ніші не залишилося жодної монети.

8.

Віктор пропустив дівчину в білому вперед по драбині з металевими ручками. Він присвічував їй, поки вона дійшла до тунелю, а вже тоді почав спускатися й сам.

— А вони підуть за нами? — спитала дівчина, коли хлопець опинився біля неї.

Віктор засвітив ліхтарик і продовжував освітлювати дорогу. Потім спокійно відповів:

— Тільки в тому разі, коли зламають колону. Двері відчиняються лише зсередини.

Дівчина схопила Віктора за руку і сказала тремтячим голосом:

— Так не можна! Я повинна неодмінно повернутися... Хоч би на кілька секунд...

— Заспокойся! — перепинив її Віктор. Звідти ніхто не може піти за нами... Зате ми можемо пройти туди будь-коли. Замок спеціально збудовано так, що лише з нашого крила...

Але дівчина в білому урвала його:

Я була певна, що є ще одне крило! І воно більше, ніж наше?

— Набагато! Але схоже на те, що на твоєму плані мов дві краплі води.

— Ви знайшли скарб?

— Скарб?! Ах, так! То зала зброї з дуже цінними речами. А ти звідки все це знаєш?

— Я знайшла старовинний документ, він був захований у моїй кімнаті. А як вам удалося прийти сюди? Адже я забула написати в листі...

— Ми теж знайшли один старовинний документ, він і привів нас до входу в замок... Ми тобі все розповімо...

Обоє обережно ступали по кам'яних плитах підземного ходу.

Що це за люди, які тримали тебе в полоні? спитав раптом Віктор.

Ви їх не знаєте?

Ще не знаю, але маю певні підозри...

Обоє дійшли до середини тунелю. Дівчина в білому ступила крок уперед, щоб іти лікоть у лікоть із Віктором.

І які ж у тебе підозри? з цікавістю запитала вона.

Віктор узяв її під руку вільною рукою. Але не встиг і рота розкрити, як його вразило чорне передчуття. Це була перша реакція на підступний напад. Земля побігла під ногами. Дівчина в білому інстинктивно вчепилася за нього. Так, обнявшись, вони обоє провалилися в порожнечу, притулившись одне до одного із смертельним жахом у грудях.

9

У збройовій кімнаті Лучія не знаходила собі місця. Минуло вже багато часу, а розвідників усе не було. Далі не можна чекати, згорнувши руки. Вона вийшла в коридор і покликала решту черешняків.

Урсу теж непокоївся. Карався, що дозволив Тікові піти замість себе. Хто зна, що там скоїлося з хлопчиною? Але все-таки спробував заспокоїти друзів:

— Не тривожтеся. Невідомо, на які перешкоди вони там наткнулися. Коли хочете, я піду вслід за Тіком.

Йому відповіли тільки повні сліз очі тієї, котру

нешодавно образив білявий шибеник. Крем'язень швидко вискочив на колону і зник у потайних дверях. Невдовзі він дістався до тунелю, пішов обережно вперед, освітлюючи та обстежуючи окремо кожную стіну і кожную кам'яну плиту окремо. Він пройшов половину тунелю, і з ним нічого не сталося. Пастка була сконструйована так, що відкривалася тільки тоді, коли хтось із другого замку намагався пройти в князівський замок. Це була подвійна міра безпеки проти будь-кого чужого і незваного, хто зважився б проникнути до князівського замку.

Урсу зайшов до середини колони, знайшов потайні двері і спробував тихенько відчинити їх. Механізм піддався, але двері навіть не зрушилися з місця, незважаючи на всі його зусилля. Тут не було ніякої загадки. Хлопець здогадався, що двері забарикадовані зовні. Отже, Тік потрапив невідомим до рук. Те, чого не хотів припускати Урсу, стало фактом. Безперечно, Тік пройшов у двері, тоді одразу спрацював механізм, і люк зачинився зсередини. Тепер не можна гаяти часу. Треба якомога швидше повертатися покликати Віктора й разом виробити план як вирятувати малога з рук невідомих людей.

Крем'язень чимдуж подався назад. Думка про те, що Тік у небезпеці, завдавала йому фізичного болю. Як захистити малого, як його врятувати? Його треба негайно рятувати, і Урсу вже знав, як. Він проникне в другий замок, він ще раз перелізе через зубчастий мур. Люди простять йому, що він заради порятунку Тіка порушив клятву. Це буде перше й останнє клятвopорушення в його житті.

У ту мить, коли думка про порятунок Тіка цілком заволоділа ним, коли він вирішив, що візьметься за її здійснення негайно, хлопець відчув, як під його ногами розверзається порожнеча. Він інстинктивно замахав руками в повітрі, намагаючись за щось ухопитися. Але йому вдалося тільки зберегти рівновагу, а це означало дуже багато при такому несподіваному падінні.

Замок, де вже років триста нікого не було, став раптом театром нечуваних подій.

У північному крилі, в крилі дівчини в білому, троє чоловіків, швидше зневірених, ніж сердитих, крутилися довкола підлітка з кирпатим носом і кучерявим чубом, а той на всі погрози відповідав мовчанкою.

У князівському крилі троє черешняків переживали невимовно важкі хвилини. Найкращі з-поміж них зникли безслідно. Зник Віктор — той, хто міг би розвіяти морок невідомості; зник Урсу — той, хто міг би довести до кінця найабсурдніший план порятунку; зник кирпатий пустун — той, за кого найбільше потерпали черешняки.

А вони всі безсило борсалися у двох глибоких і темних підземеллях, звідки не долинав назовні жоден звук. Хитрі пастки навіть за кілька століть не втратили механічної пам'яті. Вони взяли полонених, бо таке було їхнє призначення.

Над Замком двох хрестів опустилася ніч на чорних моторошних крилах.

РОЗДІЛ XIX

1

Чоловік із шрамом оговтався.

— У нас є дуже цінна застава, — сказав він своїм спільникам — Я впевнений, що «ті» пропонуватимуть обмін. Вони прийшли сюди тільки за скарбами. Ми повинні почекати.

— Мабуть, поява цього німого і зникнення дівчини пов'язані між собою... — наважився чоловік із борсуковими очима.

— Занадто все відбулося одночасно, щоб не бути пов'язаним...

Обох молодших спільників вразила твердість ватажка. Худорлявий звернувся до нього через кілька хвилин:

— Що робити з хлопчиком?

— Зачинити в кімнаті дівчини! — сухо відповів чоловік із шрамом.

Коли вони зайшли в приміщення-в'язницю, то побачили, що Тік ніби закам'янів у кутку. Худорлявий зупинився перед ним і пронизав поглядом-блискавкою:

— Якщо до ранку не скажеш усього, то...

Жест його був дуже красномовний.

Тік звів очі на людину перед ним, зміряв її від голови до п'ят, і обличчя його пересмикнулося.

— Виведіть його,— звелів ватажок.— У тебе буде час подумати— ціла ніч. Ти чув, злодюго?

Худорлявий смикнув Тіка, але малюк навіть не намагався чинити опору. Коли вони вже доходили до дверей, розпачливо заволав чоловік із борсуковими очима:

— Монети!.. Зникли монети!.. Злодій!.. Стій!

«Борсук» ніби збожеволів. Очі ледь не вискочать з орбіт, голос зривався.

— Де монети? — гаркнув він і кинувся зі стиснутими кулаками на малого, який тільки зіщулився, але здавався геть байдужим.

— Почекай! — зупинив свого спільника отаман.— Вони не можуть бути більш ніде, тільки тут, у кімнаті Передусім гарненько обшукайте його.

Обидва накинулися на Тіка, обшукали, перемацали одяг, але не знайшли нічого. Кілька разів повторили обшук, аж поки чоловік із борсуковими очима не визнав:

— Нічого! При ньому геть нічогоісінько нема! Проквнтнути ж він їх не міг.

— Тоді виведіть його негайно!

Вони взяли Тіка за руки й повели до кімнати дівчини в білому. Залишаючи його, погрозили:

— Якщо до ранку не скажеш нічого, то мати рідна тебе не впізнає!..

Тік чемно, кивком голови попрощався з ними і впав на ліжку, щоб зібратися з думками.

Ті, що полонили його, ретельно зачинили двері, але пішли геть лише після того, як перевірили, чи надійно зачинені потайні двері, що вели з Тікової кімнати у внутрішній двір.

Стояла густа темрява. Обидва чоловіки йшли із засвіченими ліхтариками.

— Куди той шибеник міг покласти монети? — спитав чоловік із борсуковими очима.

— Заховав їх десь у кімнаті,— відповів худорлявий.— Мене не це турбує. Що буде з ним, а особливо з дівчиною?

— Він ніби зовсім спокійний.

— Такий він завжди, коли пригнічений. Мене дуже непокоїть оцей його стан. Коли він схвильований, то боятися нічого, але коли спокійний... Аби хоч не зробив якого промаху.

— Про це можна не турбуватися,— запевнив його співрозмовник.

Коли вони повернулися до своєї кімнати, там горіли всі свічки. Чоловік із шрамом заціпенів біля ніші.

— Шукайте монети! — стрепенувся він.— Куди він міг їх заховати? Гарненько перешукайте скрізь! А я ще раз обійду замок.

— Треба передивитися все! — сказав «борсук».

А може,— завагався худорлявий,— давай спершу подумасмо, куди він міг їх приховати... Кімнату ми знаємо, як свої п'ять пальців... Інших потайних схованок нема, крім тієї, що в ніші.

— А може, він передав комусь через потайні двері в колоні? здригнувся чоловік із борсуковими очима.

Отаман зирнув на нього із якимось презирством:

— Замість передавати їх комусь через хід у колоні, чи не простіше було б покласти їх до кишені і теж піти туди, але вже з повними кишенями?

Запитуваний присоромлено опустив очі і вдав, що починає шукати монети.

А може, нам слід передусім переглянути речі? запропонував худорлявий.

Йому ніхто не відповів, і він почав нишпорити в речах. Спершу витрусив на ліжку рюкзак.

Кам'яна плита, що виконувала роль люка, жбурнула Віктора й дівчину в підземелля. Обое боляче позабивалися, особливо Віктор, що, захищаючи дівчину, прийняв на себе весь удар і знепритомнів. Невдовзі він прийшов до тями. Голова його лежала на колінах у дівчини в білому, а вона йому на скроні і на чоло поклала свої руки. Першою його думкою було знайти

ліхтарика. Але рука, нишпорячи по землі, наткнулася тільки на уламки ебоніту й скла та ще на теплі пальці дівчини в білому.

У підземеллі панувала цілковита темрява, могильний морок, сюди не проникала жодна цяточка світла. Полонені не мали навіть примітивної палиці. А їм би хоч на мить світла, тільки на одну мить, щоб побачити, куди вони потрапили. Страхітливе становище! Ув'язнені не знали, чи вони на краю прірви, чи в оточенні металевих лез, чи, може, на них от-от упаде якийсь камінь. Аби підбадьорити дівчину, Віктор почав розповідати про пригоди, яких зазнали черешняки дорогою до фортеці. Час минав, і Віктор був переконаний, що Лучія, Урсу та решта всі вирушать їх шукати. Дівчина слухала, не перебиваючи. Лише коли Віктор якось сором'язливо й непевно сказав їй, що він особисто думає про послання, про замок, про людей, які її полонили, дівчина здивовано вигукнула і злякано затремтіла.

Відтепер я тебе називатиму не дівчиною в білому, сказав Віктор, а просто Лаурою.

Відчувши, що Лаура заспокоїлася, Віктор подав зухвалу пропозицію обстежити в темряві свою в'язницю.

Я йтиму вперед, а ти тримайся за мою руку, повчав він її. Мені неодмінно потрібна точка опори або хоч думка, що хтось є торуч, що хтось допоможе у випадку небезпеки.

Лаура зрозуміла все і мовчки знайшла його руку. Вони почали обстеження, яке, принаймні для Віктора перетворилося на джерело дивних, неповторних, незаниханих раніше відчуттів. Хлопця ніби обступили всі жахи світу; повсюди ніби чигали леза, шпичаки, порожнеча, кігті, щупальці, але маленька трепетна рука змушувала забути про всі ці зловісні жахи...

Їхня мандрівка потемки тривала дуже довго. Віктор ішов поволі, зупиняючись на кожному кроці та шукаючи опори чи перешкоди в таємничій темряві. Незважаючи на велику обачність, черешняк двічі спіткнувся. Перший раз він натрапив на якусь порожнечу, де зсунулася плита, й перелякано здригнувся, але відчув, як тепла рука схопила його за ший і потягнула назад. Вдруге спіткнувся посередині підземелля, але цього

разу вже він схопився за дівчину, а вона перелякано припала йому до грудей. Не було там ніякої небезпеки — ні прірви, ні лез. А згодом, коли в це темне приміщення знову повернулися спокій і тиша, почувся голос Віктора:

— Ми в підземеллі, яке теж підкоряється законам квадрата. Довжина його метрів чотири. У лівій від нас стіні є вентиляційний отвір, але він високо. Висота підземелля метрів три, може, три з половиною.

— А підлога? — спитала дівчина. — Вона нерівна?

— В одному місці зсунулася плита, — відповів Віктор.

Дівчина прошепотіла:

— Але нам треба якось вийти звідси, Вікторе! Хто нас може почути?

— Не треба, щоб хтось чув. Я думаю, нас уже давно розшукують. Ти не знаєш Урсу, Лауро... Не може бути, щоб він нас не шукав.

Обоє сподівалися на допомогу. Обоє хотіли світла, хотіли сонця...

3

Людина, до якої линули надії обох полонених, теж, як і вони, безпомічно борсалася ув'язнена в темряві. Люк без попередження жбурнув Урсу в яму. Якимось неймовірним вивертом крем'язневі пощастило зберегти рівновагу. Промінь ліхтарика опустився вниз, освітлюючи підлогу. Хлопець приземлився так вдало, ніби збирався негайно вискочити з пастки. Але люк зачинився дуже швидко. Урсу став в'язнем у стрімкій та глибокій ямі. До стелі метрів три з половиною. Урсу обстежив її ліхтариком і зрозумів, що хоч який масивний люк, але його можна було б легко відчинити.

У маленькій ямі не було геть нічого. Ніде навіть жодного камінчика, на який можна було б стати. Товстий люк щільно прилягав до стелі — крізь нього не проб'ється жоден звук. Хоч би каменя якого знайти... Жбурнув би його в стелю — може, почули б ті, що нагорі. Урсу помітив у кутку отвір — певне, для вентиляції. Отвір був угорі, в кутку, протилежному від люка, недалеко від стелі, і видавався досить широким, щоб у нього протиснутися. На щастя, хлопець мав при

собі ножа. Він ударив ним у стіну під вентиляційним люком, зробив маленьку заглибину, куди можна було поставити ногу. Тоді, поставивши ногу в ту маленьку заглибину, Урсу зробив відчайдушний стрибок у темряву, і йому вдалося зачепитися пальцями за край отвору. Він підтягнувся, потім переніс усю вагу тіла на одну руку й дістав з кишені ліхтарика. Промінь вихопив вузький і рівний тунель, що упирався десь у мур.

Урсу всунувся в тунель і поплазував уперед, наче вуж. Проповз він так метрів сім, поки вперся головою в кінці тунелю в цегляну стіну. Вгору вела дірка, в яку можна було просунути руку. Урсу найбільше заінтригувала цегляна стіна. Для чого вона викладена? Тільки для того, щоб перегородити шлях? Ця асиметрична й нахабна стіна зліда крем'язня, ніби під'юджувала його, аж руки свербіли.

...Він уже й лік утратив, скільки разів намагався зламати стіну. Кишеньковий ніжик не дуже допомагав. Ним він виколупував розчин, а руками, наче обценьками, висмикував цеглини зі стіни. Його праці могли б позаздрити всі володарі пекла. Лише для того, щоб відкинути висмикнуту цеглину, він мусив повернутися, вивернутися, якоюсь дивовижною стрічкою викрутити все тіло аж до кінчиків пальців. Стіна була широка, міцна, як і все в цьому замку. Урсу ніби перетворився на свердло. Пилюка набилася йому в рот і в горло, проте він ні на секунду не припиняв роботи. Безупинно бив і висмикував цеглину за цеглиною з тієї пекельної стіни.

Раптом ніж, чи те, що лишилося від нього, почав видавати не такі глухі звуки. Урсу вже перебував на межі сил. Коли б не цей звук надії, він, певне, і залишився б там, бо вернутися назад не було як. Черешняк зібрав усю енергію, натиснув рукою, і рука разом із залишками стіни ковзнула в порожнечу. Він таки пробив кам'яний бар'єр. Просунувся в проламаний руками отвір і опинився в тунелі, точнісінько такому, з якого вийшов.

Крем'язень раптом перестав повзти. До нього ніби долинули якісь звуки... Просувався вперед тихесенько, ніби нечутно плив по воді, поки пальці намацали край тунелю. Тихенько дістав з кишені ліхтарик, витягнув руку, щоб точно спрямувати промінь. Йому здалося,

що шерхїт десь унизу, лїворуч від нього. Він різко натиснув на кнопку, різонувши темряву спалахом світла

4

У збройовій палаті Лучія, Марія й Дан кілька годин підряд мучилися, шукаючи способу дізнатися щось про зниклих, про їхню долю. Лучія заборонила всім і кожному спускатися в колону. Вона розуміла, що вхід небезпечний, що саме там чигають усі біди. Усіх трьох черешняків охопив такий великий страх, що вони довго не могли нічого придумати.

Данові в голові не вкладалося, що Віктор так легко потрапив невідомо кому до рук і навіть не спромігся дати сигнал тривоги. Віктор ніколи не робив необдуманих, ризикованих вчинків. І щоразу при небезпеці попереджав друзів.

Лучія найбільше думала про Урсу... Вона знала його дуже добре, знала його думки, його дивовижну здатність діяти й блискавично орієнтуватися в складні хвилини. І ще знала, який сильний Урсу, коли треба рятувати чиєсь життя...

А Марії ввижалося, ніби Тік, у руках якихось невідомих, а ті неодмінно люди злі і лихі, вона ніби наяву бачила жорстокі, огидні, безжальні пики... Аби тільки почути той голос, хай обзиває її ідіоткою, божевільною, як хоче, вона все одно була б найщасливішою людиною в світі!

І був ще Цомбі, вірний пес, якого несподіване зникнення господаря зробило жалюгідним.

Лучія отямилася першою. Вона спробувала заспокоїти друзів чи, може, заспокоїти саму себе, прогнати відчай:

Не могло трапитися нічого страшного, Маріє. Розум мій відмовляється вірити в таке...

Тільки розум, Лучіє? насмілився перепинити її Дан. Чи, може...

Ні, Дане. Я знаю, про що ти думаєш. Звичайно, болить у мене й душа... Але поміркуйте й самі. Коли б наші друзі опинилися в руках у невідомих, ви гадаєте, що ті вдовольнилися б тільки цим? Якби хлопці не сказали навіть жодного слова, а ті не знали, що ми тут,

невже б вони не прийшли сюди переконатися, що тут нема нікого?

Може, вони бояться? — непевно сказав Дан.

— Якщо вони взяли Урсу, то невже ці люди можуть боятися чогось на світі?

— А що ти сама думаєш? — спитала її Марія.

— Мені здається, сталося щось непередбачене, вони потрапили в якусь пастку, що ніяк не пов'язана з незнайомцями... Хто зна! Може, зачинені ті кімнати, куди вони потрапили...

То чому ж вони не повертаються?

— Може, поламався механізм дверей або...

— Або що? — поцікавився Дан.— Тоді нам не залишається нічого іншого, як тільки піти слідом за ними через потайне сполучення.

Ні! — щосили запротестувала Лучія.— Небезпека криється тут, у цих злочасних колонах. Якщо не знайдемо іншої ради, то спробуємо пройти через них, зв'язавшись мотузками... А поки що...

Світанок нечутно зайшов у замок. Морок розступився і в серцях черешняків ніби знову зажеврїла надія.

Маріє, Лучіє! — вигукнув Дан.— Є ще один шлях сполучення з другою частиною замку... Стіна, на яку вчора вибрався Урсу...

— Ти збожеволів? — здригнулася Лучія.— Цей шлях неприступний!

— Але якщо Урсу вибрався туди... — стояв на своєму Дан.

Усі подалися до внутрішнього двору. Вони опинилися в становищі потопельника, для якого і соломинка — надія на порятунок. Надія була абсурдна, безглузда, але все-таки це шанс. Тим більше, що в дворі на них чекало диво: з вершини звисала мотузка. Урсу й Тік, поспішаючи, забули стягнути її вниз.

Від радості відкриття Дан зацікавився. Забув, що він товстун, що в нього не минулося перенапруження м'язів, що ніколи в житті не займався акробатикою, що може повиламувати собі руки й ноги, може навіть скрутити собі в'язи. І водночас відчував у собі таку відвагу, що не хотів нічого й чути:

Я піднімаюся, дівчата! Будь що буде! Коли Урсу піднявся без мотузки, то чому мені не піднятися з мотузкою?

Дівчата дивилися на нього, ніби вперше бачили. Ніколи ще він не виявляв стільки рішучості. Дан був готовий розпочинати свій убивчий підйом.

5

Світло ліхтарика прорізало темряву, і водночас Урсу гаркнув так басовито, що міг би приголомшити будь-кого:

— Стій!

І тут-таки зайшовся оглушливим реготом, від якого здригнулися кам'яні стіни. Перед ним закам'яніли, тримаючись за руки, з розширеними від страху очима двоє... Якби крем'язень зустрів тут, у підземеллі, крокодила чи орангутанга, то здивувався б менше. Тільки не Віктора й не дівчину в білому сподівався він тут зустріти!

Віктор упізнав цей страхітливий регіт, бо тільки одна людина в світі здатна так сміятися, і полегшено зітхнув:

— Господи! Якого страху ти нагнав на нас! Я вже думав, що нам кінець. Не міг ти якось трохи інакше крикнути, Урсу!..

— Урсу?! — зраділа разом з Віктором дівчина в білому. — Як ти нас знайшов?

— Я проламав таку грубелезну стіну, що тепер побоююсь, чи не завалиться підмурівок замку.

— А як ти знайшов цей хід? — спитав Віктор.

— Який хід?

— Цей, що привів тебе до нас. Не крізь стіну ж ти пройшов...

— А-а! Проклятий люк!

— Ти що, теж потрапив у пастку?

— Авжеж! Так само, як і ви. Тік у руках незнайомих, ми — заживо похоронені... Що з іншими — невідомо... Там, безумовно, теж мало щось трапитись... Може, на них напали вояки. Якийсь яничар чи татарин...

Вікторові здалися дивними ці жарти Урсу, надто після того, коли він побачив, що обличчя й руки товариша почервоніли від цегли й крові.

— Скажи правду, Урсу! Ти знайшов якийсь вихід звідси?.. Кинь нам краще мотузку, бо ми хапаємо дрижаки від холоду.

— І як же ви зігрієтеся мотузкою? — знову почав глузувати Урсу.— Це було б цікаво й для мене.. Бо для чогось іншого в мене нема мотузки.

— Аби ти сам побув стільки, як ми, в цьому підземеллі,— захлипала дівчина в білому.

— І то правда! В підземеллі був я недовго. Я ламав стіни замку... Бо якби не ламав, то, може, й кості залишив би там...

— Ти знайшов якийсь вихід? — знову спитав Віктор.

— Знайшов вихід тільки до вас. Але спершу мені треба спуститися.

Спуск його був схожий на спробу самогубства. Урсу лежав головою вперед, простору мав не більше, ніж землі під нігтями, а висота підземелля майже три з половиною метри. Аби хоч долівка земляна...

— Вікторе! Підійди ближче до цього отвору і гарненько тримайся. Я трохи натисну на твої плечі. Бо інакше не зможу спуститися...

Хлопцеві, який тихенько просувався головою вперед, вдалося трохи стримати падіння, бо він зачепився за виступ отвору кінчиками пальців ніг. Він витягнув руки вниз і схопився пальцями за плечі Віктора. Одразу ж пустився й ногами краю... Він зробив небачене сальто-мортале, але виконав його непомильно.

Тільки торкнувшись долівки, Урсу засвітив ліхтарика, ліг і витягнувся горілиць.

— Що з тобою? — злякався Віктор.

— Я стомився! Вмираю! Я ж кажу, що проламав стіну метрів два завтовшки.

— Де звідси вихід? — спитала його дівчина в білому.

Урсу освітив верхній люк:

— Він там же, де і вхід сюди. Треба тільки натиснути на нього, і ми вільні.

— А хто ж натисне? — здивувалася дівчина.

— Той, хто про це питає! — весело відповів Урсу.— Ми зробимо піраміду. Я — основа, Віктор — середина, а ви... вершина. Однак я мушу трішечки відпочити

У сусідньому замку світанок застав такий самий розгардіяш і тривогу. Троє чоловіків перевернули кімнату догори дном, перешукали, перенишпорили скрізь, навіть там, де не тільки шстдесят монет, а навіть півмонети не могло заховатися. Але не знайшли ніде нічого. Вони знову заходилися вистукувати стіни може, шибеник знайшов тайник, про який вони досі не знали? Але стіни були холодні й байдужі. Цілу ніч ліхтарі висвічували закутки й щілини, валізи й речові мішки, консервні банки, ланцюг на колоні, та все марно.

І все-таки монет при ньому нема! заверещав чоловік із борсуковими очима.

А ви взуття перевірили? спитав ватажок.

Я навіть у рот йому заглядав, дивився і в руках, і в кишнях... Не ковтав же він їх!

— Отже, вони тут, у цій кімнаті! вирішив ватажок.

Але вже не залишилося неперевіреного жодного закапелка,— зважився заперечити худорлявий.

— А може, він їх поклав назад у схованку? — підскочив «борсук».

Про це ніхто з них не подумав. Усі троє втупилися поглядами в нішу. Чоловік із борсуковими очима підійшов до тайника, відтягнув першу мармурову плиту, потім другу і засунув усередину руку. Але швидко висмикнув її назад. Руки його тремтіли, ніби осиковий лист.

Остання надія зникла.

— Нема!

— То де ж він їх у біса заховав? — розлютився шеф. Якийсь шалапут, якийсь зірвіголова так посміявся з нас!

— Тут залишається одне пояснення. Він їх кинув у колону!

Чоловік із шрамом розлючено глянув на худорлявого, але все-таки спромігся відказати спокійно:

Я вже раз говорив! Для того, щоб кинути їх у колону, треба спершу відчинити потайні двері. А для того треба, щоб там, у колоні, була якась жива душа... А та жива душа прийшла б тільки визволити шибени-

ка. І думаю, монетам набагато простіше було б дістатися в колону в кишені цього шалапутя, ніж кинутими.

— І все ж...

— Монети тут, у цій кімнаті,— наголосив шеф.— Цей кирпань або син великого кишенькового злодія, або винятковий штукар. Скільки часу він залишався в цій кімнаті першого разу?

— Лише три хвилини! — повідомив худорлявий.

— І за ці три хвилини він їх заховав. Ну, це неймовірно! Давайте поставимо себе на його місце. Куди він міг би їх заховати за три хвилини?

— А я кажу, приведімо його сюди! — наважився «борсук». — Пригрозимо тортурами. І він таки скаже.

Чоловік із шрамом відкинув пропозицію «борсука» одним презирливим жестом.

7

Тікові ніч теж видалася лихою та болісною. Він, самотній у величезній кімнаті, не маючи жодної вісточки від друзів, легко став здобиччю чорних дум. Раптом почув якесь шарудіння і в кутку побачив два світлячки. У хлопця по спині побігли мурашки. Але він швидко відгадав загадку світлячків і ласкаво покликав kota. Той, ніби відчувши у хлопцеві друга, стрибнув до нього на ліжко. Монотонне муркотіння і м'який оксамитовий смух трохи заспокоїли полоненого.

Тіка доймало одне страшне запитання, на яке він не міг знайти відповіді. Це питання з'явилося разом із спокоєм і швидко перетворилося в болісну одержимість: де він бачив чоловіка із шрамом? Адже він бачив десь це нахмурене обличчя, міцну поставу, чув навіть цей басовитий голос. Таки точно десь його бачив, і не зовсім давно... Та хоч як силкувався, нічого не міг пригадати. Де? Де? Де?

Сон не йшов, але хлопець і не кликав його. Він лежав, простягнувшись на ліжку, заплющивши очі, і раптом здригнувся від несподіваної думки: на ліжку, де лежав він тепер, стільки часу спала дівчина в білому...

На світанку хлопець прокинувся і пригадав свої думки, згадав пригоди, яких довелося зазнати. Він полонений, він в руках у невідомих людей...

Швидко стрибнув із ліжка. Треба рятуватися! Він не витерпить полону!

Від раптового стрибка впала подушка, під якою лежав зошит у шкіряній обкладинці. Щоденник дівчини в білому... Тік розкрив його і одразу ж (звісно, мимоволі) прочитав перші рядки, забувши про будь-який сором і правила пристойності. Він не читав, а а поглинав рядки. Коли зрозумів, що проник у недозволену таємницю, було вже пізно. Тому перечитав щоденника ще раз, маючи намір знайти щось напевне.

Записи, які зробила дівчина в білому, були йому вкрай необхідні. Тік хотів розкрити одну таємницю, тож у своїй неделікатності він був схожий на кожного, хто опинився б у його становищі.

«...Мені сумно,— починався щоденник дівчини в білому.— Хоч я й перебуваю у замку, про який мріяла вже десять років, який шукала так гарячково у вільні свої дні й ночі, але я замкнена, полонена, німа, оточена мовчазними, наче мармурові стіни, людьми. Може, мені так визначено долею, але я не могла залишатися під замком в галасливому містечку, де кожен мій приятель завдавав би болю бабусі... Я її не осуджую, я розумію її і дуже-дуже багатиму, щоб вона простила мені мій вчинок... Мила бабусю, я прожену ваш смуток, коли тихенько покладу голову вам на коліна і розповім про свій замок... Правда ж, ви зрозумієте мене і пробачите?»

Я пригадую страх, що охопив мене першого дня! Пам'ятаю, як дісталася до Фортечки, у мене був точний план дороги від станції до руїн, знала, що знайду його там, але коли почула його ходу біля себе... коли побачила його обличчя, то зрозуміла, що він мене не пощадить. Я прикинулася непритомною... Чула, як він послав асистентів приготувати для мене ліжко, бачила, як нишпорив у медичній сумці, а коли в його руці опинився шприц, то вдала, що вже прийшла до тями.

— Я знав, що ти прикидалася! сказав він мені.— Чому ти втекла з міста?

Він навіть слухати нічого не хотів, для нього нічого не важило жодне моє найменше прохання. Він був твердий, як завжди, коли його не слухали. Почувши

його тихий спокійний голос, я зрозуміла, що мені кінець.

— Ти будеш ув'язнена! Не виходитимеш нікуди, тільки у двір, та й то зрідка. А звідси все одно не зможеш вийти, хоч би там що. Для тебе все зачинене!

Я спробувала протестувати. Знала, що марно. Він говорив дуже спокійно, щоб не залишити мені жодної надії. Сказав навіть таке: він не хоче наражати мене на небезпеки... І що відправить мене додому при першій же нагоді. Я не могла одразу збагнути, які небезпеки можуть бути в цьому старовинному й спокійному замку... Коли б та перша нагода не траплялася якомога довше!

Він хотів, щоб ми боролися,— хто кого! Отже, я зараз обмірковую один план дій.

Наступного дня я зробила велике відкриття. Я в Замку двох хрестів! Ми обоє шукали його й марили ним. Скільки припорошених документів перечитали про нього! Замок перетворився на мету його життя. Він його шукає майже двадцять років. В останні роки завжди брав мене з собою. А чому ж не взяв і на ці канікули? Яка ж я нетямуща! Адже я сама не захотіла!.. Він весь час говорить про небезпеки. Які тут можуть бути небезпеки?

Але цього дня я відкрила не лише свій замок. Відкрила й ідею, яка мене врятує. Вона визволить полонянку в білому. Я напишу черешнякам, розповім їм про свій замок. Вони неодмінно прийдуть. А коли прийдуть, тоді ми досхочу помандруємо по замку...

Мені дуже, дуже сумно... Бідолашний Філіппе... Він лащить біля моїх ніг... Він наче розуміє мене і хоче заспокоїти... Я написала черешнякам... Може, хоч послання дійде до них? Я передала його чабаном. Що він подумав про мене, побачивши, як я стримлю над урвищем і кидаю йому пакета?... А коли навіть послання дійде, чи прийдуть сюди черешняки? Як же я забула? Забула найголовніше. Я певна, що вони не повірять у моє послання... Подумають, що це глузування... Я кличу їх у невідомий замок і не кажу, де цей замок є! Мені в голові не вкладається, як я могла забути! Якщо чабан і доніс послання до міста...

Він не може його здати на пошту або передати комусь... Я тримала в руці рятівний круг... Невже трапиться ще така нагода?.. Одначе треба бути готовою... Хтось, здається, Пастер, говорив, що найщасливіший випадок приходить тільки до підготовленої людини...

Він щойно пішов із моєї кімнати. Дуже похмурий. Сказав, що один дурний чабан бачив, як він мене брав на руки (це тоді, коли я прикинулася непритомною), пішов на поліцейський пост у селі і про все розповів... Я уявляю пики тих людей там, коли чабан розповів їм про цей випадок. Мене розбирав сміх. Це, мабуть, той чабан, якому я довірила своє послання!

— Чому ти смієшся? — grimнув він. — А коли він сказав ще комусь? По околицях подумують, що тут, у Фортеці, переховуються розбійники та викрадачі дітей. Який йолоп! Не міг він спершу поговорити з нами!

Він пішов з кімнати. Перед тим сказав, що має зробити обстеження, і на деякий час переселить мене в іншу кімнату. «Але ти все одно будеш замкнена!» — попередив він.

Який жахливий день!.. А все починалося так прекрасно... Один із асистентів, мабуть, нумізмат, прислав мені підбадьорливу записку й монету. Аби знаття, що тут зчиниться... Важко сказати, що він міг би зробити з ним, хоч дуже любить і асистента, і його біляву, наче лялька, донечку.

Вимагає повернути записку. І монету із зображенням Калігули... А може, це прислано мені не випадково? Калігула був тиран, деспот... Я думаю, що це натяк. Він інтелігент, симпатичний... І просто божеволіє за монетами.

День почався чудово... Я саме роздивлялася монету, коли побачила Філіппе, а потім змію... Я залякла, бо ненавиджу змій... А коли побачила, що гадюка... Любий мій Філіппе... Він мені життя врятував... Якби не Філіппе, я вже не могла б написати цих рядків. Змія кинулася б на мене, а отрута зробила б своє... Чому він тримає мене під замком? Як він може бути таким жорстоким? Коли б мене вкусила гадюка, я не могла б навіть скористатися медикаментами. Чому він такий

суворий? Навіщо тримає мене взаперті? Я все це скажу йому просто в обличчя. Хай йому буде боляче! Може, краще було б, щоб мене вкусила гадюка... Але ні! Ні!

Я була така несправедлива з ним! Засмутила його, і тепер мені дуже прикро. Він сказав, чому тримає мене під замком. Тут повно гаддя. Трапляються й рідкісні екземпляри рогатої гадюки, укус якої вбиває щонайбільше за годину. Тому він весь час ходить у чоботях і носить при собі сокиру. Сказав, що вони нападали на нього багато разів. Відкрив мені одну таємницю. Виявляється, Філіппе звати Борошем... Це тутешній кіт, найвідоміший на всю округу винищувач змій. Його змалку навчили цьому мисливці. З великими труднощами вдалося придбати kota на той час, поки вони будуть у Фортечці. Тому він і залишив його при мені. Переконав мене, що мені нічого боятися змій, коли зі мною Борош. Борош! Мені не подобається це ім'я. Я його все одно називатиму Філіппе. І вони теж почали його так називати.

Незважаючи на все це, він не хоче дати мені волю. Може, трохи згодом, пообіцяв. Сказав, що лаяв нумізмата.

— Він тобі дав монету? — спитав.

Я збрехала, сказала, що ні. Але я певна, що він не повірив. Не хотіла б я опинитися на місці нумізмата. Чому він такий суворий з асистентами? Адже я знаю, як він їх шанує і як вони його люблять!

Сьогодні я зробила велике відкриття. Знайшла старовинний документ, написаний кирилицею. Мені дуже сподобався хитромудрий ключ. Якби Філіппе не терся біля мене, я ніколи б не здогадалася, що його можна розшифрувати скандуванням. Він забрав розшифрований документ, коли я була у внутрішньому дворі. Ввечері сказав, що документ стане у великій пригоді для їхніх досліджень... Чому тут нема черешняків? Я впевнена, що замок повний таємниць... Чим більше думаю, тим більше починаю переконуватися, що черешняки не прийдуть сюди ніколи.

Я щаслива, щаслива, щаслива! Щойно мені вдалося вирвати від нього обіцянку. Ще сьогоднішній день і

одна ніч. Завтра в обід я вільна. Стану володаркою замку! Він поставив тільки одну умову. Щоб Борош (яке гідке ім'я!) весь час був при мені. Але я вже так подружилася з Філіппе, що не можу з ним розлучитися. (А може, ми заберемо Філіппе додому?) Від завтра, Філіппе...

Але все одно мене час від часу охоплює смуток. Аби тут були черешняки... Та нічого не вдієш! Хіба ж вони повірять у послання без адреси? Та й як дістануться сюди, коли цей замок так далеко і ніхто не знає про нього!..

Уже втрачена будь-яка надія. Черешняки не можуть прийти вчасно. Вони або не прийдуть ніколи, або прийдуть, коли мене вже тут не буде... Залишилося дуже мало часу... Лічені дні... Все стало схоже на хворе серце, на хворе тіло, яке потрясають важкі удари лихоманки... Люди довкола мене стривожені...

Усі вони розгублені. І втратили спокій. Патрульні сказали сьогодні вранці, ніби ходять чутки про банду, що вештається в околицях Фортечки. В окрузі наростає тривога, бо тут і раніше переховувалися банди розбійників. Думаю, тільки з поваги до нього йому дозволили побути кілька днів, але з твердою умовою: вхід до замку повинен бути закритий так, щоб і комар не проник до середини.

Кінець моїм надіям про свободу... Я ніби прикована в кімнаті... Без його дозволу не маю права й кроку ступити звідси. І він, і асистенти ні на мить не зводять очей з моєї кімнати й мого двору. Чому вони так бояться?.. Через мене? Все-таки я їм завдала стільки клопоту... Але хіба я могла не прийти до замку?.. Загублено стільки днів! Я жодного дня не ходила вільно по своєму замку... Коли б я від самого початку покликала черешняків або хоч не забула вказати в посланні місцезнаходження замку...

Я помилилася... Я сама найбільше винна у всьому, що сталося, у всьому, що сталося зі мною. Коли б я вам відкрила ще тоді, того вечора свої думки, свої плани, любі мої далекі друзі...

Я зачинена з Філіппе. Ми не сміємо вийти в двір. Патруль прочісує місцевість. Має бути щось дуже серйозне. Він розповів їм про скарби, і відтоді вони

кожен день приходять до Фортечки. Солдати сказали, щоб він готувався до відходу. Він розхвилювався так, що не може продовжувати дослідження. Хоч переконалий, що історія з розбійниками — то тільки чутка, яку пустив чабан. Тому й лютує... Я самотня, в кімнаті вже нема, здається, ніяких таємниць... Весь час думаю, що це може бути останній день. У мене ще не було жодного дня цілковитої свободи, навіть жодної миті свободи я не мала в своєму замку... Чи могла б я плакати?

Та сама тиша... Філіппе знищив ще одну змію. Який відважний Філіппе!..

Він зробив собі спостережний пункт на стіні... Хто може проникнути в замок? Краще б вони займалися обстеженнями... А якщо нас завтра попросять піти звідси?.. Ні! Я повинна зберігати надію. До останньої миті

І все-таки він казав правду! Прийшов чабан і признався солдатам, що розповів одному своєму знайомому про те, як мене викрали, та про розбійників у Фортечці. Як швидко розлітаються чутки!

Я знову щаслива! Він дав мені, нарешті, свободу! Я можу ходити (звісно, з Філіппе) по замку, куди заманеться, тільки не можна виходити за замок. Тепер у нас попереду багато днів. Радість свободи оживила в мені давню надію... Може, все-таки прийдуть черешняки.. Сталось стільки див! Чому б їм не прийти сюди?.. Аби вони повірили в послання, то могли б піти по його слідах і прийшли б сюди...

Любий мій зошите, від сьогоднішнього дня я заповнюю тебе веселими ділами, розповідями, історіями... Коли б я могла переконати його, щоб він розповідав!.. Ти знаєш, як він чудово розповідає?.. Ніби все бачиш у кольорі, відчуваєш час з усіма законами, звичаями і відображеннями, бачиш велетенські пересування народів. Я не знаю нікого, хто міг би так добре розповідати. Він бачив стільки фортець і замків... Ти знаєш, як я його люблю? Я люблю його, люблю...

Невже я ніколи не зможу походити по замку? Я вже стільки часу тут і весь час полонена. Він прийшов до

мене такий похмурий. Я ще ніколи не бачила його таким схвильованим. Сказав, що почув у замку якісь незрозумілі звуки... Вважає, що то розбійники... Знову обмежив мене... Я не маю права залишати ні приміщення, ні двору...

Може, щось сталося? Хто б це міг бути? Може, спробувати допомогти їм чимось? Стану, приміром, спостерігачем на стіні...

Я знову зачинена у своїй кімнаті, ув'язнена, ніби закована в ланцюги. Але така щаслива! Побачила Урсу вгорі, на вершині стіни! Побачила його, і він мене побачив. Прийшли черешняки! Прийшли любі мої друзі! В останню мить. Я сподівалася до останньої миті... Думаю, що це я привела їх сюди, мої надії привели їх. Я врятована! Я вільна!

Прийшли черешняки... Чекаю вас, любі мої...»

На цьому закінчувався щоденник дівчини в білому. Тік сумовито закрив його. Йому так хотілося, щоб дівчина хоч словом згадала про нього. Адже він прагнув вирятувати її з пазурів лихих людей... Узяти її за руку й провести через підземні переходи та потайні приміщення... Де тепер дівчина в білому? Мабуть, серед друзів. Йому й самому треба звільнитися з цієї в'язниці — лихої, але й гарної... Тут стільки часу була дівчина в білому...

Малий пригадав, де він бачив чоловіка із шрамом. На подвір'ї школи, поряд із дідом Тимофте, того самого дня, коли вперше в житті побачив і дівчину в білому. А дід Тимофте був такий радий поруч нього, що Тік тоді подумав: певно, це найвідоміша людина з тих, хто будь-коли відвідував школу.

І саме тоді, коли Тік пригадав усе, металеві двері з гуркотом відчинилися і всередину ввірвалося трое розлючених людей. Чоловік із шрамом пильно глянув Тікові в очі і спитав громовим голосом:

Скажеш?

— Скажу! — усміхнувся дустун. — Але при умові, що ви розв'яжете колону...

Малий, проте, не сказав, де він приховав монети. Його розповідь ошелешила обох асистентів, а чоловік із шрамом зайшовся реготом, чого з ним давно вже не бувало.

Увесь замок переживав надзвичайні події.

Після неймовірних зусиль Данові, Марії та Лучії вдалося вилізти на зубчасту вершину кам'яної стіни. Підйом стомив їх. Вони посідали на стіні, щоб трохи перепочити. Останньою піднімалася Лучія. Вона витягла за собою мотузку й теж сіла поряд із ними.

Піраміда, яку утворив Урсу в підземеллі замку, виконала своє призначення. Урсу навчив Лауру, як триматися за стіну, щоб підтримувати рівновагу всієї піраміди. Сказав їй також, що коли вона натисне на люк, то повинна вчепитися руками за виступ отвору. Коли піраміда досягла люка, Урсу взяв Віктора за підощви й підняв до стелі. Дівчині в білому вдалося зробити все, що від неї вимагалось. Урсу й Віктор вилізли по видовбаних у стіні виямках. Нарешті всі, після ночі ув'язнення, опинилися в підземному ході.

Втративши орієнтацію, рушили не до князівського замку, а до малого хреста. Ланцюги на колонах були розв'язані, і вони швидко опинилися в... кімнаті дівчини в білому.

Дан, Лучія і Марія, сидячи на вершині стіни, глянали в двір і побачили таку картину, від якої в них голова пішла обертом.

У внутрішній двір двома різними ходами виходили дві групи людей. Одна Урсу, Віктор та дівчина в білому, друга Тік, чоловік із шрамом та його асистенти. Сцена була така вражаюча і несподівана та весела, що Дан приклав долоні рупором до рота і крикнув:

Гей! Не забувайте про глядачів!

Тепер голова пішла обертом у тих, що стояли внизу, особливо в Урсу й Тіка, які, звісно, зовсім забули про мотузку.

РОЗДІЛ XX

Був ранок. Теплий погідний ранок, який ніколи не зтреться в спогадах черешняків. Марія й Лучія спустились у внутрішній двір. Дан залишався на вершині

муру. Урсу тримав натягнуту мотузку, щоб товстунові легше було спуститися. Але той не встиг зробити жодного руху, бо Віктор зупинив його:

— Почекай! Треба відчинити двері в колонах. Обое дверей зачинені.

Це була правда. Урсу, Віктор і Лаура, поспішаючи, забули залишити двері відчиненими. Сполучення із князівським замком було відрізане. Дан мусив скоритися. Він сміливо спустився по мотузці, але, собі на лихо, в той внутрішній двір, з якого піднімався на стіну. Тож не було його вини в тому, що він спізнився на зустріч у дворі дівчини в білому й не чув, як з'ясувалися всі таємниці. Ось чому ця його відсутність мала продовження, коли не драматичне, то принаймні комічне, але в усякому разі неприємне для Дана. Молодецький черешняк не вдовольнився тим, що відчинив одні двері; він подався назад звільнити ще й другий вхід. Коли він саме ступав на величезну плиту по середині підземного ходу, почув ззаду крик Урсу:

— Стій! Стій! Там...

Але решти слів Дан не почув. Хлопця жбурнуло на дно підземелля. Несподіване падіння завдало йому більше страху, ніж болю.

— А я ще всерйоз подумав, що мені доручили відповідальне завдання...— захлипав Дан, обмацуючи синці.— Яка підступність! Яка невдячність!

Урсу добіг до люка, відчинив його, а що не прихопив ліхтарика, то тільки запитав:

— Гей, Дана! Ти не поранений?

Але з темного й холодного підземелля ні звуку. Серце крем'язня ніби стріли пронизали. Він гаркнув

— Да-а-ане! Гей, Да-ане!

— Га? Мені в вухах позакладало! Жаль, що ти сам! Я хотів би налякати всіх... Я сказав би вам таке ви мене послали на смерть. А я зламав тільки праву ногу і двоє ребер. І ключицю...

Урсу знав, що Дан не з тих, хто жартує переломами кісток:

— Тоді ти там посидь трохи, поки зростуться переломи та забудеш дурні жарти...

— Почекай! Стривай! Нічого в мене не поламалося. Ти витягни мене, бо я набрався стільки страху, що й справді вмираю.

У цей час саме нагодився Віктор з мотузкою. Урсу кинув один її кінець у підземелля, і Дан ухопився за нього. Його витягли на поверхню, ніби ляльку.

А я все одно відчиню і другий хід! — і він справді метнувся далі по тунелю.

Обережно! попередив його Віктор. — Там теж відкрита пастка. Звідти вийшли ми.

Але Дан не повірив і побіг. Урсу піймав його за комір якраз тоді, коли він провалювався в порожнечу. Отже, встиг він у двір на ту хвилину, коли Тік розповідав чоловікові із шрамом загадку золотих монет. Усі перетворилися на зір і слух.

Тік спершу скосував кудись оком, потім зухвало, навіть трохи зверхньо подивився на трьох чоловіків що чекали його слів.

— Та вони ж у вас! видихнув він.

Усі зробили один і той самий рух: засунули руки в кишені. Але не знайшли там жодної монети. Ножі, молотки, ліхтарі, пачки сигарет — звичайні буденні речі. Асистент із борсуковими очима по-дружньому покартав Тіка:

Тепер не до жартів. Ми стали серйозними людьми.

Але я вам кажу дуже серйозно! прикинувся ображеним пустун і знову покосував кутиком ока на дівчину в білому.

Погляд дівчини ніби шукав Тіка, ніби підбадьорював його, і хвилювання змусило хлопця розкрити загадку раніше, ніж він того хотів, без закладів та обіцянок, еге! адже він виробив такий чудесний план!

У ліхтарях! вигукнув кучерявий пустун.

Нумізмат із борсуковими очима недовірливо відкрив ліхтарика, але побачив тільки батарею. Та коли він перевернув ліхтарика, разом із батареєю випали й монети. Дива! Нарешті археологи зрозуміли, що сталося. За ті три хвилини, поки їх не було в кімнаті, полонений відкрив ліхтарі, витягнув з кожного по одній батареї, а замість них поклав монети, по двадцять штук у кожен ліхтарик. Потім кинув витягнуті батареї в куток до запасних, а сам спокійно повернувся і став у куток. Археологи, зайшовши до кімнати, спершу не помітили пропажі. Вони бігли шукати дів-

чину. Забарикадували вхід у колоні, взяли ліхтарі та інструменти й залишили приміщення. Отже, тайники весь час були при них. З ліхтарями, повними монет, вони цілу ніч по всіх шпаринках шукали монети! — Але я все одно побоюювався...— сміливо признався черешняк.— Побоювався, що ви швидко спалите батареї.

Його жарт заразив усіх. Навіть шефа — той утратив усілякий слід похмурості, почувши останні слова «кирпатого шибеника». Але не мав що вradити. Тільки обняв його за плечі й притиснув до грудей. І, звичайно, усміхався при цьому, навіть по-справжньому сміявся.

А Тіка найбільше цікавила реакція дівчини в білому. Він бачив, що вона сміється невтримно і дивиться на нього здивовано чи, може, навіть злякано великими очима. Малий випадково пройшов повз неї і з радістю відзначив, що вона майже така зростом, як і він, і ще побачив, що вона зашарілася, іноді прикладає руку до грудей так, як хотів би робити й він, коли б не боявся, що це хтось помітить.

Але юна володарка замку зовсім не бачила Тіка. Вона низько вклонилася присутнім, потім простерла руки, ніби двоє білих крил, і промовила своїм дзвінким голосом:

— Наступає прийом! Запрошую всіх до збройової палати!

А я...— вихопився Дан, звісно, коли мені буде дозволено, пройду вперед, щоб оголошувати, як справжній великий боярин, про прибуття високих гостей.

Дан випередив усіх і вже з колони обернувся заспокоїти тих, що йшли слідом за ним:

Цього разу я не впаду! Бережіться краще ви!

І зник у колоні.

Дівчина в білому прийшла до збройової зали перша. Дан зустрів її глибоким поклоном, повідомивши урочисто:

— Її величність володарка замку!

Потім тихенько попросив її:

Ти, будь ласка, підкажуй мені їхні імена, бо я ж не знаю, як кого звати.

Зайшов чоловік із шрамом.

Його величність... кажи! — попросив він пошепки.— Його величність... Його величність тато володарки замку!

Вловивши грізний погляд Лаури, великий боярин продовжував:

— Його величність... Юлій Вернеску! Великий казначей замку... Його величність... Адріан Філіп! Великий зброяр замку...

Побачивши черешняків, Дан називав їх на власний розсуд, змушуючи друзів заходити до зали в певному порядку:

— Прибувають їхні величності... череш-ня-ки! Віктор! Великий логофет черешняків! («Не дуже воно узгоджується «величність» і «великий логофет», — подумав Дан, — але хай уже буде так».) Марія! Найкраща подруга великого боярина! — знайшов він на решті для неї титул.— Лучія! Великий казначей черешняків! Урсу! Великий воїн черешняків! Тік! Маленький великий префект!... І Дан! Великий боярин!

Вони пройшли в двері з такою гідністю, що їм могли б позаздрити всі найближчі до князя боярини.

І почалися веселощі!

Але спершу археологи мусили задовольнити цікавість черешняків. Там було стільки багатств, стільки невідомих речей і документів, стільки історичних свідчень, а надто хвилювання, і трепету, і шаноби.. І на решті цей шал молодості та веселощів.

— Коли б ви не знайшли документа Зоґрану, то я й не знаю, що було б...— сказав черешнякам його величність батько володарки замку, відомий професор археології.— Очевидно, довелось би ламати колони...

— І знайомитися з підземеллям! — нагадав їм Дан, не забуваючи халепи цього величного дня.— Пасток ви все одно не уникли б...

Але хто був не в гуморі цього дня? Експедиція черешняків закінчилася чудово. Вони раділи її закінченню і щедро дарували всі свої почуття мармуровому витворові.

— Коли б не чабан,— сказала Лучія,— то я й не знаю, чи й відбулась би ця експедиція...

— Багато турбот і багато прикroachів завдають нам жіночі уста! — нагадав тато володарки замку.— Дуже мені хотілось узяти її за носа і трішечки його скругити.

Асистенти зрідка сміялися з Данових дотепів, але той сміх одразу перетворювався на кашель, коли вони помічали на собі погляд професора.

Чоловік із шрамом підійшов до них:

— Це найщиріший і найбагородніший вік життя... Якби люди залишалися тільки зі своїми споминами..

Юнь вривалася повсюди. Навіть обладунки лицарів, при всій їхній презирливій холодності й непорушності, починали шукати собі місця у цій гарячій навалі. Залізні лицарі були, звичайно, єдиними свідками, які могли поклястися, що жодного дня за минулі століття замок не переживав чистіших веселощів. Якби черешняки придивилися до них, то побачили б, як по закутках у напіврозплющених очах спалахують під опущеними заборолами дивні відблиски. Лучія, звісно, могла б пояснити все суворими законами фізики,— скажімо, тим, що сонячне проміння відбивається від мармуру і металу.

Але був ще один хлопець у веселій кімнаті з холодними мармуровими стінами, який не зводив очей з володарки замку. Він стежив за кожним її рухом, жадав зустріти хоч раз її погляд. Але дівчина в білому була біля Віктора, тільки біля нього, і тоді хлопець зрозумів усе.

Ніколи збройова зала і Замок Орлів не зазнавали таких світлих радощів. Тільки в одному кутку, сховавшись за обладунки, кирпатий хлопець із золотистими кучерями, забувши про всіх, боровся із власним відчаєм. Урсу помітив його і покликав, уклавши в голос усю свою любов:

— Тіку!

Але Тік не відповів. Закінчилося його дитинство. Він увійшов у юність. І, як майже всі діти, ввійшов у неї через широкі ворота кохання. А випадок розпорядився, щоб ця перша любов була сумною та безнадійною.

З М І С Т

Андрій М'ястківський

РОМАН ПРО ВІДВАЖНИХ

І КМІТЛИВИХ	3
РОЗДІЛ I	5
РОЗДІЛ II	18
РОЗДІЛ III	41
РОЗДІЛ IV	56
РОЗДІЛ V	72
РОЗДІЛ VI	76
РОЗДІЛ VII	88
РОЗДІЛ VIII	99
РОЗДІЛ IX	123
РОЗДІЛ X	150
РОЗДІЛ XI	171
РОЗДІЛ XII	189
РОЗДІЛ XIII	208
РОЗДІЛ XIV	220
РОЗДІЛ XV	230
РОЗДІЛ XVI	256
РОЗДІЛ XVII	276
РОЗДІЛ XVIII	293
РОЗДІЛ XIX	316
РОЗДІЛ XX	335

К43 Кіріце Константін. Замок дівчини в білому: Роман. Для серед. шкіл. в. (Пер. з рум. М. С. Чищєвого. Мал. О. П. Сосновської. Передм. А. П. М'ястківського). — К.: Веселка, 1980.— 342 с., іл.

З роману відомого сучасного румунського письменника читачі дізнаються про пригоди юних героїв, про їхню дружбу і взаємовиручку про любов до історії рідного краю

70802—178

К—————146.80.4803020000.

И(Рум)

М206(04)—80

Константин Кирицэ
ЗАМОК ДЕВУШКИ В БЕЛОМ

Роман
(На украинском языке)
Для среднего школьного возраста
Перевод с румынского
Николая Степановича Чищевого
Предисловие
Андрея Филипповича Мястковского

Рисунки
Ольги Петровны Сосновской

Издательство «Веселка»,
Киев-4, Бассейная, 1/2.

Редактор О М Мокровольський

Художній редактор Л. І Мігченко

Технічний редактор М А Калиш

Коректори Л. К Скрипченко,
О Т Супруненко

Информ бланк № 1499

Здано на виробництво 04.04.80 Підписано до друку 10.09.80.
Формат 84 × 108/32 Папір друкарський № 1 Гарнітура балти-
ка Друк високий Обл.-вид арк 18. Умовн друк арк 18,06
Тираж 30 000 Зам 980 Ціна 70 коп Видавництво «Веселка»
Київ-4, Басейна, 1/2

Головне підприємство республіканського
виробничого об'єднання «Поліграфкнига»
Держкомвидав УРСР 252057
Київ-57 Довженка, 3

70 KDH.

